

ПРАВОПИС
НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
(ВТОРО ИЗДАНИЕ)

СКОПЈЕ 2017

ПРАВОПИС НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК **второ издание**

Издавачи

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје,
ул. „Григор Прличев“ бр. 5, 1000 Скопје, Р Македонија, п. факс 434

За издавачоѝ

д-р Елена Јованова-Грујовска, директорка

Култура АД – Скопје,

ул. „Никола Кљусев“ бр. 6, 1000 Скопје, Р Македонија

За издавачоѝ

Ана Костовска, директор

Уредници

д-р Елена Јованова-Грујовска (за „Институтот“)

Гордана Војнеска (за „Култура“)

© за второто издание

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“; Култура АД, 2017 година.
(Година на првото издание: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“,
2015 година)

Редакција

д-р Живко Цветковски (претседател)

д-р Снежана Веновска-Антевска

д-р Симона Груевска-Маџоска

д-р Елка Јачева-Улчар

д-р Симон Саздов

Лектиураѝа е извршена од членовиѝе на Редакцијата.

Компјутерска обработка и ликовно уредување

Симчо Шандуловски

Сите права за ова издание се заштитени со закон. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени и електронски медиуми или за друг вид јавна употреба или изведба без согласност на издавачите и на авторите.

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
„КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ

ДРУШТВО ЗА ИЗДАВАЧКА ДЕЈНОСТ
„КУЛТУРА“ АД – СКОПЈЕ

ПРАВОПИС НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

(ВТОРО ИЗДАНИЕ)

КУЛТУРА

ПРЕДГОВОР

кон второто издание

Второто издание на *Правойисої на македонскиої јазик* излегува една година подоцна од исцрпувањето на неговото прво издание, со оглед на малиот тираж, што ни дава право да го сметаме за пробно издание. Во периодот од една година направивме извесни корекции, главно, во поглавјето „Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња на македонски“, и тоа во следниве јазици: албански, латински, полски, португалски, санскрит, турски, француски, шведски и шпански. Покрај ова, во ова издание ги воведуваме и затворените полунаводници (‘’) како знаци кои ќе ги користиме во лингвистиката и во другите науки при толкување на значењето.

Ја изразуваме нашата благодарност до сите автори на Правописот, кои со радост ја прифатија веста за неговото второ издание, и со своите сугестии и забелешки во голема мера ни помогнаа во оформувањето на конечниот текст. Покрај ова, ја користиме можноста да му се заблагодариме и на Издавачкото претпријатие „Култура“ – А.Д. Скопје, кое во извонредно кус период најпрофесионално ги презеде сите придружни активности што го овозможија излегувањето на второто издание на *Правойисої на македонскиої јазик*.

Како што истакнавме и во Предговорот кон првото издание на Правописот, членовите на Редакцијата и натаму се отворени за соработка и прием на конструктивни предлози, особено на оние што доаѓаат од практиката и од посебните научни области.

Скопје, 18.3.2017 г.

Од Редакцијата

ПРЕДГОВОР

кон првото издание

Јазикот е жива материја во која се рефлектира секоја нова појава од севкупното човеково живеење. Правописот на секој јазик е конвенција, збир на правила за писмено претставување на самиот јазик. Бидејќи од последното осовременување на македонскиот правопис се поминати, речиси, 20 години, сосема е јасна потребата од повторно дополнување на Правописот на македонскиот јазик. Подновувањето на Правописот не значи негово суштинско менување ниту, пак, скршнување од веќе зацртаните насоки од страна на претходните изданија на македонскиот правопис, кои беа поставени уште од неговите први составувачи Блаже Конески и Крум Тошев, по кои следуваа: Божидар Видоески, Тодор Димитровски, Кирил Конески, Крум Тошев и Радмила Угринова-Скаловска. Првото поголемо осовременување на македонскиот правопис, практично, е направено со *Правописот на македонскиот литературен јазик* од 1969 година, по кој следуваше подновениот од 1998 год., составен од истите автори, освен Крум Тошев, кој почина во 1976 година.

Владата на Република Македонија во средината на 2012 година го назначи последниот состав на своето советодавно тело, Совет за македонски јазик, со мандат за периодот 2012 – 2016. Уште на самиот почеток од својата работа Советот за македонски јазик, под претседателство на Убавка Гајдова, покрај другото, го актуализира и прашањето за подновување и за осовременување на правописот на македонскиот јазик, па по негов предлог, проектот „Правопис на македонскиот јазик“ влезе во *Националната стратегија за развој на културата во Република Македонија за периодот 2012 – 2017*, по што се пристапи кон изработка на елаборат за Правописот на македонскиот јазик. Како главен координатор на активностите за подновувањето на правописот, од страна на Советот за македонски јазик беше назначена Елка Јачева-Улчар, по што следуваше назначувањето на составувачите на елаборатот за подновениот Правопис во состав: Елка Јачева-Улчар и Симона Груевска-Маџоска од Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје и Симон Саздов од Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици

при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. По составувањето на елаборатот, тој преку Советот за македонски јазик беше проследен до Министерството за култура, а оттука до Владата на Република Македонија, која го прифати овој проект и го задолжи Институтот за македонски јазик за носител на проектот, чија работа требаше да ја следат и финансиски да ја поддржат Министерството за култура, од една страна, и Министерството за образование и наука, од друга. По добивањето на оваа одлука, се пристапи кон формирање Редакција и тим за изработка на Правописот на македонскиот јазик. Советот за македонски јазик формира петчлена Редакција во состав: Живко Цветковски (претседател), Снежана Веновска-Антевска, Симона Груевска-Маџоска, Елка Јачева-Улчар и Симон Саздов. Членовите на Редакцијата на првиот состанок зазедоа став во изработката на Правописот да бидат поканети да земат учество сите лингвисти од Институтот за македонски јазик и од Катедрата за македонски јазик, како и дел од претставниците на катедрите за странски јазици при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, кои беа ангажирани во поглавјето „Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња на македонски“. На поканата се одзваа значителен дел научници. Правописот на македонскиот јазик (2015) беше целосно финансиски поддржан од Министерството за култура на Република Македонија, најпрво како проект, а потоа и како публикација за печатење.

Изданието на Правописот на македонскиот јазик (2015) претставува колективен труд, во чија работа учествуваа вкупно 48 автори, специјалисти во своите области, од кои 26 беа ангажирани на поглавјето за транскрипција и транслитерација на туѓите имиња. Во содржината се наведени имињата на авторите во секое поглавје. Во оние делови од Правописот покрај чиј наслов не стои име на автор, решенијата ги состави и ги предложи Редакцијата. Во ова издание на Правописот на македонскиот јазик може да се забележи дека сите поглавја на постојниот Правопис на македонскиот литературен јазик (1998) претрпеле измени и дополнувања, доуточнувања и дообјаснувања, претставени што е можно поедноставно за да бидат достапни за поширок круг корисници. Во продолжение ќе ставиме акцент врз некои новини во секое поглавје одделно.

Во поглавјето *За пишувањето на гласовите* се внесени новини во множинските форми на некои зборови; глаголите образувани со префиксот *ис-* (*из-*) од глаголи со почетно *ш*, како *шара*, *шеџа*, *шиџије* итн. се пишуваат: *исшара*, *исшеџа*, *исшиџије*...; се дозволува двојна форма кај *филозофија/философија*; не се бележи едначењето по звучност во зборовите образувани со префиксите *ѝосѝ-*, *ѝранс-*, *дис-*, како и во некои други зборови од туѓо потекло: *ѝанѝсѝер*, *јурисдикција*, *нокдаун*, *ѝиѝбул*. Исто така се пишува *себѝиво*, а не *сеѝсѝиво*.

Во делот за акцентирањето се внесени дополнувања кај отстапките за третосложно акцентирање, а додаден е и дел за смислоразликувачката функција на акцентот.

Делот посветен на употребата на големата и на малата буква е проширен со низа нови примери и решенија на некои досегашни дилеми. Така, на пр., со голема почетна буква се пишува првиот збор на предната и на задната страница на книга и сл. (*Уредник, Лектор, Графички дизајн*), но со мала почетна буква титули и звања во истите позиции (*проф. д-р Марија Појовска*). Со голема почетна буква на секој составен дел се пишуваат имињата на небесните тела (*Бодеева Галаксија, Голем Маџеланов Облак*), административните единици (*Град Скопје, Ойштина Карпош*), општопознатите неофицијални имиња на територии и градови (*Нов Свет, Стар Рим, Градои на Светлината*). Голема почетна буква само на првиот составен дел се пишува, покрај во веќе познатите случаи, и во множинските форми од некои историски настани (*Балкански војни 1912 – 1913*), кај хуманитарните и образовните акции (*Да им помогнеме да оздрават*), кај називите на порталите (*Идивиди, Либертас*), рубриците (*Културна рубрика, Забавна рубрика*), социјалните мрежи и компјутерските програми (*Фејсбук, Мајкрософт ворд*), називите на наставни предмети и студиски програми (*Современ македонски јазик 1, Македонски јазик и јужнословенски јазици*), школите и теориите (*Прашка школа, Теорија на значењето*), спортските натпреварувања, натпреварувачките лиги и спортските клубови (*Лига на шампиони, Асџон вила*). Со мала почетна буква се пишуваат: припадниците на воени и на полициски единици (*алфи, ишгри*), навивачките групи (*комиши, чкембари*), трговските марки на производи (*кока-кола, скојско, шојота, конверс*), општите именки кога се поврзани со конкретен број (*шабела 1, член 5, сџав 1*).

Делот за слеано, полуслеано и разделено пишување на зборовите е еден од најобемните прилози во овој Правопис, и кај него, главно, се дополнети примери кои се темелат врз претходно утврдени правила. Едно од нив кое заслужува посебно внимание според својата едноставност и логичност е правилото дека со црточка се поврзуваат две именки од кои едната ја објаснува другата тогаш кога членот се јавува кај втората (*сџомен-шоча*), во спротивно не се поврзуваат со црточка (*земја членка*). Меѓу дополнувањата може да се издвојат сложените именски споеви со прв дел повеќебуквена скратеница (*АДСЛ-шриклучок/АДСЛ-шриклучок*), каде што се допушта и латинична скратеница, иако не се претпочита.

Употребата на интерпункциските знаци во македонскиот јазик ја носи информацијата за интерпретацијата на исказот и за тематско-ремацката структура на македонската реченица. Преку соодветната интерпункција се дава насока за интонацијата во и меѓу структурните делови, зборови и реченици, почнувајќи од најмали структури и понатаму во сложени искази составени

од повеќе делови. Особено се обрна внимание на употребата на точката и на запирката, а исто така се допрецизираа и некои правила за употребата на интерпункциските и правописните знаци со примери од современата состојба на македонскиот јазик. Се дообјасни употребата на точката и наводниците во непосредна позиција (при цитати и во директната реч), поткрепено со соодветни примери. Во делот за правописните знаци се внесе белината во определени позиции кај интерпункциските и кај правописните знаци.

Во деловите за скратениците и скратувањата на зборовите се додадени списоци со селектирани примери. Тоа се најчестите скратувања и дел од скратениците кои во некој период од стандардизирањето на македонскиот јазик до денес имале значителна употреба.

Во делот за предавањето на македонското писмо со латиница, старото решение за пишување на латиница без дијакритички знаци е заменето со она што се користи при изработката на личните документи.

Делот за Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња е најобеман во ова издание на Правописот на македонскиот јазик. Во овој дел се застапени и јазиците *босански, дански, еврејски, кајшалански, новоџрчки, санскрити (санскрит), сџарословенски, фински, црногорски и шведски*, кои не беа застапени во досегашните изданија на Правописот. Секоја од транскрипциите/транслитерациите од соодветните јазици претставуваат своевидни авторски студии, во кои Редакцијата учествуваше со корекции, главно, од технички карактер (скусување на примери и намалување на пообемните објаснувања), па оттука и неизедначеното претставување на секој од јазиците одделно. Транскрипциите од сите јазици се обновени и збогатени со нови примери. Транскрипциите од некои јазици како *дански, холандски, арајски и њерсиски* се оформени редакциски врз основа на постојната литература, а во консултација или со родени говорители на овие јазици или со нивни проучувачи.

Во делот за географските имиња се застапени имињата на државите во светот и нивните главни градови. Покрај нив се наведени имињата на жителите (формите за м. р. и за ж. р., како и множинската форма) на земјите, односно градовите, како и придавската форма во м. р. Во ова поглавје по азбучен ред се наведени и имињата на македонските градови со етниците и ктетиците, како и имињата на некои македонски села, чии етници и ктетици се поневообичаени од постојните: *Градско – ѓрајшчанец, Гавајто – ѓавашичанец*, но и *ѓавучанец, Банско – банскалија* итн. Овде како новина го наведуваме образувањето на женските форми за етници со суфиксот *-инка*: *Иркинка, Данкинка, Кинезинка*, како и *Белкинка, Црнкинка*. Кај *Република Зелен Рџи* и *Бреџоџи* на *Слоновата Коска* се допуштаат и *Кабо Верде*, односно *Коџи г' Ивоар*, според одлуките на нивните парламенти. Во овој дел е обележан акцентот во оние случаи каде што има отстапувања од третосложното акцентирање.

Во последното поглавје насловено како *Додатоци* се внесени следниве потпоглавја: *Оформување тешкоти* (*Оформување делови од тешкоти*, *Оформување тешкоти со сликовитио и графички претставена информација*, *Составување тешкотиови* и *Оформување тешкоти за сценарио, либрејто, џнеса, драмски тешкоти*), потоа примери како се пишуваат молба, жалба и биографија, *Пишување библиографски единици*, *Библиографско цитирање*, *Арајски и римски знаци за бележење броеви*, *Мерни единици*, *Пишување називи на хемиски елементи и на соединенија* и *Коректурни знаци*. Овие додатоци во голема мера ќе им помогнат на корисниците за решавање на низа практични, јазични проблеми. Ваквото издание на Правописот на македонскиот јазик, збогатено со современи примери и со понудени повеќе можности, им ја олеснува работата на лекторите и на преведувачите во нашава земја. Правописот на македонскиот јазик (2015) претставува вистински советник во пишувањето, особено ако се земе предвид дека македонскиот јазик ја помина фазата на стандардизација на лексиката, па со извесна временска дистанција може да се согледа кои зборови не отстапиле и покрај заложбите на нормата во таа насока. Затоа ним, и во ова издание, покрај во Толковниот речник на македонскиот јазик, им се признава статусот на стандардни зборови.

Во текот на две и полгодишната работа врз подновеното издание на Правописот на македонскиот јазик, Редакцијата воспостави стручна соработка со голем број специјалисти во одредени области, вљубеници и почитувачи на македонскиот јазик кои со своите стручни совети, сугестии и насоки во голема мера ја помогнаа и ја поддржаа работата врз ова издание на Правописот. Им искажуваме длабока благодарност и почит на: академик проф. д-р Бојан Шоптрајанов, академик проф. д-р Витомир Митевски, проф. д-р Зоран Здравковски, проф. д-р Атанас Илиев, проф. д-р Елена Петроска, проф. д-р Љупчо Спасовски, проф. д-р Ненад Вујадиновиќ, дипл. инж. Игор Трајковски, дипл. инж. Ирена Талаганова, м-р Пајо Авировиќ, Маријана Кавчиќ, д-р Хасан ел Арејси, Дениз Муфтаровски, Горан Смаилагиќ, Јоана Расмусен и Јадранка Чаушевска-Димов. Членовите на Редакцијата особена благодарност му изразуваат на Симчо Шандуловски за неговата стрпливост и истрајност при техничкото оформување на текстот на Правописот на македонскиот јазик (2015).

Како што ниеден национален јазик не останал конзервиран и без свој развој, така ни правописот на кој било национален јазик не претставува конечно затворена книга. Редакцијата на ова издание на Правописот смета дека е потребно почесто подновување и дополнување на Правописот на македонскиот јазик, кои ги налага практичната писмена употреба на македонскиот стандарден јазик. Во оваа смисла, Редакцијата е отворена за соработка, а сите конструктивни предлози што доаѓаат од практиката – се добредојдени!

ПИШУВАЊЕ НА ГЛАСОВИТЕ

АЗБУКА

---

1. Македонската азбука содржи 31 писмен знак (буква, графема) со кои се бележат македонските гласови (фонеме). Во продолжение, во табела се претставени печатната и ракописната форма на малите и на големите букви од македонската азбука:

<u>аА</u>	<u>бБ</u>	<u>вВ</u>	<u>гГ</u>	<u>дД</u>	<u>ѓЃ</u>	<u>еЕ</u>	<u>жЖ</u>
<i>аА</i>	<i>бБ</i>	<i>вВ</i>	<i>гГ</i>	<i>дД</i>	<i>ѓЃ</i>	<i>еЕ</i>	<i>жЖ</i>
<u>зЗ</u>	<u>сС</u>	<u>иИ</u>	<u>јЈ</u>	<u>кК</u>	<u>лЛ</u>	<u>љЉ</u>	<u>мМ</u>
<i>зЗ</i>	<i>сС</i>	<i>иИ</i>	<i>јЈ</i>	<i>кК</i>	<i>лЛ</i>	<i>љЉ</i>	<i>мМ</i>
<u>нН</u>	<u>њЊ</u>	<u>оО</u>	<u>пП</u>	<u>рР</u>	<u>сС</u>	<u>тТ</u>	<u>ќЌ</u>
<i>нН</i>	<i>њЊ</i>	<i>оО</i>	<i>пП</i>	<i>рР</i>	<i>сС</i>	<i>тТ</i>	<i>ќЌ</i>
<u>уУ</u>	<u>фФ</u>	<u>хХ</u>	<u>цЦ</u>	<u>чЧ</u>	<u>џЏ</u>	<u>шШ</u>	
<i>уУ</i>	<i>фФ</i>	<i>хХ</i>	<i>цЦ</i>	<i>чЧ</i>	<i>џЏ</i>	<i>шШ</i>	

Во македонскиот фонетски систем постои уште еден глас што се слуша како затемнето *а* и се бележи со апостроф (') во некои сопствени именки: *В'чков*, *К'чев*, *К'шање*, *С'ли* и др. Во стандардниот јазик овој глас се бележи со *а*: *кана*, *саклеи*, иако, главно, дијалектно овие зборови се слушаат како *к'на*, *с'клеи*. Во текстовите што ги прикажуваат македонските дијалекти овој глас се бележи со знакот *а̣*.

ПИШУВАЊЕ НА САМОГЛАСКИТЕ

Во македонскиот стандарден јазик има пет самогласки:

a, e, и, o и y.

2. Пишување на самогласката *a*

- а)** Со *a* се пишуваат зборовите: *бисџар, богар, внаџре, џасеница, џулаб, глабок, заб, забеџ, иџар, јаџула, јадар, јазик, јаже, некаде, никаде, кадрав, кадриџа, се каџе, кайина, каџи, каџник, лачи, маџа, маџи, обраџ, џаџок, џограџе, џораџи, раџ, раџав, раџка, саџоџа, саџ, сеџаде, скаџи, скаџоџиџа, сџаџало, сџаџка, сџаџи, џаџа, џаџи, џаџи* и др.
- б)** Со двојни форми во стандардниот јазик се прифатени: *веџар – веџроџи* и *веџер – веџероџи*, мн. *веџрови*; *оџан – оџноџи* и *оџин – оџиноџи*, мн. *оџнови*; *џанок, џанка – џенок, џенка*.
- в)** Со *a* се пишуваат и некои туѓи зборови кај кои самогласката *a* ја нема во оригиналната форма: *амџиџеаџар, баџар, меџар, реџисџар, реџисџарски, џеаџар, џилиндар* и др., но: *маџисџер, минисџер*. Со *a* се прифатени и личните имиња: *Алеџанџар, Димџиџар, Пеџар*.
- г)** Со *a* се пишуваат зборовите од турско потекло: *кана, касмеџи, саклеџи*. Така се пишува и суфиксот *-лак*: *бовџалаџ, калаџалаџ, комџилаџ, џазарлак, џиџалаџ, џросџоџилаџ, чорџалаџ* и др.
- д)** Самогласката *a* се пишува во множината и во деминутивот на именките: *заџаџ – заџаџи – заџаџе, залаџ – залаџи – залаџе*.
- е)** Со *a* се пишуваат и следниве глаголи на *-ава* и зборови изведени од нив: *венџаџа – венџаџаџе, џоџиџаџа – џоџиџаџаџе, заџеџиџаџа, обоџаџа – обоџаџаџе – обоџаџаџел, џоџраџаџа – џоџраџаџаџе, џроџиџаџа – џроџиџаџаџе, разуџнаџа – разуџнаџаџе – разуџнаџаџ*.
- ж)** Со *a* се пишуваат и следниве зборови од домашно и туѓо потекло: *акџуаџизаџиџа, акџуаџизаџа* (но: *акџуеџен*), *бареџиџа, блаџоџаџи, визуаџизаџиџа, визуаџизаџа* (но: *визуеџен*), *џенеаџоџиџа, џенеаџоџиџи, џориџа, марџалаџ, молџалиџ, секџаџил, сџаџало, џанџар, џрисџа*.

3. Пишување на самогласката *e*

Самогласката *e* се пишува во следниве зборови: *босилек*, *двесте*, *делириум*, *занаеј*, *зајчник*, *инженер*, *комбинезон*, *меч*, *џара* (*водна џара*), *џрешлен*, *џровениенција*, *џек* (но: *кровоџок*), *џешта*, *честица*.

4. Пишување на самогласката *и*

Следниве зборови се пишуваат со *и*: *ајеријив*, *брилијант*, *интелигентен*, *интелигенција* (но: *интелект*), *комјанџибилен*, *комјимира* (но: *комјресја*), *кориџира* (но: *корекција*, *коректор*), *џерциџира* (но: *џерцеџија*), *судир*.

5. Пишување на самогласката *o*

- а) Со *o* се пишуваат глаголите: *зајвора*, *одмора* и *ојвора*, па оттука со *o* се пишуваат и зборовите: *зајворање*, *зајворач*, *одморање*, *одморалишје*, *ојворање*, *ојворач*.
- б) Со сврзувачки елемент *o*, меѓу другите, се пишуваат и сложените зборови: *далековид*, *далекоиспичен*, *далекосежен*, *земјоделец*, *земјоделство*, *малоброен*, *малограѓанин*, *малодушен*, *малопродажен*, *јајојис*.
- в) Следниве зборови се пишуваат со *o*: *џрашок*, *какофонија*, *конјроверзен*, *конјроверзија*, *лабораторија*, *лимон*, *морјадела*, *џрашок*, *рамо*, *роџозина*, *розов*, *саксофон*, *црковен*, *шишон*, *шишонажа*.
- г) Зборовите *лакј* и *нокј* се пишуваат без *o* во основната форма: *лакј* – *лакјој* – *лакји*, *нокј* – *нокјој* – *нокји*.
- д) Со *o* се пишуваат зборовите: *ловор* – *ловоров* – *ловори* (покрај *лавор* – *лавров* – *лаври*).

6. Пишување на самогласката *y*

- а) Со *y* се пишуваат прилозите: *збојум*, *молкјум*, *ничкјум*, *џросјум*, *родјум* и др., *близу*, *блиску*, *ваму*, *далеку*, *долу*, *инаку*, *колку*, *малку*, *мноју*, *наоколу*, *најаму*, *неколку*, *николку*, *околу*, *олку*, *онаму*, *онолку*, *џаму*, *џолку* и др.
- б) Следниве зборови се пишуваат со *y*: *всушност*, *душник*, *ојсусјво*, *ојсусјвува*, *ојсуштен*, *ојсушност*, *џрисусјво*, *џрисусјвува*, *џрисуштен*, *џрисушност*, *суров*, *суровина*, *уајси*, *увод*, *удвои*, *удначи*, *учи*.

7. Самогласно *p*

Гласот *p* може да врши функција на самогласка, односно да се јави како носител на слогот, а со тоа и на акцентот.

- а) Самогласното *p* се пишува без апостроф кога се наоѓа меѓу две согласки: *врв, ѓрло, дрво, жрпџива, ѝрсџи, ѝрсџиен, срџе, црква* и др., и кога се наоѓа на крајот на зборот: *џембр*.
- б) Самогласното *p* се пишува со апостроф кога се наоѓа на почетокот на зборот, а по него следува согласка: *'рбџи, 'рбџиџник, 'рџа, 'рџ, 'рџи, 'рџкавица, 'рџи, 'рџиџи, 'рџи*. Овие зборови се пишуваат со апостроф и кога ним им се додава префикс што завршува на самогласка: *за 'рџа, за 'рџи, ѝро 'рџиџи*, но кога им се додава префикс што завршува на согласка, апостроф не се пишува: *безрџџиџник, изрџиџи, срџи*.

8. Еднакви самогласки во непосреден допир

- а) Две еднакви самогласки се пишуваат во следните зборови: *вакуум, конџинуум, маало, рааџи, сааџи* и др.
- б) Кај глаголите од *a*-група во 3 л. мн. во сегашно време и во минатите определени времиња: *слушааџи, црџааџи, чџиџааџи; слушаа, црџаа, чџиџаа; нацрџаа, ѝослушаа, ѝрочџиџаа* и др.
- в) Кај глаголите од *e*-група со основа на *-e*: *вее, ѓрее, џее, сее, се смее*.
- г) Во множината од именките што завршуваат на *-џа*: *зџи, орџанизациџи, џарџиџи, судџи*.
- д) Во префиксирани образувања: *зааџа, заанџаџира, се заарџи, кооџераџиџа, координаџиџор, координаџиџа, нееднаков, џоодмори, џооџиџори, сеедно* и др.

9. Испуштање на самогласките

а) Испуштање на *a*

- Кај именките *вџџар* и *оџан* во членуваната форма и во множина: *вџџар – вџџароџи, вџџарови, оџан – оџноџи, оџнови* (но: *вџџер – вџџероџи, оџин – оџиноџи*).
- Кај именките што завршуваат на *-изам* во нивната членувана форма (и евентуалната множина): *оџџимизам – оџџимизмоџи, реализам – реализмоџи, џџурџизам – џџурџизмоџи – џџурџизми, шовинизам – шовинизмоџи* итн.
- Кај именките што завршуваат на *-ар* и зборовите изведени од нив, и тоа во следниве случаи:

- Кај некои именки од туѓо потекло што завршуваат на *-ар*, *a* се испушта во множината: *кадар/-оѝ – кадри*, *лиѝар/-оѝ – лиѝри*, *маневар/-оѝ – маневри*, *меѝар/-оѝ – меѝри*, *ѝедијаѝар/-оѝ – ѝедијаѝри*, *ѝсихијаѝар/-оѝ – ѝсихијаѝри*, *семесѝар/-оѝ – семесѝри*, *сѝекѝар/-оѝ – сѝекѝри*, *ѝеаѝар/-оѝ – ѝеаѝри*, *ѝиѝгар/-оѝ – ѝиѝгри*, *ценѝар/-оѝ – ценѝри*, *цилиндар/-оѝ – цилиндри* итн.
- Кога од овие именки се образуваат придавки, самогласката *a* се испушта кај: *семесѝрален*, *ѝеаѝрален*, *ценѝрален*, *цилиндричен*, но се чува во формите изведени со *-ски*: *каѝасѝарски*, *киломеѝарски*, *ѝеаѝарски*, *ценѝарски*.
- Кај придавските форми изведени од личните имиња од м. р. што завршуваат на *-ар*: *Александар – Александров*, *Димѝар – Димѝров*, *Пеѝар – Пеѝров*, како и кај галовните форми изведени од овие имиња: *Миѝре*, *Пеѝре*.
- Кај придавките што завршуваат на *-ар* во сите изведени форми: *добар – добриоѝ*, *добра/-о/-и*, *иѝар – иѝриоѝ*, *иѝра/-о/-и*, *куѝар – куѝриоѝ*, *куѝра/-о/-и*, *мокар – мокриоѝ*, *мокра/-о/-и*, *храбар – храбриоѝ*, *храбра/-о/-и*, а не се испушта кај придавката *сѝар – сѝариоѝ*, *сѝара/-о/-и*.

б) Испуштање на *e*

- Именки со завршок *-еѝ*:
  - Се испушта во множинската форма и во деминутивот: *врабеѝ/-оѝ – враѝци*, *враѝче*, *заемодавеѝ/-оѝ – заемодавѝци*, *клинеѝ/-оѝ – клинци*, *клинче*, *очевидеѝ/-оѝ – очевидѝци*, *ѝаѝеѝ/-оѝ – ѝаѝѝци*, *ѝравеѝ/-оѝ – ѝравѝци*, *свеѝеѝ/-оѝ – свеѝѝци*, *скакулеѝ/-оѝ – скакулѝци*, *сѝареѝ/-оѝ – сѝарѝци*, *човекољубеѝ/-оѝ – човекољубѝци*.
  - Меѓутоа, не се испушта во именката *месеѝ/-оѝ – месеци* и во именките кај кои би се создала консонантска група тешка за изговор: *иѝреѝ/-оѝ – иѝреѝци*, *мудреѝ/-оѝ – мудреѝци*, *никаквеѝ/-оѝ – никаквеѝци*, *ѝодлеѝ/-оѝ – ѝодлеѝци*.
- Именки со завршок *-ел*:
  - Се испушта во множината и во деминутивот кај ограничен број именки што завршуваат на *-ел*: *кабел/-оѝ – кабли*, *орел/-оѝ – орли*, *орле*, *ѝеѝел/-оѝ – ѝеѝѝли*, *ѝеѝѝле*, *чевел/-оѝ – чевли*, *чевле*, *чешел/-оѝ – чешли*, *чешле*.
  - Меѓутоа, во повеќето случаи не се испушта во множината: *анѝел/-оѝ – анѝѝели*, *жѝиѝел/-оѝ – жѝиѝѝели*, *исѝрел/-оѝ – исѝрѝели*, *модел/-оѝ – моделѝи*, *оддел/-оѝ – оддели*, *ѝрамен/-оѝ – ѝрамѝени* (покрај *ѝрамни*), *ѝредел/-оѝ – ѝредѝели*, *ѝемел/-оѝ – ѝемѝели*, *ѝунел/-оѝ – ѝунѝели*,

факел/-оӣ – факели (покрај факли), хо̄шел/-оӣ – хо̄шели, како и кај именките изведени со суфиксот -ӣел: по̄казӣел/-оӣ – по̄казӣели, ӣрија̄ӣел/-оӣ – ӣрија̄ӣели, раководӣӣел/-оӣ – раководӣӣели, родӣӣел/-оӣ – родӣӣели.

- Именки со завршок на *-ер*:
  - Се испушта во множината кај именките од туѓо потекло: *ма̄гис̄ӣер/-оӣ – ма̄гис̄ӣри, минис̄ӣер/-оӣ – минис̄ӣри, олеандер/-оӣ – олеандри, филӣӣер/-оӣ – филӣӣри.*
  - Меѓутоа, ако е акцентирана самогласката, без исклучок се чува во множината: *ӣремиер – ӣремиери, рејорӣӣер – рејорӣӣери, фудбалер – фудбалери.*
- Се испушта во множинските форми на *-и* кај некои именки: *ген/-оӣ – гни (и генови), овен/-оӣ – овни, ӣес/-оӣ – ӣци.*
- Придавки со завршок *-ен* и други зборови изведени од истата основа:
  - Кај придавките со завршок на *-ен* се испушта кај сите изведени форми од истата основа: *бавен – бавнио̄ӣ, бавна/-о/-и, волишебен – волишебнио̄ӣ, волишебна/-о/-и – волишебник, државен – државнио̄ӣ, државна/-о/-и – државник, г̄ладен – г̄ладнио̄ӣ, г̄ладна/-о/-и, зла̄ӣен – зла̄ӣнио̄ӣ, зла̄ӣна/-о/-и – зла̄ӣник, нежен – нежнио̄ӣ, нежна/-о/-и – нежнос̄ӣ, ӣравен – ӣравнио̄ӣ, ӣравна/-о/-и, радосен – радоснио̄ӣ, радосна/-о/-и, редовен – редовнио̄ӣ, редовна/-о/-и, с̄ӣособен – с̄ӣособнио̄ӣ, с̄ӣособна/-о/-и и др.*
  - Се испушта и кај придавките од туѓо потекло што завршуваат на *-ен*, како и во изведените форми од истата основа: *ак̄тӣивен – ак̄тӣивнио̄ӣ, ак̄тӣивна/-о/-и – ак̄тӣивнос̄ӣ, емо̄ӣивен – емо̄ӣивнио̄ӣ, емо̄ӣивна/-о/-и – емо̄ӣивнос̄ӣ, релатӣивен – релатӣивнио̄ӣ, релатӣивна/-о/-и – релатӣивнос̄ӣ, и со завршок на *-(j)ален*: *ма̄теријален – ма̄теријалнио̄ӣ, ма̄теријална/-о/-и – ма̄теријалнос̄ӣ, официјален – официјалнио̄ӣ, официјална/-о/-и – официјалнос̄ӣ, с̄ӣецијален – с̄ӣецијалнио̄ӣ, с̄ӣецијална/-о/-и – с̄ӣецијалнос̄ӣ и др.**
  - Кај придавките на *-ен* со основа на самогласка, наместо *е* се бележи *ј* во следниве форми: *буен – бӯнио̄ӣ, бӯјна/-о/-и, двослоен – двосло̄јнио̄ӣ, двосло̄јна/-о/-и, идеен – иде̄јнио̄ӣ, иде̄јна/-о/-и, мно̄зуброен – мно̄зубро̄јнио̄ӣ, мно̄зубро̄јна/-о/-и, содржаен – содржа̄јнио̄ӣ, содржа̄јна/-о/-и, с̄ӣихиен – с̄ӣихӣјнио̄ӣ, с̄ӣихӣјна/-о/-и, ӣаен – ӣа̄јнио̄ӣ, ӣа̄јна/-о/-и.*
- Не се испушта *е* во следните случаи:
  - Кај некои придавки што завршуваат на *-ен*: *г̄умен/-ио̄ӣ – г̄умена/-о/-и, меген/-ио̄ӣ – мегена/-о/-и, свилен/-ио̄ӣ – свилена/-о/-и, сламен/-ио̄ӣ – сламена/-о/-и, с̄ӣуден/-ио̄ӣ – с̄ӣудена/-о/-и, и кај некои придавки кај*

кои основата завршува на согласна група, поради тешкиот изговор: *борбен/-ио̄ӣ – борбена/-о/-и, коскен/-ио̄ӣ, коскена/-о/-и, службен/-ио̄ӣ – службена/-о/-и, сѝо̄ѝодбен/-ио̄ӣ – сѝо̄ѝодбена/-о/-и, сѝанбен/-ио̄ӣ – сѝанбена/-о/-и, ѝрезвен/-ио̄ӣ – ѝрезвена/-о/-и* итн.

- Кај глаголските придавки: *вљубен/-ио̄ӣ – вљубена/-о/-и, заѝубен/-ио̄ӣ – заѝубена/-о/-и, износен/-ио̄ӣ – износена/-о/-и, ослабен/-ио̄ӣ – ослабена/-о/-и, рабо̄ӣен/-ио̄ӣ – рабо̄ӣена/-о/-и.*
- Присуството/отсуството на *e* врши смислоразликувачка функција во следните случаи:
  - Чувањето на самогласката *e* ги разликува глаголските придавки (*јавен : јавенио̄ӣ, јавена/-о/-и, сосѝавен : сосѝавенио̄ӣ, сосѝавена/-о/-и, уѝо̄ӣребен : уѝо̄ӣребенио̄ӣ, уѝо̄ӣребена/-о/-и*) од обичните придавки со испуштено *e* (*јавен : јавнио̄ӣ – јавна/-о/-и, сосѝавен : сосѝавнио̄ӣ – сосѝавна/-о/-и, уѝо̄ӣребен : уѝо̄ӣребнио̄ӣ, уѝо̄ӣребна/-о/-и*).
  - Кај некои придавки се јавуваат и двојни форми, со испуштено и со зачувано *e*, со различно значење, на пр.: *воден : воденио̄ӣ, водена/-о/-и – воднио̄ӣ, водна/-о/-и, дрвен : дрвенио̄ӣ, дрвена/-о/-и – дрвнио̄ӣ, дрвна/-о/-и, кожен : коженио̄ӣ, кожена/-о/-и – кожнио̄ӣ, кожна/-о/-и* и др.

в) Испуштање на *o*

- Самогласката *o* се испушта во множината на следниве именки со завршок на *-ок*: *о̄ӣнок/-о̄ӣ – о̄ӣнци, ѝо̄ӣмомок/-о̄ӣ – ѝо̄ӣмци, ѝредок/-о̄ӣ – ѝредци, ке̄ӣенок – ке̄ӣенци*. Но кај повеќето именки со завршок на *-ок*, *o* се чува: *водоскок/-о̄ӣ – водоскоци, мозок/-о̄ӣ – мозоци, ѝо̄јадок/-о̄ӣ – ѝо̄јадоци, сведок/-о̄ӣ – сведоци, сѝисок/-о̄ӣ – сѝисоци*.
- Кај придавките на *-ок*, *o* главно се испушта во сите форми: *жежок – жежкио̄ӣ, жешка/-о/-и, крайок – крайкио̄ӣ, крайка/-о/-и, кривок – кривкио̄ӣ, кривка/-о/-и, малечок – малечкио̄ӣ, малечка/-о/-и, низок – нискио̄ӣ, ниска/-о/-и, редок – ре̄ӣкио̄ӣ, ре̄ӣка/-о/-и, сладок – сла̄ӣкио̄ӣ, сла̄ӣка/-о/-и, ѝивок – ѝивкио̄ӣ, ѝивка/-о/-и*, а се чува кај следниве придавки: *висок/-ио̄ӣ – висока/-о/-и, длабок/-ио̄ӣ – длабока/-о/-и, жес̄ӣок/-ио̄ӣ – жес̄ӣока/-о/-и, широк/-ио̄ӣ – широка/-о/-и*.
- Кај именките со завршок на *-ол*, *o* се испушта во множината на именките: *а̄ѝол/-о̄ӣ – а̄ѝли, жезол/-о̄ӣ – жезли, јазол/-о̄ӣ – јазли*, а се чува кај: *ѝавол/-о̄ӣ – ѝаволи, идол/-о̄ӣ – идоли, симбол/-о̄ӣ – симболи*.
- Самогласката *o* се испушта и кај именката *сон* во множинските форми *сни* и *снишӣа* (покрај *сониӣа*).

ПИШУВАЊЕ НА СОГЛАСКИТЕ

---

10. Пишување на согласката *v*

- а) Во почетокот на зборот *v* се пишува во зборовите од типот: *влез, вна-
ӣпре, внесе, внук, вӣтор, вӣтораче, вӣторник, вӣторолигаи, вӣторосӣеиен,
вӣторӣаӣ, вчера.*
- б) Гласот *v* се пишува и во: *був, евӣин, евӣинија, кожув, мавӣа, мавне,
фреквенција* и сл.
- в) Гласот *v* не се пишува и не се изговара во следниве случаи:
- Во почетокот на зборот: *замен, заемно, заемносӣ.*
  - Во глаголите *ӣреземе, заземе.*
  - Во прилогот *однаӣпре.*
  - Во заменката *се̄* и во сложенките со неа: *сеедно, сео̄ишӣ, сео̄ифаӣен,
сесӣран* и др.

11. Пишување на согласката *s*

- а) Гласот *s* се пишува во зборовите: *засуда, свезда, свек, свеко̄и, свер,
свери, сверилник, свечи, свизне, свон, свони, суд, суда, сурка, срџки, сенса,
суница, сури, јанса, насира, обсур, ӣпросира, ӣпросурен, ӣпросурка.*
- б) Не се пишува во: *зева, надзор, нозе, ӣрезир.*

12. Пишување на согласката *j*

- а) Според карактерот, постојат три типа на гласот *j*:
- Функционално (фонолошко) – кога јавувањето/нејавувањето на *j* одлу-
чува за значењето на зборот: *бујна – буна, земји – земи, јакне – акне,
сӣо – сӣој.*
  - Нефункционално (фонетско) – пр. *ис̄еаја, ус̄еаја.*
  - Морфолошко – се јавува во примери за да ја обележи границата меѓу
основата на зборот и наставката: *зала-j-аа* (морфолошко *j*), наспроти
ис̄еа-j-a (фонетско *j*).
- б) Се пишува *j*:
- Пред *и* во суфиксот *-ји*: *божји, кравји, рибји* (но *овчи* и *волчи*).

- Во множинските форми кај некои именки со завршок на *-ја*: *бамји, земји, ламји, сабји, чајји, чкрајји*.
- Пред *е*:
  - Во почетокот на зборови од туѓо потекло: *Јемен, Јесѝерсен, језуѝиѝ, јереј, јеромонах*.
  - Зад согласка во суфиксот *-је*: *заѝиѝиѝје, здравје, коѝје*.
  - Во наставката за збирна множина *-је*: *билје, колје, нивје*.
- Во самогласни групи во кои втората самогласка е *а*:
  - Меѓу самогласките *и* и *а*: *змија, кријам, кријач, маѝерија, маѝеријал, ѝијам, ѝијач, ѝијачка; Илија, Марија, Македонија*.
  - Меѓу самогласките *о* и *а*: *боја, бојаѝиѝ, бројам, кројач, моја, никоја, ѝвоја, секоја, сѝојам; Бојан, Сѝојан, Зоја*.
  - Меѓу самогласките *у* и *а*: *блујам, обујам, собујам, ѝрујаѝиѝ, ѝрујач, чујам*.
  - Меѓу самогласките *е* и *а* во литературни заемки: *алеја, алинеја, асамблеја, еѝоѝеја, идеја, ономаѝоѝеја, ѝурнеја*; во туѓи имиња: *Гвинеја, Ериѝреја, Јудеја*; во именки што завршуваат на *-ач/-јач, -ачка/-јачка*: *владајач, ѝрејач, жнејач, жнејачка, ѝејач, ѝејачка, сејач, сејачка, живејачка*.
  - Меѓу две *а*: *ваја, вајар, вајарка, маја, одаја*; во лични имиња: *Трајан*; во именки што завршуваат на наставката *-јач, -јачка*: *бајач, бајачка, лајач, лајачка, ѝкајач, ѝкајачка*; во минато определено свршено време: *залаја, исѝраја, се ѝокаја, ѝоѝраја*; во глаголската л-форма: *залајал, исѝрајал, се ѝокајал, ѝоѝрајал*.
- Меѓу самогласките *и* и *о* во вокативната форма кај именките на *-ија*: *Маријо, Македонијо*, и во сложенки од типот *змијоѝлав*.
- Во множинската форма на именките *змеј, кеј, шеј – змејови, кејови, шејови*.
- Во група од три или повеќе самогласки во непосреден допир, меѓу втората и третата се пишува *ј*: *доајен, досиеја, круѝеја, фоајеа, ѝледоајеа*; во 3 л. мн. на минатото определено време: *знаеја, миеја, криеја, сѝиеја, ѝаеја*. Со мали исклучоци, *ј* се пишува меѓу првата и втората самогласка (*вѝијае*) или, воопшто, не се пишува (*ѝоуа*).
- Кај придавки на *-ски* изведени од именки со завршок *-ј/-ја*: *еѝоѝеја – еѝоѝејски, Ериѝреја – ериѝрејски, ѝлејбој – ѝлејбојски, херој – херојски*.
- Во формите за еднина и множина на заповедниот начин кај глаголите чија основа завршува на *-и*: *биј – бијѝе, вриј – вријѝе, криј – кријѝе, сѝиј – сѝијѝе*.

в) Не се пишува *j*:

- Меѓу три самогласки на составот на компонентите во некои сложени зборови, главно, од туѓо потекло: *авиоиндусџирија*, *видеоинсерџи*, *неоимџеријализам*, *радиоакџивностџи* и др.
- Меѓу две самогласки, ако е втората *и*: *бои* (од *боја*), *змии*, *идеи* (од *идеја*), *куџии*, *лиџаи* (од *лиџај*), *музеи* (од *музеј*), *обичаи* (од *обичај*), *џарџии*, *џовои* (од *џовој*), *џрофесиџи*, *славеи* (од *славеј*), *случаи* (од *случај*), *судџи*, *џурнеџи*; *буи*, *брои*, *крои*, *сџои*, *сџруи*; *кои*, *мои*, *некои*, *неџи*, *никои*, *ниџи*, *џвои*, *свои*, *џи*.
- Пред *е* во следните случаи:
  - Во почетокот на зборот: *ерес*, *ереџик*.
  - Меѓу одделни самогласки: *ае* – *краеви* (од *крај*), *чаеви* (од *чај*); *ое* – *мое*, *некое*, *никое*, *свое*, *секое*, *џвое*; *ие* – *вие*, *досие*, *конферансие*, *неџие*, *ниџе*, *ниџие*, *овие*, *оние*, *џие*, *сечие*, *џие*; *уе* – *блуге*, *дуге*, *џуге*; *ее* – *вее*, *жнеџе*, *сее*.
  - Во формата за 3 л. едн. од сум: *е*.
  - Пред наставката *-џ* кај именските образувања изведени од имиња што завршуваат на *-џа* и *-џа*: *Инџиеџ*, *Кениџеџ*, *Кореџеџ*, но *Инџиџа*, *Кениџа*, *Кореџа*.
  - Во формата за машки род кај придавките од типот: *значаен*, *идеен*, *краен*, *очаен*, *џокоен*, *семеен*, *сџиџиен*, но *значајна/-о/-и*, *идејна/-о/-и*, *крајна/-о/-и*.

г) Во самогласните групи каде што втората самогласка е *а* во случаите:

- *береа*, *веал*, *веам*, *веаџи*, *владаџам*, *џреалка*, *џреам*, *делеа*, *дефилеа*, *живеам*, *жнеам*, *завџан*, *зреам*, *леа*, *леаџи*, *неа*, *носеа*, *резимеа*, *сеалка*, *сеаџи*, *сечеа*, *смеа*, *сџреа*.
- Во формите за сегашно време чија основа завршува на *а*: *баам*, *бааџи*, *каам*, *кааџи*, *лаам*, *лааџи*, *џознаам*, *џознааџи*.
- Во заменските форми: *оваа*, *онаа*, *џаа*.

д) Меѓу самогласките *и* и *о*: *биолоџија*, *емоџионален*, *конвенџионален*, *реџионален*, *свиок*.

џ) Во самогласните групи каде што втора е самогласката *у*: *виулица*, *калиум*, *џриумџ*.

е) Кај придавки коишто завршуваат на *-ски* изведени од именки на *-џа*: *азиски*, *арамиски*, *змиски*, *исџориски*.

ж) Меѓу самогласки на составот на две компоненти во сложени зборови: *анџиамерикански*, *иако*, *џриаџолник*.

13. Пишување на согласката л

Се пишува л пред:

- Самогласките *а, о* и *у*: *чешила, кошула, селанка, ѓрклан, клокоџи, клука, клун, клуч, луѓе, лула, лулка, луџи, луџица, луџ, џлука, џлунка, џлускавец.*
- Согласка: *билка, болка, бришалка, желка, родилка*; во зборовите: *дејтално/дејтально, дејталност/дејталност* и во личните имиња: *Илчо/Иљчо, Илка/Иљка* (види *љ*).
- На крајот од зборот: *крал, џриџаџел, родиџел, учиџел, сол, чешел* итн. Во зборовите: *џел/џель, дејтал/дејтаљ, џорџфел/џорџфелљ, водвил/водвилљ, каџил/каџилљ, фиџил/фиџилљ.*
- Самогласките *е* и *и*: *биле, дале, дејтален, леб, лево, лежи, лесен, леџо, млеко, џоле, блиску, бели, боли, дели, ливада, лице, личи, слика* итн., како и во множината од зборовите: *биљбили, дејтали, џорџфели, водвили, каџили, фиџили*. Исклучок од ова правило има во множинските форми *бељи* (: *беља*) и *рубљи* (: *рубља*).
- Сонантската група *-лј-* се изговара слеано, при што *л* се смекнува пред *ј*, а не како тврдо *л+ј*: *билје, зелје, џилје, колје, крилје, релјеф, релјефен, билјар, далјан, илјада, илјадарка, коџилјак, лилјак, џолјак, колја, крилја, Велјан, Силјан, Смилјан, Билјана, Лилјана, баџалјон, булјон, медалјон, џавилјон, волја, неволја, ролја, фоџелја* и во множината: *неволји, милји, ролји, фоџелји*.

14. Пишување на согласката љ

Се пишува љ:

- Пред гласот *у*:
  - Во коренот на зборот *љуб-*: *љубезен, љуби, љубимец, љубиџел, љубов, љубовник, љубомора, љубоџиџен, вљубен, заљубен.*
  - Во сопствените имиња: *Љуба, Љубица, Љуџка, Љубе, Љубен, Љубомир, Љуџчо, Љубојно.*
  - Во зборовите: *виљушка, виљувче, набљудува.*
- Пред други самогласки:
  - Во зборовите: *беља, иљач, џљачка – џљачки, џљачкоса, рубља, дејтаљ – дејтали.*
  - Во лични имиња: *Дељо, Иљо, Кољо, Пељо, Суљо* итн.
- Пред согласка:
  - Во зборовите: *фељџон, фељџонисџ.*
  - Во лични имиња: *Иљчо/Илчо, Иљка/Илка* (в. л)

- На крајот на зборови од туѓо потекло што немаат множина или се заемки од понов датум, на пр.: *кел*, *ѝрокел*, *хмел*, како и во зборовите: *ѝел*, *деѝал*, *ѝорѝфел*, *водвил*, *каѝил*, *фиѝил*, покрај *ѝел*, *деѝал*, *ѝорѝфел*, *водвил*, *каѝил*, *фиѝил* (в. л).

15. Пишување на согласката *н*

Се пишува *н*:

- Во зборовите: *вина*, *ѝена*, *ѝустѝина*, *заѝина*, *ѝреѝина*, *ѝроѝина*, *соѝина*, *свински*, *свинче*, *свинѝѝина*, во личното име *Прохор Пчински*.
  - Пред *б* во случаите како: *бонбона*, *бонбониера*, *Исѝанбул*, *одбранбен*, *ѝрхранбен*, *сѝанбен*, *басѝун*.
  - Пред други согласки: *инѝекѝија*, *инѝекѝира*, *инсѝинкѝи*, *инсѝинкѝиивно*, *конѝуѝаѝија*, *конѝункѝија*, *конѝункѝиивѝи*, *конѝункѝиурен*, *конфеѝија* и сл.
- б) Не се пишува *н* во зборот: *величесѝвен*.

16. Пишување на согласката *њ*

Се пишува *њ*:

- Во зборовите: *дење*, *сињак*, *сукња*.
- На крајот од зборот, во зборовите од домашно потекло во стандардниот јазик, се пишува единствено во зборот *коњ*. Со *њ* се пишуваат и сите граматички форми, изведенки и сложени зборови во чие образување влегува оваа именка: *коњи*, *коњче*, *коњски*, *коњушница*, *коњушар*, *коњаник*, *коњокрадец*, *коњоѝѝѝи* итн.
- Во зборовите: *бања*, *диња*, *дуња*, *молња*, *Пчиња*, *свиња*, *ѝиња*; во граматичките форми и изведенките од посочените зборови: *бањи*, *бањач*, *бањарка*, *бањски*, *дињи*, *молњи*, *молњоса*, *свињи*, *свињар*, *свињарче*, *свињарски*, *свињарсѝво*, *ѝињесѝи*.
- При образувањето на глаголски именки и нивните граматички форми: *берење*, *варење*, *движење*, *облекување*, *ѝешачење*, *ѝишување*, *сѝиење*, *сѝорѝување* и др.
- При образувањето збирна множина кај именките чија основа завршува на *-н*: *камен* – *камење*, *камења*, *корен* – *корење*, *корења*, *ѝланина* – *ѝланиње*, *ѝрсѝен* – *ѝрсѝење*, *ѝрсѝења*, *ремен* – *ремење*, *ремења*, *ѝрн* – *ѝрње*, *ѝрња* и др.
- При образувањето множина со наставката *-иња* кај некои именки од среден род што завршуваат на *-е*: *врајче* – *врајчиња*, *деѝе* – *деѝа/деѝиња*, *дрвце* – *дрвца/дрвѝиња*, *мезе* – *мезиња*, *окце* – *окца/окѝиња*, *кебе* – *кебиња*, *коше* – *коѝиња*, *цвеке* – *цвекиња* и др.

- Во несвршениот глагол изведен од свршен со *н* во основата: *се клања*.
- Во зборови, лични имиња и топоними од туѓо потекло и нивните изведеници: *њоки, шамџињони, Њу Делхи, Њујорк, њујоршки, Њујин* и др.

17. Пишување на согласките *ќ* и *џ*

а) Согласката *ќ* се пишува:

- Во зборовите и формите: *нејќе, синоќа, њлеки, сваќа, сфаќа, смеќава, кјуќи*.
- Во партикулата *ќе* и во наставката за глаголски прилог *-јќи*: *викајќи, носејќи, њеејќи*.

б) Согласката *џ* се пишува:

- Во зборовите: *веџа, лаџа, меџа, саџи, џуџ, џуџина*.
- Во множинската форма од *човек*: *луџе*.

в) Гласовите *ќ*, *џ* се јавуваат и во голем број зборови од несловенско потекло (најчесто турски и грчки).

- Се пишува:
  - *ќар, ќор, ќос, ќоџек, ќофџие, ќош, ќумур, ќунк, ќуи, ќурк, бубаќ, сџанаќ.*
  - *џавол, џон, џубре, џуле, џум.*
- Пред *е* се пишува *ќ*, *џ* во:
  - *берикеџ, кебаџ, кебаџче, кебе, ќелија, ќерамида, ќесе, ќеф, ќече, шеќер.*
  - *џеврек, џеврекчија, џезве, џердан, џерџеф, калуџер.*
- Согласката *ќ* не се пишува пред самогласката *е* и *и* во зборовите:
  - *кенџур, ќерамика, ќеса, ќечай, ќеш.*
  - *ќибриџ, ќилер, ќилибар, ќилим, ќилимарница, ќираџија, ќирија.*
- Согласката *џ* не се пишува пред самогласката *е* и *и* во зборовите:
  - *џенерал, џенијален, џелендер, Германија.*
  - *џиро, џимназија, џимнасиџика, џинеколоџ, џинеколоџија, маџија.*

18. Пишување на согласката *ф*

Се пишува *ф*:

- Место некогашната група *-хв-*: *фали, џофали, џофалба, фаџи, фаџен, се нафаќа, зафаџи, џофаќа, џрефаџи, фрла, сфаџи, сфаќа.*
- Во заемки од други јазици: *ќафе, ќафез, соффра, фес, филџан, фурна, фурнаџија, фусџан, џрофил, фабрика, факџи, факџор, фар, фасада, фиџура, филм, филозофија/философија, физиономија, фудбал, функција, функционер.*

19. Пишување на согласката *x*

Се пишува *x* во:

- *воздух, восхий̄, доход, исход, ѝход, ѝриход, расход, дух, духовий̄, исхрана, ѝрхрана, ѝохвала* (црковно), *слух, сѝрахојочий̄, неухрапей̄осѝ, ѝѝх, усѝех, храбар, храна, храни, хранење, ходник, Хрисѝос, хрисѝијансѝво.*
- *хармоника, харѝун, харѝија, хауба, дахија, ѝрахеја.*

б) Не се пишува *x* во: *аѝија, илјада, иѝно, орда, маало, сѝреа.*

20. Пишување на согласката *ѝ*

Се пишува *ѝ*:

- Во зборовите: *ѝаѝор, ѝбара, ѝвака, ѝврка, ѝѝан.*
  - Пред звучна согласка: *лицѝа, нараѝѝа, враѝѝа.*
  - Во образувања со суфиксите *-ѝија, -ѝика, -ѝилница*: *аѝерѝија, бозаѝија, кафеѝика, ѝѝуѝунѝија, фалѝаѝија, филѝаѝија, фудѝаѝија, бозаѝилница, чаѝилница.*
  - Во одделни зборови од туѓо потекло: *ѝабе, ѝам, ѝамија, ѝанка, се ѝари, ѝеб, ѝелай̄, ѝез, ѝем, ѝемѝер, ѝенѝлмен, ѝиѝер, ѝин, ѝинс, ѝиѝ, ѝоѝинѝ, ѝокеј, ѝумбуш, ѝудо, оѝа; баѝанак, синѝир, ѝенѝере.*
  - Зад безвучните согласки суфиксот *-ѝија* се јавува во обликот *-чија*: *бурекѝилница, ѝеврекѝија, маѝиѝаѝија, кѝаѝилница, саѝиѝија.*

ПРАВОПИСНИ ПРАВИЛА ЗАСНОВАНИ НА ФОНЕТСКИ ПРОМЕНИ КАЈ СОГЛАСКИТЕ

При изговорот на согласките во низа настануваат различни фонетски (гласовни) промени кои, главно, имаат свој одраз и во правописот на македонскиот јазик.

21. Едначење на согласките по звучност

- а) Едначењето по звучност е промена која значи приспособување на изговорот на согласките различни по звучност, кога тие ќе се најдат во непосреден допир.
- б) Корелативни парови на звучните и беззвучните согласки во македонскиот јазик се:

звучни	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>џ</i>	<i>г</i>	<i>џ</i>	<i>з</i>	<i>с</i>	<i>џ</i>	<i>ц</i>	<i>/</i>
беззвучни	<i>п</i>	<i>ф</i>	<i>к</i>	<i>ш</i>	<i>ќ</i>	<i>ш</i>	<i>с</i>	<i>џ</i>	<i>ч</i>	<i>х</i>

в) Правило:

Кога во говорната низа ќе се најдат во непосреден допир две согласки со различна звучност, тие се изедначуваат по звучност – или двете стануваат звучни или двете беззвучни (од ист ред во табелата), и тоа според втората согласка: *заб* – *зайче*, *свај* – *сважба*. Сонантите (*ј*, *л*, *љ*, *м*, *н*, *њ*, *р*) не влијаат врз едначењето по звучност: *жалосј* – *жалослив*, *мирис* – *мирислив*.

- г) Едначењето по звучност кое настанува при додавање суфикси, префикси и при образување сложенки, редовно се бележи:

• Со суфикси:

- б > п *ријка* (*риб(а)+-ка*), *клујски* (*клуб+-ски*), *ројски* (*роб+-ски*), *зајрејски* (*Зајреб+-ски*), *зайци* (*заб+-ци*), *човекољубци* (*човекољуб(ец)+-ци*), *врајче* (*враб(ец)+-че*), *лејче* (*леб+-че*)
- г > к *брекче* (*бреџ+-че*), *крукче* (*круџ+-че*), *снекче* (*снеџ+-че*)
- д > т *рејка* (*ред(ок)+-ка*), *слајка* (*слад(ок)+-ка*), *бројче* (*брод+-че*), *џрајче* (*џрад+-че*), *ријче* (*рид+-че*)
- ж > ш *жешка* (*жеж(ок)+-ка*), *шешка* (*шеж(ок)+-ка*)

- з > с   *блиска (близ(ок)+-ка), ниска (низ(ок)+-ка)*
т > д   *свадба (свай+ -ба), средба (среи+ (не)+ -ба)*
с > з   *џозба (џоси+ (ин)+ -ба)*

• Со префикси:

- без- > бес-   *бесцелно, бескуќник, бесмртен, бесмислен, бессовесен, бескаматен, бесчувствителен*
зад- > зат-   *зайскрие, зайкулисен*
из- > ис-   *исклучи, искаже, истера, итече, ицеди, ичекори, ичейка, ичисии, ишара, ишейа, ишиие, ишилчи, исилайа, исилифува, ишиише, исимрка*
над- > наг-   *наиис, наипревар, наискока, наифрли, наипрча*
об- > оп-   *ојкружи, ојкова, ојслужи, ојстане, ојтегне, ојовари, ојфати, ојчекори, ојшиие*
од- > от-   *ојишиие, ојилака, ојсега, ојтаму, ојгози, ојука*
под- > пот-   *поиис, поисвеси, поисеинк*
пред- > прет- *преиладне, преисобје, преичуство, преиседател*
раз- > рас-   *расјологи, расход, расуи, расчекор*

• Со префикси од латинско потекло:

- аб- > ап-   *аисолушен, аисорбира, аистрактен, аисурд*
ад- > ат-   *аисорбира, аисориција, аихезија*
об- > оп-   *ојсервација, ојсервира, ојсесија, ојстируција, ојстируира*
суб- > суп-   *суйкласа, суйкултура, суйстианиција, суйстирай, суйиши, суйројски, суйецијалисти*

д) Не се бележи едначењето по звучност:

- На *б* во зборот: *себиво*.
- На *в* во сите случаи: *бува, вкуино, вјери, всели, вјорник, вирви, вчера, евин, здравиво, мави, мевце, мравка, иривка, цевка*.
- На *џ* во зборовите *беживо* и *држати*.
- На *г*:
  - Пред суфиксите *-ски, -ство, -ствен, -ствува*: *бродски, градски, ортоидески, охридски, судски, книговодство, наследство, производство, раководство, средство, судство, посредствен, производствен, смејководствен, бедствува*.
  - Пред *ц* на граница на основата и множинската наставка *-и*: *домородци, крадци, месојадци, очевидци, иредци*.
- На *и* во сложенките чиј прв дел е број кој завршува на *-и*, а вториот дел е именка или придавка што почнува на звучна согласка,

- д) Согласната група *-йс-* редовно се пишува и се изговара во средината на зборот: *ајси, уајси, вайса, елийса, елийсовиден, ейилејсија, маџейса, маџейсник, маџейсница, пайса, йрокојса, сејса, скејса, сџийса, шјејсија*.
- ф) Почетната група *йи-* се изменила во *йч-*: *йченица, йченичен*.
- е) Согласката *ш* преминува во *ч* и пред *к*. Согласната група *(-)чк-* се изговара и се пишува во зборовите: *чкембе, чкорче, чкраја, чкрајја, чкрији, чкрија*; но *школа*.
- ж) Групата *(-)цр-* се изговара и се пишува во зборовите: *црв, црвојагина, се црвоса, зацрвени*, во сложенките со *црвено-*: *црвенокожец, црвенојерка, црвеношјка*, во сложенките со *црно-*: *црномурен, црноок, црнојерка*.
- з) Групата *(-)цвр-* се пишува и се изговара во зборот *цврси* и во изведенките од него: *цврсио, цврсиина*.
- с) Групите *(-)ши-*, *(-)жг-* се пишуваат во зборовите: *вкешји, воошјио, џорешји, џорешјиина, џушјиер, клешји, машјиа, машјиеница, нишјио-вен, нишјиожен, оишји, оишјиесивен, йашјиерка, йешјиера, йриклешји, сношји, шјио-џоде*, како и во сложенките со *оишјио-*: *оишјиококорисен, оишјиообразовен, оишјиојознаји, оишјиојолезен; џлужг, дожг, дожда-лец, дождлив, нужг*.
- и) Согласките *й, г* се изговараат и се пишуваат меѓу *з* и *р*, *ж* и *р*, *с* и *р* во зборовите: *здрав, здравје, йоздрав, жгребе, сирана, сираница, сиројник*.
- ј) Согласките *й, г* не се изговараат и не се вметнуваат во групите *зр-* и *(-)ср-* во зборовите: *зрак, зрее, зрел, срам, срамежлив, бесрамен, сребро*, во сложенките со *сребро-*: *сребробел, среброглав, среброкос, сребролик, среброљубец*, во сложенките со *сред-*: *средзима, средлеио, средноќ, срејиаји, срејиоле, срејсело, срејселски*, односно во сложенките со *сред(н)о-*: *средновековен, средноимоиен, средношколец, средовечен, средорек, среќа*.

24. Согласки во непосреден допир – удвојување и испуштање

- а) Ако согласките што се нашле во непосреден допир се наоѓаат меѓу две самогласки, се удвојуваат, а ако не се меѓу две самогласки, не се удвојуваат. Исклучок од ова правило се префиксите *ис-* (*исели, исвири*) и *рас-* (*расели, раскока*), кои никогаш не се удвојуваат, без разлика дали се или не се меѓу две самогласки, и префиксот *йројив-*, кој секогаш се удвојува: *йројиввредности, йројиввлагин*.
- б) Удвоени се пишуваат:
- вв-*: *йројиввоен, йројиввоздушен, йројиввредности*
- јј-*: *најјак, најјасно, најјужен, најјунак, најјадро*

- лл-: *каллив, јамболлија (покрај јамболија)*
- мм-: *седуммина, осуммина*
- йй-: *суййоларен*
- рр-: *суйерревизија*
- ййй-: *йролеиййа, йейййе, йейййиоий, йейййаийа, девейййе, девейййиоий, десейййе.*

в) Испуштање согласки

- Одделни согласки се испуштаат во изговорот и во пишувањето во некои согласни групи:
  - Согласката *g* се испушта во групите:
    - зgj- > -зj-: *грозд – ѓрозје, ѓрозјебрање, ѓрозјар, ѓрозјарка*
    - жгн- > -жн-: *нужда – нужна/-о/-и, ненужна/-о/-и.*
  - Согласката *g* се изговара и се пишува во зборовите: *бездна, бездни, жлездна, жлездно, жлездни, жлезден.*
  - Согласката *c* се испушта во префиксираните форми со *рас-*(*<раз-*) од глаголите што започнуваат со согласката *ш*: *рашири, рашмрка, рашијима, рашлака.*
  - Согласката *й* се испушта во групите:
    - сий- > -сj-: *бресй – бресје, ѓрсй – ѓрсје, лисй – лисје, йласй – йласје.*
    - сйн- > -сн-: *возрасй – возрастно, вредносй – вредносно, врсй – едноврсно, жалосй – жалосно, корисй – корисно, конйрасй – конйрасно, милосй – милосно, безмилосно, сомилосй – сомилосно, оиййусй – оиййусно, йакосй – йакосно, йосй – йосно, радосй – радосно, свесй – свесно, бесвесй – бесвесно, несвесй – несвесно, йолусвесй – йолусвесно, йоийсвесй – йоийсвесно, сиѓурносй – сиѓурносно.*
  - Согласката *й* се испушта и во формите за машки род, според формите за женски и за среден род: *возрасен, вредносен, едноврсен, жалосен, корисен, умесен, безмилосен, оиййусен, йакосен, йосен, радосен, ревносен, свесен, свеййосен, сиѓурносен, сладосен, совесен, йрисйрасен.*
  - Согласката *й* по правило се чува во формата за машки род во образувањата од овој тип: *безвласйен, доблесйен, јаросйен, карсйен, крсйен, лисйен, масйен, месйен, неврсйен, обласйен, йеййојрсйен, робусйен, сласйен, сйрасйен.*
- ийн- > -ин-: *земјишйе – земјишниоий (од земјишйен), земјишна/-о/-и, леййувалишйе – леййувалишниоий (од леййувалишйен) леййувалишна/-о/-и, мочуришйе – мочуришниоий (од мочуришйен) мочурина/-о/-и, йазаришйе – йазаришниоий (од йаза-*

ришиен), ѓазаришина/-о/-и, ѓрисѓанишиѓе – ѓрисѓанишиноѓи (од ѓрисѓанишиѓен), ѓрисѓанишина/-о/-и, сенишиѓе – сенишиноѓи (од сенишиѓен), сенишина/-о/-и, складишиѓе – складишиноѓи (од складишиѓен), складина/-о/-и, средишиѓе – средишиноѓи (од средишиѓен), средишина/-о/-и, училишиѓе – училишиноѓи (од училишиѓен), училишина/-о/-и, чудовишиѓе – чудовишиноѓи (од чудовишиѓен), чудовина/-о/-и.

-сѓиѓ- > -сѓи-: блаѓосѓи – блаѓосѓа, болесѓи – болесѓа, исхранеѓосѓи – исхранеѓосѓа, јавносѓи – јавносѓа, јакосѓи – јакосѓа, јаросѓи – јаросѓа, кадравосѓи – кадравосѓа, казнивосѓи – казнивосѓа, каѓмларносѓи – каѓмларносѓа, каѓнаѓосѓи – каѓнаѓосѓа, каузалносѓи – каузалносѓа, книжевносѓи – книжевносѓа, младосѓи – младосѓа, одѓговорносѓи – одѓговорносѓа, ѓлиѓкосѓи – ѓлиѓкосѓа, радосѓи – радосѓа, свесѓи – свесѓа, чесѓи – чесѓа.

■ Согласката *ѓи* се изговара и се пишува во следните случаи:

– Во завршоците *-ниѓка* и *-исѓка*:

адолесценѓи – адолесценѓка, деликвенѓи – деликвенѓка, демонсѓираниѓи – демонсѓираниѓка, дискуѓаниѓи – дискуѓаниѓка, докѓиоранд – докѓиораниѓка, клиенѓи – клиенѓка, лабораниѓи – лабораниѓка, сѓѓуденѓи – сѓѓуденѓка, аваниѓурисѓи – аваниѓурисѓка, виолончелисѓи – виолончелисѓка, линѓвисѓи – линѓвисѓка, оѓѓѓимсѓи – оѓѓѓимсѓка, сѓѓорѓисѓи – сѓѓорѓисѓка, фолклорисѓи – фолклорисѓка, ѓезисѓи – ѓезисѓка, шахисѓи – шахисѓка.

– Во зборови од типот *исѓкае*, *исѓкајува*, *се расѓкае*.

25. Морфонолошки промени на согласките

Морфонолошки промени на согласките се среќаваат:

• Кај именки и придавки што завршуваат на *к*, *ѓ*, *х* (*ѓ*).

■ Согласката *к* се менува во согласките *ѓ*, *ч* и *ш*:

азбучник – азбучниѓи, академик – академиѓи, бардак – бардаѓи – бардаѓе, безбожник – безбожниѓи – безбожниѓа – безбожнички – безбожниѓѓво, безумник – безумниѓи – безумниѓа – безумнички, бифѓек – бифѓеѓи, близнак – близнаѓи – близнаѓе – близнаѓка – близнаѓчки, божилак – божилаѓи, бунѓѓовник – бунѓѓовниѓи – бунѓѓовничка – бунѓѓовнички – бунѓѓовниѓѓво, бурек – буреѓи, верник – верниѓи – верниѓа – верничка – вернички, владика – владиѓи, внук – внуѓи – внуче – внучеѓе – внучко – внучка, сандак – сандаѓи – сандаѓе.

- Согласката *ѝ* се менува во согласките *ж*, *з* и *ш*:
археолоѝ – *археолози* – *археолошки*, *белеѝ* – *белези*, *бреѝ* – *бреже*, *бубреѝ* – *бубрези* – *бубреже* – *бубрежен*, *враѝ* – *врази* (и *враѝови*) – *вражји*, *драмаѝурѝ* – *драмаѝурзи* – *драмаѝуришки*, *каѝалоѝ* – *каѝалози* – *каѝалошки*, *ковчеѝ* – *ковчези* – *ковчеже*, *монолоѝ* – *монолози* – *монолошки*, *некролоѝ* – *некролози*, *носороѝ* – *носорози*, *оѝсеѝ* – *оѝсежен* – *оѝсежностѝ*, *ѝодвиѝ* – *ѝодвизи*, *ѝоѝеѝ* – *ѝоѝези*, *ѝудинѝ* – *ѝудинзи*, *смокинѝ* – *смокинзи*, *соѝруѝ* – *соѝрузи* – *соѝружник*, *сѝраѝеѝ* – *сѝраѝези* – *сѝраѝешки*.
- Согласката *в*, односно *х*, се менува во согласките *ш* и *с*:
  - *мев* – *меше* – *мешечки* – *мешина* – *мешко* – *мешлестѝ* – *мешло*, *ѝоѝсмев* – *ѝоѝсмешилв* – *ѝоѝсмешиливо* – *ѝоѝсмешиливостѝ*.
  - *воздух* – *воздушен* – *воздушесѝ*, *монарх* – *монарси*, *монах* – *монаси* – *монашки*, *ѝаѝриѝарх* – *ѝаѝриѝарси* – *ѝаѝриѝариѝиѝа*, *усѝех* – *усѝеси* – *усѝешен* – *усѝешно* – *усѝешностѝ*.
- Во одделни случаи со морфонолошки промени се опфатени и глаголите:
велик – *велича*, *вешѝак* – *вешѝачи*, *блаѝ* – *блажи*, *влоѝ* – *вложи* – *вложува*, *облоѝ* – *се обложи*, *сѝруѝ* – *сѝруже*.
- Согласките *к* и *ѝ* коишто се јавуваат во основата на глаголите во минато определено свршено време и во глаголската *л*-форма, во формите за сегашно време преминуваат во *ч*, односно *ж*: *ѝракав-ѝракал* – *ѝрачи*, *избриков-избрикол* – *избричи*, *облеков-облекол* – *облече*, *ѝеков-ѝекол* – *ѝече*, *ѝлакав-ѝлакал* – *ѝлаче*, *реков-рекол* – *рече*, *секов-секол* – *сече*, *сукав-сукал* – *суче*, *ѝеков-ѝекол* – *ѝече*, *лаѝав-лаѝал* – *лаже*, *моѝов-моѝол* – *може*, *сѝриѝов-сѝриѝол* – *сѝриѝе*, *сѝруѝав-сѝруѝал* – *сѝруѝе*.
- Промени на согласките *з > ж* и *с > ш* се среќаваат во именските образувања наспрема нивните глаголски корени:
доказ – *докаже* (*ѝроѝивдоказ*), *исказ* – *искаже*, *оѝказ* – *оѝкаже*, *ѝоказ* – *ѝокаже*, *ѝриказ* – *ѝрикаже*, *расказ* – *раскаже*, *наниз* – *наниже*, *рез* – *реже*, *зарез* – *зареже*, *изрез* – *изреже*, *обрез* – *обреже*, *ѝрорез* – *ѝрореже*, *разрез* – *разреже*.
доѝис – *доѝише*, *зайис* – *зайише*, *исѝис* – *исѝише*, *ѝреѝис* – *ѝреѝише*, *ѝриѝис* – *ѝриѝише*, *ѝроѝис* – *ѝроѝише*, *расѝис* – *расѝише*.
- Промени на согласките *з > ж* и *с > ш* се јавуваат во одделни придавки наспрема глаголите од исти корени: *близок* – *доближи*, *низок* – *ѝонижи*, *висок* – *извиши*.
- Промени на согласките *к > ч* и *ѝ > ж* се јавуваат кај одделни глаголи во нивната повторлива форма наспрема нивната свршена форма:

дорекува – дорече (и доречува), избрикува – избричи (и избричува), исїекува – исїече (и исїечува), облекува – облече (и облечува), їресекува – їресече (и їресечува), їреїекува – їреїече (и їреїечува), расїлакува – расїлаче (и расїлачува); исїїруџува – исїїруже (и исїїружува), осїїриџува – осїїриже (и осїїрижува).

- Промена на согласките $\bar{z} > z$ се среќава кај глаголите *влезе* и *молзе*:
влеџов – влеџол – влеџува – влезе, молџов – молџол – молзе.
- Промена на согласките $\bar{c} > c$ се јавува кај именките на *-ец, -ца, -це* и од нивните изведенки:
венец – венча – венчава – венчавка – венчален – венче, врабец – врабица – врайче – врайченце – врабечки, месец – месечар – месечарка – месечарсїтво – месечен – месечно – месечина – месечинка – месечински – месечник), сїарец – сїарица – сїаречки – сїаричка – сїарче – сїарчишїе, бабица – бабичка, воденица – воденичка – воденички – воденичар – воденичарка – воденичарски – воденичаров – воденичен, водица – водичка, жица – жичка – жичен – жичница, извидница – извидничка – извиднички, їїјаница – їїјаничишїе, їсловица – їсловичен – їсловично – їсловичностї, седмица – седмичен – седмично – седмичник, сонце – сонча – сончање – сончаница – сончев – сончевина – сончоџлед – сончоџледов.
- Промена на согласките $\bar{m} > k$ и $g > \bar{z}$ се јавува кај:
  - Одделни глаголи во свршената наспрема несвршената форма: *враїи – враќа, їлаїи – їлаќа, їраїи – їраќа, фаїи – фаќа, веїи – веќава, дојде – доаѓа, наџоди – наџаѓа, роди – раѓа, види – виѓава.*
  - Одделни именки во единската наспрема нивните збирни множински форми: *бруїи – бруќе, їраїи – їраќе (и їраїїе); џрамада – џрамаѓе, ливада – ливаѓе.*
  - Во етници од топоними: *Еѓїїеї – Еѓїїќанец, Кувајїи – Кувајќанец, Сїїїи – сїїїќанец; Баџдаг – баџдаѓанец, Белџрад – белџраѓанец, Исланд – Исландѓанец, Охрид – охридѓанец.*
- Промена на согласките $n > \bar{n}$ се среќава кај два глагола и кај извесен број именки во единската наспрема нивните збирномножински форми: *їени – їењави, (се) їоклони – (се) клања; камен – камење – камења, корен – корење – корења, їламен – їламење – їламења, ремен – ремење, їрн – їрње, џодина – џодиње, їланина – їланиње.*
- Промена на согласките $\bar{s} > ш$ има кај следниве глаголи:
џосїи – џошїява и џошїјева, крсїи – кришїява (їрекрсїи – їрекришїява), їросїи – їрошїява.

АКЦЕНТ И АКЦЕНТИРАЊЕ

Акцентот во македонскиот јазик по својата природа е динамичен и паѓа на третиот слог од крајот на зборовите што ѝ припаѓаат на основната (наследена и приспособена неутрална) лексика, со продолжен изговор на акцентираната самогласка. Дел од зборовите со туѓо потекло сочинуваат акцентски потсистеми, како глаголите со завршок на *-ира* (*консум'ира, ириш'ира, марш'ира*). Други зборови се во фаза на акцентско приспособување, како на пр., *и'орш'еи, с'ем'есшар*.

Акцентот се бележи со знакот (') пред самогласката врз која паѓа акцентот во зборот: *м'ајка, уч'илишше, леи'уваши, нос'еше ја, кој_џ'о_виде?*

ПРАВИЛА ЗА АКЦЕНТИРАЊЕ

26. Акцентот кај еднословните зборови паѓа на единствениот слог: *б'ел, б'ил, џ'рд, гр'аз, кр'ал, л'еб, р'ид, шв'ој, ч'у* (од гл. *чуе*).
27. Акцентот кај двословните зборови паѓа на вториот слог од крајот на зборот: *в'исок, џ'оре, г'обар, г'олу, н'аше, н'оси, и'еши, и'оле, с'ело, ш'ашико, к'ерка*.
28. Кај трисловните и повеќесловните зборови, акцентот паѓа на третиот слог од крајот на зборот: *вним'ашелно, шол'иција – шолиц'ијаши, шол'овина, шр'азнина, р'амнина – рамн'инаши, со'обракај – сообр'акајош, ср'едина, 'ученик – уч'еникош*.
Акцентот кај морфолошки сложените зборови подлежи на правилата за акцентирање на трисловните и повеќесловните зборови: *шол'увреме; бел'оморски, џорн'оселец, долџ'овечен, едно'образен, осшр'оумен; џрадо-н'ачалник, џрозј'ебрање, казненош'ошравен; земј'оделец, знам'еносец, оч'евидец, и'ашоказ; шшор'осшешен*.
29. Така е и кај:
  - а) Бројните форми за означување лица со завршок *-мина*: *дев'ешмина, девешш'емина, и'ешмина, шешш'емина, сед'уммина, седумш'емина, сш'омина, сшш'емина*.

- б) Сложените прилози: *б'ездрӯџо, едно̄и'одрӯџо, н'авреме, 'однагвор, 'одна̄ӣре, 'о̄ӣсе̄џа, 'о̄ӣс̄ӣрана, 'о̄ӣш̄ука, њон'екаде, њон'еко̄џаш, њ'о̄ӣлагне, с'осила, њ̄р'ӣџа̄ӣи.*
- в) Заменските форми: *какв'а-џоде, как'ов-џоде, ко̄џ'о-џоде, ко'и-џоде, к'ој-џоде, ш̄ӣ'о-џоде.*
- г) Броевите со приближна бројност: *два-њрин'аесей̄, њей̄-шесн'аесей̄, њ̄ри-ч'ей̄ири, њ̄ри-чей̄ири'иесей̄, њ̄ри-чей̄ири'аесей̄.*
- д) Сложените зборови составени од две заповедни форми: *ла̄йн'ӣџо̄л̄ӣни, молч'ӣџо̄л̄чи, њ̄агн'ис̄ӣани, њ̄ур'ӣџечи.*
- ф) Имињата на празниците: *В'елӣџен, М'ӣџ̄ровден, П'ей̄̄ровден, С̄и'асовден.*

Акцентот во македонскиот стандарден јазик никогаш не паѓа на четвртиот слог од крајот независно од тоа дали се работи за одделен изговорен збор или за синтагматска единица.

ОТСТАПУВАЊЕ ОД ПРАВИЛАТА ЗА АКЦЕНТИРАЊЕ

Отстапување од правилата за акцентирање има кај:

30. Глаголскиот прилог: *вик'а̄јки, бид'е̄јки, ор̄ганизӣр'а̄јки, њ̄ишув'а̄јки, раскажӯв'а̄јки, сак'а̄јки.*
31. Прилозите за време: *џодин'ава, зим'ава, лей̄'ово.*
32. Одделните прилози за степен (деминутивни образувања со засилена емоционалност): *малк'ӯџка (и м'алкӯџка), олк'ӯџка, њ̄олк'ӯџка (и њ̄'олкӯџка), њ̄рош'ичка.*
33. Некои именки од турско потекло: *а̄йс'ана, барӯи'ана, њ̄ара̄и'ана.*
34. Сложени зборови од типот: *јӯџоз'а̄џаг, јӯџо'ис̄ӣо̄к, североз'а̄џаг, северо'ис̄ӣо̄к; (но: јӯџоз'а̄џаген, јӯџо'ис̄ӣо̄чен, североз'а̄џаген, северо'ис̄ӣо̄чен).*
35. Сложенките со прв елемент *њолу-* и двосложни зборови. Кај овие зборови акцентот најчесто паѓа на вториот слог од крајот на зборот: *њолул'ево, њолу'ос̄ӣров, њолӯи'џан, њолӯи'исмен, њолус'енка, њолус'ес̄ӣра, њолӯи'емен, њолӯи'о̄џка, но њол'увреме.* Ако, пак, по првиот елемент *њолу-* следува едносложен збор, акцентот паѓа на третиот слог од крајот на зборот: *њ'олубо̄џ, њ'олубра̄ӣ, њ'олӯџас, њ'олӯџив, њ'олӯџрӯџ, њ'олусвей̄.*
36. Сложените придавки: *црвенобр'аг, црвенок'о̄ж, црвенок'ос (но: с'ивокос, с'ивоок, с'иноок, ц'рнобраг, ц'рноко̄ж, ц'рнокос, ц'рноок); свей̄ло̄ж'о̄л̄ӣ;*

ӣмноз'елен, ӣмноц'рвен (но: *ӣ'множолѝ, ӣ'мносин*); *црвено-ц'рн*; *сино-з'елен, сино-ц'рвен* (но: *с'ино-бел, ц'рно-бел*).

37. Сложените зборови кај кои секој составен дел го чува својот акцент: *американско-мак'едонски, англиско-мак'едонски, в'осийишно-обр'азовен, к'ултурно-ӣр'осветѝен, л'ека-ӣ'олека, 'одвреме-н'авреме, 'увозно-'извозен.*
38. Личните имиња, презимињата и имињата на места:
- а) Некои сложени имиња имаат акцент на првиот слог од двете компонени: *Бр'анисл'ава, М'иросл'ава, Сѝ'анисл'ава.*
- б) Некои лични имиња и презимиња (по потекло од други јазици, но вообичаени во македонската средина) имаат акцент на вториот слог од крајот на зборот: *Абдул'аѝим, Афрод'иѝа, Габри'ела, Диј'ана, Ире'на, Исид'ора, Јулиј'ана, Адриј'ана, Кали'оѝи, Красим'ира, Линд'иѝа, Мер'иѝа, Сан'ела, Славом'ира, Те'уѝа, Теод'ора, Ад'еми, Бес'ими, Зек'оли, Јаш'ари, Поль'оска, Рамад'ани, Сѝар'ова.*
- в) Некои македонски презимиња, кои имаат акцент врз вториот слог од крајот на зборот, образувани со следниве суфикси:
- *-ев(-а)/-ов(-а)*: *Аксенѝ'иев, Алекс'андров, Дрвоиш'анов, Маѝл'ешев.* Кај некои презимиња образувани со овој суфикс, акцентот може да паѓа и на вториот и на третиот слог од крајот. Сп.: *'Адамчев и Ад'амчев, 'Алексов и Ал'ексов, Гл'иѝоров и Глиѝ'оров, 'Иванов и Ив'анов.*
  - *-ски(-а)/-ѝки(-а)/-чки(-а)/-ишки(-а)* кои доаѓаат директно на основата, односно без проширување со *-ев/-ов-*. Сп.: *Ажд'ерски/Ажд'ерска, Ајд'арски/Ајд'арска, Џамб'аски/Џамб'аска; Карав'еѝки/Карав'еѝки, Паѝ'аѝки/Паѝ'аѝка, Тро'иѝки/Тро'иѝка; Ал'ачки/Ал'ачка, Парм'ачки/Парм'ачка, Ра'ички/Ра'ичка; Коч'ишки/Коч'ишка, Мрен'ошки/Мрен'ошка.*
- г) Некои странски лични имиња и презимиња кои имаат акцент:
- На првиот слог од крајот на зборот: *Андр'е Вај'ан, Верл'ен (Пол), Диоклеѝиј'ан, Дон Жу'ан, Найоле'он, Одис'еј* (но: *Одис'еев*), *Окѝавиј'ан, Пасѝ'ер, Промеѝ'еј, Сен-Сим'он, Фердин'анд де Сос'ур.*
  - На вториот слог од крајот на зборот: *Алиѝи'ери, Ариѝем'ида, Верѝ'илиј, Вас'илиј, Досѝо'евски, Макијав'ели, Носѝрад'амус, Туѝаѝанк'амон, Џуз'еѝе.*
- д) Некои македонски топоними: *Добр'ејѝи, Прд'ејѝи, Раг'ожда, Три'ејѝа.*
- ѓ) Некои географски имиња (планини, планински масиви, островски архипелази) имаат акцент на вториот слог од крајот на зборот: *Аѝен'ини(ѝе), Ард'ени(ѝе), Кар'уби(ѝе), Карѝ'аѝи(ѝе), Пирин'еи(ѝе), Хав'аи(ѝе).*
- е) Некои имиња на држави, региони, градови и нивни жители кои имаат акцент на:

- Првиот слог од крајот на зборот: *Азербејџ'ан* (*Азербејџ'анец*, *Азербејџ'анка*), *Таџикисџ'ан* (*Таџикисџ'анец*, *Таџикисџ'анка*), *Бордо'о* (*бордо'анец*, *бордо'анка*), *Диж'он* (*диж'онец*, *диж'онка*), *Сџразб'ур* (*сџр'азбуреџ*, *сџр'азбурка*).
- На вториот слог од крајот на зборот: *Арџенџ'ина*, *Гвин'еја*, *Грен'ада*, *Екв'адор*, *Мал'аја*, *Мар'око*, *Најр'оби*, *Бол'оња*, *Ел'ада*, *Сан Ди'еџо*, *Сан Франџ'иско*, *Хирош'има*.

АКЦЕНТИРАЊЕ НА ЗБОРОВИТЕ ОД ТУГО ПОТЕКЛО

Голем број зборови преземени од други јазици се акцентираат во согласност со правилата за акцентирање во македонскиот стандарден јазик. Некои од нив се неприспособени, па затоа може да се издвојат акцентски потсистеми со поинаков акцент од тој во македонскиот.

39. Зборови со приспособен акцент

- а) Некои двосложни именки со акцент на вториот слог од крајот на зборот: *м'аршал*, *с'имбол*, *в'ирман*, *д'екан*, *б'илџен*, *'орден*, *џ'ерен*, *к'омфор*, *л'екџор*, *р'екџор*, *с'екџор*, *џ'р'акџор*, *џ'р'езор*, *ф'акџор*, *џ'уру*, *к'иви*, *к'ино*, *к'орзо*, *џ'алџо*, *џ'орзо*, *'албум*, *'асџекџ*, *б'ензин*, *б'ојкоџ*, *к'армин*, *к'онфликџ*, *м'оменџ*, *'објекџ*, *џ'аркеџ*, *џ'арфем*, *џ'илоџ*, *џ'лоџиџ*, *џ'р'оџенџ*, *р'есџекџ*, *р'ефлекс*, *с'убјекџ*, *џ'р'иумф*, *џ'р'офеџ*, *џ'урнир*.
- б) Некои трисложни и повеќесложни именки со акцент на третиот слог од крајот на зборот: *м'аскенбал*, *'аџосџол*, *м'оноџол*, *џ'р'амџар*, *боџ'аниџар*, *маџем'аџиџар*, *ф'изџар*, *м'инисџер*, *д'ирекџор*, *м'ониџор*, *џ'р'офесор*, *с'емафор*, *к'аракџер*, *д'џ'алоџ*, *'еџилоџ*, *м'онолоџ*, *'еџискоџ*, *м'икроскоџ*, *џ'ерискоџ*, *сџ'еџоскоџ*, *џ'елескоџ*, *'аџџека*, *м'инимум*, *м'аксимум*, *к'алџум*, *маџн'езиум*, *н'аџириум*, *кониџ'инуум*, *'адреса*, *'аниџмон*, *д'ефиџиџ*, *к'амбана*, *меџр'оџола*, *с'инџакса*, *с'уфиџиџ*.
- в) Некои трисложни и повеќесложни придавки со акцент на третиот слог од крајот на зборот: *'акџивен*, *м'ониџаџен*, *н'ервозен*, *џ'асивен*, *џ'р'еџизен*, *л'еџален*, *л'окален*, *н'ормален*, *ф'ормален*, *џ'енџрален*, *л'абилен*, *м'обилен*, *с'енилен*, *сџ'абилен*, *сџ'ерилен*, *с'уџиџилен*, *сџ'омаџен*, *дин'амичен*, *грам'аџиџен*, *др'асџиџен*, *ел'екџириџен*, *ир'оничен*, *кл'асичен*, *џ'о'еџиџен*, *џ'р'акџиџен*, *хр'оничен*, *'анкеџен*, *д'ирекџен*, *к'онфликџен*, *'ажурен*, *'азурен*, *д'еџурен*, *к'улџурен*, *сџ'р'укџурен*.

40. Зборови со неприспособен акцент

- а) Зборови со акцент на првиот слог од крајот:

- Некои именки со завршок на самогласка (главно, преземени од францускиот јазик): *аџаи'е, аџел'е, бид'е, ексјоз'е, жел'е, кабар'е, клиш'е, круџи'е, куџ'е, џир'е, џроџеж'е, резим'е, реном'е, сеџар'е, сџеж'е, фоџ'е, деб'и, жир'и, рел'и, бир'о, деџ'о, лаваб'о, макр'о, нив'о, џан'о, џлаџ'о, сак'о, џрик'о, инџерв'у, какад'у, рандев'у.*
- Некои именки со завршок на согласка: *џџафел'аџ, џубил'еџ, мавзол'еџ, адмир'ал, џенер'ал, журн'ал, иде'ал, инџерв'ал, кайџџ'ал, кристџ'ал, маџериџ'ал, минер'ал, џоџенџџ'ал, реџџџ'ал, риџџ'ал, аквар'ел, крокод'ил, џроекџџ'ил, карфи'ол, оре'ол, веџер'ан, ресџор'ан, џелоф'ан, феном'ен, виџам'ин, нафџал'ин, никоџџ'ин, џараф'ин, џениџџ'ин, џласџел'ин, џроџе'ин, ави'он, бариџџ'он, диџаџаз'он, елеџџр'он, камеле'он, ламџи'он, лексик'он, џеџис'он, фара'он, шамџи'он, диџам'анџџ, емиџр'анџџ, џраџџџ'анџџ, амби'енџџ, арџум'енџџ, елемент'енџџ, џарлам'енџџ, џродуџ'енџџ, џемџерам'енџџ, џесџтам'енџџ, булев'ар, куло'ар, мемо'ар, реџерџџо'ар, џроџџо'ар, формул'ар, хонор'ар, амаџџ'ер, волонџџ'ер, вулканиз'ер, дисџанз'ер, милиџард'ер, милион'ер, оџозиџион'ер, џреми'ер, рекорд'ер, реџорџџ'ер, симџаџџиз'ер, фриџџид'ер, ман'џр, маниџ'џр, сувени'џр, аџреџ'аџџ, адвок'аџџ, акроб'аџџ, аџар'аџџ, демокр'аџџ, диџџлом'аџџ, канџид'аџџ, џаџџрон'аџџ, резерв'аџџ, суроџ'аџџ, фалсифик'аџџ, џџџџ'аџџ, кабин'еџџ, кларин'еџџ, џроџџџн'еџџ; еруд'џџџ, колор'џџџ, џараз'џџџ, фавор'џџџ, иџџ'оџџ, инџџџџџ'џџџ, рендџеноџр'ам, исџџориоџр'аф, кинемаџџоџр'аф, кореоџр'аф, аванџџур'исџџџ, алиџру'исџџџ, есе'исџџџ, журнал'исџџџ, инџџерн'исџџџ, линџџв'исџџџ, македон'исџџџ, национал'исџџџ, џублиџ'исџџџ, сџџорџџ'исџџџ, флеџџџ'исџџџ, фолклор'исџџџ, хумор'исџџџ, шах'исџџџ, алерџџол'оџџ, биол'оџџ, џеол'оџџ, џсихол'оџџ, рендџенол'оџџ, афинџџџ'еџџџ, имуниџџџ'еџџџ, инџџџеџриџџ'еџџџ, наџџалиџџ'еџџџ, џуберџџ'еџџџ, универџџџџ'еџџџ, факулџџџ'еџџџ, аџџеџџ'он, велосџџџ'ед, доџџџор'анд, лавир'инџџџ.*

б) Зборови со акцент на вториот слог од крајот:

- Некои именки: *амбал'аџа, аџан'аџа, арбиџџр'аџа, џланиџ'аџа, реџорџџ'аџа, џарафр'аџа, дев'џа, хиџоф'џа, џсих'џа, џлеон'аџам, сарк'аџам, арха'џам, аџџе'џам, идеал'џам, маџериџал'џам, национал'џам, орџан'џам, реал'џам, романџџ'џам, џџур'џам, џениџ'алеџ, џимнаџџџ'алеџ, илеџ'алеџ, инџџелеџџџ'алеџ, веџџеџариџ'анеџ, џарламентџџ'ареџ, документиџџ'ареџ, бари'ера, бонбони'ера, кари'ера, џреми'ера, архџџџекџџ'ура, џлаз'ура, корекџџ'ура, кулџџ'ура, леџџџ'ура, лиџџераџџ'ура, маџџџџџџџ'ура, маџџџ'ура, факџџ'ура, џенз'ура, акџџ'ива, алиџџернаџџ'ива, арх'ива, џас'ива, реџџлаџџ'ива, сџџаџџ'ива, конзерваџџ'ивец, оџџераџџ'ивец, реџрезенџџџџџ'ивец, ал'еџа, алин'еџа, еџџџ'еџа, иџд'еџа, орхид'еџа, џџурн'еџа, комџџџ'џџџер, маџџџџџџџер, венџџџџ'аџџџор, имџџџџ'аџџџор, оџџџџ'аџџџор, реџџенер'аџџџор, ел'џџџса, џрим'аса, џџер'аса, џџ'еса, џџеџџ'еса, сџџџџард'еса, карџџџџџ'еџа, киноџџџ'еџа,*

филмои'ека, цедети'ека, јану'ари, февру'ари, сеи'и'ември, окт'омври, но'ември, дек'ември, аванџ'арда, анк'еи'а, анс'амбл, ант'и'ена, дин'амо, еи'из'ода, еи'и'а'а, каз'ино, лав'анда, лимуз'ина, орб'и'и'а, и'арал'ела, силу'еи'а, цун'ами.

- Некои придавки: *џениј'ален, иге'ален, с'и'ециј'ален, и'еаи'р'ален, ак'иу'елен, визу'елен, адај'и'и'б'илен, варијаб'илен, аларм'ан'и'ен, ароџ'ан'и'ен, хидраи'ан'и'ен, шарм'ан'и'ен, урџ'ен'и'ен, фрекв'ен'и'ен, секунд'арен, кок'еи'ен, и'оал'еи'ен, малер'озен, и'енденци'озен, админис'траи'ивен, ефект'ивен, и'озии'ивен, релай'ивен, факулт'и'аи'ивен, џарн'и'ран, мои'и'в'и'ран, и'лан'и'ран, резерв'и'ран, и'рен'и'ран.*
- Глаголите: *ирониз'ира, лак'ира, и'арк'ира.*

41. Зборови со два начина на акцентирање

Дел од зборовите од туѓо потекло се наоѓаат во постојан процес на приспособување кон македонскиот акцентски систем. Тие што се опфатени со овој процес имаат два начина на акцентирање: *б'иф'е, 'екр'ан, м'икроф'он, н'ерв'оза, и'ор'и'р'еи'и, р'ез'ерва, р'еф'орма, с'ем'ес'тар, с'и'аги'он, и'елеф'он, фр'аџм'ени'и, ш'ам'и'он.*

СМИСЛОРАЗЛИКУВАЧКА ФУНКЦИЈА НА АКЦЕНТОТ

Акцентот врши смислоразликувачка функција во одделни случаи:

42. Кај некои зборови каде што во едниот случај акцентот е на третиот слог, а во другиот на вториот слог од крајот на зборот:
- а) Членувана именка наспрема прилог за време: *веч'ерава – вечар'ава, џод'инава – џодин'ава, з'имава – зим'ава, л'еи'ово – леи'ово, нед'елава – недел'ава.*
  - б) Домашен збор наспрема збор од туѓо потекло: *џ'азела – џаз'ела* (л-форма од гл. *џази* – вид животно), *к'анела – кан'ела* (л-форма од гл. *кани* – вид зачин), *к'анти'аи'а – канти'аи'а, кр'аваи'а – крав'аи'а, н'аи'ура – наи'ура, и'и'јано – ии'јано* (прид. од ср. р. од гл. *ише* – музички инструмент), *и'р'оси'аи'а – ироси'аи'а, и'окаи'а – иок'аи'а.*
43. Кај проклитичките изрази во случаи кога акцентот се пренесува врз проклитиката наспрема случаи кога не се пренесува, со што се добива различно значење:
- а) Прашални реченици (акцентот се пренесува врз проклитиката) наспрема односни/временски реченици (акцентот не се пренесува врз проклитиката): *коџа_џ'о_виде? – коџа_џо_в'иде, коџа_дојде? – коџа_дојде, к'ој_*

дојде? – *кој_г'ојде*, *кому_му_ј'а_гаге?* – *кому_му_ја_г'аге*, *ши'о_рече?* – *ши'о_р'ече*.

- б) Проклитички изрази со предлози каде што акцентот се пренесува врз предлогот кога е тој со своето основно просторно значење и не се пренесува кога е со друго значење: *з'а_џлава* (се фати) – *за_џлава* (апче, повисок), *з'а_раце* (се фатија) – *за_раце* (крем), *н'а_иуиун* (оди) – *на_иуиун* (мириса), *'од_дрво* (падна, слезе) – *од_дрво* (направено), *'од_коњ* (слезе) – *од_к'оњ* (месо), *и'о_џлава* (го удри) – *ио_џлава* (на жител).
44. Кај лични имиња од туѓо потекло заради разликување на родот: *'Андре(ј)а* (м. р.) – *Андр'е(ј)а* (ж. р.), *М'аије(ј)а* (м. р.) – *Маи'е(ј)а* (ж. р.).

АКЦЕНТСКИ ЦЕЛОСТИ И КЛИТИЧКИ ИЗРАЗИ

Акцентските целисти и клитичките изрази се една од основните одлики на македонскиот стандарден јазик во сферата на правоорот.

45. Акцентски целисти

Поимот акцентски целисти се однесува на поврзување (синтагми) на два збора носители на акцентот изговорени со еден акцент, како во следните случаи:

- а) Лексикализирани изрази (означување на еден поим): *кисел'а_вода*, *кисел'о_млеко*, *сув'о_џрозје*, *црв'ен_иийер*, *ц'рн_иийер*.
- б) Синтагми од атрибут + именка (вториот член на синтагмата е двосложна именка и затоа акцентот се пренесува врз придавката): *зимн'о_време*, *лејн'о_време*, *н'ов_бунар*, *сѝ'ар_човек*, *сѝ'ар'и_луѓе*, *иојл'а_вода*.
- в) Синтагми од атрибут + именка (вториот член на синтагмата е трисложна именка и затоа акцентот останува на именката): *долџа_улица*, *Нова_џодина*, *црна_ш'амија*.
- г) Членуван атрибут (при што е редовно образувањето вакви целисти): *друџаи'а_сѝрана*, *леваи'а_рака*, *нашаи'а_нива*, *новаи'а_куќа*, *новио'о_иалишо*, *сѝариш'е_луѓе*.
- д) Нечленувани синтагми со самостојно значење: *и'рв'а_вечер*, *Рус'а_среда*, *и'реш'а_вечер*.
- ѓ) Изрази со прилошко значење образувани од атрибут + именка: *ц'ел_ден*, *ц'ел_живош*, *цел'а_зима*, *цел'о_време*, *цел'о_лешо*.
- е) Синтагми од именка + сопствени имиња: *Пој_Андова*, *Хаџи_Консѝ'ан-ишинов*, *цар_С'амуил*.

- ж) Синтагми од прост број + именка (едносложна или двосложна): *дв'а дена, двест'е ѓрама, дес'еи дена, и'еи иари, си'о евра.*
- з) Синтагми од заменски придавки + именка: *ваи'и ѓлави, м'ој човек, н'аи човек, иаи'и луђе, ивој'а ѓлава.*
- с) Синтагми од показна заменка + именка (едносложна или двосложна): *ов'а геије, ов'ој иаи, ов'ој човек, иа'а жена, ии'е луђе, ии'ој ден, ии'ој час, ии'ој човек.*
- и) Синтагми образувани од неопределените заменки *еден* и *некој* + именка (акцентот се префрла врз именката): *еден човек, една ж'ена, некој човек, некоја ж'ена.* Но акцентот останува кај заменската форма *секој*: *секој ден, секој'а вечер, секо'е уијро.*
- ј) Поздрави: *до вид'ување, до ѓл'едање, г'обар ден, добр'о уијро, добр'а вечер, г'обра ноќ, добр'е дојде, добре г'ојдовије, здрав'о-живо.*
- к) Месни (географски) имиња: *Газ'и Баба, Гол'о Брдо, Дем'ир Хисар, Кисел'а Вода, Мечк'ин Камен, Нов'о Село, Овч'е Поле, Црн'а Гора.*

46. Клитички изрази

Клитичките изрази претставуваат една изговорена целина составена од клитика (неполнозначен збор) и акцентогена форма (полнозначен збор). Клитика претставува збор кој нема свој акцент и може да се најде пред зборот носител на акцентот (проклитика) и по зборот носител на акцентот (енклитика).

а) Проклитики

Кај клитичките изрази разликуваме три случаи на поврзување: задолжително пренесување, можно (факултативно) пренесување и непренесување на акцентот врз првиот збор.

- Задолжително пренесување на акцентот:
  - Во прилошки синтагми образувани од предлог + именка: (со просторно значење) *в'о вода, г'о дома, г'о небо, з'ад враиша, н'а ѓосији, н'из иоле, и'о иаи, и'од земја*, (со временско значење) *г'о зори, з'а час, ирек'у леио, ср'ед зима*, (за начин) *н'а сон(е), н'а ноѓа, н'а рака, н'а смеа, н'а срце.*
  - Во состави од предлог + долга заменска форма: *б'ез нас, г'о мене, к'ај иебе, меѓ'у себе, ир'ед вас, с'о мене.*
  - Во состави од негација + едносложни или двосложни глаголски форми: *н'е бев, н'е ѓледам, н'е дојде, н'е одам, н'е ииј, н'е ирчај, н'е чекам.*
  - Во состави од прашален збор + глагол: *к'ој рече? ии'о рече? коѓ'а дојде? ии'о виде? к'ај одиш? ии'о сакаш?*

- Во состави од сврзник + полнозначен збор: 'и_јас 'и_џи, 'и_ние 'и_вие, н'и_вamu н'и_џаму.
- Факултативно пренесување на акцентот:
  - Предлог + именка: без_м'ака – б'ез_мака, на_В'аргар – н'а_Варгар, на_мл'адосџ – н'а_младосџ, на_џр'акџор – н'а_џракџор, џред_Б'ожик – џред_Божик, сџроџи_ср'ега – сџроџ'и_срeга.
- Отстапувања од третосложното акцентирање кај проклитичките изрази
Клитичките изрази со проклитика се акцентираат на вториот слог од крајот кога првиот збор е двосложен, а вториот (акцентогената форма) е едносложен заради симетрија со случаите кога акцентогената форма е двосложна. Тоа се прави во следниве случаи:
  - двосложен предлог + долга заменска форма: џокр'ај_нас, џокр'ај_вас, џокр'ај_нив (симетрија со: џокр'ај_мене, џокр'ај_џебе), меџ'у_нас, меџ'у_вас, меџ'у_нив, оџк'ај_нас, оџк'ај_вас, оџк'ај_нив, окол'у_нас, окол'у_вас, окол'у_нив и др.
  - двосложен предлог + едносложна именка: џокр'ај_суг, окол'у_рид, џрек'у_џаџ.
 Забелешка: кај тросложните изрази акцентот може да падне и на третиот слог од крајот: џрек'у_џаџ и џр'еку_џаџ, џрек'у_суг и џр'еку_суг, но кај четирисложните изрази секогаш се акцентира на вториот слог од крајот: окол'у_суг (не: ок'олу_суг).
  - негација + две кратки заменски форми + едносложен глагол: не_му_џ'о_зел, не_ми_ј'а_дал (симетрија со: не_ми_ј'а_гаде).
 Забелешка: изразите со една кратка заменска форма може да се акцентираат и на третиот и на вториот слог од крајот на изразот: н'е_џо_зел и не_џ'о_зел.
  - прашален збор + две кратки заменски форми + едносложен глагол: кој_ми_џ'о_зел, кој_му_ј'а_дал.

б) Енклитики

Кај клитичките изрази со енклитика секогаш имаме задолжително пренесување на акцентот во составите од:

- Именка + кратка заменска форма: бр'аџ_ми, браџ'учед_ми, браџ'уч'еџка_ми, ж'ена_му, м'ајка_ми, џ'аџко_џи, жен'аџа_му.
- Показан збор + кратки заменски форми: 'еве_џо, 'еве_ја, 'еве_џи, 'ене_џи, 'ене_џо, 'еџе_џи; ев'е_џи_ја, ен'е_им_џо.
- Заповеден начин + кратка заменска форма: вид'еџе_џо, 'види_се, г'аџџе_ја, дон'еси_џи, 'оди_си, 'речи_му.

в) Акцентски низи

Кај акцентските низи разликуваме два случаја на поврзување: задолжително пренесување и непренесување на акцентот врз клитиката.

- Задолжително пренесување:
  - Проклитика + полнозначен збор + енклитика: *не_џл'егај_ја, не_г'авај_ми, не_ч'екај_џо, си_му_р'екол_ли?*
  - Проклитики (од кои негацијата е задолжителна) + полнозначен збор: *не_б'и_дошол, не_џ'о_виде, не_м'у_рече, не_с'е_смеаџ, не_с'ум_дошол, не_к'е_дојде.*
  - Прашален збор + проклитика + полнозначен збор: *кај_к'е_оди? коџо_џ'о_виде? кој_м'у_рече? кој_к'е_оди? кому_м'у_рече? шџо_м'у_рече? шџо_с'и_мислиш?*
  - Полнозначен збор + клитика + полнозначен збор: *џодин'а_и_џол, џедесеџ_и_еден, џџр'и_и_џол, џџриесеџ_и_џџри.*
  - Полнозначен збор + енклитики: *заблаџодареџ'е_му_се, носеџ'е_му_џо.*
- Непренесување на акцентот:
  - Проклитики + полнозначен збор: *би_џо_в'идел, џџи_ја_џџр'очиџав, к'е_си_огам, к'е_џџи_џо_г'агам.*

УПОТРЕБА НА ГОЛЕМА И НА МАЛА ПОЧЕТНА БУКВА

Во македонскиот јазик голема почетна буква се пишува:

- во првиот збор во реченицата,
- во имиња и во зборовни состави со статус на имиња.

Еден зборовен состав во македонскиот јазик може да се пишува:

- со голема почетна буква на сите делови,
- со голема почетна буква само на првиот дел, или
- со мала почетна буква на сите делови.

Само по исклучок има зборовни состави каде што:

- со голема почетна буква се пишуваат повеќе, но не сите делови (*Жан-Клод ван Дам, Рио де Жанеиро* итн.), и
- зборови кои се пишуваат со сите големи букви (скратениците: МАНУ, МНТ итн.).

ГОЛЕМА БУКВА НА ПОЧЕТОК НА РЕЧЕНИЦА

- 47. а)** Со голема почетна буква се пишува првиот збор во секоја реченица:
Ушрошо беше ѝректасно. – Сшадиионош беше ѝолн со зледачи од целаша земја. – Се ближеше крајош на зодинаш.
- б)** Не се препорачува реченицата да почнува со број напишан со цифри, со скратувања, ниту со симболи од типот: *а, γ, рН* итн.
- 48. а)** По три точки, ако со тоа завршува реченицата, односно ако е прекината, но понатаму не продолжува, се пишува голема буква:
Но сега, значи ѝоследниве неколку недели... Се слушааш чудни работи за ѝебе, Барух...
Ви веиувам... Заради вашаша молба, ви веиувам. Повеќе нема да кажам нишу збор ѝроштив него.
- б)** Но ако со три точки се означува прекин во говорот што потоа продолжува, се пишува мала буква во почетокот на продолжението:
– Мачно се наогааш... ама ќе најдам, – угодливо рече ѝрслужничкош.
- 49. а)** Голема буква се пишува на почетокот на првиот збор на реченицата што доаѓа по друга реченица која завршува со извичник или со прашалник:

Не жубејте време! Излежувајте...

– Какви се тие шеги? Вие сите ијан...

- б) Ако се јавува во реченицата извичник или прашалник што се однесува на конкретен збор или на нејзин дел, а потоа реченицата продолжува, зборот по интерпункцискиот знак се пишува со мала почетна буква:

Јас – загајка? ја повлеков раката од нејзиното рамо. Која и да си, се мамии.

Чума да ми тие огнела! дрзнува тој.

Стиоимире, Стиоимире, Стиоимире! се извиваа одгласенија од доловиите, но тој, злув и мртов, лежеше со мраз во челусија.

50. Со голема почетна буква се пишува првиот збор на реченицата што доаѓа по две точки, ако почнува директен говор, ако почнува цитат што претставува самостојна реченица и ако почнува одделен пасус на нов ред што е завршена реченица или што содржи повеќе реченици на директен говор или цитат:

Тој тоа го знаеше, тој, не Благоја:

„Ги нема. Ако чекаме, и денот ќе нè најде овде.“

Ова движење тој го наречува „прв чекор кон самодејносот“ во Македонија:

„Тоа неосейно се прероди во револуционерно движење. Од почетокот во револуционерното дело неосейно прво и главно учеството зедоа искупиите луѓе што ја воде борбата против Егзархијата.“

51. Цитат вклучен во реченица како дел од друга реченица – се пишува со мала почетна буква:

Во тоа решение, меѓу другошто, се истакнува и „правото на македонските маси да се служат со мајчиниот јазик во сите државни и општествени установи“, да се употребува тој во училишните и да се издаваат на неѓо книги.

52. а) По директен говор што завршува со три точки, извичник или со прашалник, авторовата реч се пишува со мала почетна буква:

– Изгоре... – шейотеше девојката, нурната во преграјката и се пресееше како во преска.

– Човек! – извика некој прејалено. – Човек во пламенот! Гори! – викаше некој и сите гледаа најаму.

– Кој е тоа? – се одзва некој од скалиите.

- б) Кога директниот говор е прекинат со авторовата реч, првиот збор во продолжението се пишува со мала почетна буква:

– Не знам, му враќам, ми се зеде сонот.

„Ни со моливи“, рече Менка Силиноска, „ни со моливи...“

53. а) Во писма и сл. по обраќањето каде што стои записка, се пишува голема почетна буква ако текстот оди во нов ред:

*Почитувани господа,
Би сакале да ви допретставиме нашиот најнов модел...
Драга пријателке,
Очекував да ми пишеш порано...*

- б) Но ако продолжува текстот на писмото во истиот ред по обраќањето, следниот збор се пишува со мала буква:

*Почитувани господа, би сакале да ви допретставиме нашиот најнов модел...
Драга пријателке, очекував да ми пишеш порано...*

- в) Ако стои извличник зад обраќањето, текстот продолжува со голема буква во обата случаја:

*Почитувани дами и господа!
Ми причинува огромно задоволство...
Почитувани дами и господа! Ми причинува огромно задоволство...*

54. а) Во поезијата, големата буква се употребува како и во прозата:

*Ако носш нешто неизречено,
нешто што ќе ти прииска и ќече,
закојаш до во длабока тишина,
тишината сама ќе до рече.*

- б) Секој стих може да почнува и со голема буква:

*Во бело одајче од снегови
Застивај ме со бајки
Една цигара од ситечени ветрови
Во рацете на сонлив јавач
Ноќ – меѓусебно намиѓање
На вљубени просители*

55. Со голема почетна буква се пишува првиот збор:

- Во натпис и известување:

Забрането пушење! – Израитите СМС и добијте награда. – Се враќам за половина час.

- На предната и задната страница на книга, потпис под фотографија, дидаскалии, различни програми, прикази на табели, обрасци итн.:

*Име и презиме: Филип Николовски
Адреса: ул. „Хаванска“ бр. 5, Скопје*

Датум на раѓање: 10.5.1986

Занимање: студент

Уредник: Петар Петровски

Лектор: Марија Стојановска

Превела: Ана Поповска

56. Но титули и звања се пишуваат со мали букви:

проф. д-р Пејтар Пејровски, академик Никола Николовски

Рецензии:

проф. д-р Марија Појовска

проф. д-р Илија Илиевски

57. Зборови за искажување почит:

- Сите збороформи на *вие* и *ваши* се пишуваат со голема почетна буква кога му се обраќаме на едно лице:

Почитуван господине Пејровски,

Го примив Вашето писмо во кое ме известувате дека не сме Ви испратиле покана за учество на конференцијата.

- Сите збороформи на *вие* и *ваши* се пишуваат со мала почетна буква кога им се обраќаме на повеќе лица:

Почитувани дами и госпоѓа,

Чест ни е да ве поканиме на нашата прослава на јубилејот. Со вашето присуство ќе го збогатиме овој, за нас, особено важен настан.

- Со голема почетна буква се пишува секој збор во изразите со кои им се обраќаме на високи државни и црковни претставници или со кои зборуваме за нив:

Ваша Екселенција, Ваше Височество, Ваша Светост, Неговата Екселенција, Неговото Височество.

ГОЛЕМА ПОЧЕТНА БУКВА НА СЕКОЈ ДЕЛ КАЈ СОПСТВЕНИТЕ ИМИЊА

Под сопствени имиња се подразбираат личните имиња, презимињата, прекарите, псевдонимите, фамилијарните, племенските, етничките, географските имиња. Под географски имиња се подразбираат имињата на галаксии, cosвездија, планети, ѕвезди, континенти, држави, прекуморски територии, региони, општини, градови, села, населби, океани, мориња, реки, водопади и др. Во рамките на ваквите имиња со мала почетна буква се пишуваат службените зборови – предлозите, сврзниците и честичките – тогаш кога со нив не почнува името.

- 58. а)** Личните имиња, презимињата, фамилијарните имиња и други определби што влегуваат во состав на името: *Александра, Бисера, Весна, Горан, Дарко, Дејан, Зоран, Свездан, Љубица, Марија, Румена, Томислав, Георгџески, Појов, Пејровска, Сиојанова; Миладиновци, Пејревици, Сиојковци; Пејтар Велики, Хенри VIII, Александар Македонски, Џорџ Буш Посјариоџи, Џорџ Буш Помладиоџи (може и Сениор и Јуниор, но предност им се дава на Посјариоџи и на Помладиоџи), Александар Дима Тајкоџи, Александар Дима Синоџи.*
- Присвојните придавки изведени од лични имиња и презимиња со наставките *-ов, -ев* и *-ин*: *Раџинов, Езоџов, Марков, Мариин, Јудин.*
- б)** Членот или честичката во туѓите имиња се пишува со мала буква: *Људвиџ ван Бейовен, Леонардо да Винчи, Фердинанд де Сосир, Хафез ел Асад, Карл Марија фон Вебер*, но кога членот или честичката доаѓаат на почетокот, односно кога стојат само со презимето, се пишуваат со голема почетна буква: *Ван Бейовен, Да Винчи, Де Сосир, Ел Асад, Фон Вебер.*
- Слеаните членови или делови на имињата или презимињата, како и оние поврзани со цртичка се пишуваат со голема буква: *Лафонџен, Ван-Дајк, Мекдоналд, О’Нил, Сен-Симон, Сан-Марџин, Жан-Клод ван Дам.*
- в)** Имињата од Далечниот Исток се пишуваат со почетна голема буква на секој составен дел: *Конфуџиј, Лао Це, Џуанџ Це, Мао Сеџунџ, Чанџ Кај Шек, Беј Дао, Ко Ун, Кензабуро Ое.*
- 59.** Прекарите, псевдонимите, духовните имиња и уметничките имиња: *Алваџијаџа, Бикоџи Шџо Седи, Зоџраф, Ликсур, Ненадејна Смрџи, Мечкаџа, Лисиџаџа, Слуџаџа, Докџороџи, Раџин, Ел Греко, Свеџиароџи, Црвениоџи Барон, Донаџело, Калиџула, Свеџи Климениџ Охридски, Свеџи Пејтар, Свеџи Мина, Свеџа Боџородиџа, Ангел Жаров (Михаил Смаџракалев), Марк Твен (Семџуел Клеменс), Нав Муан (Ванџел Нау-*

- мовски), Мајка Тереза, Франциск II, Дар-Мар (Дарко Марковиќ), Цина Пајас Цокси (Ѓорѓе Васиќ).*
60. Племенските имиња: *Десарейи, Смолјани, Ринхини, Саџудаји, Сџирумјани, Брсјаџи, Мијаџи, Вандали* (но вандали како општа именка), *Кумани* (но *кумани* за навивачка група), *Саси, Печенези.*
61. а) Имињата на жители на континенти и на региони: *Африканец, Американка, Европеец, Азијци, Еѓеец, Тиквешанец, Малешевец, Мариовец.*
- б) Жителите на сегашни и некогашни држави: *Анџличани, Германци, Македонци; Визанџијци, Османли, Римјани* (жителите на Стариот Рим, но *римјани* – жители на денешниот Рим).
62. Имињата на божества и на конкретни митолошки суштества: *Перун, Лада, Весна, Хера, Афродија, Ајолон, Јуџиџер, Марс, Дијана, Огин, Тор, Боџ* (но *боџ* како општа именка), *Алах, Јахве, Буда; Херкул, Пеџаз, Химера, Медуза, Минојаур.*
- Во религиозни текстови, личната замена за 3 лице еднина *Тој, Он*, кратките и долгите заменски форми за директен и индиректен предмет: *Го, Му, Неџо, Нему*, што се однесуваат на Бог, се пишуваат со голема почетна буква.
63. а) Имињата на уметнички ликови: *Ана Каренина, Мики Маус, Сујермен, Тарзан, Моџли, Пији Долџиоџи Чораџ, Алиса, Хари Појер, Пејтар Пан, Франкенијаџн, Офелија, Пенелоја, Ојело, Џемс Бонд, Брзаџа Пиџица Иџрица, Грдоџо Пајче, Немо, Леси.*
- б) Со посебна стилска функција или кога се персонифицира некој апстрактен поим, со голема почетна буква може да се пишуваат и одделни општи именки: *Слобода, Љубов, Злоџо, Доброџо, Човек, Мир, Тајковина.*
64. Имињата на животни и на конкретни растенија, иако општите имиња на растенијата се пишуваат со мала буква: *Шарко, Белка, Доли; Чинароџи* (старо дрво во центарот на Охрид), *Бо* (свето дрво во будизмот), *Иџрасил* (свето дрво во скандинавската митологија).
65. Имињата на небесни тела:
- Планети и нивни сателити – *Венера, Земја, Јуџиџер, Марс, Меркур, Месечина, Нејџун, Саџурн, Сонце, Уран.*
    - Со мала почетна буква се пишуваат *земја, месечина, сонце* кога се општи именки.
  - Галаксии и делови од галаксии – *Млечен Паџи, Ангромедга, Омеџа Кенџаур, Богеева Галаксија, Голем Маџеланов Облак, Мал Маџеланов Облак, Јужна Вејтерница, Сончев Систем.*
  - Сосвездијата – *Голема Мечка, Орион, Кенџаур, Злаџина Риџка, Мал Лав, Рајска Пиџица.*

- Свездите – *Деница, Вечерница, Веџа*.
66. Географските имиња, административните единици и неофицијалните имиња на територии:
- а) Континентите и половите: *Европа, Азија, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Австралија, Антарктик; Јужен Пол, Северен Пол*.
  - б) Државите, без оглед дали се тоа официјални имиња или не, како и прекуморските територии: *Азербејџан, Анџиџа и Барбуда, Бреџој на Слоновата Коска, Доминика, Доминиканска Република, Југословенска Федерација, Македонија, Турско (Османлиско) Царство, Франција, Италија, Филипини, Холандија, Германија, Австроунгарија; Британска Антарктичка Територија*. Така се пишува и *Европска Унија*.
  - в) Макрорегионите и микрорегионите: *Средна Америка, Мала Азија, Далечен Исток, Среден Исток, Блиски Исток, Средоземје и Медитеран, Ориент; Азурен Бреџ, Повардарие, Порече, Река*.
  - Именките *запад, исток, север, југ* кога со нив се именува општествен, политички или културен простор: *борба меѓу Источој и Западој, разлики меѓу Северој и Југој*, како и придавките *западен, источен, северен, јужен, среден* итн. кога се составен дел на географски имиња, без разлика дали означуваат подрачја во географска, културна, политичка или историска смисла: *Југоисточна Европа, Западна Европа, Источна Европа, Средна Европа, Западен Балкан, Јужна Македонија, Северна Италија, Западна Полска, Источна Бугарија*.
  - г) Регионите (во географска или друга смисла): *Алпски Регион, Вардарски Регион, Пелагониски Регион, Полошки Регион, Скопски Регион, Ил де Франс (Регион Париз), Нор Па де Кале, Појасој Газа, Западен Бреџ, Лисабон и Долината Теџо, Скопско, Бијолско, Прилејско*.
  - д) Административните единици (покраини, општини, окрузи, војводства, грофовии, жупаниии, области и др.): *Покраина Антверп, Автономна Покраина Болцано, Покраина Западна Фландрија, Покраина Фламандски Брабант, Град Скопје, Оштина Центар, Јоркшир и Хамберсајд, Оштина Чашка, Оштина Центар Жуја, Оштина Конче, Оштина Ситро Нагоричане, Оштина Чучер-Сангево, Округ Веснорланд, Шлезиско Војводство, Обласи Град Софија, Вараџдинска Жупанија, Сибирска Губернија*.
  - е) Градовите, селата и населбите, маалата: *Белград, Берлин, Куала Лумпур, Њу Делхи, Њујорк, Скопје, Санкт Петербург, Токио, Париз, Биџола, Кочани, Кадино Село, Ново Село, Волково, Горна Маџка, Лазаројоле, Тресонче, Моношиво; Кайшиец, Тафалице, Горче Петров, Карџо; Дебар Маало, Маџир Маало, Горно Маало*.

- е) Океаните, морињата, заливите, езерата и барите, реките и водопадите:
- *Ајланијски Океан, Тихи Океан, Индиски Океан, Анџаркџички Океан, Аркџички Океан, Јужен Океан.*
  - *Јадранско Море, Егејско Море, Средоземно Море, Јонско Море, Црно Море, Балџичко Море, Северно Ледено Море, Јужно Кинеско Море, Беринџово Море.*
  - *Баскиски Залив, Бенџалски Залив, Мексикански Залив, Персиски Залив*
  - *Охридско Езеро, Пресџанско Езеро, Дојранско Езеро, Скадарско Езеро, Бајкалско Езеро, Женевско Езеро, Моносџијовско Блаџо.*
  - *Црна Река, Вардар, Дрим, Радика, Треска, Амазон, Нил, Конџо, Дунав, Рајна, Мисисџиј, Жолџа Река.*
  - *Колешински Водоџаг, Корайски Водоџаг, Смоларски Водоџаг, Ниџаџарски Водоџади, Анџелски Водоџади.*
- ж) Планините и врвовите: *Шар Планина, Кораб, Дешаџ, Јабланица, Галичица, Кожув, Килиманџаро, Олимџ, Хималаи; Монџ Евересџ, Мон Блан, Голем Кораб, Пелисџер, Солунска Глава, Црн Врв.*
- з) Островите, полуостровите, џрговите, морските гребени и каналите: *Азорски Осџирови, Американски Девсџивени Осџирови, Галаџаџоски Осџирови, Големи Анџили, Малдивски Осџирови, Карийски Осџирови, Хавајски Осџирови; Балкански Полуосџиров, Аџенински Полуосџиров, Пиринејски Полуосџиров; Аркона, Флиџели, Кејџ Код, Трафалџар; Ајланијски Гребен, Африкански Роџ, Панамски Канал, Суеџки Канал.*
- с) Кањоните, клисурите, пештерите и вулканите: *Гранд Кањон, Маџка; Демиркаџиска Клисура; Врело, Мечкина Дуџка, Дуова Пешиџера, Калина Дуџка, Пешиџера Убавица; Еџна, Везув, Кракаџау.*
- и) Котлините, низините, висорамнините и долините: *Скојска Коџлина; Пелаџониска Низина; Тибейска Висорамнина; Вардарска Долина, Долина Аосџа.*
- ј) Шумите, прашумите и пустините: *Амазонска Прашума, Шервудска Шума; Сахарска Пусџина, Арабиска Пусџина, Гоби, Калахари, Голема Песочна Пусџина, Паџаџониска Пусџина, Сируска Пусџина.*
- к) Општопознатите неофицијални имиња на територии – континенти, држави, области, океани, градови и слично, со оглед на нивниот статус на име: *Нов Свеџ (Америка), Црн Конџиненџ (Африка), Див Заџаг (историско име за дел од САД), Сџар Конџиненџ (Европа), Сџар Свеџ (Евроазија и Африка), Сџара Грџија, Анџички Рим, Древен Еџџеџ, Треџ Свеџ (група неразвиени земџи), Свеџиоџ Пресџиол (Ватикан), Големоџо Јаболко (Њујорк), Градоџ на Свеџлинаџа (Париз), Вечниоџ Град (Рим), Големаџа Бара (Атлантски Океан), Зелениоџ Осџиров (Ирска).*

ГОЛЕМА ПОЧЕТНА БУКВА САМО НА ПРВИОТ ДЕЛ ОД НАЗИВОТ

(И НА ДРУГИ СОСТАВНИ ДЕЛОВИ АКО ПРЕТСТАВУВААТ ИМИЊА)

67. Називите на органи на законодавната, извршната и судската власт: *Министерство за внатрешни работи, Министерство за образование и наука, Министерство за култура, Врховен суд, Основен суд, Суд за ѓрекришоци, Државен ѓросветен инспекторат, Биро за развој на образованието, Државен испитен центар, Управа за јавни ѓприходи.*
68. Закони, историски настани, мировни конференции, акции и други собири:
- а) Законите, декларациите и резолуциите: *Устав на Република Македонија, Закон за употребата на македонскиот јазик, Закон за високо образование, Закон за установите; Декларација за независност; Резолуција на Советот за безбедност 1325.*
- б) Историските настани (војни, револуции, битки, востанија, воени фронтови итн.): *Француска револуција, Октомврска револуција, Прва светска војна, I светска војна, Втора светска војна, II светска војна, Илинденско востание, Народноослободителна војна, Солунски фронт, Македонски фронт, Источен фронт, Западен фронт, Третиот бичка кај Ијер, Прва балканска војна (Балкански војни 1912 – 1913).*
- в) Мировните конференции и други меѓународни договори, конгресите и реформите: *Версајски договор, Букурешки мировен договор, Дејтонски мировен договор, Протоколот од Кјото, Болоњска декларација; Берлински конгрес, Конгрес на официалнолозите; Болоњски процес (европска реформа во образованието).*
- г) Научните, културните, политичките, стопанските и други собири: *Денови на Блажоја Корубин, Стирушки вечери на поезијата, Рацинови средби, Месец на книгата, Недела на борбата ѓпротив алкохолизмот.*
- Хуманитарните и образовните акции: *Да им помогне да оздрават, Бесплатно образование.*
  - Јавните трибини: *Јавна трибина за ефективите на корупцијата врз универзитетската диплома.*
69. Називите на дипломатски претставништва, меѓународни организации и политички институции: *Амбасада на САД, Конзулат на Република Турција, Канцеларија за врски на Република Грција; Организација на*

обединетиите нации, Светска трговска организација, Совети на Европа, Европски суд за човекови права, Меѓународен монетарен фонд.

70. Установите, јавни и производствени претпријатија и медиуми.
- а) Установите и нивните оддели: *Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Одделение за лексикологија, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Каптедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, Универзитет „Свети Кирил и Методиј“, Ректорат на Универзитетот „Гоце Делчев“, Национална универзитетска библиотека „Свети Климент Охридски“, Градска библиотека „Браќа Миладиновци“, Музеј на современа уметност, Национална галерија, Културно-информативен центар, Државен завод за статистика, Средно училиште „Јосип Броз Тито“, Олимписко основно училиште „Јан Амос Коменски“.*
- б) Јавните и производствените претпријатија (компани): *Водовод и канализација, Комуналец, Јавно претпријатие за соопшанисување со ситанбен и деловен простор; Алкалоид, Прилепска пиварница, Биолска млекарница, Максил, Европа Скопје, Кока-Кола, Хајнекен интернационал, Проктер и Гембл, Сони, Панасоник, Пежо, Мерцедес-Бенц.*
- в) Електронски и печатени медиуми, публикации:
- Телевизиските и радиостаниците: *Македонска радио-телевизија, Телма телевизија, Канал 5, Антена 5, Клуб ФМ, Метрополис радио.*
  - Називите на весници, списанија: *Дневник, Веси, Нова Македонија, Утрински весник, Слободен печат, Пари мач, Њујорк хералд трибјун, Фокус, Теа модерна, Воџ, Ел, Економист, Фајнениел тајмс.*
  - Називите на рубрики: *Културна рубрика, Забавна рубрика, Црна хроника.*
  - Порталите на интернет: *Идивиди, Офнет, Курир, Либертас.*
  - Социјалните мрежи и компјутерските програми: *Фејсбук, Твитер, Мајсјејс, Линкдин, Мајкрософт ворд, Пауерпоинт, Корел дро, (но фејсбук-профил, пауерпоинт-презентација).*
  - Филмовите: *Беше еднаш во Америка, Пред дождот, Адвокатот на ѓаволот, Војна на ѕвездите, Големите Гејсби, Господарот на вселените.*
  - Медиумските емисии и програми: *Веси, Утринска програма, Танц со ѕвездите, Кој сака да биде милионер.*
71. Називи на воени и полициски формации, сојузи, партии и здруженија:
- а) Војските, воените и полициските единици, воените и паравоените групи: *Армија на Република Македонија, Хезболах, Ирска републиканска армија, Леџија на ситранци, Исламска држава.*

- Воените и полициските акции: *Пусџинска бура, Килибарни лисици, Барбароса.*
  - б) Политичките и воените сојузи: *Аџланџски сојуз, Анџаниџа, Варшавски џаќџ, Коалиџа за Македониџа.*
  - в) Политичките партии: *Лабуриџичка џарџиџа, Конзерватџивна џарџиџа, Демохриџиџанска џарџиџа, Соџијалдемократџиска џарџиџа.*
  - г) Здружениџата: *Здружение на лекџори на Република Македониџа, Македонско лекарско друшџтво, Здружение на филмски работџници, Здружение на судии на Македониџа.*
72. Верските институџии, заедниците: *Македонска џравославна црква – Охридска архиепископџиџа, Исламска верска заедница, Анџликанска црква, Римокатоличка црква, Сџрумичка еџархиџа, Дебарско-кичевска еџархиџа.*
73. Верските и други празници: *Божик и Божик, Велиџден, Пеџровден, Илинден, Ѓурџовден, Велјасабойџа, Величешврџок, Светџи Илиџа, Светџи Никола, Светџи Мина, Тодорова сабойџа, Томина недела, Рамазан бајрам, Курбан бајрам, Пасха, Нова џодина, Осми сеџтември, Единаесетџи окџтомври.*
- Ако празникот како прв составен дел содржи број напишан со цифра, тогаш и вториот збор се пишува со голема буква, за да може празникот да се разликува правописно од датум: *8 Сеџтември, 11 Окџтомври, 8 Декември, 1 Мај.*
74. Имиџа на градби создадени од човекот:
- а) Црквите, манастирите, џамиите и другите верски објекти: *Светџи Сџас, Лесновски манаџиџир, Светџи Наум, Осоџовски манаџиџир, Светџи Јован Биџорски, Шарена џамиџа, Божородична црква или Ноџр Дам (во Париз).*
  - б) Градбите и објектите: *Арајска куќа, Судска џалаџа, Собрание, Аџфелова куќа, Триумфална каџиџа, Бела куќа.*
  - в) Сообраќајниците: *Авџоџаџи Скоџје – Велес, Авџоџаџи Е-71, Јагранска маџистџрала.*
  - г) Плоштадите, улиците, мостовите: *Македониџа, Гоџе Делчев, Камен/Камени мостџ, Илинденска, Парџизански одреди, Широк сокак.*
  - Доколку општата именка спаѓа во називот на институџиџата, улицата и сл., поврзана со предлог, се пишува со голема буква: *Плошџаџ на Крушевскаџа Република, Плошџаџ на Револуџиџаџа, Мостџ на воздишкиџе.*
  - д) Вештачките вселенски објекти: *Меџународна вселенска сџаниџа, Мир, Аџоло 13, Сџуџник.*

Шкендија, Манчестер јунајтед, Манчестер сити, Ливерпул, Астон вила, Реал Магрид, Лацио, Баерн Минхен, Борусија Дортмунд, Бешикташ, Фенербахче.

81. Латинските имиња на растенија, животни и сл.: *Tulipa* (лале), *Ginkgo biloba* (гинко билоба), *Bison bison* (бизон), *Robinia pseudoacacia* (багрем), *Amphibia* (амфибија).
82. Присвојните придавки со наставките *-ов/-ев* и *-ин* изведени од историски и митолошки личности како и присвојните придавки изведени од небесните тела *Сонце, Земја, Месечина: Агамово јаболко, Ахилова пета* или *Ахилеева пета, Грејвзова болест, Пандорина куќија, Сизифов тунел, Танталови маки, Морзеова азбука, Вартоломеева ноќ; Сончеви дамки, Земјина пета, Месечеви или Месечинини мени.*
83. Ако од целиот назив се употреби само еден збор, тој се пишува со голема почетна буква: *Влада* (скратено, на пример, од *Влада на Република Македонија*), *Факултет* (на пример, од *Економски факултет*), *Револуција* (на пример, од *Октомвриска револуција*) итн.

МАЛА ПОЧЕТНА БУКВА

Со мала почетна буква, освен кога се во почеток на реченица или на слов, се пишуваат:

84. Следниве зборовни групи:

а) Општите именки, вклучувајќи ги и оние кои се добиени од сопствени имиња: *куче, мачка, човек, куќа, молив, љубов, чувство, вай, ом, њуџин, џесла, рендџен, јуда* (предавник), *донжуан* (заводник), *казанова* (љубовчија), *менџор, бешамел, сендвич, вирџинија, скандинавка*.

• Општите именки изведени со префикси од сопствени имиња: *немакедонец, квазимакедонија, џсевдобуџари, ексјудословени*.

б) Сите придавки во македонскиот јазик со исклучок на присвојните придавки изведени од сопствени имиња на *-ов/-ев* и *-ин*: *македонски, англиски, албански, џурски, скопски, охридски, аристџоџелски, џлаџонски, сизифовски, новоџодишен, божикен* (и *божикен*), *велиџденски, злаџен, сребрен, воден, дабов, речен, рибџи, џелешки, млечен, зелен, син, црвен, џонеделнички, сеџемврски*.

в) Заменките, со исклучок на оние со кои се изразува почит: *јас, џи, вие, мене, нас, нам, којџиџо, чијаџиџо, овој, онаа, џоа*.

г) Глаголите, прилозите, броевите, предлозите, сврзниците, честичките, извиците и модалните зборови: *џрча, мноџу, џеџи, до, а, ли, еј, веројаџино*.

85. Следниве временски периоди:

а) Деновите: *џонеделник, вџорник, среда, чеџврџок, џеџок, сабоџа, недела*.

б) Датумите: *џрви марџи, 7 јуни*.

в) Месеците: *јануари, февруари, марџи, аџрил, мај, јуни, јули, авџусџи, сеџтември, окџомври, ноември, декември*.

г) Годишните времиња: *џролеџи, леџо, есен, зима*.

д) Временските периоди, епохи во развојот на Земјата и на општествата: *џалеоџиџи, мезозоџи, јура, креда, неоџиџи, џлиоцен, камена еџоха, бронзена ера, сџар век, среден век, нов век, девеџнаесеџиџи век, дваесеџи и џрви век*.

86. Страните на светот: *исџок, заџад, север, јуџ, јуџозаџад, јуџоисџок, северозаџад, североисџок*.

87. Именките *земја, сонце* и *месечина* тогаш кога немаат астрономско значење:

Заоџа сонцеџо. – Не излеџувајџе на сонце меџу 10 и 17 часоџи. – Ти си моеџо сонце. – Се скри месечинаџа заџ облаци. – На земјаџа има се џовеке бездомни луџе.

- Кога немаат значење на сопствена именка: *Јуџиџер има 67 месечини.*
– *Оџкриена е џланеџа со џри сонца.*
- 88. Лица именувани според територијална или друга припадност:
  - а) Жителите на населени места (градови, села, населби, маала): *скоџјанец, шџиџџјанка, њуџорчани, новоселец, џорномаалци.*
  - б) Припадниците на раси: *белец, белкинка, белци, белкинки, црнец, црнкинка, црнци, црнкинки, црвенокожец, црвенокошци.*
  - в) Припадниците на воени и полициски единици: *алфи, џиџџри, волци, скорџиони.*
  - г) Припадниците на разни уметнички, социјални, политички, културни, верски движења и слично: *рокерка, райер, џезер, џреродбеник, модернисџка, кубисџ, хрисџиџјанка, исламисџ, шџиџџ, суниџџ, хиндус.*
  - д) Навивачките групи: *комиџџи, чкембари, шверџџери, кумани.*
- 89. Видови митолошки и фантастични суштества (кога се повеќе од ист вид): *саџџири, музи, хобиџџи.*
- 90. Животинските раси и растителните видови:
  - а) *шарџланинец, бернарџинец, џермански овчар, кокер, доџа, џекинезер, анџорка, лиџџџанер, џек расел.*
  - б) *џемјанушка, џрендафил, мајчина дуџиџа, роза, кокиче, невен, даб, лиџа.*
- 91. Трговските марки на производи:
  - а) Пијалаци: *фаниџа, сџраџџџ, кока-кола, џеџси, скоџско, злаџџен даб, амсџџел, џџџборџ, џемјаника, александриџа, џони вокер, чивас.*
  - б) Марки на автомобили и нивни модели: *форџ, џоџоџа, оџел, џолф, џорше, миџџџиџи, дачиџа, асџџира, фиесџа, џриус, џоло, карера, колиџџ, лоџан.*
  - в) Бела и друга техника: *џанасоник (телевизор), филиџс (миксер), самсунџ (фриџидер), сони (засилувач), беко (машина за миење садови), нео (тостер), џорење (машина за перење алишта).*
  - г) Производи за широка потрошувачка: *нивеа, бенеџџон, конверс, аџиџас, најџи, армани-коџула.*
- 92. Природните и вештачките јазици: *македонски, албански, џџурски, срџски, буџарски, анџлиски, јаџонски, есџеранџо.*
- 93. Службените зборови во состав на сопствено име, кога не се на почетокот на името: *Лудвиџ ван Беџџовен, Леонарџо да Винчи, Рио де Жанеџро, Анвар ел Саџаџџ, Мухамед бин Раџиџ ел Макџџџум.*
- 94. Хороскопските знаци: *сџрелец, деџиџа, скорџиџа, џерезиџа, близнаџи, лав.*
- 95. Паричните единици: *денар, евро, долар, џен, франк, круна, лира.*

96. Мерните единици: *ампер, ват, волт, кулон, њутн, ом, њесла, џул*.
97. Термини/називи од различни научни и уметнички области:
- а) Хемиските елементи: *водород, кислород, азот, јаглерод, фосфор, бор, германиум*.
  - б) Музичките термини: *адаџо, алеџро, интермеџо, рондо, скерџо, сџакаџо, форџе*.
  - в) Научните подрачја и дисциплини: *асџрономија, анаџомија, физика, хемија, исџорија, џеоџрафија, биолоџија, маџемаџика, линџвисџика, семанџика, џраџмаџика*.
  - г) Разни уметнички, социјални, политички, културни, верски движења и слично: *рок, раџ, хуманизам, ренесанса, џреродба, барок, реализам, модерна, фџџуризам, кубизам, хрисџијансџво, ислам, будизам, боџомилсџво*.
  - д) Информатичките термини: *веб-џаџка, веб-сџраниџа, даџоџека, еџернеџ, инџернеџ, инџерфеџс, инџранеџ, сервер, софџвер, хардвер*.
  - џ) Научните степени и научните титули: *маџисџранд, маџисџер, докџоранд, докџор, доџенџ, вонреден џрофесор, редовен џрофесор, научен советџник, акаџемик, сџеџијалисџ сџомаџолоџ, инженер аџроном*.
  - е) Титулите, функциите, професиите, специјалностите: *крал, кралица, цар, цариџа, џринџ, џринџеза, војвода, војвоџка, кнез, кнеџиња, џаџа, архиеџскоџ, далаџ-лама, џреџседаетелка, џремиер, минисџерка, џраџначалџник, канџелар, инженер, архиеџекџ, џеџнолоџ, џедаџоџ, шеџсџролоџ*.
  - Ако кон личното име или презимето стои атрибут што не претставува дел од личното име и служи само како општа определба, тој се пишува со мала почетна буква: *чорбаџи Пеџре, маџсџор Перо, џрофесор Николоски, докџор Поџовски, џосџоџин и џосџоџа Смиџ, џоџ Драџи*.
98. Општите именки кога се поврзани со конкретен број: *слика 2, џабела 3, џлава 7.1, вџоро џоџлавје, џраџфикон 9, член 4, сџав 1*.

IV.

СЛЕАНО, ПОЛУСЛЕАНО И
РАЗДЕЛЕНО ПИШУВАЊЕ
НА ЗБОРОВИТЕ

99. Зборовите во современиот стандарден македонски јазик, според правописот, се пишуваат секој посебно, разделени со белини. Сложените зборови и изрази од два или од повеќе зборови можат да се пишуваат слеано, полуслеано или разделено, односно како сложенки, полусложенки или сложени изрази, синтаксички структури на тесно поврзани зборови по значење и по функција – синтагми. Како семантички и формални критериуми врз кои се дефинираат правописните правила за izdelување на сложените зборови и изрази се налагаат следните: поимското значење на сложениот збор, односот (рамноправен или нерамноправен) на компонентите што влегуваат во неговиот состав, самостојноста или несамостојноста на компонентите од кои е образуван, граматичкото (морфолошко и синтаксичко), зборообразувачкото и акцентското оформување на сложениот збор, како и автентичноста на правилата за образување сложени зборови во македонскиот јазик и туѓојазичните влијанија. Врз таа основа, правописната проблематика на сложените зборови и изрази се обработува по зборовни групи.

ИМЕНКИ

Слеано се пишуваат

---

100. Сложените именки (сложенки) кај кои компонентите се поврзани со составна самогласка, интерфиксот *-o-* (ретко со интерфикс *-e-*), или се непосредно сраснати, а се наоѓаат во нерамноправен однос – првата компонента (основа на зборови од различни зборовни групи: именка, придавка, замена, број, глагол, прилог) го пообјаснува, го конкретизира значењето на втората, којашто е самостојна именка (риболов) или изведена именска форма без самостојна употреба (човекољубец); сложената именка најчесто има еднопоимско значење и е акцентски оформена.
- а) Сложените именки со составна самогласка *-o-*: *баснојисец, боѓољубец, бродоградилниџе, ветроказ, водовод, градоначалник, дрворед, иконојисец, јуѓоносџалџичар, коловоз, кривоверец, машинобравар, мостџоградба, нискоградба, средношколец, сџрахојочџиџ, човекољубец, душовадец, душоградџник.*

- б) Сложените именки, ретки образувања, со составна самогласка -е-: *венценосец, очевидец*; исто и: *знаменосец, јајцевод, срцебол*, што може да се земат како сраснати образувања.
- в) Сложените именки со непосредно срастување: *брајучед, бубамара* (инсект), *денџубник, домазеј, злоујојреба, именден, роденден, секој-дневие*.
101. Сложените именки со рамноправен однос на компонентите, односно со двоимско значење, многу поретки образувања: *божочовек* (бог и човек), *кујојпродажба* (купување и продажба), *јримојпредавање* (примање и предавање), *Евроазија* (Европа и Азија), *Индокина* (меѓу Индија и Кина), *југоисток* (меѓу југ и исток), *југозапад, североисток, северозапад*.
102. Сложените именки на кои првата компонента им е глаголска форма на заповедниот начин: *влечило, вршикуќник, дерикожа, зајдисонце, изгрејсонце, клукајдрвец* (птица), *лајкучка* (растение), *неранимајко, ѓаликуќа, ѓусикуќа, развиџор* (ветар), *ѓрчилаж, ѓурилека*.
103. Сложените имиња на празници: *Велиден, Дуовден* (и *Духовден*), *Гурџовден, Иванден, Илнден, Крстиовден, Мишровден, Пешировден, Сјасовден*; исто и: *Величештиок, Велиештиок, Велјасабоја*.
104. а) Сложените географски имиња на кои составните компоненти им се поврзани со составна самогласка -о- или сраснати: *Кривоџашани, Криволак, Лазаројоле, Радобор, Суводол, Црнобуки, Карабунишије, Свешлија, Среденрид, Трибор, Тројкрсти*.
- б) Туѓите географски имиња се пишуваат според транскрипцијата од изворниот јазик или според усвоената практика: *Белград, Благоевград, Њујорк, Монблан, Ламани, Косиарика, Поршорико*.
105. Сложените именки со прва компонента *јол-* (скратена основа од именката *јоловина*) и *јолу-* (со интерфикс -у-): *јолден, јолкило, јолнок, јолнокница* (црков.), *јолоканик, јолај, јолчас; јолубоџ, јолубрај, јолувисина, јолувреме, јолуглас, јолукруг, јолумайура, јолумрак, јолусишов, јолусон, јолуфабрикај, јолуфинале, јолуцилиндар*.
106. Сложените именки со прва компонента *само-* (основа на заменската придавка *сам* со интерфикс -о-): *самоанализа, самовошиание, самогласка, самодисциплина, самоверба, саможртва, самозадоволство, самозашитта, самоизмама, самоконтрола, самокришка, самоник* (растение), *самоодбрана, самоочии, самоук, самофинансирање, самоцензура*.
107. Сложените именки (обично глаголски) со прва компонента заменката *себе-*: *себеафирмирање, себеизразување, себеиспишување, себеистакнување, себелубец, себелубивост, себелубие, себеунижување*.

108. Сложените именки со прва компонента *се-*: *севласиј*, *Седржисийел* (Бог), *сезнајко*, *сезналец*, *сејад* (инсект), *семоќ*, *семоќник*, *семудросиј*, *сенешијар*, *сенешијарница*.
109. Сложените именки со прва компонента прилогот *многу*: *многубошијво*, *многуженсийво*, *многукайница*.
110. Именки со прва компонента предлог во служба на префикс: **меѓу-**: *меѓу-време*, *меѓунаслов*, *меѓурек*; **над-**: *надбискуј*, *надвојвода*, *најчовек*; **под-**: *поднаслов*, *подофицер*, *подийрејсегашел*, *подийексј*, *подийочка*; **пра-**: *прабаба*, *прадедо*, *прайшайковина*; **пред-**: *предговор*, *предјадење*, *предуслов*, *прејсйража*; **при-**: *прибрај*, *примајка*, *присесйра*; **против-**: *против-акција*, *противвредносј*, *противвдејсйво*, *противвдоказ*, *противвјурши*, *противвкандидат*, *противвмерка*, *противвнайад*, *противвојров*, *противвофанзива*, *противвйредлоз*, *противвречносј*, *противвйшежа*, *противвйшужба*, *противвудар*, *противвуслужа*; **со-**: *соборец*, *соговорник*, *соживој*, *соучесник*.
111. Еднопоимските сложени именки со прва компонента туѓојазична основа што атрибутски го дополнува значењето на втората компонента:
авно-: *авиокомјанија*, *авиоматеријал*, *авиомеханичар*, *авиојревозник*;
авто¹- ('само', 'сопствен'): *автобиографија*, *автогол*, *автојорјреј*, *автосугесйија*; **авто**²- ('автомобилски'): *автомеханичар*, *автојаш*, *автосервис*, *автојтрансијорј*, *автошкола*; **агро-**: *агроекологија*, *агројтехника*, *агрохемија*; **аеро**¹- ('воздушен', 'воздухопловен'): *аеродром*, *аеронаујтика*, *аеројтрансијорј*; **аеро**²- ('гас, гасен'): *аеродинамика*, *аеросйашика*; **аква-**: *аквајарк*; **анти-**: *антивирус*, *антипаленј*, *антифашизам*, *антициклон*;
астро-: *астрокалендар*, *астронаујтика*, *астројрогноза*, *астрофизика*;
аудио-: *аудиозајис*, *аудиометар*, *аудиосистем*, *аудиоснимка*; **афро-**: *Афроамериканец*, *афрофризура*; **био-**: *биогас*, *биоженеза*, *биодизел*, *биоэкономија*, *биоенергија*, *биорйшам*, *биохемија*; **видео-**: *видеојгра*, *видеокасејта*, *видеонадзор*, *видеојпроекција*; **вице-**: *вицеадмирал*, *вицеѓувернер*, *вицејремиер*, *вицешамјон*; **галвано-**: *галванокаустйика*, *галванојласйика*, *галванојтехника*; **гео-**: *геобойаника*, *геојолийика*, *геофизика*;
диско-: *дискотуб*, *дискомузика*; **евро-**: *еврозна*, *евроинтејрација*, *еврокомесар*, *евролига*, *евроскейшк*; **еко-**: *екозагадување*, *екомийшнз*, *екосело*, *екосистем*; **екс-**: *екскрал*, *ексйрејсегашел*, *екшамјон*; **екстра-**: *екстрадобивка*, *екстрадоход*, *екстрајрофий*; **електро-**: *електроанализа*, *електродисйрибуција*, *електроиндусйрија*, *електроинженер*, *електромойор*, *електројтехника*, *електроценйрала*; **етно-**: *етноженеза*, *етнокулйура*, *етномойшв*, *етномузика*, *етнојарк*, *етносело*; **зоо-**: *зоогеографија*, *зоојарк*, *зоојланкйони*; **интер-**: *интеракција*, *интерјункција*; **инфра-**: *инфразвук*, *инфрасйрукйура*; **квази-**: *квазиавијорсйво*, *квазинаука*,

квазимакедонец, квазийајриои; **кибер-**: кибербезбеднос, киберпрос-тор; **кино-**: кинооператор, киноарк, кинопрејскава, кинопроектор, кинореклама, киносала; **контра-**: контрааѓијација, контраадмирал, контраакција, контраангаж, контраофанзива, контраразузнавање, контрареволуција; **космо-**: космологија, космонаутика; **крим-**: кримтехника, кримтехничар; **латино-**: Латиноамериканец, латиномузика, латинотијани; **макро-**: макроекономија, макроклима, макрокосмос, макросистеми; **мега-**: меѓабајит, меѓавит, меѓасвезда; **мета-**: метајазик, метафизика; **мецо-**: мецософан; **микро-**: микробиологија, микробран, микроклима, микроорганизам, микрофилм, микрочип; **мини-**: минимаркет; **моно-**: моногенеза, монодрама, монокултура; **морфо-**: морфогенеза, морфосинтакса; **мото-**: мотоокрос, мотоопра; **мулти-**: мултиивитамин, мултикултура, мултимилионер; **нано-**: наночестичка, нанотехнологија; **нарко-**: наркодилер, наркокартел, наркосиндром; **невро-**: невропатологија, неврохирургија; **нео-**: неокласицизам, неореализам, неофашизам; **нитро-**: нитроглицерин, нитролак, нитрофосфат; **нуз-/нус-**: нузфект, нусјава, нуспродукт, нуспроизвод, нусисторија; **палео-**: палеозологија, палеославистика; **пан-**: панславизам, панисламизам, панхуманизам; **пара-**: паравојска, параолимпијада, парасихологија; **пиро-**: пироманија, пиротехника; **поли-**: поликлиника, полисинтеза, политехника; **порно-**: порноиндустрија, порнокино, порнофилм; **пост-**: постмодернизација; **псевдо-**: псевдодемократија, псевдокласицизам, псевдомакедонец, псевдонаука, псевдоуметност; **психо-**: психоанализа, психолингвистика, психотерапија, психотест, психотест; **радио¹-** (‘што се однесува на радио’): радиоопра, радиоврска, радиодрама, радиоемисија, радиокоментар, радиооркестар, радиопродуцент, радиопренос, радиопретплата, радиопраграма, радиостаница, радиотехника, радиохор (но: радиотелевизија, в. т. 120); **радио²-** (‘што се однесува на радијација, на зрачење’): радиоактивност, радиобиологија, радиогенетика, радиоизотоп, радиотерапија; **репро-**: репродуктивност; **ретро-**: репродукција, репродуцирање, репродукација, репрореформа; **рото-**: роторман, роторапија; **серво-**: сервоалан, сервомеханизам, сервосопрачка; **стерео-**: стереозвук, стереокамера, стереослушалки, стереоопра; **суб-/суп-**: субординација, супкултура, супсепаративност, супстандард; **супер-**: суперкомисија, супермаркет, суперпродукција, суперревизија, суперсила, суперхерој; **теле¹-** (‘на далечина, далечински’): телекомуникација, телеобјектив, телеуправање; **теле²-** (‘телевизиски’): теледрама, телескоп, телетекст; **термо-**: термодинамика, термоизолација, термоцентрала; **техно-**: техномузика; **турбо-**: турбогенератор, турбокомпресор, турборепродуктор, турбофолк; **ултра-**: ултрадесница, ултразвук, ултралевица,

ули́трамикроској, ули́транационализам; **феро-**: феролеџура, феромагне́тизам, ферооксид; **физио-**: физио́терапии, физио́терапия; **фито-**: фи́тобиологија, фи́топаразит, фи́топатологија, фи́тотерапия; **фоно-**: фонодокументација, фоноластик, фоностилстик; **фото**¹- ('фотографски'): фо́тоамајер, фо́тоапарат, фо́тодокументација, фо́токопија, фо́томодел, фо́томонијажа, фо́торейријажа, фо́тосафари; **фото**²- ('што е во врска со светлина'): фо́тоэффект, фо́тосинтеза, фо́тосфера, фо́тотерапия, фо́токелија; **хелио-**: хелио́терапия, хелио́техника, хелиофизика; **хемо-**: хемодијализа, хемокултура, хемо́терапия; **хетеро-**: хетеросексуалност; **хидро-**: хидроавион, хидробиологија, хидроизолација, хидромеханика, хидросфера, хидро́терапия, хидроце́нтрала; **хипер-**: хипермедиум, хиперпродукција, хипертекст; **хипо**¹- ('што се однесува на коњи'): хиподром, хипо́патологија; **хипо**²- ('под, пониско од нешто'): хипо́теза, хипоце́нтар; **хомо**¹- ('исто'): хомосексуалност; **хомо**²- ('што се однесува на човек'): хомоце́нтризам; **хромо-**: хромо́лијографија, хромофо́тографија.

Кога некои од овие први елементи се употребуваат како неменливи придавки (в. т. 159), се пишуваат разделено и може да се јават како дел од именскиот предикат: **екстра** 'извонреден, одличен': екстра класа; **ретро** 'застарен, старовремени': ретро облека; **супер** 'одличен': супер филм; **термо** 'многу топол': термо чорапи; **турбо** 'енергичен, брз': турбо работник; така и: екс Југославија.

Кога радио значи установа, радиостаница, се пишува: Радио Скопје, Радио Москва, Радио Софија, Радио Лондон и сл.

112. а) Сложените единици за мерење со втора компонента *грам, литар, метар*: декаграм, дециграм, килограм, милиграм, центиграм; декалитар, децилитар, килолитар, милилитар, хектолитар, центилитар; декаметар, дециметар, километар, хектометар, центиметар.
- б) Сложените со втора компонента *метар* ('што се однесува на мерење'): амперметар, аудиометар, барометар, видеометар, волтметар, галванометар, лактометар, манометар, термометар, фонометар, хидрометар, хронометар и сл.
- в) Сложените единици од компјутерската терминологија со втора компонента *бајт*, *биј*: килобајт, мегабајт, гигабајт, терабајт, петтабајт, ексабајт, зетабајт, јотабајт; килобиј, мегабиј, гигабиј, терабиј, петтабиј, ексабиј, зетабиј, јотабиј.
113. Сложените називи на хемиски соединенија на кои составните компоненти им се поврзани со составна самогласка -о-: бромоводород, јодоводород, сулфуроводород, хлороводород, флуороводород и др. (в. т. 129).

114. Одделни сложени именки кај кои составните компоненти се од туѓо потекло (поновите најчесто од англискиот јазик), при што се применуваат правилата за транскрипција на туѓи зборови и за образување и изговор на сложени зборови во македонскиот јазик: *акведукџи, ауџисајдер, бајџас, барелјеф, бибисџер, бекџеџи, билборд, бодибилдер, бодибилдинг, бормашина, букмејкер, вајерџоло, генералџиџаб, џолџеџер, ерконџин, инџиранџеј, лајџмоџив, лајџшоу, лајџој, локалџаџриџизам, лонџџлеј, лунаџарк, мариџуџа, мизансџена, нокаџи, нокаџун, олџџајмер, џлејбек, џлексиџлас, џримабалерина, џримаџона, ренџџакар, сексаџил, сџендбај, џајмаџи, фелдмариџал, ферџлеј* (поради несамостојноста на компонентата *-џлеј*, но: *фер џгра*, в. т. 159), *фиксџеџа, филхармониџа, фрезмаџина, фусноџа, хаусмајџор, џенџарфор, џамбоџеј, џубокс, шоумен, џиџерџлоча, џиџрајкбрехер* итн.
115. а) Сложените именки во кои првата компонента е број или бројна придавка (реден број) – основа на многу потенцијални образувања, која со втората компонента се поврзува со составна самогласка или непосредно: *џваесџџоџинџина, џваесџџкаџиџница, џвеџоџинаџе, џвоколка, џвоџевка, џесџџоџинџник, џесџџденарка, џдноџинка, џосумкаџиџница, џедесџџоџинџник, џедесџџоџинџина, џеџаџоџник, џеџџбрџинеџ, џеџџденарка, џеџџнаесџџкаџиџница, џеџџоџисџи, џеџџоџирџи, џедумџесџџоџинџник, џедумџесџџоџинџина, сџџоџоџинџник, сџџоџоџинџина, сџџоџденарка, сџџоџоџалка, џџриџоџник, џџриџоџинџина, џџримесџџе, џџробоџка, џџромеџа, џеџџриџаџоџник, џеџџриџкаџиџница, џеџџрисџџиџе, џесџџаџоџник, џесџџкаџиџница*.
- Исто и образувањата со бројна придавка: *џџороџенеџ, џџорокласџник, џсмокласџник, џеџџџоколџнаџ, џеџџџооџделенеџ, џедмокласџник, џеџџџоџкласџник* и сл.
- б) Кога бројот е сложен израз од повеќе членови, определуваната компонента се поврзува со крајниот член: *џваесџџ* и *џеџџоџинџник*, *џлџаџа џвесџџе џваесџџ* и *џеџџоџинџина* и сл.
- в) Првата компонента во образувањата со број може да се претстави со бројка, која со втората (определуваната) компонента се поврзува со црточка: *5-џбрџинеџ, 25-џоџинџина, 70-џоџинџина, 1125-џоџинџина, 15-џкаџиџница* и сл. (в. т. 126).

Полуслеано (со црточка) се пишуваат

---

116. Две именки, поврзани без составна самогласка *-o/-e-*, што означуваат еден поим; во полусложената именка првиот дел атрибуцки го дополнува значењето на вториот и граматички не се менува, а вториот го определува граматичкиот род и се менува: *џизџнис-џаедџница, џизџнис-џаедџницаџа*,

бизнис-заедници; односот меѓу деловите на полусложената именка може да биде и обратен: *вагон-ресторан, вагон-ресторанот, вагон-ресторани*.

- а) Полусложени именки во кои првиот дел го дополнува вториот: *андер-граунд-сцена, балет-мајстор, бизнис-асоцијација, бизнис-заедница, блуз-музичар, брејк-тојка, бруто-доход, бруто-илаша, бруто-шежина, веб-дискусија, веб-зайисник, веб-локација, веб-страница, визиј-карта, волеј-удар, вуду-маџија, вуду-ријуал, зала-вечера, зала-концерт, зала-прејскава, зej-браќ, зej-заедница, зej-култура, зej-однесување, зej-парада, гол-разлика, дел-реченица, дизел-мојор, диск-сопирачки, думдум-курум, еж-фризура, емајл-лак, Еразмус-програма, жар-ишца, жири-комисија, жиро-смејка, инјерней-кафе, инјерней-култура, инјерней-медиум, инјерней-пребарувач, ирокез-фризура, кам-приколка, кафе-пауза, клима-уред, клуб-гарнијера, кокител-бар, колор-телевизор, колор-филм, комбак-диск, контак-лице, контак-телефон, крем-сирење, крем-суша, куй-систем, ланч-пакет, лоб-удар, лонглеј-плоча, маркетинг-менаџер, маркетинг-служба, мас-медиум, масиер-куј, мебел-шоф, нешо-паша, нешо-приход, нешо-содржина, нешо-шежина, омнибус-филм, ото-мојор, пакет-аранжман, панел-дискусија, панел-плоча, панк-музика, панк-рок, паравон-блок, пашени-брава, пашени-клуч, пшоло-проект, пире-комјур, пој-арт, пој-икона, пој-музика, пој-рок, портабл-машина, портабл-телевизор, пос-рестан, прес-биро, прес-клуб, прес-конференција, прес-ценар, раѓу-суша, рак-рана, ранг-леша, реванш-квалификација, реванш-најпревар, револвинг-кредит, режисар-каса, реж-култура, режисанг-леша, ремек-дело, рок-бенд, рок-музика, рок-опера, роуд-шоу, салдо-конт, секс-бомба, сендвич-бар, сингл-плоча, ски-најпревар, скок-шут, сјаринг-партинер, сја-ценар, сјомен-куќа, сјомен-плоча, сјендбај-аранжман, сшој-свейло, шабу-шема, шакси-возач, шакси-услуга, шамјон-зона, шанц-мајстор, шон-мајстор, шой-модел, шрач-муабет, шрач-партија, шрим-пашека, шурбофолк-забава, шур-операјор, шуш-кабина, фијнес-инструктор, фијнес-ценар, фолио-формат, фолк-пјач, фолк-фест, хей-шрик, хий-книга, хий-песна, хий-серија, хорор-приказна, хорор-филм, хулахой-чорайи, церемонијал-мајстор, чартер-лет, чартер-линија, чий-картичка, џез-музика, џинс-кошула, џудо-клуб, шайл-дипломашија, шери-бренди, шок-соба, шок-шерајија, шойинг-ценар, шоу-бизнис, шунд-лишерајија.*
- б) Одделни полусложени споеви од две именки во кои втората именка ја дополнува (ја определува, појаснува) првата: *вагон-ресторан, генерал-лајшанит, генерал-мајор, генерал-полковник, генерал-пшолковник, заменик-директор, заменик-прејседател, министер-прејседател,*

наирѝ-закон, ѝредлоѝ-меморандум, ѝредлоѝ-ѝроѝрама, ѝредлоѝ-резолюција, ѝремиер-минисѝтер и сл.

117. Сложените ориентализми со еднопоимско значење во кои двата дела се поврзани без составна самогласка: *баиш-чариѝија, дроб-сарма, кафе-муа-бей, леблеби-шекер, локум-шекер, рааѝ-локум, раки-саѝун, сааѝ-кула, сикѝер-кафе, ѝаан-алва, ѝуѝун-ќесе, кеѝен-алва, ќор-сокак, ќор-фишек, чардак-боја, чкембе-чорба, шам-кајсија, шам-куѝија, шам-шалвари*.
118. Двочлените (ретко повеќечлени) именски сложенки образувани со повторени исти или со значењски или фонемски спротивставени компоненти: *бери-бери* (болест), *буѝи-вуѝи* (танц), *воки-ѝоки* (апарат), *ѝар-неѝар* (сопоставеност во игри и сл.), *ѝинѝ-ѝонѝ* (спорт.), *ѝисмо-ѝлава* (игра), *рол-реѝка* (в. писмо-глава), *ча-ча-ча* (танц), *чау-чау* (пес), *чиѝѝи-ѝек* (игра), *фиѝѝи-фиѝѝи* (еднаква поделба), *хиѝ-хоѝ* (музички правец), *ѝу-ѝиу* (спорт.); *младосѝ-лудосѝ, сѝаросѝ-ѝрдосѝ, ѝрѝение-сѝасение*.
119. Именските полусложенки со прва компонента заштитено име (знак): *адигас-ѝаѝики, бешамел-сос, бош-ѝумѝа, виза-карѝичка, ворд-докуменѝ, киндер-јајце, леѝо-коѝка, мишелин-ѝума, ѝалома-марамче, ѝанасо-ник-ѝтелевизор, ѝауерѝоинѝ-ѝрезенѝација*.
120. Именските полусложенки со двопоимско составно значење – ‘и’ или ‘со’: *ѝроѝан-буѝан, сол-ѝиѝер, воѝка-ѝус, ѝин-ѝоник, шах-шех, шах-маѝ, радио-ѝтелевизија*.
121. Кога две сложени именки со еднаков втор дел ќе се поврзат така што вториот дел во првата од нив ќе отпадне, на неговото место се пишува црточка, а двата дела се поврзуваат со сврзникот *и*: *аудио- и видеоѝрема* (аудиоопрема и видеоопрема), *био- и библиоѝрафија* (биографија и библиографија), *еко- и еѝноѝуризам* (екотуризам и етнотуризам), *микро- и макроекономија* (микроэкономија и макроекономија), *хидро- и ѝермо-изолација* (хидроизолација и термоизолација).
122. Кога во сложени именски состави првиот дел е полусложенка во атрибутска функција, вториот дел се пишува разделено: *кокѝел-шоу емисија, револвинѝ-кредѝиѝ лимѝиѝ, ролс-ројс авѝомобил, хиѝ-хоѝ забава, хиѝ-хоѝ изведувач, хиѝ-хоѝ музика; Би-би-си ѝроѝрама, Це-дур скала* и сл. (За сложените именски состави со прв дел сложен израз в. т. 131.)
123. Именските сложенки со прв дел буква или симбол: *А-бомба, Н-бомба (ха-бомба, хидрогенска бомба), А-реѝрезенѝација, В-каѝеѝорија (бе-каѝеѝорија), Rh-факѝор (ерха-факѝор, резус фактор), рН-вредносѝ (ѝеха-вредносѝ), Т-ѝрофил (ѝе-ѝрофил), V-изрез (ве-изрез);*

a-џруџа (глаголи), *e-џруџа*, *a-раздел* (глаголи), *e-џошџа*, *o-нозе*, *x-нозе* (икс-нозе);

C-гур (*Це-гур*), *D-гур* (*Де-гур*), *F-гур* (*Еф-гур*), *G-клуч* (*Ге-клуч*); *c-мол* (*це-мол*), *d-мол* (*де-мол*), *f-мол* (*еф-мол*);

A-виџамин (но, *виџамин А*), *B-виџамин* (*Бе-виџамин*), *C-виџамин* (*Це-виџамин*);

A-час (*Ah – амџер-час*), *A-секунда* (*As – амџер-секунда*), *W-час* (*Wh – ваџи-час*), *W-секунда* (*Ws – ваџи-секунда*), *V-амџер* (*VA – воџи-амџер*);

α-зраци (*алфа-зраци*), *β-зраци* (*беџа-зраци*), *γ-зраци* (*џама-зраци*), *β-кароџен*, *Δ-крило* (*делџа-крило*).

- 124.** Сложените именски споеви со прв дел повеќебуквена скратеница:

АДСЛ-модем/ADSL-модем, *АДСЛ-џриклучок/ADSL-џриклучок*, *ВИП-џосџи/VIP-џосџи*, *ВХС-касета/VHS-касета*, *ГПС-следење/GPS-следење*, *ДВД-уред/DVD-уред*, *ДНК-анализа/DNK-анализа*, *ЕКТС-бодови*, *ЕУ-инџеџраци*, *ИП-адреса/IP-адреса*, *ИСО-сџандард/ISO-сџандард*, *ЛЦД-екран/LCD-екран*, *ЛП-џлоча/LP-џлоча*, *МП3-формаџи/MP3-формаџи*, *НАТО-мисиџа*, *НБА-лиџа/NBA-лиџа*, *ПВЦ-амбалаџа/PVC-амбалаџа*, *ПЕН-клуб*, *ПЕН-ценџар*, *ПТТ-услугџи*, *РТВ-џроџрама*, *СИМ-кариџичка/SIM-кариџичка*, *СМС-џорака/SMS-џорака*, *СОС-сиџнал*, *ТВ-аниџена*, *ТВ-воџиџел*, *ТВ-џреџиџлаџа*, *ТЕМПУС-џроеџи*, *УВ-зраци/UV-зраци*.

- 125.** Одделни скратеници според читањето на латиничните букви (најчесто од англискиот јазик): *Бе-ем-ве*, *ве-џе* (*ве-џеџо*, *ве-џеџа*, покрај: *веџе*), *Ен-бе-а*; *Ај-би-ем*, *Би-би-си*, *Ем-џи-ви*, *Си-ен-ен*; но: *бесеџе*.

- 126.** Именските сложенки со прв дел број кога тој ќе се напише со бројка: *5-брзинеџ* (петбрзинеџ), *18-џодиџник* (осумнаесетгодиџник), *50-џодиџник* (педесетгодиџник), *65-џодиџник* (шеесет и петгодиџник), *10-џодиџнина* (десетгодиџнина), *100-џодиџнина* (стогодиџнина), *1125-џодиџнина* (илџада сто дваесет и петгодиџнина), *15-каџиџница* (петнаесеткатница), *35-каџиџница* (триесет и петкатница) и сл.

Разделено се пишуваат

- 127.** Двочлените состави од именки од кои едната ја определува другата, а и двете се граматички променливи; при членувањето, членот доаѓа кон првата именка од составот (на пр. *жена бореџ*, *женаџа бореџ*, *жени борџи*, *жениџе борџи*): *анџел сџасиџел*, *анџел чувар*, *авџиомобил бомба*, *асиџениџ исиџраџувач*, *асиџениџ реџисер*, *банкар милионер*, *бомбаџи самоубиеџ*, *волк самоџник*, *џосџодин човек*, *џосџин џрофесор* (*џрофесор џосџин*), *џрад домаџин*, *џрад хероџ*, *џулаб џисмоносеџ*, *елен каџиџалеџ*, *жена акадеџик*, *жена бореџ*, *жена џреџиџер*, *жена џреџисеџаџел*, *жена*

фармер, земја асџираниџ, земја домакин, земја кандигаџка, земја корисник, земја членка, јазик џосредник, јазик џоџџомок, јазик џредок, кралица мајка, куче чувар, лекар сџеџџалисџ, луџе жаби, мајка џприрода, мисла водилка, насџавник менџор, џаџџник намерник, џес водич, џџџиџа џреселница, советџник Албанец, советџник Македонец, советџник Ром, солзи радосници, член сорабоџџник, човек жаба.

- 128.** Сложените географски имиња во кои составните делови се чувствуваат како наполно самостојни зборови: *Горни Полоџ, Демир Каџџја, Демир Хисар, Каџино Село, Крива Паланка, Мечкин Камен, Ново Село, Овче Поле, Светџа Гора, Тихи Океан, Црна Гора, Црно Море, Шар Планина, Јуџна Америка, Среден Исџок, Мала Азија* и сл.
- 129.** Сложените називи на хемиски соединенија на кои составните компоненти не им се поврзани со составна самогласка -о-: *алуминиум хлорид, бариум сулфатџ, јаџлерод диоксид, сулфур диоксид, калиум џџџанид, меџџил алкохол* и др. (в. т. 113), како што се бележат во практиката на оваа наука.
- 130.** Латинските и другите странски изрази: *ад акџџа, ад хок, анџџе фесџџум, де јуре, де факџџо, екс анџџе, ин виво, ин меморијам, џосџ скриџџџум, суи џенерис; ан џасан, а џроџо; но: аџриори, аџосџџериори; анџро, анфас.*
- 131.** Кога во сложени именски состави првиот дел е сложен израз, вториот дел се пишува разделено: *ад хок комисија, џу еџи движење, фенџ шуи џринџџџи* и сл. (За сложените именски состави со прв дел полусложенка в. т. 122.)

Лични имиња

- 132.** Во македонската традиција личното име и презимето се обично едночлени и се пишуваат разделено (на пр. *Пеџар Николов, Сџојан Трајкоски*), а кон нив може да дојдат и други називи (хипокористична форма, прекар и сл.).
- 133.** Старите образувања што содржат две основи имаат затврдена форма и се однесуваат како едночлени: *Борислав, Борислава, Драџољуб, Драџослав, Драџослава, Красимир, Красимира, Љубомир, Љубомира, Мирослав, Мирослава, Радослав, Радослава* и сл.
- 134.** Двојните форми на личното име (машко или женско) се пишуваат разделено: *Александар (Аџо) Ѓурџинов, Аџо (Александар) Јовановски, Аџо (Александар) Караманов, Георџи (Гоџе) Делчев, Косџа (Кочо) Солев Раџин, Марија (Мери) Бошкова, Сџџефан (Сџџив) Наумов*. Во загради се формите на имињата што се употребуваат покрај официјалните лични имиња на познати личности.

Разделено се пишуваат двојните имиња: *Јован Владислав* (син на Самуиловиот брат Арон), *Гаврил Радомир* (син на цар Самуил), а со црточка по традиција – *Константиин-Кирил Филозоф*.

135. Двочлените женски имиња (што е нова појава во именувањето на женско лице) се пишуваат според определбата на именуваното лице: *Ана Марија*, *Ана-Марија* или *Анамарија*, односно како што е запишано во матичната книга.
136. Во составите од име, татково име и презиме трите члена се пишуваат разделено: *Густџав Димитров Влахов*, *Коле Негев Негелковски*, *Крсти Пејков Мисирков*.
137. Прекарите кон презимињата (машки или женски) се пишуваат со црточка: *Драѓан Ѓаконовски-Шџаџо*, *Кузман Јосифовски-Пиџу*, *Методија Андонов-Ченџо*, *Наум Василевски-Овчарџи*, *Невена Георѓиева-Дуња*, *Трајко Бошковски-Тарџан*.
138. Презимето на сопругот што се додава кон моминското презиме при стапувањето во брак се пишува со црточка: *Весна Гиновска-Илкова*, *Косџандина Корнеџи-Пекевска*, *Лилјана Минова-Ѓуркова*, *Наџка Пенушлиска-Митревска*, *Оливера Јашар-Насџева*, *Радмила Уџринова-Скаловска*, *Сабина Аџула-Тозија*, *Тодорка Кондова-Зафировска*.
139. Именките што доаѓаат пред името и/или презимето со значење на титула, потекло, занимање, функција и сл. се пишуваат разделено: *бан Кулин*, *кнез Милош*, *кралица Елизабџа*, *цар Самуил*, *докџор Трифуновски*, *џрофесор Панов*, *инженер Пеџар Цветџковски*, *џреџседатџел Киро Глиџоров* итн.
140. Ориенталните титули, чинови и сл. – ага, бег, ефенди, оџа, паша, хан, чауш, кога се пред името, не се дел од името и се пишуваат разделено, обично членувано, а кога доаѓаат по името како составен дел од него, се поврзуваат со црточка: *Арслан-беџ*, *Екрем-чауш*, *Насрадин-оџа*, *Омер-џаша*, *Смаил-аџа*, *Сулејман-ефенди*, *Џинџис-хан*.

Таквиот назив може и напoлно да срасне со името на определена личност и да се пишува слеано: *Скенџербеџ*.

141. Именките *џоџ* и *хаџи/аџи*, кога доаѓаат пред или по личното име, се пишуваат разделено и може да се членуваат: *џоџ (џоџоџ) Ариџон*, *Ариџон џоџоџ*; *хаџи/аџи (хаџијаџи/аџијаџи) Васил*, *Васил хаџијаџи/аџијаџи*.

Кога тие именки се во состав на презимињата, се пишуваат така како што е определено од носителот на презимето: *Поџ Сџојанов*, *Поџ-Сџојанов* или *Поџсџојанов*; *Хаџи Василев*, *Хаџи-Василев* или *Хаџивасилев*, односно *Аџи Василев*, *Аџи-Василев* или *Аџивасилев*.

ПРИДАВКИ

Слеано се пишуваат

142. Сложените придавки образувани од придавска и именска основа, поврзани со составна самогласка -о-: *белолик, великодушен, зологлав, добродушен, кривовраќи, младолик, осироаѓолен, иротионароден, разнобоен, свейлокос, ситаромоден, иврдоглав, целодневен, чисиокрвен*; исто и: *животиосиособен, кредитиосиособен, работиосиособен, крвожеден, оѓноитиорен* и сл.

Исто и од две именски основи: *златиоѓрив, златиоклунеси, златиокрил, златиоуси, змијоглав, змијолик, свездочел, клинороѓ, оѓноок*.

143. Сложените придавки образувани со суфикс од зборовни состави од придавка и именка: *армиранобейонски* (спрема *армиран бейон*), *високообразовен* (: *високо образование*), *високоиланински* (: *висока иланина*), *високошколски* (: *висока школа*), *внатрешнополиитички* (: *внатрешна полиитика*), *доцноаниитички* (: *доцна аниитика*), *имотиноиравен* (: *имотино ираво*), *кривичноиравен* (: *кривично ираво*), *надворешнополиитички* (: *надворешна полиитика*), *научноисиражувачки* (: *научно исиражување*), *научнофанитаситичен* (: *научна фанитаситика*), *новозавейен* (: *Нов завей*), *орѓанскохемиски* (: *орѓанска хемија*), *полиитичкоекономски* (: *полиитичка економија*, но: *полиитичко-економски* 'политички и економски' в. т. 151), *итиуларнонаучен* (: *итиуларна наука*), *ирвокласен* (: *ирва класа*), *ранохрисијански* (: *рано хрисијанситиво*), *средновековен* (: *среден век*), *средношколски* (: *средна школа*), *ситарозавейен* (: *Ситар завей*).

Исто и од зборовни состави од две именки: *бракоразводен* (спрема *развод на браќоити*), *итиродонаучен* (: *наука за итиродаити*).

144. Сложените придавки изведени со суфикс од сложени именки: *авиомеханичарски, водоводен, душоѓрижнички, електироитехнички, иаитиоисен, иравоитисен, риболовен, сончоѓледов, сиектироскојски, велиѓденски, илнѓденски, иейироденски*.
145. Сложените придавки изведени од, главно, двочлени географски имиња: *демиркаитиски* (спрема *Демир Каитија*), *демирхисарски* (: *Демир Хисар*), *кривоиланечки* (: *Крива Паланка*), *новоселски* (: *Ново Село*), *свешитиниколски* (: *Свешити Николе*), *ѕорноитолошки* (: *Горни Полоѓ*), *овчейолски* (: *Овче Поле*), *свешитоѓорски* (: *Свешита Гора*), *шариланински* (: *Шар Планина*), *јужноамерикански* (: *Јужна Америка*), *северноамерикански* (: *Северна Америка*), *малоазиски* (: *Мала Азија*), *итихоокеански* (: *Тихи Океан*).

146. Сложените придавки што означуваат нијанса на определена боја: *бакарноцрвен, бисернобел, бледовиолейов, бледожолти, бледосин, валканобел, виолейовосин, зайворенозелен, зеленосин, златиножолти, костенливорус, љурљурноцрвен, свейложолти, свейлозелен, седефеситосребрен, сивомаслинесит, синозелен, шемножолти, шемнозелен* итн. (в. т. 152).
147. Сложените придавки на кои првиот член им е скратена основа на *јоловина – јол-, јолу-*: *јолчасовен, јолгодишен и јолугодишен, јолуековен, јолуѓладен, јолуѓол, јолуѓоштов, јолужив, јолузайворен, јолулеѓален, јолумесечен, јолумрачен, јолумршов, јолуобразован, јолуофицијален, јолуијан, јолуиисмен, јолусуров*.
148. Сложените придавки на кои првата компонента им е прилог: *благовучен, долготраен, истозначен, лекомислен, ранобуден; високојосшавен, зорейриведен, зоресјоменати, зустјонаселен, долгоочекуван, долугојосшиан, мноѓуброен, мноѓугодишен, мноѓустран, неколкугодишен, неколкудневен, неколкумесечен, неколкучасовен, ошшојосшати, ошшојосшати, јовекечасовен, шаканаречен*.
- Но кога првиот дел од одделни вакви состави посебно се нагласува, се пишува разделено: *високо јосшавен, зоре (јогоре) сјоменати, долго очекуван* и сл.
149. а) Сложените придавки во кои првата компонента е број: *едновечерен, едновечерен, дволичен, двомшорен, шригодишен, шрисшран, шридимензионален и шродимензионален, четшисшран, шетшвовен, шетшокрак, шетшосшран, седумдневен, седуммесечен, осумгодишен, осумчасовен, деветшмесечен, десетшкатиен, шетнаесетшгодишен*.
- б) Кога бројот е сложен израз од повеќе членови, придавскиот дел се поврзува со крајниот член: *дваесетш и шетшметшарски, шриесетш и осумшметшарски, четшисесетш и осумчасовен, шесетш и шетшгодишен*.
- в) Првиот дел на ваквите сложени придавки, особено кога и самиот е сложен израз, може да се претстави со бројка: *18-годишен, 20-месечен, 42-часовен, 155-годишен* (в. т. 153).
- г) Сложените придавки во кои првиот дел е бројна придавка: *шрвошбиштен, шрвошкласен, шрвороден, шворосшетштен, шретшокласен, шретшосшложен (акцент), шретшосшетштен, шетшшоколонишки (од шетшшоколонишки), седмошкласен (седмошкласно образование)* и сл.
150. Сложените придавки на кои првиот дел им се: *ово-: овошгодишен, овошмен, овошземски; само-: самобитштен, самоволен, самошадоволен, самошадубен, самозашалив, саморачен, самосшоен, самошхран; се-: севкуштен, севласштен, севозмошжен, сенароден, сеошшшш, сесшран; свое-: своешвиден, своешволен, своешглав, своерачен; себе-: себешљубив; секој-: секојдневен*.

Полуслeано (со цртичка) се пишуваат

---

151. Сложените придавки образувани, главно, од две придавки што се во рамноправен однос со значење – ‘и’ или ‘помеѓу’: *буџарско-македонски* (односи), *македонско-албански* (јазични контакти), *македонско-џрчка* (граница), *српско-македонски* (врски), *македонско-руски* (речник), *француско-македонски* (речник); *Гевџелиско-валандовска* (Котлина), *Крајовско-злејовска* (вулканска област), *Охридско-сџрушка* (Котлина), *Полошко-кумановска* (православна епархија), *џрилејско-биџолски* (крај); *восџијно-образовен* (систем), *извозно-увозно* (претпријатие), *казнено-џојравен* (дом), *кулџурно-исџориски* (контекст), *кулџурно-сџорџски* (активности), *маџко-женски* (моден стил), *насџавно-научна* (институција), *научно-џојуларен* (стил), *научно-сџручен* (собир), *научно-џехнолоџски* (достигнувања), *оловно-цинкова* (руда), *џолиџичко-економски* (проблеми), *џриродно-маџематџички* (факултет), *сџручно-аџликаџивна* (дејност), *музичко-кореоџграфско-сценски* (детали), *хрвајско-словенечко-иџалијанска* (турнеја) итн.
152. Сложените придавки што означуваат состав, комбинација од различни бои: *џолиџо-зелен* (‘жолт и зелен’, ‘со жолто и со зелено’), *сино-зелен*, *црвено-бел*, *црвено-црн*, *црно-џолиџ*, *сино-бело-црвен* (в. т. 146).
153. Сложените придавки на кои првиот дел им е број претставен со бројка: *4-собен* (стан), *12-каџина* (зграда), *7-дневен* (одмор), *18-џодиџино* (момче), *20-месечно* (отсуство), *5-вековно* (ропство), *25-меџарска* (ограда), *30-џроценџен* (раствор), *100-џроценџина* (шанса), *400-киловаџен* (далновод), *24-караџино* (злато), *35-милимеџарска* (пукнатина), *65-џодиџина* (возраст), *155-џодиџен* (период); *1,5-лиџарско* (шише), *2,5-часовен* (одмор), *3,5-собен* (стан), *4,5-џодиџино* (дете), *5,35-калибарски* (пиштол), *7,62-калибарска* (пушка), *15,8-калибарска* (двоцевка).
154. Сложените придавки со прв дел буква, симбол или повеќебуквена скратеница: *A-џозиџивен*, *pH-неуџрален*, *Rh-неџаџивен*, *XIV-џозиџивен*.
155. Придавските состави со фразеологизирано значење, образувани од две придавки со блиско, модифицирано или спротивно значење: *ваков-џаков*, *каков-џаков*, *важен-важен*, *џол-џоличок*, *сам-самичок*, *речено-сџорено*, *џрџен-сџасен*, *иџар-будалесџ* (покрај *иџар-будала*), *џрешен-џреџрешен*, *скаџ-џрескаџ* и сл.
156. Придавските сложени состави од две и повеќе презимиња, поретко имиња, со кои се означува некаков однос на соработка, коавторство и сл.: *Бојл-Мариоџов* (закон), *Гајџер-Милеров* (бројач), *Каниџ-Лаџласова* (теорија), *Кирило-Меџодиева* (епоха), *Саџир-Ворфова* (хипотеза), *Сименс-Мариџинова* (печка).

157. Кога две сложени придавки со ист втор дел ќе се поврзат така што вториот дел во првата од нив ќе отпадне, на неговото место се пишува црточка, а двата дела се поврзуваат со сврзникот *и* (в. т. 121): *внaй̄решно- и надворешнојолӣт̄ички* (*внaй̄решнојолӣт̄ички и надворешнојолӣт̄ички* услови), *дво- и чет̄ирӣгодишни* (*дво̄годишни и чет̄ирӣгодишни* студии), *независно- и зависносложени* (*независносложени и зависносложени* реченици), *хидро- и т̄ермоизолациски* (*хидроизолациски и т̄ермоизолациски* материјали).
158. Со црточка се поврзуваат двата дела на неопределената заменска придавка: *каков-̄годе, каква-̄годе, какво-̄годе, какви-̄годе*.

Разделено се пишуваат

159. Составите од неменлива придавка и именка: *асли човек, ачик работ̄а, сер̄ӣ т̄ӯт̄ун, сер̄ӣ човек, т̄азе леб, т̄а̄т̄или боза; бланко кредит̄ӣ, бланко меница, бланко т̄о̄т̄ӣис, блиц̄ т̄осет̄а, бордо здолниш̄т̄е, ж̄ра̄т̄ӣис влезница, екс̄т̄ира класа, екс̄т̄ира т̄роизвод, индӣго боја, инст̄ӣанит̄ кафе, инст̄ӣанит̄ т̄ире, каки т̄ант̄ӣалони, крем кошула, лила фус̄т̄ан, макси здолниш̄т̄е, макси т̄о̄т̄ус̄ӣ, ма̄т̄ӣ ефек̄ит̄, ма̄т̄ӣ ма̄т̄еријал, ма̄т̄ӣ т̄удра, мачо изглед, мей̄алик боја, мини здолниш̄т̄е, мини лаборат̄ӣорија, окер карт̄он, окер т̄алт̄о, онлајн т̄родажба, офшор зона, офшор ком̄ит̄анија, реј̄т̄ро с̄ит̄ил, реј̄т̄ро облека, реш (свинско) т̄ечено, секси девојка, секси облека, соло акција, соло изведба, соло т̄ејач, с̄т̄реј̄ит̄ мажи, сӯт̄ер т̄риредба, сӯт̄ер филм, т̄ермо кошула, т̄ермо чорат̄и, т̄урбо работ̄ник, унисекс облека, унисекс т̄арфем, фер иг̄ра, хит̄и облека, цикцак линија, шик дама, шик шайка.*
160. Составите од заменската придавка *каков* и честичките *било, (и) да е: каков било* (не: било каков), *каква било, какво било, какви било; каков (и) да е, каква (и) да е, какво (и) да е, какви (и) да се*.

БРОЕВИ

Слеано се пишуваат

161. Броевите од *единаесет̄и, дванаесет̄и, т̄ринаесет̄и* до *девет̄инаесет̄и*, десетиците од *дваесет̄и, т̄риесет̄и, чет̄ириесет̄и* до *деведесет̄и*, стотиците од *двест̄е* (не: двеста), *т̄рис̄т̄а, чет̄ирист̄от̄ӣни* до *девет̄ист̄от̄ӣни*.
162. а) Бројните срастенки со *-мина* што значат одредена бројност за лица: *т̄ејмина, шест̄мина, седуммина, десет̄мина, дваесет̄мина, с̄т̄омина, двест̄емина* и сл.

- б) Во повеќечлените бројни изрази -мина доаѓа кон крајниот член: *дваесет̄ и ѝеј̄мина, ѝриесет̄ и шест̄мина, с̄то̄ дваесет̄ и седуммина* (в. т. 170).
- в) Бројните срастенки за лица се пишуваат слеано и кога се членувани: *ѝеј̄ѝемина, седум̄ѝемина, дванаесет̄ѝемина; дваесет̄ и ѝеј̄ѝемина, с̄то̄ и ѝеј̄наесет̄ѝемина* (в. т. 191). Членувањето на -мина (петмината, осуммината) не се допушта.
163. а) Изведените бројни форми со суфиксот -ина што значат приближна бројност: *дванаесет̄ина, ѝеј̄наесет̄ина, дваесет̄ина, ѝриесет̄ина, седумдесет̄ина*.
- б) Во повеќечлените бројни изрази -ина доаѓа кон крајниот член: *с̄то̄ и ѝдесет̄ина, двест̄е и чет̄ириесет̄ина, ѝрис̄та и шеесет̄ина*.
164. Бројните придавки (редните броеви) од *единаесет̄ѝи, дванаесет̄ѝи, ѝринаесет̄ѝи* до *девеј̄наесет̄ѝи, дваесет̄ѝи, ѝриесет̄ѝи, чет̄ириесет̄ѝи* до *деведесет̄ѝи, двест̄ѝи* и *двест̄ѝиен, ѝрис̄ѝи* и *ѝрис̄ѝиен, чет̄ириесет̄ѝи* и *чет̄ириесет̄ѝиен* до *девеј̄с̄ѝи* и *девеј̄с̄ѝиен, двел̄јаѝи, ѝрил̄јаѝи* итн.
- Бројните придавки може да се напишат и на следниот начин: *11-ѝи, 20-ѝи* итн. (в. т. 168).
- Бројните придавки може да се напишат со арапска бројка, означена со точка зад неа: *5. кай̄*; кон бројката означена со точка не се допишуваат граматички форми (со цртичка).
165. а) Бројните прилози изведени од броеви со именската форма -ѝаѝи (во служба на суфикс, в. т. 190): *дваѝаѝи, ѝриѝаѝи, дванаесет̄ѝаѝи, ѝриесет̄ѝаѝи, с̄ѝоѝаѝи, двест̄ѝаѝи, ѝрис̄ѝаѝи, ил̄јаѝаѝи* и сл.
- Ако се употреби членувано, сложениот прилог може да се разложи: *дваѝа ѝаѝи, ѝриѝе ѝаѝи* итн.
- б) Бројните прилози изведени од бројни придавки (редни броеви) со именката -ѝаѝ (во служба на суфикс, в. т. 190): *ѝрвѝаѝ, вѝѝорѝаѝ, ѝрѝеј̄ѝаѝ*, но разделено кога се членува: *ѝрвѝѝи ѝаѝ, вѝѝѝѝѝи ѝаѝ, ѝрѝеј̄ѝѝи ѝаѝ*; понатаму (по прилогот *ѝрѝеј̄ѝаѝ*) и нечленуваната форма се пишува разделено: *чет̄ѝвѝѝи ѝаѝ, чет̄ѝвѝѝѝи ѝаѝ, ѝеј̄ѝѝи ѝаѝ, шест̄ѝи ѝаѝ* итн.

Со цртичка се поврзуваат

---

166. Приближните броеви: *два-ѝри, ѝри-чет̄ири, ѝеј̄-шест̄, шест̄-седум, седум-осум, два-ѝринаесет̄, ѝри-чет̄иринаесет̄, ѝеј̄-шеснаесет̄, шест̄-седумнаесет̄, седум-осумнаесет̄, два-ѝриесет̄, ѝри-чет̄ириесет̄, ѝеј̄-шеесет̄, шест̄-седумдесет̄, седум-осумдесет̄, две-ѝри с̄ѝѝѝѝи, ѝри-чет̄ири с̄ѝѝѝѝи, ѝеј̄-шест̄ с̄ѝѝѝѝи, седум-осум с̄ѝѝѝѝи* (во

174. Сложените сврзници: *ш̄укуш̄ио, ш̄иош̄уку* (в. т. 203).

Со цртичка се поврзуваат

---

175. Двата дела на неопределените заменки: *кој-џоде, која-џоде, кое-џоде, кои-џоде, коџо-џоде, кому-џоде, ш̄ио-џоде*.

Разделено се пишуваат

---

176. Кратките заменски форми, кога се употребуваат со присвојно значење зад именки што значат сродство: *мајка ми, ш̄ајко ти, баба му, дедо ѝ, сесѝра ви, брајѝ им*; исто и: *зеѝ ми, друџар ми, друџарка ми* и сл.

177. Формата *си* од повратната заменка *себе* во исказите: во *себе си* помислив, во *себе си* реков, *себеси си* реков и сл.; исто и кога доаѓа со именка, како во примерите: *ш̄ајко си, мајка си, сесѝра си*.

Но слеано се пишува во исказите: *си* дојде на *себеси*, сам со *себеси* и сл.; во овие искази формата *себеси* ја заменува обичната форма *себе* (*си* дојде на *себе*, сам со *себе*).

178. Релативните сврзници: *кај ш̄ио* и *каде ш̄ио, како ш̄ио, колку ш̄ио, каков ш̄ио* (в. т. 204).

179. Сложените сврзници: *макар ш̄ио, освен ш̄ио, само ш̄ио, ш̄ака ш̄ио* (в. т. 204).

180. Составите од заменките *кој, ш̄ио, чиј* и честичките *било, (и) да е*: *кој било* (не: било кој), *која било, кое било, кои било, коџо било, кому било; ш̄ио било; чиј било, чија било, чие било, чии било; кој (и) да е, која (и) да е, кое (и) да е, кои (и) да се, коџо (и) да е, кому (и) да е; ш̄ио (и) да е; чиј (и) да е, чија (и) да е, чие (и) да е, чии (и) да се*.

181. Изразите: *од сè срце, са џодина, са леѝо, са зима, са ноќ*.

ГЛАГОЛИ

Слеано се пишуваат

---

182. Сложените глаголи кај кои првиот дел е заменскопридавската форма *сам-о-*: *се самозалаже, се самозаш̄иш̄и, се самокр̄иш̄икува, се само-набљудува, се самоодржи, се самоош̄икаже, се самоош̄редели*.

183. Глаголите: *нејке, нема* (со формите на промената: *нејкам, нејкеш, нејке, нејкеме, нејкеше, нејкаш̄* и др.); *немам, немаш, нема, немаме, немаше, немаш̄* и др.).

184. Глаголите: *не̄годува* и *ненавиди*, *ненавидува*, *недо̄гледува*, *недослушува* (со формите на промената), во кои *не-* е дел од основата на глаголот.
185. Формите на заповедниот начин: *немој*, *немојѝе*.
186. Првиот дел *йоне-* или (ретко) *најне-* во сложените несвршени глаголи: *йонебара*, *йонеболи*, *йоневрне*, *йоне̄греши*, *йонезнае*, *йонеӣгра*, *йонејаде*, *йонеможе*, *йонейише*, *йонесака*; *најнезнае*, *најнеможе*, *најнесака* и др. (в. т. 207.г)
187. Глаголските именки и глаголските придавки со одречната честичка *не*, кај кои таа доаѓа како префикс: *неврнење*, *незнаење*, *немешање*, *нейлаќање*, *нейознавање*, *нейочийување*, *нейризнавање*, *нерабојнење*, *неразбирање*; *небричен*, *неваросан*, *неврзан*, *недоварен*, *недосидан*, *недојден*, *недойчен*, *неискорисѝен*, *неканејѝ*, *ненајаден*, *ненареден*, *ненайѝшан*, *неоднесен*, *нейродаген*, *нейрочийѝан*, *нерешен*, *нескриен*, *нейоварен*;
исто и во употреба како прилог: *невенчано* (живеат), *недозволено* (тргува), *незабележано* (влезе), *неодмерено* (троши), *неочекувано* (си замина), *несврзано* (зборува) и др.

Полуслеано (со црточка) се пишуваат

188. Глаголските состави со фразеологизирано значење, образувани од два сопоставени или спротивставени глаголи (глаголски форми): *виде-не виде*, *влезе-излезе*, *има-нема*, *јал-не јал*, *кажи-речи*, *йадни-сѝјани*, *йојди-дојди*, *йооди-йоѝѝој*, *сака-нејќе*.

Разделено се пишува

189. Одречната честичка *не* од формите на глаголот: *не сака*, *не земам*, *не реков*, *не носеа*, *не дошол*, *не дошле*, *не би можел*, *не викај*, *не викајѝе*, *не знаејќи*, *не можејќи*, *не сакајќи*.
Но: *нејќе*, *нема* (в. т. 183), *нејќејќи*, *немајќи*.

ПРИЛОЗИ

Слеано се пишуваат

190. Сложението прилози што како втор дел ги имаат именските форми *-йаѝѝ*, *-йаѝѝи*: *йрвѝаѝѝ*, *вѝторѝаѝѝ*, *йрѝеѝѝаѝѝ*; *дваѝаѝѝи*, *йрѝиѝаѝѝи*, *чеѝиѝриѝаѝѝи*, *йеѝѝѝаѝѝи*, *шеѝѝѝаѝѝи*, *седумѝаѝѝи*, *единаесѝѝѝаѝѝи*, *дванаесѝѝѝаѝѝи*, *сѝѝоѝаѝѝи*, *двѝесѝѝѝаѝѝи*, *йрѝисѝѝаѝѝаѝѝи* и сл.; во сложен броен израз се пишува: *дваесѝѝ* и *йеѝѝѝаѝѝи*, *йрѝесѝѝѝ* и *йеѝѝѝаѝѝи*, *сѝѝо* *дваесѝѝѝ* и

йеѝѝаѝѝ (в. т. 165.а и 165.б). Исто и прилозите: *некојѝаѝѝ*, *йонекојѝаѝѝ*, *секојѝаѝѝ*, *никојѝаѝѝ*, *колкуѝаѝѝ*, *мноѝуѝаѝѝ*, *йовекеѝаѝѝ*, *неколкуѝаѝѝ*.

Ако двата дела на овие прилози посебно се акцентираат, тогаш се пишуваат разделено: *йрв ѝаѝѝ*, *чеѝѝири ѝаѝѝ*, *мноѝу ѝаѝѝ*, *неколку ѝаѝѝ*, *честѝо ѝаѝѝ*.

- 191.** Прилозите: *колкумина*, *мноѝумина*, *неколкумина*, *йовекемина* итн.

При членувањето, се членува само првиот дел: *мноѝуѝемина*, *неколкуѝемина*, *йовекеѝомина* (в. т. 162.в).

- 192.** Изразите *зайѝоа*, *йойѝоа*, *йриѝоа* употребени како прилози се пишуваат слеано. Но ако се употребат како предлог и замена, се пишуваат разделено: *за ѝоа* (дете), *йо ѝоа*, *йри ѝоа*.

- 193.** Се пишуваат слеано и сложените прилози:

везден, *вчеравечер*, *вчерауѝро*, *еднодруѝо*, *едноводруѝо*, *еднододруѝо*, *еднозадруѝо*, *еднонадруѝо*, *едноѝодруѝо*, *едночудо*, *ланизима*, *ланилешѝо*, *йолудесно*, *йолулево*, *сеедно*, *середум*, *сеѝѝики*, *скрснозе*, *ѝукуречи*, *ѝукуѝака*.

- 194.** Срастените прилози од предлог и прилог или именка:

безброј, *бездруѝо*, *бесѝраѝа*;

вдесно, *вдолж*, *веднаш*, *взема*, *взори*, *вкрај*, *вкуѝ*, *вкуќи*, *влево*, *воедно*, *всоне*, *всѝѝрана*, *вчас*, *вишир*;

довде и *довдека*, *довек* и *довека*, *довечер*, *доѝодина*, *додолу*, *доземи*, *докрај* покрај *до крај*, *донде* и *дондека*, *донекаде*, *дойолу*, *дойрва*, *дореда*, *досеѝа*, *доскоро*, *доѝаму*, *доѝоѝаш*, *доѝокму*, *доѝука*;

завек, *завчас*, *заедно*, *засеѝа*, *засекоѝаш*, *зачас*;

завчера, *задуѝѝре*;

зѝора, *здола*;

наблизу, *набосо*, *набрѝу*, *набрзана*, *набрзина*, *набрзо*, *наваму*, *навек*, *наветѝар*, *наветѝво*, *навечер*, *нависоко*, *нависѝѝина*, *навнайѝре*, *навреме*, *навчас*, *наѝалено*, *наѝлас*, *наѝолемо*, *наѝоло*, *наѝоре*, *надалеку*, *надве*, *надвор*, *надесно*, *надокрај*, *надолѝо*, *надолж*, *надолу*, *наеднаш*, *наедно*, *наесен*, *наживо*, *назаем*, *наздраво*, *наземи*, *наизусѝѝ*, *најаве*, *накоса*, *накрај*, *накраѝѝко*, *накриво*, *накрсѝѝ*, *накуѝ*, *накусо*, *налево*, *намесѝа*, *намесѝо*, *нанадвор*, *наназад*, *нанайѝред*, *наниско*, *наново*, *наоколу*, *наоѝаку*, *наѝа-мешѝ*, *наѝаѝѝ*, *наѝлагне*, *наѝлеќи*, *наѝолно*, *наѝолу*, *наѝраво*, *наѝреку*, *наѝролешѝ*, *наѝросѝо*, *наѝроѝѝив*, *наред*, *нарейѝко*, *насамо*, *насекаде*, *насила*, *наскоро*, *насмеа*, *насон* и *насоне*, *насреде*, *насѝѝрана*, *насуво*, *наѝаму*, *науѝоре*, *наудолу*, *наум*, *наусѝа*, *науѝѝро*, *начас*, *начело*, *начесѝо*, *начисѝо*, *нашеѝа* и *на шеѝа*, *нашир*, *нашироко*;

надземи;

одблизу, одблиску, одгоре, оддалеку, оддесно, оддолу, оддома, одеднаш, одзади, одземи, одлево, однадвор, одназад, однайред, однайре, однекаде, одненадеж, одникаде, одново, одовде и одовдека, ододзади, одоззора, одоздола, одоко, одоколу, одонде и одондека, одрано, одред, оззора, оздола, оџкорен, оџкосо, оџкрај, оџџолу, оџџорано, оџџосле, оџџрвин, оџџрво, оџсега, оџсекаде, оџсекогаи, оџскраја, оџскришум, оџсџреди, оџсџроџива, оџсџрана, оџџаму, оџџогаи, оџџука;
џодземи, џодрака; џоземи, џонегде и џонегдека, џонекаде, џонекогаи, џонекоџаџ, џоџлагне, џосреде, џоџџоа; џредвид, џредвреме, џредзори, џредручек, џреџџлагне; џрекуглава, џрекуден, џрекумера, џрекунок, џрекуџаџ, џрекуред, џрекусила, џрекуџре, џрекуџруџа; џризори, џриквечер, џрикрај, џрисрце, џриџџоа; скраја; скришум, совреме, сосем и сосема, сосила; среднок.

Кога во одделни вакви состави прилогот или именката посебно се нагласуваат и смисловно и изговорно не образуваат сложен прилог, предлогот се пишува разделено: *досега* (ова не сум го видел) : *до сега* (беше тука), *наголемо* (се крева наголемо) : *на големо* (продава); *бесџрага* (оди бестрага! 'во неврат') : *без џрага* (исчезна без трага), *наглас* (чита) : *на глас* (тоа е сега на глас), *накрај* (дојде) : *на крај* (со него не се излегува на крај), *намесџо* (нека си стои наместо) : *на месџо* (тоа е збор на место), *наџамеџ* (учи напамет) : *на џамеџ* (не ми доага тоа), *наум* (пресметува) : *на ум* (тоа не ми иде), *нашега* (зборува така) : *на шега* (само така му рекол на шега).

195. Модалните зборови: *воџџџџо, вџрочем, всуџносџџ, меџуџџоа, можеби, речиси.*

Полуслеано (со цртичка) се пишуваат

196. Сложените прилози: *брџу-брџу, брзо-брзо, ваму-џаму, покрај ваму-џаму, зоре-долу, покрај зоредолу, ден-денес и ден-денеска, денес-уџре, дење-ноке, згора-згора, кога(и)-џогаи, колку-џолку, криво-лево, покрај криволево, лека-џолека, малку-мноџу и малу-мноџу, малку-неџџо и малу-неџџо, нагоре-надолу, надве-наџри, овде-онде, одвреме-навреме, оџаде-одоваде, угоре-удолу и др.;*
кај-годе, како-годе, кога-годе, колку-годе, негде-годе.

Разделено се пишуваат

197. Прилошките изрази: *до немајкаде, меџу себе, на брза рака, на враџ, на големо* (продава на големо), *на гџсџџи, на мало* (продава на мало), *на месџо* (човек на место), *ни оддалеку, одгоре додолу, од ден на ден, од*

каде на каде, од немајкаде, од ѝамѝивек и од ѝамѝивека, од ѝочейѝок, од рака на рака, сеџа засеџа и др.

198. Изразите: *на ѝример* (скратено на *ѝр.*), *ѝо есиѝ* (скратено *ѝ. е.*), *се на се, се ушѝе, се ѝовеке, се ѝоџоре, се ѝодогу, се ѝомалку.*
199. Составите од прилозите *каде* (и *кај*), *како, коџа, колку* и честичките *било, (и) да е: каде било* (не: било каде) и *кај било, како било, коџа било, колку било; каде (и) да е* и *кај (и) да е, како (и) да е, коџа (и) да е, колку (и) да се.*

ПРЕДЛОЗИ

Слеано се пишуваат

---

200. Предлозите: *докај, накај, оѝкај, заради, намесѝо, насѝрема, насѝроѝи, насред, ѝокрај, ѝомеџу, ѝоради, сосе.*

Разделено се пишуваат

---

201. Прашалните изрази: *до кај и до каде* (одиш), *на кај и на каде* (одиш), *од кај и од каде* (идеш).
202. Два предлога: *до над* (колена), *до ѝред* (една година), *за на* (работа), *за ѝо* (дома), *од зад* (куката), *од ѝо* (еден килограм), *од ѝод* (вратата), *од ѝред* (четири години), *од ѝреку* (сидот), *со ѝо* (триесет ученици) и сл.

СВРЗНИЦИ

Слеано се пишуваат

---

203. Сложените сврзници: *додока, зашѝо, иако* (на пр.: *дојде, иако беше болен, но: и ако не дојдеш со нас, нема да ѝи се налуѝиме*), *којѝѝо, којашѝо, коеѝѝо, коиѝѝо, чијѝѝо, чијашѝо, чиеѝѝо, чииѝѝо, одоѝѝо, оѝкако, оѝкоџа* (на пр.: *дојде оѝкоџа му реков, но: од коџа ѝе немам видено*), *оѝколку*, но: *оѝколку шѝо, ѝукушѝо, шѝооѝуку.*

Разделено се пишуваат

---

204. Сврзниците: *само шѝо, единсѝвено шѝо, освен шѝо; за да, заѝоа шѝо, ѝака шѝо* (не: така да); *макар да, макар шѝо, ѝри се шѝо, дури и да; коџа шѝо, коџа да, дури да, додека да, ѝред да; каде шѝо, кај шѝо; како шѝо, колку шѝо, каков шѝо, каква шѝо, какво шѝо, какви шѝо, како да, колку да.*

ЧЕСТИЧКИ

Слеано се пишуваат

- 205. а)** Честичката *не*, кога е составен дел на именките и придавките и образува со нив нов збор:
неборец, небрајѝ, неверник, невисѝина, невреме, недомаќин, недруѓар, немешѝал, неморал, неѝријѝаѝел, неѝушач, нечовек, нелуѓе; исто и: *неамериканец, неевроѝеец, немакедонец, неалбанец* итн.
 кај придавките: *невешѝѝ, невин, невкусен, недовосмислен, недобар, недобронамерен, недоверлив, недоволен, незѝоден, нездрав, незрел, неискрен, некулѝурен, ненароден, несмел*; исто и во употреба како прилози: *невешѝѝо* (работи), *невино* (изгледа), *невкусно* (се облемува).
- б)** Честичката *не* кај прилозите: *неволно, недалеку, неѝраво; некаде, некако, некоѓаш, некојѝаѝѝ*; кај придавките: *некаков, некаква, некакво, некакви, некоѓашен*; кај заменките: *некој, некоја, некое, некои, некоѓо, некому, неѝѝо, нечиј, нечија, нечие, нечиѝ*.
- в)** Се пишува: *нели* (в. т. 208), *небаре*.
- 206. а)** Честичката *ни* во одречните заменки: *никој, никоја, некое, некои, никоѓо, никому, ниѝѝѝо, ничиј, ничија, нечие, нечиѝ*; исто и: *никаков, никаква, никакво, некакви; ниеден* покрај *ни еден* при акцентирање на двата дела.
- б)** Честичката *ни* во прилозите: *никако, некаде, некоѓаш, некојѝаѝѝ, ниеднаѝ* покрај *ни еднаѝ* при акцентирање на двата дела.
- 207. а)** Честичките *ѝо* и *нај* при степенувањето на придавките: *ѓодем, ѝоѓодем, најѓодем; добар, ѝодобар, најдобар; мал, ѝомал, најмал* и сл.
- б)** Честичките *ѝо* и *нај* кај именките кога добиваат придавско значење: *мајѝѝор, ѝомајѝѝор, најмајѝѝор; ѝријѝаѝел, ѝоѝријѝаѝел* и др.
- в)** Честичките *ѝо* и *нај* кај прилозите:
ѝовеќе, ѝодруѓо, ѝоинаку (и кај придавката *ѝоинаков*), *ѝокроце, ѝолани, ѝомалку, ѝонавamu, ѝонаѓоре, ѝонадолу, ѝонаѝѝрана, ѝонаѝѝаму, ѝоодамна, ѝоѝолека, ѝоѝосле, ѝоѝраво, ѝоѝрвин, ѝорано, ѝоскоро, ѝосовреме, ѝоѝаму; најмноѓу, најнакрај, најнаѝред, најоѓзади, најѝосле, најѝрвин, најѝрво; ѝоназаѝаѓ, ѝонаѝѝок, ѝонајуѓ, ѝонасевер; најназаѝаѓ, најнаѝѝок, најнајуѓ, најнасевер*.
- г)** Некои глаголи што доаѓаат со негација (*не сака, не може*) се употребуваат и степенувани, и тогаш се пишуваат слеано: *ѝонесака, ѝонеможе, ѝонеоди, најнесака, најнеможе, најнеоди* (понеобична е употребата со *нај*) и сл. (в. т. 186). Но кога меѓу негацијата и глаголот доаѓа кратка заменска форма, се пишуваат на следниов начин: *ѝо не ѝо сака, нај не ѝо сака, ѝо не му бара*.

208. Слеано се пишува честичката *ли* во: *дали, нели* (в. т. 205.в), *камоли*, но разделено во прашални реченици за потсилување на прашалниот карактер на исказот: *Има ли некоџо дома?* и како сврзник во условни реченици: *Го виде ли, кажи му дека џо барам!*

Разделено се пишува

---

209. Честичката *не* кога се употребува како негација што не влегува во состав на именка, придавка или прилог, ами се употребува за спротивставување на два исказа во реченицата: *Не ѝријаѝел, ами браѝ да си ми, нема да ѝи ѝросѝам. – Не добар, ами ѝредобар беше со нас. – Не реѝко, ами скоро секој ден се случувааѝ незџоди.*

ИЗВИЦИ

Полуслеано (со цртичка) се пишуваат

---

210. Сложените извици образувани од два или од повеќе извици или пак со повторување на ист извик два или повеќе пати:

ав-ав, аѝрили-ли-ли, бам-бум, бим-бам, бим-бам-бум, бум-бум, џу-џу, ква-ква, ку-ку покрај куку, куку-куку, маџ-маџ, мјау-мјау, му-му, оф-оф, ѝаф-ѝуф, ѝик-ѝак, ѝинѝири-минѝири, ѝрас-ѝрус, ха-ха и ха-ха-ха, хе-хе, хи-хи-хи, чак-чук, чук-чук и др.

Разделено се пишуваат

---

211. Поздравите што содржат два или повеќе зборови:
добар ден, добро уѝро, добра ноќ; добре дојде, добре ми дојде, добре најдов, добре (ми) ѝе најдов; до видување, до џледање; со здравје, со добро; но се пишува: здраво-живо, добровечер (покрај добра вечер); добарденоѝ, здравоживоѝо (ти го нејќам).

ИНТЕРПУНКЦИЈА

Интерпункцијата претставува систем од писмени знаци со кои се означуваат почетокот и крајот на речениците; границата и односите меѓу дел-реченици и меѓу реченични членови; интонацијата, темпото и паузите при зборувањето. Интерпункцијата ги опфаќа и правилата за употреба на интерпункциските знаци.

Во македонскиот јазик се користат следните интерпункциски знаци: точка (.), прашалник (?), извичник (!), запирка (,), точка и запирка (;), две точки (:), три точки (...), загради – заоблени ( ) и квадратни [ ], црта (тире) (–), наводници („“) и полунаводници (‘ ’) и (‘ ’).

ТОЧКА (.)

- 212.** Точката е интерпункциски знак кој се бележи на крајот на расказна реченица (проста или сложена) или логички напишана мисла што претставува целина и ја пренесуваме како реченица:

*Таа ми раскажа еден сон. – Наум беше буден љред да свони будилни-
кој. – Девојкаџа се смееше џласно. – Ракомеџарџиџе џо џосџиџнаа
најџолемиоџ усџех досеџа. – Надвор врне. – Нам малку ни џџреба за
среќа. – Димиџар ќе осџане дома, а ние ќе одиме на свадба. – Коџа
ќе наближеше до арџаџиџиџе, џиџе секоџаџи ја забрзуваа рабоџаџа.
– Никој не знае каде оџиџе момчеџо. – Влеџо во авџомобилоџ за да
не џи наврне.*

- 213.** Точка се пишува и на крајот на заповедна реченица кога е таа исказана без заповед, мирно, особено кога се наоѓа во составот на сложена рече-ница или кога се јавува модалност во исказот:

*Чекај да се враџам, да мине леџоџо, џа ќе зборуваме. – Чувај џо деџеџо
од уроци и од лоши очи. – Помини неделава да се најџеме кафе. – На-
учи се да молчиш коџа џи зборува џосџар. – Гледај сеџа ниџиџо да не
наџравиш како шџо џџреба. – Види, види и џој знаел да зборува и да
ме учи на нова мода.*

- 214.** Точка се пишува на крајот на искази што претставуваат реченични соодветници каде што е испуштен прирокот, односно делови од текст

што заменуваат реченици и носат информација како реченица. Тие може да бидат и делови кои се одделени стилски со точка:

Тој, ѿаа, децаѿа, само обврски без одмор. – Над рекаѿа ѿланина, над ѿланинаѿа небо, небо до бесконечносѿ. – Ниски цени за долѿи разѿовори и усѿешни доѿовори.

Пролетѿ. Расцветѿани ливади. Тоѿло ветѿре. Разиѿрани деца и весел ѿаѿор. – Ноќ. Долѿа, ѿемна ноќ. Последна ноќ во сѿарайѿа куќа.

- 215.** Точка се пишува и кога по неа следува реченица што започнува со сврзник (но, и, а, ни, ѿа, ѿа, меѿуѿоа, зашѿо и др.):

Може да му никнуваѿѿ заѿчиња, а може да ѿ боли мешетѿо. Ама, коѿа ќе види дека не заѿира, ќе оѿрча на докѿор. – Тие мислеа дека ќе мине само од себе. И нависѿина се случи чудо. – Тој ѿо најѿша ова во 1903 ѿодина коѿа беа мноѿу силни ѿроѿаѿандиѿе во Македонија. И ѿој насѿрада ѿокму од ѿроѿаѿандиѿе зашѿо беше обвинуван за национален сеѿарайѿизам. – Девојчињаѿа ѿрчаа низ куќаѿа. Меѿуѿоа, на дедоѿо му беше забавно. – Диме знаеше дека новиѿе ѿресѿројувања ќе ѿресѿанаѿѿ. Зашѿо ѿоа не беше ѿрвѿаѿѿ да се сѿроведуваѿѿ реформи.

- 216.** Точка се пишува по реченици што претставуваат воведување во натамошно кажување:

Сиѿе насѿѿани се редеа како во филм, ѿокму вака. Таа дојде во раниѿе часови. Свари кафе и чекаше да дојдаѿ друѿѿѿе. – Уѿиринскиѿе вежби се изведуваѿѿ во ѿеѿѿ фази. Прво се работѿаѿѿ вежбиѿе со ѿлаваѿѿа и со рацетѿе. Вѿоро...

- 217.** Точка се пишува по наслови и поднаслови кога текстот продолжува во ист ред:

*Проценаѿа од ЕУ осѿанува ѿозиѿивна. Барањаѿа расѿѿѿ
Очекуваме долѿа зима. Снеѿоѿѿ и сѿудоѿѿ насѿѿѿуваѿѿ во декември*

- 218.** Точка не се пишува по наслови, поднаслови, зададени теми и потписи:

*Најдолѿиоѿѿ ѿаѿѿ
Пиреј
Правойис на македонскиоѿѿ јазик
Независносложени реченици
Сосѿѿавни (коѿулаѿѿивни) реченици*

Блаже Конески

Есента во мојот град

- 219.** Точка не се пишува по скратувања на зборови што завршуваат со точка како правописен знак:

Пооѓраничени се образувањата со флексија -а: дозвола, дојлаџа, џојврга, џримена, размена, џроцена и џин. – Во училиштите дојдоа учениците од џрво одделение, наставниците, родителите, роднините и др. – Голем е бројот на новите џридавски образувања од џуѓа основа: хокеарски, телевизиски, ревизионистички, еколошки, радиолошки и сл. – Најголеми успеси во македонските спорти се постигнати во 2011 год.

220. Точка не се пишува по други интерпункциски знаци на крајот од реченицата, т. е. по прашалник, извичник или три точки:

Каде си цел ден? – Дојди да се напише едно кафе!

221. а) Точка се пишува по излезните наводници или полунаводници кога делот во наводниците или полунаводниците е вметнат во исказот и е на крајот од реченицата:

Денес џразнуваше Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“. – Таа ја исполни џеснаџа „Црно и бело е сè“. – Тој е само еден обичен ’уличен свирач’. – Толку од нејзината ’кариера’.

- б) Точка се пишува пред излезните наводници кога делот што се издвојува претставува цела реченица, цитат или директен говор кога тој се наоѓа по авторските зборови:

На својот џишуваше „Смрт или слобода! Земјо, секогаш ќе џи останеме верни.“ – „Сè што е убаво е рејко.“ – Таа му рече на момчето: „Дојдука било нашето.“

- в) Точката се пишува пред излезните наводници во цитирани делови каде што имаме завршен исказ со соодветна интонација. Во слични примери пред наводниците за завршен цитат може да се напише и некој друг интерпункциски знак (извичник, прашалник, три точки) според природата на реченицата:

Според македонските џразлични обичаи „...за Благовец рано наујро јаделе мед. Некои џравеле џресна џоѓача и на своите им давале џо едно џарче.“ – „Многу внимавале нишу едно зрно да не џагне на земјата, зашто во својствено ќе им се случела голема несреќа и на луѓето и на добитокот.“ – „Те заколнувам во Бога, да ми ја кажеш вистината: џи ли си Јован Кукузел, џолку бараниот од царот.“

222. Во поезијата точката се употребува и како средство за стилско обележување. Точка не мора да се напише во поезијата меѓу стиховите каде што наредниот ред започнува со голема буква:

Заворен сум како што е заворен

Каменот во својот говор нем

Заданата со синцирните и студој

*Змијата во кошулата на вечносја
Вечносја во Словоито Твое.*

*Закоичувајќи ги ирејкиите ја смалуваше собата,
џо сјаваше во уиоиреба најчисииоит воздух
и со здивоит иочнуваше да уирава со нокта.
Дениција гиеше како да сјаваше итечни зайирки,
како да свиреше на иамбура, како да се чешлаше
и од нејзината воздишка можеше да се научи,
дека секој ден е ден иоследен
и дека секогаш докрај иреба да се искористи.*

ПРАШАЛНИК (?)

Прашалникот е интерпункциски знак со кој се бележи прашалната интонација, т. е. промената на тонот од ниска кон висока точка.

- 223.** Прашалник се пишува на крајот од прашална реченица (прашање) во чијшто состав има прашални зборови или изрази:
Дали да се јавам? – Мислиите ли дека иаркоит ќе биде џоитов до јуни? – Кој ирисиџна ире? – Шио се случува овде? – Зошио џо расиуривитие замокоит? – Од кои иричини ироидна иаа работиа? – Кога бил изџраден Безиситеноит во Шииит? – За шиио се зборува овде?
- 224.** Прашалник се пишува на крајот од алтернативно прашање, т. е. од прашална реченица со сврзникот *или* во составот:
Се радуваши или не се радуваши шиио ќе дојдам? – Пливаше или не иливаше? – Пливаше или само се сончаше? – Каинкиите ќе ги јагеме свежи или да ги замрзнеме? – Виситина зборуваши или се шеџуваши?
- 225.** Прашалник се пишува на крајот од прашална реченица што не содржи прашални зборови или изрази, а прашалниот карактер го добива со помош на интонацијата:
Присииџнале? – Врне? – Куи леб? – Уиуре иаиуваите? – Излеџуваши вечер? – И вам ви ја раскажал ириказнаиа?
- 226.** Прашалник се пишува на крајот од прашална реченица составена од повеќе прашања:
Зошио молчиши, зошио нишио не кажуваш, зарем не ни веруваш? Нели иребаши да дојдеш, нели ќе ми иомоџнеш, иа заедно нели ќе вежбавме?

– Сега ве прапуваме отворено: може ли да одиме на конференцијата, можете ли да работите без нас и може ли проектите да почека додека не се вратиме?

- 227.** Прашалник може да се напише и сред реченица доколку се однесува на конкретен збор или на нејзин дел, а зборот по прашалникот се пишува со мала почетна буква:

Што ќе излезе од оваа работа на крајот? ќе ја поддржат ли? ќе ѝ помогнат? да не се разочара уште на почетокот? – Знаеш ли во што се впушташ, знаеш ли колкав е ризикот? подготвена ли си да одиш до крај?

- 228.** Прашалник се пишува за да се означи прашален збор или прашален израз во кој е вградена поширока прашална содржина:

Зошто? – Кога? – Како така? – Молам? (сп.: Молам, ќе повториш уште еднаш?) – Се извинувам? – Пак ништо? – Кога инаку? – Зошто да не? – Зар дури сега? – Чај со лимон? – Турско или еспресо? – Со шеќер или без?

- 229.** Прашалник се пишува на крај или во средина на реченица, по прашање преземено од директниот говор:

На крајот од интервјуто го прашаа: „Да очекуваме ли нов албум оваа година?“ – „Зошто да не?“ – им одговори со прашање ситариот мајстор на цезој. „А, вешувате?“, беа уторни новинарите.

- 230.** Прашалник во состав на реченицата се пишува за да се изрази несигурност, неверување, сомневање, несогласување и сл. во врска со содржината вметната во загради или со содржината пред прашалникот вметнат во загради:

На тоа место убаво ќе изгледаат две мали (и една голема?) свеќилка. – Рече дека (до вечер?) на сите ќе ни ја испратат пораката.

Метеоролозите најавуваат снег (?) за утре. – Поради недостиг на техничка опрема (?), не се пријавија на конкурсот. – Сите се согласија да се одржи свеченоста, со исклучок на една паралелка од четвртата година (?).

- 231.** Прашалник не се пишува на крајот од исказна реченица во којашто е прикажана содржината на директно прашање:

Прапува дали да ја поправат оградата. – Се прапувам зошто не нстат хорот. – Се интересираше уште колку дена ќе останеме. – Се колебаше кому да му го даде цвеќето.

- 232.** Наслови на уметнички дела и на медиумски содржини – статии, рубрики, колумни, емисии и сл. можат да се пишуваат и со прашалник и без него:

Чија си – Со што може да се куќи своји свей – За кој бијати камбаниите – Кој се йлаши од Вирџинија Вулф – Кој сака да биде милионер – Зошто вреди да се йаиува во ... – Што сакав да кажам – Како да осџанеите свежи йо најорниоит ден

Ќе се намали ли зајаденостџа во џлавниоит џрад? – Би ја йосеише ли йланинаиџа која вечно „џори“? – Пријатиел или висџински неџријатиел?

- 233.** На крајот од реторички исказ или од исказ со нагласен личен став или чувствен однос може, но не мора да се напише прашалник:

Си дојде, конечно? – Пак исџаиџа йесна? – Што да кажам, осџана нешто за кажубање?

И ти ли со исџошо... – Важно ли е сеџа веќе дали ќе учии или не. – Како йџака одеднаи се расџури йџаква дружџба.

- 234.** Прашалникот се употребува заедно со извичник за да се зголеми изразноста на прашалната содржина и да се означи чудење. Во зависност од тоа дали треба да се нагласи прашалноста или зачуденоста, може да се менува редоследот на овие два интерпункциски знака:

Сиџе доаџаиџ?! – Висџина зборуваи?! – Ќе учии да йлеиеш?! – Го исекле дрвоиџо во двороиџ?! – Тој (!!) зборува за чесносџи? – Сакале да заминаиџ без да йлаиџаи (!?) бидејќи не биле задоволни од услуџаиџа во хоиџелоиџ.

- 235.** Прашалникот се употребува заедно со извичник и за искажување желба или поттик за вршење или за невршење некое дејство:

Да земевиџе билетиџи и за нив?! – Ако можеиџе, да донесеиџе йесок и за нашиџа йаиџека!?! – Да се јавиме до дома!?

- 236.** Повеќе од еден прашалник (а најмногу три) се пишуваат за да се истакне значењето на прашалната содржина:

Пак ќе иџрчаиџ?? – Кој ми џо изел чоколадоиџо??? – Браиџ ми (???) не йи дозволи да ми се јавии? – Со чевли ли ќе одии йо снеџов???

- 237.** Прашалникот може да се употреби и самостојно, т. е. без соодветниот зборовен состав, при што „скриената“ прашална содржина – јазична, мимичка и интонациска се претпоставува од контекстот:

– Мислам дека иџреба да дојдеш и ти.

– ?

– Барем само на оиџворањеиџо.

–??

– Иако, најџрисџојно ќе биде да осџанеш до крај.

– ???

ИЗВИЧНИК (!)

Извичникот е интерпункциски знак со кој се бележи извичната интонација, т. е. различниот интензитет на покачување на тонот при: изразени чувствени состојби или реакции; повикување некого; нагласени заповед, забрана, поттик или желба за вршење некое дејство итн.

- 238.** Извичник се пишува на крајот од извични реченици со кои се изразуваат чувствени состојби или реакции (возбуда, чудење, радост, одушевеност, изненадување, предупредување, лутина, страв, гнев и сл.):

Ќе си лејнам од радоси! – Каква убавина е ова! – Не ми се верува! – Ова ќе им биде последен ѝај! – Внимавај, дујка! – Само да си дојдај живе и здрави! – Леле, колку боли! – Ах, како не го послушав! – Ех, баиш убаво! – Аууу, колку се изненадив! – Ха, уише и прашува!

- 239.** Извичник се пишува на крајот од извични реченици со кои се изразуваат заповед или забрана за вршење некое дејство:

Зборувај погласно! – Насмевни се кога пооздравуваиш! – Поклонете се пред ѝубликаѝа! – Трчајте по нив! – Нека се враќа поорано! – Денес нека ги испраќајте чеснијкии! – Не викај! – Доста зборуваиш! – Немој да возиш на ѝајкеаѝа за ѝешаѝи! – Нека не се враќа без документише!

- 240.** Извичник се пишува на крајот од извични реченици со кои се изразуваат желба или поттик за вршење или за невршење некое дејство – во вакви ситуации со извичникот може да се употреби и прашалник:

Кога би најправила сега едно кафе! – Да сакаше да ни поможнеше малку! – Да му кажеш како да стигне до киношо!? – Колку би ме израдувало да се појавиш овде сега! – А, да не купиш билет за концертшој!? Ајде да работиме! – Да одиме и да им објасниме што се случи! – Доста губиме време на неопребни работи!

- 241.** Извичник се пишува на крајот од извични реченици со кои се изразуваат благослови или клетви:

Да сѝе живи и здрави! – Нека се среќни и долговечни младише! – Од убаво да не куришше!
Мајнаѝа нека ги носи! – Бело видело да не видаш! – Оган да ги изгори!

- 242.** Извичник се пишува на различни места во исказ составен од повеќе заповедни реченици искажани едноподруго и смисловно поврзани во една целина:

- а) На крајот од сложена реченица составена од повеќе заповедни дел-реченици:

Движете се право, кај семафорите свршете десно, продолжете до крајот на улицата, застанете и чекајте кај театарот! – Направи три коши, една дај им на колежките, една дај ми мене и една задржи за себе!

- б) На крајот од секоја или од секоја втора заповедна реченица, кога следната започнува со голема или со мала буква:

Нарачај бурење! Ситани веднаш по повикот! Појоо разбуди ги децата! – Оди, не чекај да те повика! продолжете кај шито застанете! – Појолнете го формуларот! Ставете го во ѝликот заедно со ѝриите! Пликот внесете го во авиомашино!

243. Извичник се пишува на крај или во средина на реченица, по извична реченица преземена од директниот говор:

„Ставете една чаша вода на говорницата!“ – нѝ појсетти шефот на пројектот. – Од трибините се слушаше: – Ништо не ни можејте! Најјаките сме ние!

244. Извичник се пишува по нагласени форми за обраќање или за повикување, по извици и честички:

Мила моја! Тоа не значи дека нема да уштееш. – Почитувани колеги! За ова сме дискутирале и другите. – Ученици! Враќајте ја опремата на место! – Борјане! Си ги заборава клучевите. – Еј! Враќава е отклучена! – Бум! Трас! Се слуша во соседната соба. – Ако! Ние му дозволивме. – Да! Ке дојдам. – Не! Не се јавија.

245. Извичник се пишува по поздрави, како и по зборови или изрази со значење на учтивост, љубезност, погрдноост, предупредување и сл.:

Здраво! Ние пристигнавме. – До видување! – Поздрав! – Ви благодарам! – По Вас, го спокој! – Повелете, ве молам! – Интересно! – За никаде! – Срамота! – За среќа! – Убавина! – Убавица на мајка! – Бесрамник! – Лажго низаеден! – Внимание! – Опасност! – Забранети пристија!

246. Извичник во состав на реченицата се пишува за да се искаже чудење, револт, предупредување и сл. во врска со:

- а) Содржината вметната во загради:

Состојбата во којашто се наоѓаат рекузитите во дејство (и не само во дејство!) е загрижувачка. – Дождовите не престануваа (иако прогнозиите беа поинакви!), на места реките почнаа да се излеваат од коритата. – Нивниот однос кон клиентите (нека се засрамаат исклучоците!) беше за пофалба.

б) Содржината пред извичникот вметнат во загради:

Најмладаӣа учесничка на државнио̄ӣ најӣпревар има 11 (!) години. – Сиӣе преведувачи се ѿожалија од издавачӣӣе (!). – Ниедна балетска ӣреӣсйава (!) не влезе во конкуренција за на̄градаӣа.

247. Извичник не се пишува по заповед или молба прекажани во исказна реченица:

Им рече да ѓи ѿлеваат цвекѿӣа додека е оӣсутӣна. – На стӣуденѿӣе им ѿорача да осѿанат̄ доследни на своӣе идеали. – Ми најӣша да ви кажам дека ја добила сѿӣендијаӣа. – Ги замолив да не доцнат̄.

248. Во наслови на уметнички дела и на медиумски содржини – статии, рубрики, колумни, емисии и сл. може, но не мора да се напише извичник:

Никога̄и не осѿавај ме – Замини и не враќај се – Продолжува ӣроекѿӣо̄ӣ „Земја книѿа – осѿавај книѿа“ – Или шей̄ај или лей̄ај – Браво! Мини библиоѿека на оѿворено! – Лежи на бога̄ӣсѿиво, а нема авѿомобил!

249. Повеќе од еден извичник (а најмногу три) се пишуваат за да се истакне значењето на извичната содржина:

Пандев, враѿи се!!! Ни ӣребаӣ!!! – Не ӣиј, не е чисѿа водаӣа!!! – Во ред, ќе се договориме!!! – Осѿавај ми од чоколадоѿо, слушаӣ!!!

250. Извичникот се употребува заедно со прашалник за да се зголеми изразноста на извичната содржина и да се означи чудење. Во зависност од тоа дали треба да се истакне зачуденоста или прашалноста, може да се менува редоследот на овие два интерпункциски знака:

Нависѿина!? – Шѿо зборуваӣ!? – Повѿорно снеѿ!? – Зарем ѓи исекле лиѿӣӣе?! – Знаеш да свириш на кавал!? – И ӣи (?!) ми кажуваӣ шѿо да ӣравам. – Скриена камера (!?) донесоа во нашӣа улица?!

251. Извичникот може да се употреби и самостојно, т. е. без соодветниот зборовен состав, при што „скриената“ извична содржина – јазична, мимичка, интонациска и сл. се претпоставува од контекстот:

– Повѿорно ӣагнал на возачкио̄ӣ исѿӣӣ.

– !

– По осми ӣаӣ.

– !!

– И веднаш се ӣријавил за следноѿо ѿолаѓање.

– !!!

ЗАПИРКА (,)

Со запирка се бележат паузите во зборувањето кои одделуваат: реченични членови, вметнати делови и изделени елементи во составот на простата и на сложената реченица. Во секоја запирка од пишаниот текст читателот треба да препознае куса пауза при зборувањето.

Запирката во простата реченица

Запирката во простата реченица се користи при: набројување, дополнување, нагласување и изделување.

252. Запирка при набројување

- а) Запирка се пишува меѓу членовите на бесврзничка набројувачка низа:
Извидничиие, иланинариите, ловчиите лесно се снаоѓаат во шума. – Домакините беа расположени, насмеани, задоволни. – Во селото ошворија амбулантиа, апотека, градинка, библиотека. – Куќниот совет расправаше за проблемите со зреењето, за гласната музика од кафулето, за зеленилото пред зградата, за шетањето на милениците.
- б) Запирка се пишува помеѓу два исторедни реченични члена кога не се врзани со сврзник:
Чиста, зелена е населбата во акцијата на еколозите. – Сирасиа, иривите за цртање ги наполнија овие ѕидови со слики. – Сакаш да поразговараме пред преиспавањата, во преиспавањата? – Наутро, навечер ќе кинеша во некоја кайка дожд. – Со тебе, без тебе во хорош – не е исто.
- в) Запирка се пишува помеѓу два исторедни реченични члена или помеѓу членовите на набројувачката низа, составени од два или од повеќе елементи, т. е. кога и самите претставуваат набројувачка низа:
Трите групи на обуката бевме: Јас, Марко, Дафина и Климе; Елена, Софија, Дина и Васил; и Јана, Мила, Јован и Кирил. – Последните воени ќе бидат за Елена, Војдан или Калина, за Тамара, Билјана или Никола или за Соња, Јана или Влашко. – Двојките што ќе до ошвораат првиот круг се Вардар – Пелистер, Тетекс – Работнички, Турново – Шкендија. – Нашите автобуси не сообраќаат на релациите Скопје – Гостивар – Кичево, Велес – Штип – Сирумица и Прилеп – Битола – Ресен.
- г) Запирка се пишува пред сврзникот како и/како ни во набројувачка низа или помеѓу два исторедни реченични члена:
Во оваа зборовна група спаѓаат засилувачките, изделувачките, ошределувачките, количествениите, како и посочувачките честички. –

На сосијанокоѝ нема да се зборува за расиоредувањето на годишнините од мори и за извештаиите на приравнициите, како ни за ирејиссијнајта крводариелска акција. – Узледни јавни личности, како и ирејиссијавници од амбасадиие и од дипломатскиите ирејиссијавнииива во нашата земја ирисусиивуваа на свечената седница. – Во интервјуто не зборува нишиито за новиот роман, како ни за наградаита.

- д) Запирка се пишува меѓу придавките во набројувачка низа употребени како определби, т. е. како атрибути на ист реченичен член:

Убава, стијројна, калеша мома се појави пој ден во селото. – Тука треба да се вработат млади, умни, способни, самоуверени, квалифицирани, доверливи, трудољубиви, енергични луѓе. – Им помагаше на сиромашниите, бездомниите, најубиените, осамениите шалкачи од градој. – Неговиите родителите беа мирни, чесни, вредни и добри луѓе. – За забавата не сакаше зелени, жолти или розови балони.

- ѓ) Запирка не се пишува помеѓу две или повеќе придавки, кога првата е членувана:

Долгите тенки прсти израа по клавијатурата. – Ова беше првиот нерешлив случај во нејзината адвокатска кариера. – Ги сакаше ојнојниот лебен мирис и гласната нокна тишина на улицата. – Ја купија убавата мала шумска куќичка. – Никога не ги сакаше најкрасните романсични долги љубовни филмови.

- е) Запирка не се пишува пред сврзниците и и или кога врзуваат два исторедни реченични члена:

Извиднициите и планинариите лесно се снаоѓаат во шума. – Поубаво и чисто изгледа населбата по акцијата на еколошките. – Работата заврши ја вие или вашите соседи! – Сакаш ли да донесам вода или сок? – Ниеднаш не им се јави на мајка му или на татко му. – Термиот го зајачува на посебен лис или во здравствена книшка.

- ж) Запирка не се пишува пред сврзниците и и или кога ги врзуваат двата последни члена во набројувачката низа:

Дејата, стариите лица и лицата со хронични болести први примија вакцина против грип. – Утре ќе ги посетат стариот град, тврдина, големиот парк и новиот музеј. – Секој ден им се јавуваше на родителите на дејата, на директорот на училиштето или на дежурните во метеоролошката станица. – Друштвото се собирало околу фонаната, на латиното пред зградата или во училишното двор.

253. Запирка при дополнување

- а) Запирка, обично, се пишува по дополнување во форма на податоци за околностите на дејството (прилошки определби), кои во реченицата се

наоѓаат во делот пред глаголската форма, а најчесто на почетокот од реченицата:

Заради контрола на квалитетот, разговорите ќе биде снимени. – Во врска со Вашата пријава на конкурсот, Ве повикуваме на разговор. – Поради промоцијата, печатенето на книгата беше забрзано.

- б) Запирка се пишува по глаголскиот прилог, глаголската именка или глаголската придавка, како и по состави кои ги содржат кога се наоѓаат на почетокот на реченицата:

Шејќи низ парковите, тој најде еден црвен шал. – Чистајќи стари весници, тој дојде до интересни сознанија. – Со изгревањето на сонцето, истргнавме кон Галичица. – Едно седнување во кафеана, почна да ѝее. – Седнајќи на клупата, размислуваше за својот живот.

- в) Со запирки се одделува збор или зборовен состав употребен како определба на именски реченичен член, т. е. пред или по изделен придавски или именски атрибут:

Тој испи чајот, жорчлив и сигурен. – Разбранувано и диво, езерото си ја покажуваше силата. – На свеченоста настапија и две момчиња, членови на академскиот хор.

- г) Запирка се пишува пред дополнување воведено со сврзниците: *а, но, ама, меѓутоа, ни, ниту, освен, само, значи* и др.:

Баба му беше старата жена, а прџава. – Продавницата е мала, но добро снабдена. – Носеше стар фусџан, ама убав. – На состанокот се кажаа многу работи, меѓутоа нејасни. – Не дојде организаторот, ниту водичот на групата. – Сите работи им ги кажа в лице, освен најважната. – Куќив јагоди, само незрели. – Утре оди на Шайка, значи на скијање.

- д) Со запирки се одделува вметнат збор или зборовен состав, со којшто се дополнува содржината на реченицата:

Разговорите траеше, на отието задоволство на новинарите, повеќе од два часа. – Дури тогаш, според кажувањата на соселаните, а и на нејзините постари роднини, Роска се согласила на мажачка.

- е) Запирка се пишува пред дополнување во форма на реченичен член со иста функција како дополнетиот:

Сакав да куќам нешто за лоѓорувањето, вреќа за сиење или ранец. – Лесно поминаа, без многу испрашување. – На многу убаво место им е лежувалиштето, во шума. – Тогаш, во тишината на ноќта, се слушаа и свезието.

- е) Со запирки се одделува дополнување во форма на збор или зборовен состав преземен од директниот говор или од натписи, наслови, забелешки и сл.:

Овде внесете една од двете можности, „без ѝриговор“ или „на своја одговорност“. – Погледнете го знакот, забранет ѝравец! – Ви го читам напишаното во брошураѝта, еден брачен или два единечни креветѝа. – Тие ни кажаа така, ѝаѝ во реконструкѝја.

- ж) Со запирки се одделува географски поим, како дополнување на географскиот поим пред него:

Од месноста Маркови Порѝти, Скопско, се шири убав поглед кон вештачкото езеро Маѝка. – Истѝаѝта година се оѝвори и лекѝоратоѝт по македонски јазик во Краков, Република Полска. – Сојузоѝт на извиднициѝте на Македонија учестѝуваше на Свѝскаѝта извидничка конференѝија во Роѝла и во Љубљана, Словенија.

- з) Со запирки се одделува определба во форма на звање, функција, чин, професија и сл., употребена по лично име. Кога овие определби се употребени пред личното име, не се пишува запирка:

Војдан Николовски, ѝоеѝ и ѝублицистѝ, е добѝѝник на наградаѝта за живоѝно дело. – Во улогаѝта на Тоска ќе насѝаѝи Илина Василевска, соѝран во Македонскаѝта опера. – Писатѝелот Сѝојан Пеѝтровски беше назначен за ѝочесен член на ДПМ. – Многу сѝранци слушнале за нашиот ѝејач Тоше Проески.

- с) Со запирки се одделува датум, како појаснување на реченичниот член што стои пред него:

Четвртѝок, 8.12.2014 год., се ѝроѝласува за неработен ден. – Завршната манифестѝација се одржа денес, 20 ноември, на ѝлаѝото ѝред Младинскиот културен центар. – Конференѝијаѝта за ѝечатѝ ќе се одржи на ѝоследниот фестивалски ден, 31 октомври, во 12:00 ч.

- и) Запирка се пишува или не се пишува, во зависност од синтаксичките потреби, зад дополнување пренесено во заграда:

Во табелаѝта се внесени формѝите на именскиѝте зборови (именкиѝте, ѝридавскиѝте, заменкиѝте и броевиѝте), како и сѝте глаголски форми од ѝексѝиот. – Најѝоре на сѝраницаѝта (над сликаѝта) не ѝишуваѝте ниѝто.

- ј) Запирка не се пишува пред или по збор или зборовен состав употребен како дополнување во форма на именска или придавска определба (атрибут):

Сестѝра ми Невена ѝе во хор. – Во емисијаѝта се зборуваше за ѝрабѝте заѝѝѝени со закон. – Собирачот на народни умотворби Марко

Цејенков е авиџор на неколку ијубликации на македонски јазик. – Никола лаборанџиџ е на џодишен одмор.

к) Запирка не се пишува пред дополнување што се јавува како втора определба, т. е. како втор атрибут на некој реченичен член, и во чиешто значење, на некој начин, се повторува значењето на првиот атрибут:
Слајќојџо кафе со мноџу шеќер е шџејџно за здравјејџо. – Сџариџе куќи изџрадени ијред земјоџресоиџ џи ијроџласија за кулџурно наследсџџво. – Од ијурниројџ се врајџи со уџејџно иејџџо месџо.

л) Запирка не се пишува по реченичен член чиешто дополнување се воведува со сврзникот *или*:
Тромбоциџџиџе или крвниџе ијлочки учесџџвувааџ во засируваејџо на крвџа. – Најџрво излеџо иајџнициџе со мал или со рачен баџаж.

љ) Запирка не се пишува пред дополнување што се воведува со сврзниците *ојќолку* и *одошџо* во реченица што содржи форма за споредување:
Подобро да џо фајџајџ ијоследниојџ авиџобус ојќолку ниеден. – Поубаво им беше да се соберајџ дома одошџо на ијлошџаџ.

м) Со запирка не се одделува глаголскиот прилог кога во реченицата, обично, се наоѓа по прирокот и кога, според значењето, се доближува до прилог:
Таа зборуваше ијлачејќи. – Цел ден џо мина шејџајќи ијо ијродавници. – Цел одмор џо ијомина чииџајќи весници и сџисанија. – Дејџејџо сџоеше ијред мајќа си ијрејџерејќи. – Нокџа ја мина ијравејќи ијланови.

254. Запирка при нагласување

а) Со запирки се одделува збор или зборовен состав (најчесто честичка или модален збор или израз) употребен со нагласувачко значење на различни позиции во реченицата:
Доаџаш со нас, нели, Кире? – Да, акцијаџа зајџочнува уџџре. – Ако, нека одајџ ијрви! – Извинуваејџо, вијрочем, беше изнудено. – Ако, воојџџџо, ијочнал да вежба. – Глејќаџа не беше лоша, најџројџив.

Во ред, ќе ијлаџџиме со карџџичка. – Ми се луџџи, зџора на ијоа. – Цвекејџо овена за нејџолни два часа, неверојајџно нешџџо. – Никоџаш, сџоред мене, нема да се случи ијџакво нешџџо.

б) Со запирки се одделува нагласување со збор или со зборовен состав што е второ име за реченичниот член пред него, т. е. апозиција:
Најсџараџа кафеана во Дебар Маало, „Иџаџија“, џо ијрослави 80-иџиојџ роденден. – Повџорно им се обрајџи ним, на своиџе навивачи. – Сакаа да џи исџрајџајџ со ијеснаџа за Биџола, нивниојџ роден крај.

- в)** Запирка се пишува пред нагласување воведено со зборовите: *односно, ѝо есӣ (ѝ. е.), ѝојраво, ѝојочно, ѝред сè, и ѝоа* и др.:
- Со мрежа ѝи ѝокрија сиѝе дванаесет̄ дрвца, односно целиот̄ мал овошѝарник. – Кафеѝо и какаоѝо, ѝојочно кафеноѝо злат̄о на современиот̄ свет̄, се ѝред исчезнување. – На дневен ред беа барањат̄а на сѝанариѝе, ѝред сè, на соѝсѝвенициѝе на домашни миленици. – Во ѝалеријат̄а за слаѝки ни ѝодарија ѝо едно чоколадо, и ѝоа од најдобриѝе.*
- г)** Запирка се пишува пред зборовите: *ѝоа, сè, сиѝе, сеѝо, само, само ѝоа, сеѝо ѝоа* и др., со што се воведува нагласување на претходниот дел од реченицата или на претходното набројување:
- Пролет̄ и есен, ѝоа се нејзиниѝе омилени ѝодиини времиња. – Музеј, оѝера, слаѝкарница и аквариум, сè се најде на сѝисокоѝ за ѝосеѝување. – Фудбалскоѝо, кошаркарскоѝо, одбојкарскоѝо и ѝенискоѝо иѝралиѝиѝе, сиѝе беа ѝодѝоѝвени за ѝуристѝичкаѝа сезона. – Дваѝа сѝисока, само нив ѝи оѝѝечат̄ив. – Одѝоворност̄а, редовност̄а, дисциплинат̄а, љубезност̄а, односоѝ со клиентѝиѝе, сеѝо ѝоа ѝридонесе за нејзиноѝо унаѝредување.*
- д)** Запирка се пишува меѓу зборови што се повторуваат со цел да се нагласи нивното значење:
- Да, да, ѝи добивме книѝиѝе од разменат̄а. – Мене, мене нека ми каже ѝаќво неѝѝо! – Цела ноќ си врне, си врне, си врне... – Не ѝрчај, не ѝрчај ѝолку брѝу! – А, ѝаа една мила, мила... – Кај и да ѝоѝледнеш: нивје, нивје, нивје.*
- ѓ)** Запирка се пишува пред зборот што се повторува (сврзник или честичка) за да се нагласи значењето на членовите во набројувачката низа:
- Сиѝе беа ѝоканет̄и – и орѝанизат̄орот̄, и учеснициѝе, и новинариѝе, и членовиѝе на жири-комисијат̄а. – Со ниѝѝо не беа задоволни, ни со насѝат̄, ни со наѝрада, ни со ѝозит̄ивна криѝика. – Не можеше да одлучи дали јас, дали ѝи, дали Марија. – Било реѝиѝал, било монодрама, било ораѝорска ѝочка, било есеј... нека ѝодѝоѝват̄ ѝѝо и да е.*
- е)** Запирка се пишува пред нагласување воведено со честичките: *и, речиси, скоро, одвај, ѝросѝо, едност̄авно, дури* и др.:
- Сиѝе учесѝвуваа во ѝаснењет̄о на ѝожарот̄, и ѝосѝиѝе на хоѝелот̄. – Тоа беше мноѝу малку, речиси ниѝѝо. – Денес ѝоѝлочѝа ѝодем дел, скоро цел ѝроѝоар. – Го најѝиа само најважноѝо, одвај една сѝраница. – Нејзиниѝе нови раскази се одлични, ѝросѝо неверојат̄но добри. – Украсиѝе во салат̄а беа ѝреубави, едност̄авно ѝразник за очи. – Овие фот̄оѝрафиѝи му се мноѝу добри, дури најдобри од сиѝе.*

- ж) Запирка се пишува пред нагласување воведено со сврзниците: *иуку, ами, макар, а камоли* и др.:
- Не ти, иуку тиј треба да зборува. – Со зборови не, ами со дела да се покажеш. – Можеше да ни донесеш нешто од Берово, макар една тегла мед. – Во монографијата не беа внесени заслужните граѓани, а камоли членовите на хорот.*
- з) Запирка не се пишува меѓу деловите на реченицата нагласени со повторените сврзници: *и... и, а... а, ем... ем, иу... иу, било... било, де... де, ни... ни (ниу... ниу), или... или* и др.:
- Истанирите и соседите го засеа пожарот. – Исти беа седнијата, а најпред а назад. – Цело време одеше иу наваму иу најаму. – Останаа ем гладни ем непрошетани. – Де едниот де дружниот се јојавуваа на сцена. – Никоџо не наградија, ниу најбрзиите ниу највешите. – Требаше да се избрише или првата или втората точка.*
- с) Запирка не се пишува пред честичките *ли, ја, ја* и др. употребени со збор што се повторува:
- Убава ли си убава, Македонијо! – Велика – расеана ли расеана чека жоти. – Само за јаа зборува, филмот ја филмот. – Истиот ја истиот – нека јаолага веќе!*
- и) Запирка не се пишува меѓу деловите на реченицата нагласени со сврзниците: *како... така и, не толку... колку, исто толку... колку (и), не само... иуку (ами, но)* и др.:
- Како ти така и јас ќе издржам до крај. – На новото изралиите му се радуваа не толку децата колку возрасните. – Во паркот иосиавија не само дрвени ами и метални клупи.*
- ј) Запирка не се пишува по честичките: *о, ој, леле, мори, бре, бе, ма* и др. употребени за нагласување на формата за обраќање ако стојат пред неа:
- О царице на убавината, биди моја! – О ироорци, ој лични сте и прелични! – Леле дечиња, сте премрзнале на снегов. – Што стори со водата, мори невесто?*
- к) Запирка обично не се пишува по честичките: *ај, ајде, ајдете* и *де*, како ни по глаголските форми од типот: *оди, ела, земи* и др., употребени пред формите за заповед за нагласување или за поттикнување некоја активност:
- Ај дај ти едно од тие јаболката ресенски! – Ај да не возиме ти дождов до Пешани! – Ајде јадете, деца! – Ајде да не се расправаме пак за истото. – Ајдете да повториме уште еднаш! – Де отвори ја малку вратата! – Оди речи му да ја врати меслата! – Ела ридни ако можеш.*

– Земи ѿолеј ѓи цвекињаѿа! – Ајде, ѿо мене! – Ајде, елаѿе да се качиме!
– Елаѿе, ручајѿе!

255. Запирка при izdelување

Запирката се употребува за да се изделат зборови или зборовни состави што синтаксички не се дел од реченицата.

- а)** Со запирки се izdelуваат именските форми за обраќање, на различни позиции во реченицата:

Милице, ѿвѿтори ѓо ова ушѿе еднаш! – Пријаѿели мои, од коѓа не сме се виделе. – Бидеѿе со нас и во ѿекоѿи на леѿиоѿо, наши верни чииаѿили! – На ѿочеѿокоѿи, ѿочиѿувани ѿрисуѿини, ви ѿосакувам срдечно добредојде на оѿвораеѿио на новиоѿи рекреаѿивен ценѿар! – Не сакаш ни да ме ислушаш, мамо.

- б)** Со запирки се izdelуваат поздрави, здравици, желби, зборови или изрази на учтивост и на различни видови реакции и сл.:

Здраво, ушѿе еднаш! – Добар ден, може да влезам? – До следнаѿа средба, до видување! – Ке дојдам уѿре, чао! – Пријаѿен ѿрестѿој, нашиоѿи ѿсонал ви е на расѿолаѓање! – Срекен роденден, уживај во забаваѿа! – Никако, не ни ѿомислувај на ѿоа! – Нема да им се јавам, добро! – Како да не, ке леѿа со ѿараѓлајдер! – Каква дрскосѿи, ѿреба да ми се извиниѿе за ова! – По ѓаволиѿе, ова не ѓо очекував! – На здравје, и за следнаѿа ѿреѿисѿава да наздравуваме! – Bravo, одлично исѿеавѿе!

- в)** Со запирки се izdelуваат извиците на различни позиции во реченицата:

Еј, да не се качуваме со лифѿи! – Пссѿи, ѿоѿивко, ве молам! – Ау, мноѓу ме разочара! – Колку ми недосѿиѓа, ах, сѿариоѿи велосиѿед со двеѿе свончиња! – Не можам, леле, да ѿрестѿанам да се смеам! – Да си бевме сеѓа ѿаму, ех! – Се слушна само сѿуденоѿо заѿвораење на квакаѿа, шѿрак!

- г)** Со запирки се izdelуваат модалните зборови и изрази на различни позиции во реченицата:

Наѿроѿив, сакам да ја слушнам вашаѿа нова ѿсна. – Присѿиѓна, конечно, ѿраѿкаѿа од сѿрансѿиво. – Ке ѿвѿориме ушѿе еднаш, бездруѓо. – Сѿоред мене, не ѿреба да ѿвѿорувате. – На излеѓување, за среќа, ѓо исклучив комѿјуѿероѿи. – Убаво ѓо срабоѿиле ѿоа, нема шѿо.

- д)** Со запирки се izdelуваат честичките на различни позиции во реченицата:

Еве, за илусѿираѿија, ѿрочиѿајѿе ја и оваа сѿрофа! – Не одиме ѿвѿорно сами, не. – И ѿи, дури, му ѿоверува на ѿше зборови. – Нека се ѿријаваѿи двајцаѿа на конкурсоѿи, ако. – Ти ѓо кажа исѿиоѿо, зарем не?

- f) Со записки се изделуваат некои сврзници и зборови за засилување на почеток на реченица кои имаат воведувачка функција и се однесуваат како партикули:

Но, тјој никако не ѝогледнува. – Ама, сега е виситинскиот моменти. – Меѓутоа, денот беше пред крај.

- e) Со записка се изделуваат зборови пренесени од директниот говор кога објаснувачките (авторските) зборови следуваат по него:

Таа одговори само едно кусо: „Да.“ – „Да“, ѝовитори и тјој ѝо неа.

Запирката меѓу речениците во составот на сложената реченица

Употребата на запирката меѓу речениците во составот на сложената реченица е поврзана со односите што се јавуваат меѓу дел-речениците.

256. Дел-речениците во составот на независносложените реченици може да бидат: составни, спротивни, разделни, исклучни и заклучни. Тие може и да не се поврзани со сврзници (асиндетон).

- a) Независносложените реченици што не се поврзани со сврзник (составните, спротивните и заклучните) се одделуваат со записка:

Ние оситанавме до уитроито, виноито до иситивме, итеснитие ги иситавме, зоритија ја дочекавме. – Во тјој моменти ситие беа ученици, ситие мораа да ја сфатити итежинитија на задачитија. – На иоситара возраст се јавуваат ипроблеми, иритиисокот раситие, холеситеролоит и шекеротит во крвитија се здолемуваат, мускулатитуритија слабее. – Цела ноќ се веселеше, јадеше, итешеше, итееше, изморен заситија во нејзинитие ирегратити. – Оваа екија ја следи соситијобитија, ипроучува, евалуира, извеситиува, иланира ироектија на иднитие здравситивени иитреби. – Не може без мене, тјој уитие денес ќе дојде. – Половина клас не дојде на училишитие, болни се од грити.

- b) Составните (копулативните) реченици поврзани со сврзникот и не се одделуваат со записка:

Тој влезе во собитија и седна до девојкитија. – Марко читаше весник и итешеше евитини цигари. – Момчетио ситана и си отиде. – Уитре ќе одиме кај нив и ќе им кажеме в лице. – Секој ден ние јадевме и итешевме во иситио време и на иситио меситио. – Просветитиителситиовитио во Македонија зайочнало кон крајотити на XVII век и итраело до крајотити на XIX век. – Тој живеел и работител во ситранситиво.

- в) Во примерите кога се јавуваат различни вршителите на дејства (различни подмети) или кога втората реченица се јавува како заклучок во однос на првата, тогаш пред и бележиме записка:

Таа се луиеше и не зборуваше, и тој не беше ѝодобар. – Ученициѝе се ѝодѝоѝивуваа за насѝаѝоѝѝ, и родиѝелиѝе со неѝѝрѝение ѝо очекуваа насѝаноѝѝ. – Сеѝа сѝѝе се ѝоѝсмевааѝѝ и зборувааѝѝ зад ѝрб, ѝраваѝѝ шеѝѝ на наша смеѝѝка, и ѝѝоа ќе ѝомине.

- г) Во составни реченици кога се јавуваат одречни дел-реченици со *ни* и *ниѝѝу* (засилени со некој збор за потсилување – *ѝа*, *ѝак* и сл.) меѓу дел-речениците се бележи запирка:

Не ѝо сакам, ниѝѝу ѝак ѝо мразам. – Тој не се соѝласува, ни ѝа ни ѝречи во рабоѝѝаѝа. – Не сакам да се среѝѝнам со неѝѝо, ни (ниѝѝу) ѝласоѝѝ да му ѝо слушнам.

- д) Составните реченици со сврзниците *ѝа*, *ѝа* (од народниот јазик *да*) се одделуваат со запирка:

Ја извади шамијаѝа од ѝлава, ѝа фаѝѝи да реди. – Праша за рабоѝѝаѝа, ѝа излеѝа низ враѝа. – Мноѝѝу беше вредна, ѝа со лесноѝѝија ѝѝ завршуваше рабоѝѝѝѝе. – Таа зборуваше цело време, ѝа од неа до збор не можеше да дојде.

- ѓ) Сврзничкиот спој на оддалеченост *не само* (*ѝѝѝо*)... *ѝѝѝу* (*но*, *ама*, *ами*) и не се одделува со запирка (доколку овој спој се јавува како вметната реченица, пред *не само* се пишува запирка):

Сѝоред ѝрвоѝѝо, караѝѝероѝѝ на ѝовредаѝа ѝѝреба да се ѝроценува, не само сѝоред времеѝѝо на извршување на делоѝѝо ѝѝѝу и со уважување на можностѝа за лекување, заѝѝѝо секоѝаѝ од медиѝинскаѝа инѝѝервенѝија зависи квалификаѝаѝа на делоѝѝо. – Тој ѝѝреба ѝостѝојано да мисли на семејсѝѝвоѝѝо, не само да ѝѝ исхрани ѝѝѝу и да им овозможи неѝѝѝо ѝѝодобро, а ѝѝоа не е лесно.

- е) Спротивните реченици (поврзани со сврзниците: *а*, *ама*, *ами*, *меѝѝѝѝоа*, *но*, *ѝѝѝу*) се одделуваат со запирка:

Деѝаѝа ја молеа, а ѝѝаа не ѝѝ слушаеше. – Мноѝѝу сакаше да зборува, а сеѝѝак не рече ниѝѝѝо. – Не сакав да дојдам, ама ме донесоа. – Можеби беше ѝорделива, ама беше со сѝѝѝл. – Не се смееше, ѝѝѝу ѝлачеше ѝласно. – Лиѝаѝа им беа како осланеѝѝѝи, но очѝѝѝе носеа блесок. – Времињаѝа се менија, но сѝоменѝѝѝе осѝѝѝанаа.

- ж) Со запирка се одделуваат и речениците поврзани со (*а*) *камоли* (каде што се развива градацки однос) и *додека* (каде што имаме сопоставување, надоврзување и спротивставување):

Таа не сака да ме види, а камоли со мене да оди на најѝѝревар. – Тѝе не сакааѝѝ да ме ѝѝдрѝжаѝѝ, камоли со мене да рабоѝѝаѝѝ. – Во овој ѝѝруд ѝѝој се ориенѝѝѝира кон феноменоѝѝ на ѝенеѝѝскиѝѝѝе модификаѝи, додека во книѝаѝа ѝѝој е ѝроѝѝѝѝѝѝ ѝенеѝѝскиоѝѝ инѝѝенеринѝ.

- з) Разделните реченици со сврзникот *или* не се одделуваат со запирка:
Со такаваџа криџичка анализа се верифиџира или се кориџира оџределено џолкување на законскиџе одредби. – Навечер џледам џтелевизиџа или чииџам некоџа книџа. – Тоџ ќе сеџи со часови замислен или ќе оди да ја види. – Не можеше да доџде или не сакаше да џе, џоа никоџ не џо знае.
- с) Во разделните реченици поврзани со сврзникот *или*, по кој следува дел-реченица што е во одречна форма, или кога се јавува дел-реченица како логичен заклучок (кога сврзникот *или* е засилен со некоџ збор – *џа, џак, можеби, џоџочно, џодобро, барем* и сл.) се бележи запирка:
Таа е малку уџлашена, или можеби мене така ми се чини. – Тоџ ќе џобеди на нииџпревароџи, или барем ќе освои некое џодобро месџо. – Не џо брани, или џодобро да се џрџнеш од моџоџи џаџи.
- и) Разделните реченици со повторени сврзници (*или... или, било... било, ја... ја, де... де, час... час, ем... ем, и... и, ни... ни, нииџу... нииџу*) не се одделуваат со запирка, освен ако сакаме интонациски да издвоиме некоџ дел за да се нагласи дека се искажува со повисок тон:
Вечериџа и виноџо џо исџивме и џрасеџо џо изедовме, џладни и жедни не осџанавме. – Ни (нииџу) руча ни (нииџу) вечера, само си сеџи и си мисли. – Де суџаџа била солена де салаџаџа била свенаџа, нему не му се џоџодува. – И џариџе џи даговме и џладни осџанавме. – Ја ќе се сџорам невесиџа ја ќе џукнам од јадови. – Ем џариџе си џи сака ем сџокаџа ја сака. – Нииџу иџрааџи нииџу џеаџи.
Или ќе им раскажеш дома за сииџе насџани во џоследниџе неколку дена, или мисли му ја. – Нииџу ручек видовме, нииџу кафе ни даџоа. – Доџди невесиџо до мене, џи цело време де џоџсџануваџи, де седнуваџи!
- ј) Ако се јавуваат едноподруго три или повеќе разделни реченици со повторени сврзници, тогаш тие се одделуваат една од друга со запирка, а кога меѓу нив ќе се јави некоџа реченица како вметнат дел, ги одделуваме со запирка според смисловната оценка и според поблиската врска меѓу деловите:
До краџоџи на своџоџи живоџи Парџениџ Зоџрафски секоџаџи инсисџирал на џособно, македонско, било да сџанувало збор за оџиџиџоџи – заеднички книжевен јазик, било да сџанувало збор за орџанизирање самосџојна словенска црква како оџозиџиџа на цариџрадскаџа (фанариџска), било да се рабоџело за раководсџиво на цркваџа, било за унаџредување на џросеџаџа. – Или ќе се заврши оваа џриказна уџиџе вечерва, додека не сме заборавиле зоџиџо сме собрани, или џиџе ќе живеаџи цел живоџи без да ја знааџи висџинаџа. – Во овие денови на џаџа нииџу му се јаџеше нииџу му се џиџеше, нииџу сџиџеше нииџу буден беше, нииџу сакаше да сеџи

дома ниџу да излезе. – Таа ем ја знаеше висџинаџа ем зборуваше со неа, ем сакаше да џресече ем сакаше да молчи.

- к) Исклучните реченици (поврзани со: само, само шџо, освен шџо, еџинсџвено, еџинсџвено шџо) се одделуваат со запирка:

Сиџе си заминаа, само џаа остџана џоследна. – Тие ќе издржашџ до финалетџо, само џовреденџе изграчи нема да изграшџ. – Добри сме сиџе, само девојчетџо малку насџина. – Сиџе џо џоложија исџџошџ, само резулџашџџе не се високи. – Нишџо не му реков, освен шџо се смеев на неџовџе зборови.

- л) Заклучните реченици (поврзани со: значи, веројашџно, сиџурно) се одделуваат со запирка:

Таа била среќна, значи добро им оди. – Тој се џремисли, веројашџно се свесџи. – Тие ја најавџа џромоџијаџа, веројашџно ќе се случува овој месец. – Секоја џодина ни носи јаболка, веројашџно ќе дојде џовџорно оваа џодина. – Таа работџеше цел ден, сиџурно е мноџу џладна.

- љ) Независните реченици вметнати во некоја друга сложена реченица, составена од повеќе дел-реченици, се одделуваат со запирка, било да станува збор за самостојна дел-реченица било за некој вид независно-сложена реченица:

Додека џосџошџ свеџошџ, ќе има некои џравила, ниџу здравје ќе има ниџу џарџџе ќе се важни, џубовџа е џаа шџо е клуч на сиџе работџи. – Таа сакаше да замине некаде далеку и да не се јави џовеќе, не само за себе џуку и за своџџе најблиски, ама џоа не е лесно и не се завршува за еден ден. – Седеше на исџошџо месџо каде шџо џо остџави џред мноџу џодини, не си замина џој, џуку џаа се реши на џаков чекор, сеџа џреба да се видашџ и да си џи кажашџ висџинџџе. – Посџојаниџе анализи може само да ни дадешџ информација, без да се има џредвид возрастџа на џациенџџе или да се издвојува џоловаџа различносџ, како џроџресира болесџа и дали се јавуваашџ нови секундарни заболувања.

НЕЗАВИСНОСЛОЖЕНИ РЕЧЕНИЦИ

Запирка се пишува:	Запирка не се пишува:
Во составните, спротивните и заклучните реченици што не се поврзуваат со сврзник.	Во составните реченици поврзани со сврзниците <i>и</i> , <i>ни</i> и <i>нишју</i> .
Во составните реченици пред сврзникот <i>и</i> , кога во дел-речениците има различни вршители на дејствата (различни подмети) или кога втората дел-реченица се јавува како заклучок во однос на првата.	
Во составните реченици кога се јавуваат одречни дел-реченици со <i>ни</i> , <i>нишју</i> (засилени со некој збор – <i>ѝа</i> , <i>ѝак</i> и сл.).	
Во составните реченици со сврзниците <i>ѝа</i> , <i>ѝаа</i> (од народниот јазик <i>га</i>).	
Во составните реченици пред делот <i>не само</i> од сврзничкиот спој <i>не само... ѝуку</i> (<i>но</i> , <i>ама</i> , <i>ами</i>) <i>и</i> , кога тој е содржан во вметнатата дел-реченица.	Во составните реченици во сврзничкиот спој на оддалеченост <i>не само... ѝуку</i> (<i>но</i> , <i>ама</i> , <i>ами</i>) <i>и</i> .
Во спротивните реченици (поврзани со сврзниците: <i>а</i> , <i>ама</i> , <i>ами</i> , <i>меѓуѝоа</i> , <i>но</i> , <i>ѝуку</i>).	
Во спротивните реченици поврзани со (<i>а</i>) <i>камоли</i> (каде што се развива градациски однос) и <i>додека</i> (каде што има временско сопоставување и спротивставување).	
Во разделните реченици, поврзани со <i>или</i> , кога се јавува одречна дел-реченица по која следува друга дел-реченица или кога се јавува дел-реченица како логичен заклучок (кога <i>или</i> е засилен со некој збор – <i>ѝа</i> , <i>ѝак</i> , <i>можеби</i> , <i>ѝоѝочно</i> , <i>ѝодобро</i> , <i>барем</i> и сл.).	Во разделните реченици со сврзникот <i>или</i> .
Во разделните реченици со повторени сврзници (<i>или... или</i> , <i>било... било</i> , <i>ја... ја</i> , <i>ге... ге</i> , <i>час... час</i> , <i>ем... ем</i> , <i>и... и</i> , <i>ни... ни</i> , <i>нишју... нишју</i>) само ако треба интонациски да се истакне некој дел.	Во разделните реченици со повторени сврзници (<i>или... или</i> , <i>било... било</i> , <i>ја... ја</i> , <i>ге... ге</i> , <i>час... час</i> , <i>ем... ем</i> , <i>и... и</i> , <i>ни... ни</i> , <i>нишју... нишју</i>).
Во разделните реченици, според смисловната оценка и според поблиската врска меѓу деловите, кога последователно се јавуваат три или повеќе дел-реченици со повторен разделен сврзник.	

Запирка се пишува:**Запирка не се пишува:**

Во исклучните реченици (поврзани со:
*само, само шито, освен шито, единствено,
единствено шито*).

Во заклучните реченици (поврзани со:
значи, веројатно, сигурно).

Во независните реченици вметнати во
некоја друга сложена реченица, било да
станува збор за самостојна дел-реченица
било за некој вид независносложена
реченица.

257. Запирката меѓу речениците во составот на зависносложените реченици

- а)** Кога се речениците во инверзија (т. е. кога започнува реченицата со зависната, а по неа е главната дел-реченица), се одделуваат со запирка:

Ако дојдеш некогаш во нашеио село, дојди ни на ѓосии. – Ако е за арно, кажувај веднаш! – Додека се мислиш, некој ќе ти го купи фустанои. – Кога ќе ѓомине невремеио, ќе одиме во градинаиа да си иѓраме. – Зайоа шито сме сиромаси, никој не доаѓа кај нас. – Бидејќи немам мир никаде, заминав кај баба ми. – Шитом не можам да ја видам, веднаш ќе си заминам. – Кога го виде, не можеше да му се изнагледа. – Шитом си иолку иира, немој да бараш ѓомош од мене. – Дури да ирейнеш, лебои ќе го изедат. – Зайоа шито е убава, сиие ја загледуваат. – Да знаев шито ме чека, немаше да дојдам вечерва.

- б)** Со запирка се одделуваат деловите во сложената реченица кои претставуваат прилошки определби:

Додека се враќаше накај дома, мислејќи за настанои, се лизна и иадна. – Чииаше книга, исиружен на фойелјаиа, кога мајка му влезе во собата. – Седеа двајцаиа на клујаиа и, со смеење и шейќање, си раскажуваа случки од минаиоио.

- в)** Кога се јавува независната (главната) дел-реченица пред зависната дел-реченица (или реченици), обично не се одделуваат со запирка:

Дојди најролеи кога ќе биде ѓоиоило времеио. – Осииани кај нас ако сакаш да сииеш во селово. – Таа зборуваше иивко за да не го разбуди деиешо. – Тогаи мислеше дека нема крај на среќаиа. – Не си одам додека не го видам деиешо иред мене. – Таа осииана да го разгледа градои ѓубаво. – Тие го видоа момчеио како се весели во кафеанаиа. – Нејзина заслуга е шито го имаме сиианои на виориои кат. – Тој

раскажуваше како било некогаш. – Се насмевна ѝпред да ѝочне да зборува. – Не можеше да дојде бидејќи беше многу болна. – Сакам музика затоа што се родив во музичко семејство.

- г) Зависнопрашалните реченици што се јавуваат по главната дел-реченица обично не се одделуваат со запирка:

Ситиџе ѝпрашуваа дали ќе дојде ѝаа кај нас. – Таа сакаше да знае кој е одговорен за настаниот. – Тој мислеше дали да ја ѝрими назад. – Јас сум заборавила како се држи бебе. – Тогаш мислеше како да им ѝомогне. – Прашајте ги што сакаат да јадаат.

- д) Зависнопрашалните реченици што се јавуваат пред главната дел-реченица се одделуваат со запирка:

Дали ќе дојде крај на макиџе, ситиџе ѝпрашуваа. – Дали да ја казни, си мислеше ѝој. – Како да им ѝомогне, цела ноќ размислуваше. – Кој ѝи рече да дојдеш вamu, ми вели.

- ф) Односните зависнослужени реченици (со: што, кој, којшто, а и со предлози пред нив) не се одделуваат со запирка од зборовите на кои се однесуваат кога заедно со нив претставуваат поврзана целост:

Ситиџе мои дружокри што се омажија ѝпред мене сега се мајки. – Добри се децата што се држат за своите родител. – Ситудениџе кајки дожд ги водена ѝрозорциџе што ги бришевме уџројо. – Рејко се среќава ѝаква жена како што е Јана. – Го сака тоа што не може да го добие. – Девојките со кои се среќинавме биле од Куманово.

- е) Не се пишува запирка кај односните реченици што се јавуваат во атрибуцка служба и кога зад односната реченица што се однесува на подметот на главната следуваат други зборови:

Ќе створиме сè што ѝ треба. – Тој што го сакам сега е до мене. – Она што ми ѝ треба ќе го најдам. – Секој што ќе дојде е добредојден. – Луѓето што дојдоа не се одовде. – Таа што ми ѝ треба сега е далеку.

- ж) Се одделува со запирка односната реченица ако е дел од сложена реченица составена од повеќе дел-реченици за да се определи главната реченица и за да не се изгуби смислата, доколку има вметнат дел:

Ситиџе досегашни настани во Месецој на книжата, што ги имаше во голем број, ја покажуваат нашата држжа за ѝишаниот збор. – Моите колеги од оваа инстџуција, со кои ѝминавме многу заеднички ѝоџфати, знаат колку е ѝешко да се работи на вакви ѝроекти.

- з) Се одделува со запирка односната реченица ако е во апозитивна служба и притоа определува познат поим:

Толковниот речник на македонскиот јазик, којшто е составен од шест томови, е резултат на повеќегодишна работа. – Градскиот трговски центар, сместен во централниот дел на Скопје, којшто е изграден во земјопресот, има три капи.

- с)** Исказните зависносложени реченици (со сврзниците: *дека, оти, како, ишти, да, дали, кога, колку, како*) не се одделуваат со запирка:

Сити мислат дека ова е најдобро што нешто. – Го мачи што ишто не го забележала меѓу присутните. – Пршто зачудува фактот дека може да бидеме толку неогворни.

- и)** Заповедниот начин во дел-реченицата не се одделува со запирка, освен ако не следува по него дел-реченица како објаснување или дополнување:

Речи му да претане. – Дојди кај мене кога ќе завршиш со работата. – Претани да се лашти. – Почни да работиш и да заработуваш. – Отани овде и продолжи со работата, не си го губи времето.

- ј)** Месните односни зависносложени реченици (со сврзниците *каде што, кај што* и со предлог пред нив) не се одделуваат со запирка:

Јас бев на месното каде што се случил настанот. – Таа оди каде што може да ти искаже сити свои умешности. – Јас не одам на места каде што оди тој. – Тие нека се вратат од кај што дошле.

- к)** Месните односни зависносложени реченици (со сврзниците *каде што, кај што* и со предлог пред нив) се одделуваат со запирка кога претставуваат вметнат дел или дополнување:

Јас бев во центарот на граот на големото илострад, каде што се случил настанот, со некои мои блиски пријатели. – Таа оди во Белград, каде што студирала.

- л)** Временските зависносложени реченици (со сврзниците и сврзувачките зборови: *кога, иштом, иштошуку, ишукити, ош како, иред да, дури, дури да, додека, додека да*) не се одделуваат со запирка:

Јас не видов кога дошле тошти. – Секогаш знаеше кога треба да претане со работата и да им се посвети на домашните обврски. – Сосема се повлече ош како ги роди децата. – Таа се јави иред да заврши филмот. – Некој влегол во станот додека сиевме. – Тие се ирекрстиле иред да влезат во црквата. – Не заирам додека не ја фатам среќата за туша. – Нашиите средби претаната ош како дипломата. – Тие ја завршија работата додека да иреинеш. – Немој да излегуваш од дома дури да дојдам од часови.

- љ)** Временските зависносложени реченици се одделуваат со запирка кога зависната дел-реченица се јавува по главната на крајот само како допол-

нување или како вметната реченица во составот на сложена реченица составена од повеќе реченици:

Таа ѝосѝојано беше ѝрисуѝина во неѝовиоѝ живоѝи ѝреѝѝсѝавуваше неѝова инсѝирација, додека ѝој живееше во Франција. – Вечерѝа, коѝа немаше никој дома, ѝаа ѝолека влезе во куќаѝа, ѝрошеѝа низ собиѝе и ѝи зеде фоѝоѝрафиѝе.

- м) Условните зависносложени реченици (со сврзникот *ако*) обично се одделуваат со запирка кога зависната дел-реченица се јавува по главната:

Можеш да ѝосѝиѝнеш мноѝу, ако сакаш да се ѝоѝрудии. – Сиѝе ќе се сѝлоѝевме, ако се јавеше еден храбар водач. – Сиѝе наши идеали ќе беа наша реалносѝ, ако бевме храбри да исѝраеме. – Можеше да ѝродолжи да ѝо одѝледува зеленчукоѝ, ако имаше добра заработѝувачка. – Таа нема да дојде кај нас ако има срам и образ.

- н) Во кратки искази каде што врската е непосредна, условните зависносложени реченици не се одделуваат со запирка:

Јави се ако си слободен. – Дојди ако сакаш. – Јади ако си ѝладен. – Не доаѝај ако не можеш.

- њ) Причинските зависносложени реченици (со сврзниците и сврзувачките зборови: *бидејќи, заѝтоа шѝо, ѝоради ѝоа шѝо*) не се одделуваат со запирка:

Таа сака да ѝомоѝне заѝтоа шѝо само ѝака ќе се расчисѝи целаѝа рабоѝа. – Ваквиоѝ ѝрисѝаѝ се чини и ѝорационален бидејќи ѝреѝѝсѝавува ѝосеоѝфаѝна зашѝѝѝа на човековоѝо здравје. – Ова ѝрашање заслужува внимание бидејќи содржи иницијалѝива за развѝок на сѝоѝансѝивоѝо. – Не дојдов бидејќи немав доволно време. – Во Долна Долина најмноѝу луѝе се ѝлашеа ѝоради ѝоа шѝо не си веруваа себеси.

- о) Кога е причинската зависносложена реченица поголема и кога е врската полабава, кога станува збор за повеќе дел-реченици што се јавуваат како причински или кога се јавува како вметнат дел или како дополнување, причинските реченици се одделуваат со запирка:

Ваквиѝе книѝи се корисни зашѝо објаснуваат мейодски ѝосѝаѝки, бидејќи нудат боѝаѝа литератѝура, зашѝо сознанијаѝа во нив се добро елаборирани.

- п) Во последичните зависносложени реченици пред сврзувачкиот состав *ѝака шѝо* редовно се пишува запирка, а во сврзувачките состави *ѝолку шѝо/ѝолкав шѝо/ѝаков шѝо* не е задолжително:

Тој ја наведна ѝониско ѝлаваѝа, ѝака шѝо лицеѝо му сѝана ѝемно и невидливо. – Неѝовиоѝ долѝ беше ѝолкав шѝо не можеше да ѝо оѝѝлаѝи.

– Таа ѓо сакаше шолку, шито не можеше да ѓо замисли живошито без неѓо.

- р)** Последичните зависнослужени реченици (со сврзниците шака... шито, шолку... шито) не се одделуваат со запирка кога е шито одделено од шолку и од шака со некој збор или реченичен член:

Воздухош беше шолку врел шито се чинеше дека ѓори. – Тој зборуваше шака лесно и убаво шито сито осшанаа без здив. – Таа е шолку слаба шито не може да се движи.

- с)** Целните зависнослужени реченици (со сврзниците за да и да) не се одделуваат со запирка:

Дојде за да ми ја сошшито убаваша весш. – Ме шовика за да ме шочешито за дишломаша. – Таа дојде да ни шомошне. – Потребна е ѓолема акција за да се реализира оваа шродрама. – Ошшидовме во болница да ѓо шосешите болниош. – Тој засшана да ја шоздрави девојкаш. – Тие дојдоа за да шиеме кафе.

- т)** Допусните зависнослужени реченици (со сврзниците и сврзувачките зборови: иако, макар шито, и шокрај шшо шито, ако, и да, дури и да, колку и да, како и да, каде и да) не се одделуваат со запирка:

Јас ке си кушам мошор макар да ѓи дадам сито шар. – Голема работаш завршивме макар шито бевме малку. – Таа се шокажа во најдоброш издание иако не сакаше да зборува за свошше усшеси. – Таа ке осшане доследна на вешшвањешо дури и да се случи нешшо.

- к)** Допусните зависнослужени реченици се одделуваат со запирка кога зависната дел-реченица се јавува по главната како вметнат дел или како дополнување:

Таа е ушорна во досшшгнувањешо на зацршанишше шланови и никошаш не ошсшашува, иако е шшо шонекошаш многу шешко. – Неа веке нема да ја барам, колку и да ми шшеба, ке си најдам друш.

- у)** Начинските и споредбените реченици (со сврзувачките зборови: како шито, шака како шито, како да, како божем, небаре, без да, колку шито, ошшолку шито) не се одделуваат со запирка:

Зборувај колку шито сакаш. – Таа се облекува како шито сака. – Таа заврши со работаша шобршу ошшолку шито мислеше. – Тие шрославуваа како шито сакаа. – Живее како божем ушше ке умре. – Јаде небаре сшо ѓодини шладувал. – Зборува без да внимава кој ѓо слуша.

- ф)** Кога се вметнати, начинските и споредбените реченици редовно се одделуваат со запирка:

Само ѝо неколку недели, како шѝо ми кажа сесѝра ми, дошла некоја девојка да ме ѝобара. – На клуѝиѝе седеа ѝензионерѝе, ѝосѝојано зборуваа за младосѝа, тѝака како шѝо разбрав, сѝиѝе биле соседи.

- х) Кога се јавуваат повеќе дел-реченици во составот на една сложена реченица, запирката се пишува според опишаните правила за одделни реченици. Во поголеми состави, запирката може да се определи според интонациските потреби и логичкиот сооднос меѓу деловите:

Денеска, во време на глобализација и на драматични оѝиѝесѝвени и економски ѝромени на национално и на меѓународно ниво, сѝе ѝоѝ-рисуѝни се заканиѝе за здравјеѝо на населениеѝо, а ѝочѝувањеѝо на човековиѝе ѝрава, вклучувајќи зѝо ѝравоѝо на здравје и ѝраваѝа на ѝациенѝиѝе, сѝе ѝовеќе се во ситуација да бидат комѝромѝирани. – Очекувањаѝа се дека со оваа заедничка акѝивносѝ на дваѝа факулѝеѝа во рамките на инѝеѓрираниоѝ универзитѝеѝ, со внесување новини во ѝроцесоѝ на едукацијаѝа во областа на ѝравоѝо и јавноѝо здравсѝво, ќе се обезбеди нова генерација ѝрофесионалци кои ќе бидат осѝособени да бидат добри лидери, советѝници, менаѝери и аналиѝичари, со знаења ѝреку кои ќе зѝо усвојат и ќе зѝо ѝрименаѝ инѝеѓралноѝо концепѝиѝ на ѝравоѝо, на јавноѝо здравсѝво и на човековиѝе ѝрава со цел да се ѝодобри здравјеѝо на заедницаѝа, ѝодобро да функционира здравсѝвениоѝо секѝор и да се ѝромовираат еѝичкиѝе ѝринциѝи и ѝравниѝе норми на системот во Република Македонија.

ЗАВИСНОСЛОЖЕНИ РЕЧЕНИЦИ

Запирка се пишува:	Запирка не се пишува:
Кога речениците се во инверзија (реченицата започнува со зависната дел-реченица, а по неа е главната дел-реченица), при одделувањето на дел-речениците.	Кога независната (главната) дел-реченица се јавува пред зависната дел-реченица (или реченици).
При одделувањето на глаголскиот прилог, глаголската придавка и глаголската именка кога тие се наоѓаат пред главната реченица или кога се во составот на друга дел-реченица (како вметнат дел, сами или со некој друг збор).	Кога глаголскиот прилог стои непосредно до прирокот и се доближува до него со значењето.

Запирка се пишува:	Запирка не се пишува:
Кај зависнопрашалните реченици што се јавуваат пред главната дел-реченица.	Во зависнопрашалните реченици што се јавуваат по главната дел-реченица. Кога ја нагласуваме зависнопрашалната реченица, ја одделуваме со црта или со две точки.
Кај односната реченица ако е дел од сложена реченица составена од повеќе дел-реченици за да се определи главната реченица и за да не се изгуби смислата, доколку има вметнат дел.	Меѓу односните зависносложени реченици (со: <i>што, кој, којшто</i> и предлозите што може да се најдат пред нив) и зборовите на кои се однесуваат кога заедно со нив претставуваат целина.
За одделување на односната реченица ако е во апозитивна служба и притоа определува познат поим.	Кај односните реченици што се јавуваат во атрибуциска служба и кога зад дел-реченица што се однесува на подметот во главната, следуваат други зборови.
	Кај заповедниот начин во дел-реченицата, освен ако по него не следува дел-реченица како објаснување или дополнување.
	Во исказните зависносложени реченици со сврзниците: <i>дека, ои, како, што, да, дали, кога, колку, како</i> .
Кај месните односни зависносложени реченици (со сврзниците <i>каде што, кај што</i> и со предлог пред нив) кога се во составот на поголема сложена реченица како вметнат дел или како дополнување.	Кај месните односни зависносложени реченици со сврзниците <i>каде што, кај што</i> со предлог пред нив.
Кај временските зависносложени реченици кога зависната дел-реченица се јавува по главната, на крајот само како дополнување или како вметната реченица во составот на сложена реченица составена од повеќе реченици.	Кај временските зависносложени реченици (со сврзниците и сврзувачките зборови: <i>кога, што, штооку, штокушто, оикако, пред да, дури, дури да, додека, додека да</i>) кога зависната дел-реченица се јавува по главната.

Запирка се пишува:	Запирка не се пишува:
Најчесто кај условните зависно-сложени реченици, кога зависната дел-реченица се јавува по главната.	Кај условните зависносложени реченици кога зависната дел-реченица се јавува по главната во кратки искази каде што врската е непосредна.
Кај причинските зависносложени реченици кога сложената реченица е поголема и кога врската е полабава; кога станува збор за повеќе дел-реченици што се јавуваат како причински или кога се јавува причинската реченица како вметнат дел или како дополнување.	Во причинските зависносложени реченици кога зависната дел-реченица се јавува по главната.
Во последичните зависносложени реченици пред сврзувачкиот состав <i>ѝака шѝо</i> . Во сврзувачките состави <i>ѝолку шѝо</i> / <i>ѝолкав шѝо</i> / <i>ѝаков шѝо</i> не е задолжително.	Во последичните зависносложени реченици (со сврзниците <i>ѝака... шѝо</i> , <i>ѝолку... шѝо</i>) кога е <i>шѝо</i> одделено од <i>ѝолку</i> и од <i>ѝака</i> со некој збор или реченичен член.
Во целните зависносложени реченици кога се во инверзија.	Во целните зависносложени реченици кога зависната дел-реченица се јавува по главната.
Во допусните зависносложени реченици (со сврзниците и сврзувачките зборови: <i>иако</i> , <i>макар шѝо</i> , и <i>ѝокрај ѝоа шѝо</i> , <i>ако и да</i> , <i>дури и да</i> , <i>колку и да</i> , <i>како и да</i> , <i>каде и да</i>) кога зависната дел-реченица се јавува по главната како вметнат дел или како дополнување.	Во допусните зависносложени реченици (со сврзниците и сврзувачките зборови: <i>иако</i> , <i>макар шѝо</i> , и <i>ѝокрај ѝоа шѝо</i> , <i>ако и да</i> , <i>дури и да</i> , <i>колку и да</i> , <i>како и да</i> , <i>каде и да</i>) кога зависната дел-реченица се јавува по главната.
Редовно во начинските и споредбените реченици (со сврзувачките зборови: <i>како шѝо</i> , <i>ѝака како шѝо</i>) кога тие претставуваат вметнат дел.	Во начинските и споредбените реченици со сврзувачките зборови: <i>како шѝо</i> , <i>ѝака како шѝо</i> , <i>како...да</i> , <i>како божем</i> , <i>небаре</i> , <i>без да</i> , <i>колку шѝо</i> , <i>оѝколку шѝо</i> .
Според опишаните правила за одделни реченици, кога се јавуваат повеќе дел-реченици во составот на една сложена реченица. Во поголеми состави, запирката може да се определи според интонациските потреби и логичкиот сооднос меѓу деловите.	

ТОЧКА И ЗАПИРКА (;)

- 258.** Знакот точка и запирка се бележи за да се означи одделување независни реченици во составот на една сложена реченица составена од повеќе реченици, особено ако се употребени запирки во речениците:

Таа сѝоеше ѝред неѝо, но не се смееше и не се ѝлашеше; ова беше миѝоѝ на висѝинаѝа; ова беше она од шѝо се ѝлаши секој шѝо мамел. – Обвинетѝоѝ има ѝраво да биде ѝрисуѝен на судењетѝо и да се брани сам или со ѝомош на ѝравен засѝаѝник ѝо свој избор; ако нема бранитѝел, да биде зайознаен со своетѝо ѝраво да ѝо има; коѝа ѝоа ѝо бараѝ инѝтересѝте на ѝравдаѝа. – Повѝорно ќе се јаватѝ нови барања и ќе има ушѝе ѝредизвици, а ние ќе бидеме ѝоискусни и ѝомудри; никој не рече дека ќе биде лесно. – Не е лесно да ѝубиш и да ѝросѝуваш; да веруваш, а да не ѝокажуваш ѝоа; да чекаш да дојде висѝинскиоѝ моментѝ.

- 259.** Знакот точка и запирка се бележи и кај независни реченици (поврзани со *но*, *ама* (*сеѝак*), *меѝуѝоа*) коишто влегуваат во составот на една поголема независносложена реченица, особено ако се јавуваат запирки во нив:

По камењаѝа слеѝуваа немирни ѝресѝоѝашки, кои своѝте ѝнезда ѝи криеја во камењароѝ; ѝоре, во чѝѝоѝо ѝросѝрано небо се вишеа орли; но децаѝа од сеѝо ѝоа нишѝо не забележуваа. – Сѝте насоки водаѝ кон неѝо, нема ниѝу еден знак шѝо може да му ѝомоѝне; меѝуѝоа ѝој не беше виновен, а ѝаа ѝоа ѝо знаеше. – Се надевав дека ѝовекеѝарѝискиоѝ сѝѝем ќе ѝо реши, барем, ѝрашањетѝо со вечниѝе и некадарни дирекѝори и незаменливи функционери; но, ѝак, излезе она сѝароѝо; кој си имал, ќе си има, и кој си бил, ќе си биде. – Во високиѝе ѝори, на камениѝиѝе ѝочви не се развива буен расѝиѝелен светѝ, и она шѝо се јавува е оѝѝорно на сѝуд; ама сеѝак се среќава рунолисѝоѝ или ѝорскаѝа ѕвезда.

- 260.** Знакот точка и запирка се бележи и кај зависносложени реченици составени од повеќе реченици каде што зависните реченици се упатуваат кон една главна:

Сиѝурен сум дека ќе дојде кај мене; дека ќе ѝобара објаснување за сѝте настѝани; дека ќе се увери дека ѝрешѝ; дека ќе се извинува и ќе ѝлаче. – Ако се најраваѝ сѝте ѝоѝребни анализи; ако се ѝокажаѝ резулѝаѝиѝе ѝозиѝивни; ако се ѝровераѝ во современи лабораторѝии – ѝоѝаѝи ќе се знае висѝинскаѝа дијаѝноза. – Треба да се ѝобеѝне од ова месѝо, далеку, далеку; да остѝанеш на ѝаѝ; да ѝагнеш на ѝаѝоѝ, сонцетѝо да ѝе изѝори; да не се враѝиш.

- 261.** Знакот точка и запирка се пишува во сложени реченици составени од повеќе видови различни реченици (зависни и независни) смисловно поврзани во целина:

Месито на смртната казна од преходното кривично законодавство го зазела казната долготраен завор; кај казната завор се изменети казнените рамки (од 30 дена до 20 години); воведен е нов модел на парична казна, односно парична казна во дневни износи; модифициран е и начинот на нејзино претворање или замена во т.н. сулиторен или сулиторен завор; воведена е и оштокорисна работа на слобода како посебна (алтернативна) мерка; значително се измени и мерките на безбедност; воведени се војни претораки или војни налози како нова категорија на војни санкции или мерки кон малолетници, како и некои други помалку важни измени и иницијативи. – Луѓето се раѓаат и живеат слободни и еднакви во правата; оштетениите разлики може да бидат засновани само врз заедничка корист; цел на секое политичко здружување е зачувувањето на природните и незастарливи права на човеот.

- 262.** Со знакот точка и запирка се одделуваат и исторедни реченици во составот на една сложена реченица кога ќе се јават едноподруго:

Сакам да му верувам на момчето; сакам да им верувам на соседите и на пријателите; сакам да претанат карантиите; едноставно сакам мир. – Подготвувачите на политичките задолжени за спроведување на територијални анализи за определување на границите треба да ги евалуираат силните и слабите страни на нондата на територијата; да го анализираат нивото на задоволство на жителите и да ги сослушаат нивните потреби; да ги идентификуваат обласните каде што може да се преземат мерки.

- 263.** Знакот точка и запирка се пишува и кога следува реченица која претставува дообјаснување или завршна мисла:

Не се знае колку долго ќе трае сето ова; оваа болест некогаш трае со месеци. – Како што карактеристичките поврзани со територијалното подрачје стануваат сè поважни, станува очигледно дека сите територии не се еднакви меѓу себе; територијата, онака како што економистите гледаат на тој поим, со своите множукрајни аспекти, ја надминува концепцијата на изоморфен и изотропен простор. – Кога некој се жали против некој, тогаш се повикува обвинето, кој, итот ќе дојде, ако е внатре тужителот, треба да излезе надвор; во зависност од карактерот на предметот може да присуствуваат и двајцата наеднаш.

- 264.** Знакот точка и записка се употребува и кога набројуваме зборови или група зборови во определен редослед што се поврзани со заеднички карактеристики:

Целоот проект е составен од: ученици од предучилишна возраст од тригодишна, четиригодишна и петгодишна возраст; ученици од прво, второ, трето и четврто одделение; ученици од шесто одделение; воспитувачи и наставници.

- 265.** Знакот точка и записка се пишува кога набројуваме подолги несамоостојни зборовни состави што содржат во себе други интерпункциски знаци, особено записка:

На тоа рамниште судското право се дефинира како систем од правни норми: 1) правото на пристап до суд, на независен и непристрасен суд и на заштитата на другите човекови слободи и права; 2) судски систем, положба, организација и надлежност на судовите; 3) пристап, права, одговорност и должности на судијата. – Локализацијата ќе може да постигне серија од важни цели: а) одржување единствени и типични производствени стандарди; б) достапност во период на ексклузивно производствени знаења и технологии; в) когнитивни, струковни, менаџерски и економски можности; г) достапност на знаење и единствени конкурентни предности; д) интеракција меѓу производствениите компании и локализацијата на производството и комерцијалниот пазар; е) когнитивни можности кои произлегуваат од локалниот контекст на производството и комерцијалниот пазар.

ДВЕ ТОЧКИ (:)

- 266.** Две точки се пишуваат при набројување, по делот од реченицата на кој се однесуваат содржините што се набројуваат (зборови, зборовни состави, реченици или делови од текст):

Купете: леб, вода, овошје и зеленчук. – Секој треба да носи: вреќа за сиење, прибор за храна, топла облека и комџас. – Преведете на латински: Земјата е звезда, Повторувањето е мајка на знаењето и Историската е училишката на живојот. – Во конкурсот пишуваше: да имаат завршено средно образование, да не се постари од 30 години и да зборуваат барем еден странски јазик.

- 267.** Две точки се пишуваат по зборовите или по изразите: како, на пример, и тоа, имено, следново, следниве..., овие... и др., со кои се воведува набројувачката низа:

Најчестите антоними за следниите зборови: *нок*, *зласна*, *зоре*, *молчи*, *ипред*. – *Електронската програма бара*, на пример: *број на телефон*, *број на банкарска сметка*, *електронска адреса*, *одговор на безбедносно прашање* и др. – *Не заборавајте го следново: да ја проверите временската прогноза*, *да се снакувате навреме* и *добро да општите*.

- 268.** Две точки може да изостанат при набројувањето ако прават членовите на набројувачката низа интонациска и ритмичка целина со претходниот дел на реченицата:

На учесниците им беа дадени смесиувањето, храната и курсот. – За нешто е вообичаено и да заее, и да заигра, и да се радува на мали работи. – Секогаш ги прашуваше каде биле, како си поминале, со кого се виделе, кога се вратиле и што уште не.

- 269.** Две точки се пишуваат при набројување во вертикална низа, т. е. кога единиците на набројувачката низа се пишуваат една под друга:

Да не заборавам:

- *да го исклучам бојлерот,*
- *да ја давам сметката за струја,*
- *да им дадам клучот на соседите.*

Определете се за една од можностите:

- а) *лагање во банка*
- б) *лагање со картичка*
- в) *лагање со жетовина*

Заокружете ја бројката пред точниот одговор:

1. *Возачот смее да сврти само лево.*
2. *Возачот смее да сврти само десно.*
3. *Возачот смее да сврти и лево и десно.*

- 270.** Две точки не се пишуваат при набројување во вертикална низа ако набројувањето следува по наслов: *Содржина*, *Индекс*, *Библиографија*, *Користена литература* и сл.:

СОДРЖИНА

<i>Предговор</i>	3
<i>Постапка за запишување</i>	4
<i>Синдуски групи и насоки</i>	6
<i>Наставни активности</i>	10
<i>Мобилност на студирање</i>	12

- 271.** Две точки се пишуваат за да се воведат содржина којашто ќе дообјасни дел од реченицата или целата реченица, што смисловно е целосна и без делот по двете точки:
Треба да се внесат и лични податоци: име, презиме и матичен број. – Тоа беше среќен период за нив: се вселија во новиот стан, децата ги доведеа, а тата ја доби награда. – Уште тогаш знаев дека ќе биде така: ќе дојдеш и ќе донесеш среќа во нашиот дом.
- 272.** Две точки се пишуваат пред директен говор или пред цитат што се воведува со зборовите: *рече, викаше, вели, пишува, пишува, пишува, пишува:*
Уште еднаш викаше: „Влегуваат ли и вашите родители во црквата?“ – Во интервјуто Кошеска вели: „Кришчар е човек кој е кадарен доволно да се оддалечи од делото, а тоа да се врати кон себеси и точно да ја измери оддалеченоста.“ – Текстот продолжува мајсторски: „Проклето да бидам, тој како да не беше во сторајата, како да не одеше по тој зрученост, трајност полски пат. Се колнам, тој како да не беше на земја.“
- 273.** Две точки може и да изостанат при пренесување директен говор или цитат ако нема воведувачки зборови или ако се пренесува само збор или зборен состав (в. Наводници):
Тоа е тој „ред воспоставен од хаосот“. – Нависина „ништо не е повидливо и ништо не е појасно од своето отсуство“. – И „реалноста“ на Ајнштајн сакаат да ја побијат со своите глупости. – Такви „лажни пророци“ ојдеа Конески.

ТРИ ТОЧКИ (...)

- 274.** Три точки се пишуваат на крајот на незавршен исказ (без празно место пред нив, без белина по последниот збор), а по нив следува празно место во примерите кога исказот продолжува. Тие може да се употребат и на различни места од текстот каде што се јавува прекин:
Таа остана сама во туѓа земја, без деца, без... – Никој не ја знае мојата болка... Мојата тата е затворена длабоко. – Сега е време за молчење... – ивко пророци тата. – Треба да се планира подобро, да се работи, да се мисли... Тоа не е лесна работа.
- 275.** Три точки се пишуваат во незавршен исказ од прашални или од извични реченици (по прашалникот или по извичникот) или такви изрази што доаѓаат едноподруго, и по нив следува празно место:
*– Ха, ха, ха!... Толкава ли беше храброста?...
 – Оди, девојко!... Оди и најди ја среќата!...*

- 276.** Три точки се пишуваат за да се означи застој во говорот или при испрекинатото искажување на зборовите:
– До... до... добро! – нема да се случи ништо лошо.
– Таа е многу убава... ах, како ангел, како ѝривид... со ѝрекрасна сѝава, ѝешко се оѝишува.
– Са... сакам – вресна момчеѝо.
- 277.** Три точки се пишуваат при пренесување делови од разговор (телефонски, електронски и сл.) за да се обележи застој и подолга пауза во исказот:
– Здраво... коѝо бараѝе? Ништо не се слуша... зборуваѝе ѝоѝласно! – Се јавувам во врска со оѝласоѝ... сѝе ѝродавале сѝан?
- 278.** Три точки се пишуваат за да се означи прекин на натамошно набројување:
Териѝоријаѝа е ѝпроизвод кој веќе е создаен со ѝекоѝ на исѝоријаѝа, развојоѝ, ѝтрадицијаѝа, кулѝураѝа... – Добро зачуваниѝе ѝприродни боѝаѝсѝива (реки, ѝланини, ридови...) ѝреѝсѝавувааѝ добра кои влијааѝ врз аѝтракѝивносѝа на ѝтуризмоѝ. – Иѝалија се ѝерѝиѝира како земја на вино, храна, музика, море...
- 279.** Во ваквите примери знакот три точки, според видувањата на составувачот на информацијата, може да се замени со: и ѝака наѝамау (иѝн.), и слично (и сл.), и друѝи/друѝо (и др.):
Во ѝроцесоѝ на сѝраѝеѝкоѝо ѝтериѝоријално ѝланирање се вклучени: сѝоѝански комори, здруженија на ѝпроизводѝтели, здруженија на ѝоѝрошувачи и сл. – Тоа се ѝпроизводи иѝо се синоними за совршеносѝ, здравје, услуга, функционалносѝ иѝн.

ЗАГРАДИ ( )

- 280. а)** Во загради се пишува појаснување, забелешка, прашање и др. во врска со претходниот дел од реченицата:
Пред да зайочнаѝ со рабоѝа (независно каде), ѝреба да добијаѝ уѝаѝница од аѝгенцијаѝа за врабоѝување. – Некои ѝреземени ѝуѝи зборови (најчесто именки, ѝридавки и ѝрилози на -о) имааѝ двоен акцентѝ. – Македонски ѝпроизводи (ѝуѝун, афион, ѝамук, кожарски израбоѝки) беа ѝродавани и ѝо ѝазариѝѝаѝа на Виена, Лајѝиѝиѝ и друѝи свѝѝски ѝрадови. – Шайкарев собирал народни ѝесни (најдолѝаѝа еѝска ѝесна кај нас, за Кузман Кайѝидан, ја зайиѝал ѝоѝ), ѝриказни, ѝаѝанки, ѝсловици и др. – Сосѝојбаѝа на садниѝѝе од минаѝаѝа ѝодина (и не само од минаѝаѝа ѝодина!) е заѝрижувачка. – Едносѝавно, мораѝе да замине ненајавено (можеше ли ѝоинаку во ѝѝе околносѝи?).

- б) Во загради, заради дополнително појаснување, се пишуваат и податоци што на некој начин ја повторуваат информацијата од претходната содржина:

Нега (мајкаџа на Кузман) и самаџа е јунак. – Исџаџа додина (1945) се џојавува неговџа џрва џоеџска збирка, „Мосџови“. – Од Хераклеја џаџоџи дџаџонално се џроџеџал кон Сџоџи (археолоџки локалџџеџи на усџџеџеџо меџу Црна Река и Варгар).

281. а) Во загради може да се внесе и дел-реченица што е во смисловна и синтаксичка врска со претходниот исказ:

Ова е сџеџифична џрофесија (и заџоа е мноџу долом џредизвик). – Ги донесе книџџџе од библиотеџа (но не и моџџе) и рече дека усџре не доаџа. – Не засџанаа (ниџу да јадаџи, ниџу да џџаџи). – Трџнал наваму (значи ке сџџџне), ама не зел оџрема за нуркање. – Пресџана да скија (оџџако ја скрџи ноџаџа). – Сноџџи задоџнив (џаџа иџо денес нема излеџување), и дома не ми зборуваџи. – Не би можела џоинаку (и коџа би сакала).

- б) Во загради се пишува израз или реченица како забелешка и појаснување на авторот за содржината од претходната реченица:

Ке доџеџе ли џовџорно во Македонија? – И џовеке од сиџурно. (со широка насмевка) – Мноџу ви блаџодарам, без сиџе вас немаше да се случи оваа џреџрасна вечер! (последен длабок поклон, ја напушта сцената) – Драџи наши дџџломџи, ви џосакувам усџех во ваџаџа џрофесија и свеџла иднина! (Громогласен аплауз. Капите летаат високо во воздух.)

- в) Во загради се пишуваат една или повеќе реченици како дополнување на содржината од претходната реченица:

И заџоа неговџџе арџуменџи ке бидат земени џредвид. (Ке се разџледаат и арџуменџџџе од друџџџе. Следниот сосџанок ке се одрџи в џеџок.) – Далечинскиот усџравувач е најнечисџиот џредмеџ во ваџиот дом. (По џтелефоноџ, се разбира!) – Аџараџџџе џраат џомалку од џаранџџаџа, а резервниџе делови се џосаџи од нов аџараџџе. (За аџараџџџе за кои има резервни делови.) – Госџџџе имаат можносџи да избераџи соба со џоџлед. (Во џерминџџе иџо не влеџуваат во џлавнаџа сезона.)

282. Во загради се пишуваат дидаскалиите во драмските текстови:

СИМОН (Сџанува. Го зема шиџеџо. Се џледаат.): Не можам. Не тебе.
АНѢЛЕ: Алал вера. (Пауза. Му ја џодава сообраџаџнаџа дозвола. Блаџоја ја зема. Пауза.)

283. Во загради во состав на реченицата или по неа, во научни и стручни текстови се внесуваат упатства за полесно снаоѓање во текстот, како и библиографски податоци за претходно цитирани содржини:

Изразот „Се извиувам?“ (сї.: „Се извиувам, не слушав добро?“) е уїотїребен самосїојно со їрашална инїонацїја. – Фотосинтезата (слика 28) е їроцес во кој расїенијата создаваат храна. – Сїоред Конески, јазикот ја дели судбината на своите носители (Андреевски 1991: 433).

- 284. а)** Во загради во состав на реченицата или по неа се пишува и прашалник или извичник, за да се нагласи личниот став на зборувачот кон еден дел од реченицата или кон целата нејзина содржина:

Тој (?) ти го кажа тоа? – Плашле двојно повеќе, а не се побуниле.(?) – Неговата книга (!) ја издаваат по третата.

- б)** При цитирање, во загради во состав на реченицата или меѓу реченици се пишуваат три точки за да се означи намерно испуштен текст:

Целните зависноложени реченици имаат доирни точки со їричинските (...). Така, реченицата „Дојдов за да те видам.“ може да се їрансформира во їричинска (...) „Дојдов затоа што сакам да те видам.“ – Насїојувате да бидете смирени и да ја намалите їремата. Подготвите неутрални одговори за прашања кои можат да ве їреїсїаваат во лоша свейлина. (...) На минување, не заборавете: насмевка и їозиївен сїав секогаш и секаде! – Кај ќе сїасам ќе разделам тојло од сїудено, на шеќерот ќе му забранам да се сїоредува со тебе, не ќе оїтавам расїојание што ќе биде меѓу нас, (...) слејо и злуво ќе исцелам само да ме сакаш.

- 285.** Во квадратни загради [ ] се внесуваат забелешки на читателот, редакторот или лекторот, во состав на неизворен, преземен текст:

Наградниот [наградениот] расказ се издвојува од другите сїоред својата уметничка їосїајка, како и сїоред инїенцијата да фрли нова свейлина врз истїорискиот лик на Консїанїин Миладинов. – Со истї здив умираат љубовнициите. Со истї здив умираат оние што макар еднаш, во еден миг се љубеле [белините се мои].

- 286.** За внесување содржини во загради во текст кој е веќе во загради, се комбинира употребата на заоблените и на квадратните загради:

(Посїавувањето на целиите на насїавната единица во оваа [їоодмината] фаза од їланирањето на часот може да се смејта, меѓу другото, и за грубо нарушување на повеќе насїавни їринциїи. Понатамошните тек на активностите е во директна врска со целиите на часот. [Проверете го делот за насїавните їринциїи. Не їрїсїајувате кон креирање содржини за мотивацијата без да ги їрецијирате образовните, функционалните и воспитните рамки на активностите.]

ЦРТА (ТИРЕ) (-)

Цртата е интерпункциски знак што се пишува пред почетокот и во средината на реченицата и од двете страни се одделува со белини.

287. Црта се пишува при пренесување директен говор:

а) Пред реченици од директниот говор што започнуваат во нов ред:

– *Знаејте дека наваму не смејте да возите по 20 ч.?*

– *Да, зо прочитав известувањето.*

– *Тојаш, побрзајте, веќе е 19:45!*

– *Благодарам!*

б) Во средина на реченицата, по исказот од директниот говор, а пред објаснувачкиот (авторски) текст:

– *Дојдете порано ако сакајте да поразговараме – им рече Марија.*

„*Не вртејте се по она што сите го ославиле, немајте право на нешто!*“

– *со лутина во гласот и низ заби процеди мајка им.*

в) Во средина на реченица од директниот говор, пред и по објаснувачкиот (авторски) текст:

– *Нам не ни отстапува ништо друго, – рече на крајот сојузничкиот капитан – шуку да играме на победа.*

„*И кога го велам ова – продолжи учителот – јас мислам, пред сè, на вас, драги ученици.*“

г) Помеѓу реченици од директниот говор, пред и по објаснувачкиот (авторски) текст:

– *Јас сум нова во хорот, – рече Ана. – Може ли да влезам?*

„*Колку минути доцнејте? – ги праша. – Се надевам не повеќе од пет.*“

288. Црта се пишува во средина на реченицата за да се одделат делови од текстот – реченици, зборовни состави или зборови, вметнати како објаснување или дополнување во состав на реченицата. Вметнатите делови во реченицата можат да бидат одделени и со запирка, две точки или заграда, меѓутоа цртата означува поголема пауза од запирката, поголема нагласеност од двете точки и посилна врска со околниот текст отколку заградата:

а) Црта се пишува пред и по вметнати реченици или зборовни состави:

Неговата мајка пристијна – весела и расположена како и секогаш – на само две минути пред вртнувањето на возот. – Тој си ги зеде своите работи – палтиото, ранецот, калцата и шалот – и излеташа како фурија од станот.

- б) Со црта може да се одделуваат апозицијата или други делови на реченицата, како дополнување на претходната содржина:

Таа – девојкаѝа на Марко – и самаѝа не беше свесна шѝо се случува. – Во 1944 година ѝочна да се ѝечайѝи ѝрвиоѝи весник на македонски јазик – „Нова Македонија“. – Сакав да си куѝам нешѝо ново за леѝувањеѝо – неколку маички и едни бермуди. – Таму – на исѝоѝо ѝоа месѝо од ѝред многу години, го немаше сѝариоѝи даб.

- в) Со црта се одделува дополнување во форма на збор или зборовен состав преземен од директниот говор или од натписи, наслови, забелешки и сл.:

Овде внесетѝе една од двеѝе можностѝи – ’се согласувам’ или ’не се согласувам’. – Погледнетѝе го знакоѝи – забранетѝо ѝаркирање! – Ке чѝам како шѝо најѝшале од агенцијайѝа – екскурзиитѝе се ѝо избор и се ѝлакааѝи доѝолнитѝелно.

289. Црта се пишува пред дел од реченицата што треба да биде посебно истакнат:

- а) Црта се пишува пред зборовите: *ѝоа, сѝ, сѝѝе, сеѝо, само, само ѝоа, сеѝо ѝоа, нишѝо* и др., со кои се воведува нагласување на претходниот дел од реченицата или на претходното набројување:

Љубовѝа – ѝоа е вечно восѝевано чувсѝиво кај сѝѝе народи. – Охрид, Ресен, Биѝола и Прилеј – сѝѝе сѝомнаѝи гѝрадови ѝребаше да се ѝо-сеѝаѝи во еден ден. – Плошѝадоѝи, калеѝо, гѝрадскиоѝи ѝарк и домоѝи на кулѝураѝа – сеѝо ѝоа го видовме заедно со него. – Амилаза, лиѝаза, лакѝаза... – сѝ се ѝоа ензими. – Ни со насѝаѝи, ни со нагѝрада, ни со ѝозиѝивна криѝѝика – со нишѝо не беа задоволни.

- б) Црта се пишува за да се нагласи делот од реченицата што искажува содржина спротивна на претходната, т. е. за да се потсили неочекуваноста на крајот од исказот:

На ѝари сѝѝе – ѝокрив нема. – Не сѝариѝѝе – младѝѝе сега ѝреба да се ѝокажетѝе. – Ние ѝодгоѝивени за на ѝромоѝија – ѝој не носи в кино. – Село се ѝлени – баба се чешла. – Намесѝо на леѝување – на скијање оѝигоа.

290. Црта се пишува пред прирокот што е оддалечен од подметот во реченицата:

Кандидатѝитѝѝе шѝо ги исѝолнувааѝи сѝѝе услови и за кои сме најмногу заѝѝѝересирани – не можай да дојдаѝи. – Филаѝѝелијаѝа, која ѝоследниве години сѝанува немал ѝовар за нивниоѝи семеен буѝетѝи и ѝоради која мора да се оѝкажува дури и од најѝоѝребнитѝе работѝи – беше и осѝана негова голема ѝубов.

- 291.** Црта се пишува пред делот од сложената реченицата во којшто се испушта прирокот што е еднаш посочен:
Резервирала билети за вас – но не и за мене. – Продолжи да ги критикува нивните постојанки – сега веќе и јавно. – Тој ќе биде проектантот – тaa неговото помошник. – Ова е благородна професија – иако многу тешка.
- 292.** Црта се пишува во искази со именски прирок (обично во насловите) каде што се испушта глаголот сум:
Земјоделството – фактор на стабилизацијата. – Пеле – фудбалер на столетието. – Градои – огледало на неговите жители. – Без татко – половина сирак, без мајка – цел сирак.

НАВОДНИЦИ („“)

- 293.** Со наводници се обележуваат зборови, изрази, реченици и состави од реченици. Влезните наводници („) се пишуваат долу во почетокот, а излезните наводници (“) горе на крајот на исказот, цитатот, директниот говор и сл. Наводници се пишуваат кога се издвојуваат цитати, нечии искази што се претставуваат директно, онака како што се искажани или напишани:
Таа засиана во двори и праа: „Има ли некој во оваа кука, чекаат ли жоси?“ – Маркетинг, според дефиницијата на Коилер, претставува „социјален и управувачки процес преку кој индивидуите и групите ги остваруваат своите желби и потреби преку креирање и размена на производи и вредности со другите...“ – „Ова сејтемврско уиро е прекасно!“ – помисли девојката во тој момент.
- 294.** Во наводници се издвојуваат и искази (изрази, зборовни состави, реченици и сл.) што ги преземаме од друг во сопствените искажувања:
Преку мислата дека „јазикот е нашата единствена татковина“ е даден недвојбен став кон мислата и значењето на мајчиниот јазик. – Тематскиот офајт на нивната јазична комуникација е „ограничен на сферата на традиционалниот селски живот“, ири што се уштебува само македонскиот јазик.
- 295.** Општопознати изрази и пословици употребени во текст не се изделуваат со наводници:
За нас повторно се јавува онаа народната да му умре козата на комшијата. – Село зори, баба се чешла, се вели во народната мудрост. – Кога требаше да се купи нешто, како да имаше змија во џебот.

- 296.** Пред излезните наводници се пишува некој друг интерпункциски знак (точка, извичник, прашалник, три точки) според природата на исказот или реченицата, цитатот или во директната реч:

Без да ѝ помисли, ѝаа им рече на девојкиѝе: „Тоа е, сега е моментиоѝ.“ – Во ѝраво е ѝрофесороѝ коѝа вели: „Некаков орѝганизиран оѝиѝесѝвен оѝиѝор кон ѝурѝизмиѝе нема.“ – Засѝана и ѝласно ѝрозборе: „Дали ќе имам сила да ја издржам ѝркаѝа?“ – „Нека ѝѝи објасни учѝелоѝи, ене ѝо ѝоназад.“

Два месеца ѝоѝоа, Блаѝуна ѝ рече на мајка си:

„Коѝо, добро, коѝо ми ѝо чекаше?“

„Не знам. Но, неѝо не.“

- 297.** Со наводници се izdelуваат зборови употребени со преносно значење:

Неѝоваѝа улоѝа на „ѝосредник“ меѝу Госѝод и народоѝ никој не ја ѝрифаќаше сериозно. – Таква значи била „убавинаѝа“ иѝио ми ја веѝѝи. – Таков „ѝиркус“ во нашиоѝ дом одамна немавме видено. – Тука „во живо“ се набљудува ѝроцесоѝ на ѝосѝеѝено заменување и ѝоѝоа исѝиснување на еден јазик од друѝ. – Дисѝрибуѝијаѝа на ѝроизводоѝи, односно „ѝуркањеѝо“ на ѝроизводоѝи на ѝазароѝ е во ѝрв ѝлан.

- 298.** Не се izdelуваат со наводници зборови кои според смислата вообичаено се употребуваат во такви изрази со преносно значење, каде што нема издвојување и нагласување:

Рекаѝа ѝо дели селоѝо на два дела. – Тие сакааѝи да создагаѝи свое ѝнездо, свој ѝоѝол дом.

- 299.** Со наводници се izdelуваат зборови што сакаме да ги нагласиме:

- а)** Да ги издвоиме и да ги истакнеме:

Македонскаѝа конѝѝрукѝија „имам дојдено“ се разѝледува како нов словенски ѝерфекѝи, насѝананѝ како ѝоследиѝа на балканскаѝа јазична иѝѝерференѝија. – Вакви „вкрѝѝувања“ во современиоѝ јазичен израз има во ѝолем број ѝримери.

- б)** Зборови кои според личното видување на авторот треба да се нагласат, а исто така и зборови што се необични, архаизирани, несоодветни за функционалниот стил во кој се употребени:

Таа си ѝо сѝори геѝеѝо „амал“ и вооѝиѝо не се вознемируваше. – Мноѝу „како“ и „зоѝиѝо“ се ѝрисуѝни во мојоѝ живоѝи. – Од овој асѝекѝи, ѝерѝѝориѝиѝе (со своѝиѝе ресурси) се „ѝроизводоѝи“ иѝио ќе се анализира.

- 300.** Меѓу наводници се ставаат именувања и наслови на: установи, весници, филмови, книги, хотели, здруженија, училишта, улици итн.:

Прв весник на македонскиџе иселеници во Австралија џечайен на македонски е „Македонска искра“, а џо овој весник се јавуваат џолем број друџи весници („Весник“, „Македонија“, „Македонски весник“, „Македонска висџина“, „Македонски живоџ“, „Илинденски весник“ и др.). – Плошџад „Македонија“. – Основно училишџе „Кочо Рацин“. – Гимназија „Никола Карев“. – Филолошки факулџетџе „Блаже Конески“. – Универзитџетџе „Гоце Делчев“. – Пресџојуваме во хойџелотџе „Молика“. – Го џледаваме филмотџе „Пред дождотџе“. – Еден од најдобриџе романи на Петџре М. Андреевски е романотџе „Пиреј“. – Песнаџа „Чија си“ во изведба на Славе Димитџров е џроџласена за најслушана. – Инстџитџуџиџотџе за македонски јазик е смесџен на ул. „Гриџор Прличев“ бр. 5.

- 301.** Не се пишуваат наводници на именувањата на книги, весници и сл. кога се напишани на корицата, на плакати или на насловната страница како титулар:

Петре М. Андреевски

Последните селани

Блаже Конески

Граматака на македонскиот литературен јазик

- 302.** Не се пишуваат наводници кога се знае на што се однесува одноското име кај спортски друштва, филмови, книги, весници, хотели, секаков вид здруженија или ако се на некој друг начин означени (со затемнети, коси или подвлечени букви):

Меџалурџе и Вардар се најдобрите ракометни клубови во Македонија. – Списаниего *Литџераџурен збор* се печати редовно. – *Примеритџе може да се џровератџе во Речникотџе на македонскиџа народна џоезија, издание на Инстџитџуџиџотџе за македонски јазик.*

ПОЛУНАВОДНИЦИ (‘) И (‘)

- 303.** Отворени полунаводници (‘) употребуваме кога е даден текст во наводници и ако сакаме да изделеме некој збор или дел од тој текст што е цитиран или искажан од друг:

Автџоротџе истџакнува: „Од јазикотџе на стџручнаџа комуникаџија се изделува јазикотџе на наукаџа со џризнаџитџе ’висок стџеџен на стџручностџе‘, ’висок стџеџен на аџстџираџија‘, ’висок стџеџен на стџеџиџализираностџе‘... Постџојатџе неколку модели на верџикално и хоризонтџално раслојување на стџручниотџе јазик.“ – Во своџитџе мемоари за неџо џој ке најџише: „Кај неџо секоџаш има едно ’сакам, нејќам‘, џоџтоа ’можам, не можам‘. Наредниотџе ден џрв се јавува за да ја заврши работџаџа.“ – За неа се

вели: „Таа е многу учтивва, секогаш со 'благодарам, њовелете', но и со нескриена дискрејносѝ.“ – Мајка му уиѝроѝо љо слушаше како занесено зборува: „Цела ноќ не сѝијам само да ја среѝнам и да љо слушнам нејзиноѝо 'добро уѝро, ѝријашен ден', ова е ново за мене.“

- 304.** Во некои примери толкувањето и изделувањето на делови од текстот се врши со употреба на различни технички можности (коси букви, затемнети, потцртани и сл.).

Покрај основниот поим *цврсти зборовни сосѝави* во науката за јазикот можат да се сретнат и други термини. – *Недефинираниѝе дамки или ѝоѝознаѝиѝе црни дуѝки се ѝредмеѝ на исѝражување.* – *Свеѝски-оѝѝ ѝазар е ѝоѝ шѝо љо ѝрасира целокуѝниоѝ развој и ѝреѝсѝавува невидлива рака на оѝиѝесѝвенаша хармонија.* – *Кај некои авѝори се среќава ѝоѝмоѝ инѝеѓрална средина шѝо ѝреѝсѝавува дел од ѝоѝироко сфашенаша ѝрѝродна средина*

- 305.** Во лингвистиката и во некои други научни области се употребуваат и затворени полунаводници (‘’) за толкување на значењето: *Тоа се учи во реѝорикашa 'наука за убавоѝо зборување'.* – *Разбој 'наѝрава за ѝкаење'.* – *Сладолед 'замрзнаша слаѝка смеса'.* – *Палиаша љи изработѝувааш ѝо сукно 'дебела, мека ѝкаенина'.* – *Вѝораша фаза заѝочнува со ѝтрансформација на либералнаѝа држава во инѝернационалисѝичка држава или 'држава на блаѓососѝојба'.*

ЗНАЦИ ЗА ДИРЕКТЕН ГОВОР

- 306.** При писмено пренесување, директниот говор се обележува со наводници или со црта (тире).

- a) Црта се пишува кога директниот говор почнува во нов ред:

– *Има лаѓи, шума од лаѓи, но висѝинашa секогаш си љо ѝробива ѝа-ѝоѝѝ,* – вели Мара.

Мара сеѓа знае дека ѝоѓрешно е сфашена. Брза да објасни:

– *Зошѝо да не? Зошѝо да не?! Немојѝе да мислиѝе дека јас ѝоа ќе љо сѝорам заради некаква одмазда. Кому да се одмаздувам? Зар вам?! Зар вооѝиѝо некому?*

Младиоѝ човек ѝ вели:

– *Не ѝлаши се! Не ѝлаши се! Сѝ ќе исѝадне добро!*

- b) Наводници се ставаат пред почетокот и на крајот на исказот кога директниот говор не почнува во нов ред:

Вечераша Марија љо ѝрекори: „Досѝа е. Треба да мислиш на својаша иднина!“

- 307. а)** Наводници се пишуваат да се обележи внатрешниот монолог којшто има форма на директен говор:

„Не се лажам“, рече во себе. „Подобро да осџанев сам. Да сонував висџински облаци и сџокојсџиво. Како некоџаш. Некоџаш“, се џраша. „Коџа џоа некоџаш?“, џобара одџовор. „Никоџаш“, одџовори. „Никоџаш, во ниеден аџрил. Можеби ни како деџе не сум сонувал жолџо освейлен џрозорец и ласџаресџа жена на неџо и најор на деџе да му исџргне на џмучниоџи клоун една ноџа. И еден бол, џој џаџи, неџзин. Мариџа“, сџокојно џ рече. „Не џлаши се!“

- б)** Црта вообичаено се употребува кога секоја реплика од дијалогот се бележи во нов ред:

Сџојмир им џриџе и на друџиџе, се ракува:

– Како си?

– Добро.

– Добро си, значи?

– Добро.

– Само добро да слушаме. Се радувам.

– И јас.

– Заџеј!

– Коџа?

– Некоџа убава.

– Една џаажна. Љубовна. Полна со чувсџива.

- в)** При предавање дијалог во литературните текстови честопати се употребуваат само наводници:

„Прашај ме џџо сакаш за џџициџе!“ џродолжи Злаџе лизнувајќи од бокалоџи.

„Каде свива џнездо ласџовицаџа?“

„Или над луџеџо или над водиџе!“

„А џџо ќе ви се камењеџо?“

„Изведуваме мозаик!“

„Шџо џравиџе?“

- 308. а)** Кога пред директниот говор се наоѓаат зборови што го појаснуваат исказот, излезните наводници се пишуваат по знакот точка:

Вечерџа Мариџа џо џрекори: „Досџа е. Треба да мислиш на својаџа иднина.“

Велика му рече: „Не можам да живеам џовеќе вака.“

- б) Излезните наводници се пишуваат и по следниве интерпункциски знаци: прашалник, извичник и три точки.
- „Зошѝо не ме ѝрашаи?“ – рече. „Зошѝо, кажи?“
„Шѝо да ѝе ѝрашам?“ – ѝо ѝраша.
„Шѝо сакаѝе?“ – ѝраша. Сметѝаѝе ли дека нешѝо не е како шѝо ѝреба?“
  - „Осѝави ме сам, оди си!“
„Осѝави нѝ сеѝа да работѝиме!“ – извика ѝовисокоѝо, ѝред да се ѝојави на друѝаѝа сѝрана од мосѝоѝѝ.
  - „Не ѝе очекував“ – му рече. „Мислев – никоѝаи ѝовеќе...“
309. а) Кога објаснувачките (авторските) зборови следуваат по директниот говор, по него се ставаат или запирка или прашалник или извичник или три точки, а потоа се пишува црта:
- Дојди да леѝнеш и да се одмориш, – му вели ѝаа.
  - Сиѝурно е на наша сѝрана, – шейна Веда.
  - Вие веќе се ѝознаваѝе? – ѝокажа со ѝлаваѝа кон девојкаѝа.
  - Зошѝо? Зошѝо? – во еден моменѝ усѝева да ѝраша.
  - Здраво! – рече збунетѝо браѝ му и засѝана.
  - Засѝиј! Засѝиј! – му шейоѝѝи и му ја милува ѝлаваѝа.
  - Заминувам... – ѝо ѝоѝледна осѝиро и излезе низ враѝаѝа.
  - А ѝака... – рече задовољно Божо.
- б) Кога ваквите реченици почнуваат со наводници, тие можат да се напишат уште и на следниов начин:
- „Здраво!“ – рече збунетѝо браѝ му и засѝана. „Вие веќе се ѝознаваѝе?“ – ѝокажа со ѝлаваѝа кон девојкаѝа. И: „Здраво!“, рече збунетѝо браѝ му и засѝана. „Вие веќе се ѝознаваѝе?“, ѝокажа со ѝлаваѝа кон девојкаѝа.
- „Здраво!“ – рече и самиоѝѝ. „Секако дека се ѝознаваме, ако она, денес, беше заѝознавање...“ И: „Здраво“, рече и самиоѝѝ. „Секако дека се ѝознаваме, ако она, денес, беше заѝознавање...“
310. Ако директниот говор е разделен со објаснувачки (авторски) зборови на два дела, тогаш зад првиот дел, во зависност од неговиот карактер, се пишува запирка, прашалник, извичник или неколку точки, а потоа се става црта. По објаснувачките зборови се пишува точка, а потоа црта ако првиот дел од директниот говор претставува завршена реченица. По објаснувачките зборови се пишува само црта ако првиот дел од директниот говор е незавршена реченица.
- а) Примерите со завршена реченица во првиот дел од директниот говор можат да се напишат како во примерите подолу:

- – *Вие ќе ме побарате – и вели. – Можеби уште денес.*
– *Зошто? – се интересира Илија. – Која е причината?*
– *Немав лошо дејство. – раскажува Илија. – Најпрвин, многу среќно.*
- *„Вие ќе ме побарате – и вели. – Можеби уште денес.“ Или: „Вие ќе ме побарате“, и вели. „Можеби уште денес.“*
„Зошто? – се интересира Илија. – Која е причината?“ Или: „Зошто?“
– се интересира Илија. „Која е причината?“

б) Примерите со незавршена реченица во првиот дел од директниот говор можат да се напишат како во примерите подолу:

- – *Кој да реши – зо прашува – и што да реши?*
– *Вие сите човек – му вели – со вичајлива наворешност.*
– *Мајка ми – продолжува со нескриена жордост – е една од тие големи мајки ...*
- *„Кој да реши – зо прашува – и што да реши?“ Или: „Кој да реши“, зо прашува „и што да реши?“*
„Вие сите човек – му вели – со вичајлива наворешност.“ Или: „Вие сите човек“, му вели „со вичајлива наворешност.“
„Мајка ми – продолжува со нескриена жордост – е една од тие големи мајки...“ Или: „Мајка ми“, продолжува со нескриена жордост, „е една од тие големи мајки...“

311. Ако едноподруго во исти редови се наведуваат неколку реплики без да се нагласи од кого се изречени, тогаш секоја од нив се одделува со наводници. Покрај ова, секоја од речениците се одделува со црта:

„Морав!“ – „Многу пакост ни правеше.“

„Браво, браво!“ – „Колку години имаи?“ – „Осумнаесет.“

ПРАВОПИСНИ ЗНАЦИ

Правописните знаци служат за разбирање на конкретен збор или на група зборови во реченицата. Правописни знаци се: точка (.), запирка (,), две точки (:), црта (–), цртичка (-), загради (( ), [ ]), коса црта (/), надреден знак (ˆ), апостроф (’), ѕвездичка (*), белина (празно место) и други.

Знаците: точка, запирка, две точки, црта, загради, коса црта се употребуваат и како правописни и како интерпункциски знаци.

ТОЧКА

---

312. Точката како правописен знак се пишува:

а) При скратување на зборовите: *и др.* (и друго), *и сл.* (и слично), *на ѝр.* (на пример), *бул.* (булевар), *ѝроф.* (професор), *л.* (лице), *ас.* (асистент), *ср. р.* (среден род) и др.

б) Ако зад точката со која се означуваат скратувањата треба да следува точка како интерпункциски знак (знак за граница на реченицата), се пишува само една точка:

*Такви ѝнексѝови можайѝ да се среѝнаѝ и кај ѝоеѝиѝѝе на следнаѝа ѝене-
раѝија, А. Шоѝов, С. Јаневски, Ј. Каровски и др. – Сѝоред ѝодаѝѝоѝиѝе
заведени во влезниѝе книѝи, сѝанува збор за 310 оѝѝуѝени носии (ѝен-
ски и машини) за невестѝа, сѝара ѝена, девојка, зѝѝ, ѝосѝѝар маж, деѝѝе
иѝѝн. – Хидроизолаѝскиоѝѝ малѝѝер може да се вѝради дирекѝѝно на
ѝиѝла, беѝѝон, блокови и сл.*

в) Зад точката, со која се означуваат скратувањата, се пишуваат сите други интерпункциски знаци:

*Околу ѝживеалиѝиѝѝеѝѝо се ѝраделе сѝѝоѝански зѝради како ѝомоѝни, на
ѝр.: амбари, кошеви, ѝраѝѝови, казанѝилница, коларница со ѝѝрем и др.*

г) Кај имињата при потписи и во други случаи кога се скратуваат:

Б. Видоески (за Божидар Видоески), *Б. Конески* (за Блаже Конески), *Ц.
Г. Бајрон* (за Џорѝ Гордон Бајрон).

д) Зад арапска цифра која претставува редна бројна придавка, освен кога по цифрата следува име на месец, како и зборовите *ѝодина* или *век*:

*Со одиѝраниѝѝе најѝѝревари синоќа беше комѝлеѝѝирано 4. коло од квали-
фикаѝиѝѝе за Евроѝкоѝѝо ѝрвенсѝѝво за ракомеѝарки. – За квалиѝѝеѝѝо
оценување е ѝѝѝребно соѝледување на ѝовеќе асѝекѝѝи од знаењѝа и*

сїособностїиїе на ученициїе: 1. кванїиїиїеї и квалииїеї на знаењаїа; 2. лоґичка їоврзаносїї на маїїеријаїа; 3. їроверка на знаењаїа їреку їесїї; 4. рабоїа со ґеоґрафска карїа; 5. акїивносїї на часовиїе.

- Во последниот пример наместо точката по броевите 1, 2, 3, 4, 5, може да се напише вториот дел од заградите:

За квалииїеїно оценување е їоїребно соґледување на їовеке асїе-кїїи од знаењаїа и сїособностїиїе на ученициїе: 1) кванїиїиїеї и квалииїеї на знаењаїа; 2) лоґичка їоврзаносїї на маїїеријаїа; 3) їроверка на знаењаїа їреку їесїї; 4) рабоїа со ґеоґрафска карїа; 5) акїивносїї на часовиїе.

- f) Зад броеви (арапски или римски) или буква (голема или мала) со која се означува глава, оддел и сл. ако текстот продолжува во ист ред:

1. Содржина: I. Пишување на ґласовиїе. II. Акценїї. А. Акценїїска целосїї со енклииїика. Б. Акценїїска целосїї со їроклииїика. III. Уїоїреба на ґолемаїа буква.

- e) Зад броеви (арапски или римски) или буква (голема или мала) при вертикална организација на текст:

I. Увод

II. Зборообразување на именкиїе

II.1. Деривација

A. Суфиксни именски образувања

1. Трансїозициски каїеґории

1.1. Називи на дејсїїва

1. Содржина на вежбиїе

a. Увод

б. Заеднички особини

- При вертикална организација на текст зад арапската цифра и зад буквата (голема или мала) може да се напише вториот дел од заградите.

1) Содржина на вежбиїе

a) Увод

б) Заеднички особини

- ж) Зад трите точки во загради со кои се нагласува дека е изоставен завршниот дел од реченицата:

Тој „ја їредочи ориґиналнаїа собирачка їосїїаїка на овој їрилеїски їїерзија, укажуваїки на їїоа дека во Цейенковиїе народни заїиси їїреба да ґледаме наш їрв висїїински їрозаисїї (...). Идниїе исїїражувања на собирачко-їисаїїелскиоїї їорїїреїї на Цейенков во целосїї ја їоїврдија

и́рвично изнесената констатација на Конески за Марковата собирачка дејност од подрачјето на народното творештво“.

з) При пишување библиографски единици:

Блаже Конески. Историја на македонскиот јазик. Скопје: Култура, 1986.

с) Во составот на интернет-адресите: *www.inj.ukim.edu.mk* и како составен дел на адресите за електронска пошта: *ilina.petrova@yahoo.com*.

и) Во математиката, за да се означи операцијата множење; тогаш и пред и по точката, чија позиција е на средината од редот, се остава белина: $2 \cdot 4, 32 \cdot 2, 16 \cdot 4$.

- Како математички знак за множење се употребува и знакот x .

ј) Кај целите броеви меѓу класите на илјадите, десетките илјади, стотките илјади, милионите итн., во банкарството кај паричните вредности напишани со повеќе од три цифри и во други стручни текстови, се пишува точка за одвојување на три бројни места, броејќи од десно кон лево: $3.569,00 - 18.000,00 - 125.567,00 - 104.056.321,00$.

313. Точка не се пишува:

а) Во скратувањата на определбите за општественото уредување на државите, како ни во кратенките за државите:

Р Македонија, СФР Југославија, НР Кина, САД, РМ и др.

б) Зад арапските броеви во функција на редна бројна придавка по кои следуваат име на месец, како и зборовите *година* или *век*:

24 јануари, 15 март 2015 година, 21 век.

в) Зад римски броеви:

Македонскиот јазик во XXI век влезе како современ стандардизиран јазик со повеќевековна јазична и исмена историска традиција. – Полугодишен шесетти физика за VI одделение. – Петар II Алексеевич бил император на Русија во периодот од 1727 до 1730 година.

г) Кај целите броеви меѓу класите на илјадите, десетките илјади, стотките илјади, милионите итн., а меѓу нив се остава белина:

$3\ 000, 5\ 000, 10\ 000, 30\ 000\ 000, 100\ 000\ 000, 500\ 000, 1\ 000\ 000$.

314. Употреба на точката при пишување датуми

При пишување датуми, секогаш редоследно се пишуваат: денот, месецот и годината.

- Ако датумот е напишан со арапски цифри, зад денот и месецот се пишува точка и не се остава белина:

$8.9.1991 \bar{z} - 2.8.1903 \bar{z}$.

- Ако месецот е напишан со римски број, по него не се става точка, но се остава белина меѓу месецот и годината:
8.IX 1991 з. – 2.VIII 1903 з.
- Ако месецот е напишан со збор, тогаш се остава белина меѓу денот, месецот и годината:
15 септември 1991 з. – 23 август 1903 з.
- Во банкарството, во книговодството и во други административни документи се користи и нулата (0) за означување на првите девет дена и месеци:
07.09.2006 з.; 01.07.2013 з.

ЗАПИРКА

---

315. Правописниот знак записка се пишува:

- а)** При пишување децимални броеви (т.н. децимален знак) за да се оддели целиот број од децималниот:

Остварената стапка на инфлација се сведе на 3,2 % на годишна основа (3,6 % во претходниот квартал) и беше во рамките на оптимврските очекувања. – Во најновата научна студија на НАСА за климата, доколку не се преземат одлучни мерки, температурите до 2050 година би можеле да пораснат од 2,8 до 5,6 °C. – Во бројот 65,25 цифрата 5 се среќнува двапати. – Земјата е ситара околу 4,6 милијарди години. – Цуцестата врба, која успева во шкотските ридески предели, е висока 2,5 см.

- б)** При набројување децимални броеви, за да се избегне совпаѓање на записката како правописен со записката како интерпункциски знак, на местото на интерпункцискиот знак се препорачува да се напише знакот точка и записка: 2,5; 3,8; 4,7.

- в)** Кај изрази што означуваат место и време:

Скопје, 14 мај 2014 година. – 7 декември 1856, Петроград.

- г)** При пишување библиографски единици:

Блаже Конески. Историја на македонскиот јазик. Скопје: Култура, 1986.

- д)** За да се одвојат секундите од нејзините помали делови, десеттинки и стотинки:

Милчевски во квалификациите на 800 метри постигна резултат од 2 минути 3 секунди и 89 стотинки (2:03,89), со што го заведе 35-иото место од вкупно 56 учесници што настапија во оваа дисциплина.

ДВЕ ТОЧКИ

---

316. Правописниот знак две точки се пишува:

- а) За да се одвои часот од минутите и минутите од секундите. Пред и по двете точки не се остава белина:

Канцеларијата ќе работи секој работен ден од 9:00 до 17:00 часот и сабота од 9:00 до 14:00 часот. – МЖ Трансјорџијо исејува дека кон Прилеп во денот на „Пивофест“ сообраќај и редовните јавнички возови, кои од Скопје тргнуваат во 6:48, 14:30, 17:10 и во 19:38 часот, а во повраќен правец од Прилеп за Скопје во 3:49, 6:10, 13:35 и 19:24 часот. – Николовски во квалификациите на 400 метри жрбно постигна резултат од 1 минути 49 секунди и 23 стотинки (1:49,23).

- б) За да се означи резултат изразен во бројки (најчесто во спортот) и сооднос меѓу величини. Тогаш, пред и по двете точки, се остава белина:

Резултатот од натпреварот е 2 : 1 за „Вардар“. – Картица е во размер 1 : 500. – Ризикот предизвикан од природно заболување е 1 : 1 000 случаи.

Овде двете точки се читаат *спрема* или *на* или не се читаат.

- в) За означување опозиција или сооднос:

црно : бело, носи : износи, оди : изоди, избра : бере : избира : избор.

- г) Во математиката, наместо изразот *поделено со*. Во овој случај се остава белина пред и по двете точки:

8 : 2, 32 : 4, 180 : 4.

- д) При пишување библиографски единици и при библиографско цитирање:

Блаже Конески. Историја на македонскиот јазик. Скопје: Култура, 1986. – Мисирков 1903: 250.

- ѓ) Како составен дел на интернет-адресите по префиксот на протоколот:

http://xxx.xxx, https://xxx.xxx.

ЦРТА (ТИРЕ)

Цртата е правописен знак што може да се пишува со или без белина од двете страни.

317. Црта со белини се пишува:

- а) Кога се означува односот *од – до* или *до*:

Работно време: ѝонеделик – ѝеѝок, Окѝомври 2013 – февруари 2014; Блаже Конески (1921 – 1993), Толковен речник на македонскиот јазик, ѝом I, (А – Ж).

- б) Ако првиот дел од односот е означен со предлогот *од*, тогаш не се пишува црта, туку се пишува предлогот *до*:

Најверојатно, неолиѝскиите населби во Охридско датираат од IV до III милениум ѝред нашата ера. – Вежбиите се ѝрактикуваат од 2 до 3 ѝати во деноѝ.

- в) Кога се означува растојанието меѓу две и повеќе места или правецот на движењето од едно место кон друго:

*Движењето на ѝаѝоѝ Гостивар – Кичево е ѝрекинаѝо.
Расѝојанието Скопје – Гевгелија изнесува 160 км.*

- г) Кога се означува односот ѝо меѓу или ѝроѝив меѓу два поима:

Фудбалскиот натѝревар Македонија – Србија заврши нерешено.

- д) Кога се приведуваат реченици како примери, а меѓу нив нема друга врска:

Густата скопска магла беше главниот виновник за осумнаесет часовната одисеја на нашите ракометари. – Натианоѝ се реализира како ѝридневен сѝекѝакл со ревијален дел.

- е) За да се означи опозиција или сооднос:

Видски односи на некои глаголи: одговори – одговара, роди – раѓа.

- ж) Кога се набројуваат поими, доколку стојат еден под друг:

Збирката податоци за родителите оѝфаќа:

– сродство со ученикот

– име и ѝрезиме

– датум и место на раѓање

– адреса и место на живеење

– телефон за конѝакѝ.

- з) Во математиката, наместо зборот минус. Во овој случај се остава белина и пред и по цртата:

$6 - 4 = 2, \quad 96 - 14 = 82.$

318. Црта без белини се пишува:

- а) Кога се поврзуваат две имиња тесно поврзани во еден поим:

Дуетот Селимова–Желчевски е повеќе од синоним за македонската народна ѝесна.

- б) Ако завршокот на некој период се очекува во иднина, зад првиот број се пишува само црта:

Речник на македонската народна поезија (1993–);

Македонскиот поет Радован Павловски (1937–) литературниот критичар и наредуваат „крал на метафората“.

- в) Кога се цитираат соседни страници од ист труд:
Конески 1982: 122–124.

ЦРТИЧКА

Цртичката како правописен знак секогаш се пишува без белина од двете страни.

319. Цртичката се пишува:

- а) Меѓу две именки што означуваат еден поим:
Нацрт-законом за високо образование влезе во процедура. – Улогите се вршат на усогласена жиро-сметка.
- б) Кај неполно сраснатите зборови, т. е. кога деловите што го образуваат сложениот збор имаат извесна самостојност:
Општествено-политички услови во Македонија во втората половина на 19 век. – Охридско-сирењската Колина го зафаќа крајниот југозападен дел на Република Македонија. – Македонско-францускиот речник содржи 10 000 главни зборови.
- в) Помеѓу двојни презимиња:
Марија Петрова-Николовска, Соња Стојановска-Појовска.
- г) Помеѓу презиме и прекар:
Методија Андонов-Чендо.
- д) Кај придавските сложени состави од две или повеќе презимиња, поретко имиња, со кои се означува некаков однос на соработка, коавторство и сл.:
Савир и Ворф заедно ја поставуваат ил.н. Савир-Ворфова хипотеза според која културата на еден народ зависи од нивниот јазик.
- ѓ) Кога првиот дел од сложените зборови е напишан со бројка:
Службениот работник треба да има завршено најмалку 4-годишно универзитетско образование. – Магистерскиот труд се брани пред 3-члена комисија. – По повод 60-годишнината од основањето на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ се одржа меѓународна научна конференција. – Периодот на 60-тите години од 20 век е познат во многу настани што го промениле светот на секое поле.
- е) Кај некои скратувањата и скратени изрази:
д-р, м-р, з-џа, з-ца, ТВ-програма, Рн-фактор, рН-вредност.

- ж) При пренесување дел од зборот во друг ред:
вр-вулица, врву-лица, врвули-ца.
- з) При делење на зборот на слогови:
Именкаџа улица се дели на џри слоџа: у-ли-ца.
- с) При писмено предавање на нагласени зборови:
На-џрег ко-ми-џи! – На-џрег Вар-гар!
- и) Кај ономатопејски изрази:
Клиџ-клоџ, клиџ-клоџ! – Тик-џак, џик-џак!
- ј) При одвојување комбинации на цифри, најчесто при графиско бележење на телефонски броеви, банкарски сметки, жиро-сметки, величини и др.:
*2038-456 (наместо цртчката може да стои и белина: 2038 456)
210-884-9875439; 40100-788-1242
Идеални џроџорџи се: 90-60-90.*
- к) Како составен дел од интернет-адресите:
www.sk-airport.mk

ЗАГРАДИ

Заградите како правописен знак се пишуваат:

- 320.** За да се загради делот од зборот што може да се изостави, при што се добива алтернативната форма на зборот:
Араџ(ин), бакал(ин), викоџ(ница), касай(ин), насмев(ка), сџом(е)нува.
- 321.** За да се загради делот од зборот што се изоставува, при што се укажува на два различни збора што имаат некој заеднички значенски дел:
(секој)дневно, (се)вкучно, (се)џрисувџен, (се)едно, (само)оџределување, (инџер)акџивен, (архи)еџскоџ, (за)сџана, (џри)дава, (џра)деџо, (џо)мајка.
- 322.** При хоризонталното и вертикалното набројување, кај цифрите и буквите се употребува вториот дел од заградите.

КОСА ЦРТА

Косата црта е правописен знак што може да се пишува со или без белина од двете страни.

- 323.** Коса црта со белини од двете страни се пишува:

- а) При одделување на стихови кога не се подредени еден под друг:
*Сѝаси ме Бoже, од болниѝе луѝе / шѝо се накажани, / ѝа не се криви,
/ нивнаѝа злоба умерено суди ја, / самиѝе од неа одвај се живи.*
- б) При одделување на строфи кога не се подредени една под друга се пишуваат две коси црти:
*Денови ли се – денови / арѝаѝски маки ѝолеми! // Сѝани си уѝре ѝорано
/ дојди си вечер ѝодоцна / науѝро радосѝ ѝонеси / навечер ѝаѝа донеси.*
- 324.** Коса црта без белини се пишува:
- а) Меѓу два збора наместо зборовите *и*, или, односно, најоредно:
ама/но, дирекѝор/дирекѝорка, враѝа/ѝорѝа, сѝомнува/сѝоменува.
- б) При означување на два последователни временски интервала (часови, денови, месеци, годишни времиња, години, векови):
*Уѝрово меѝу 10/11 часоѝ. – Расѝоред за ѝонеделник/вѝорник. – Сѝаѝис-
ѝика за аѝрил/мај. – Моген каѝалоѝ ѝролеѝ/леѝо 2013 ѝодина. – Учебна
ѝодина 2013/2014. – Сѝисание од 1956/1957 ѝодина. – На ѝреминоѝ од
19/20 век.*
- в) При изразување сооднос помеѓу величини кога е испуштен предлогот:
*Вози 120 км/час (120 километѝри на час). – Гусѝинаѝа е 1 ѝр/см³ (еген
ѝрам на кубен санѝиметѝар). – Проѝокоѝ на вода е 1 м³/сек (еген метѝар
кубен во секунда).*
- г) Во адреси, наместо *низ*:
*бул. „Климентѝ Охридски“ бр. 74/4/3 (булевар „Климентѝ Охридски“,
број 74, влез 4, сѝан 3). – ул. „Илинденска“ бр. 6/2 (улица „Илинденска“,
број 6, сѝан 2).*
- д) Како составен дел на некои интернет-адреси, една или две:
mk.wikipedia.org/wiki; https://www.ppp.com.mk.

НАДРЕДЕН ЗНАК

- 325.** Надреден знак (˘) се става над *е* во кратката заменска форма *нè*, над *и* во кратката заменска форма *ѝ* и во количествената заменска форма *сè*:
Никој не нè виде. – Со сè се мие. – На сè се смее. – Влезе и ѝ кажа ѝивко.

АПОСТРОФ

- 326.** Апострофот (') се пишува за да се покаже дека отпаднал некој глас од зборот, најчесто во поезијата:
... дал' ѓрад ѝолињаааа жиѝѝородни ѓи беше фаѝѝил.
- 327.** Со апостроф се предава темната самогласка што се среќава во некои сопствени именки: *В'чков; с. С'лѝ, Велешко; с. К'шање, Кумановско.*
- 328.** Со апостроф во определени ситуации се обележува и самогласното *р*: *'рбей, 'рж, за'ржи.*

СВЕЗДИЧКА

- 329.** Свездичката (*) како правописен знак може да стои од десната или од левата страна на зборот или на текстот.
- a)** Ако сакаме под текстот да објасниме извесен збор, тврдење, став и др., свездичката стои од десната страна, над последната буква од зборот. Ако на страницата има повеќе такви објаснувања, бројот на свездичките се наголемува секогаш за една повеќе. Објаснувањата обележани со * потоа одат во фусноти:

На ѓредѝѝе во овој дел на кукаѝѝа се фрлени разни алаѝѝи: рала, јареми*, косила, дрѝѝки за моѝѝики, лоѝѝаѝѝи, казми** и ред друѝѝи дрвени осѝѝени***, ласѝѝеѝарки, сѝѝаѝѝови, кои чекааѝѝ да ѓи заменаѝѝ ѝѝе ѝѝѝо се во уѝѝо-ѝѝреба.

* јареми – дрвена најрава во која се вѝреѝѝувааѝѝ два вола за орање,

** казми – алаѝѝка, ѝѝеѝок рачен коѝѝач,

*** осѝѝени – сѝѝаѝѝ со осѝѝар ѝѝелезен ѝѝлеѝ на крајоѝѝ за сѝѝоѝѝерување заѝреѝѝен доѝѝѝок.

За да се избегне повторувањето на свездичките на иста страница или ист текст, најчесто објаснувањата се бележат со надредни бројки.

На ѓредѝѝе во овој дел на кукаѝѝа се фрлени разни алаѝѝи: рала, јареми¹, косила, дрѝѝки за моѝѝики, лоѝѝаѝѝи, казми² и ред друѝѝи дрвени осѝѝени³, ласѝѝеѝарки, сѝѝаѝѝови, кои чекааѝѝ да ѓи заменаѝѝ ѝѝе ѝѝѝо се во уѝѝо-ѝѝреба.

¹ јареми – дрвена најрава во која се вѝреѝѝувааѝѝ два вола за орање,

² казми – алаѝѝка, ѝѝеѝок рачен коѝѝач,

³ осѝѝени – сѝѝаѝѝ со осѝѝар ѝѝелезен ѝѝлеѝ на крајоѝѝ за сѝѝоѝѝерување заѝреѝѝен доѝѝѝок.

- б) Свездичка се пишува и пред или по наслов на статија за да се обележи податок кој не се однесува на содржината на статијата, туку на податоци што се однесуваат на самата статија, на пр.: кому му е посветена, дали е некаде претходно прочитана како реферат, дали се препечатува и сл.
- в) Со свездичка се обележуваат и зборови, најчесто реконструирани од јазици без писмена засведоченост.

БЕЛИНА

Белината како правописен знак е празното место во текстот.

330. Белината се употребува:

- а) Помеѓу зборовите за да се означи крајот на зборот:
Нашаџа улица е најдолџа во ѓрадоџи.
- б) Зад интерпункциските знаци: точка, запирка, точка и запирка, две точки, три точки, прашалник и извичник.
- в) Кај датумите, меѓу составните делови, ако месецот е напишан со римски број: *8.IX 1991 ѓ.*
- г) Кај скратувањата, помеѓу два или повеќе скратени збора: *и др., и сл.*
- д) Помеѓу иницијали: *Б. К., Џ. Г. Бајрон.*
- ѓ) При математичките операции, пред и зад знакот.
- е) Меѓу бројот и знакот на мерната единица:
1 кѓ, 8 м, 2 W, 10 м², 13 – 25 кѓ, 32 °C.
- ж) Меѓу бројот и знакот за процент или промил:
3 %, од 12 до 24 %, 36 ‰.
- з) Меѓу бројот и ознаката за паричната единица: *400 МКД, 10 €.*
- с) Пред и зад знакот за параграф: *в. § 4.*

331. Белината не се употребува:

- а) Пред реченичните знаци: точка, запирка, точка и запирка, две точки, три точки, прашалник и извичник.
- б) Помеѓу наводниците, полунаводниците, заградите и текстот што е во нив: *Инсџиџуџи за македонски јазик „Крсџие Мисирков“.* – *средорек ‘месџо џомеџу ракави на река’.* – *310 оџкуџени носџи (женски и машки).*
- в) Меѓу десниот наводник, полунаводник, вториот дел од заградите и знакот што следува по нив: *„Заминувам“, рече џаа.* – *Која од набројаниве именки има значење ‘назив на инсџруменџи’?*
- г) Пред и зад заградите што се наоѓаат внатре во зборот: *бакал(ин), викоџи(ница).*

- д) Кај скратувањата, меѓу двете компоненти на сложен збор или полусложенка: *ӣн.н.* (*ӣшаканаречен*), *с.р.* (*своерачно*), *зам.-мин.* (*заменик-минисџер*), *џен.-ӣолк.* (*џенерал-ӣолковник*).
- ѓ) Пред и зад косата црта во сложените мерни единици: *50 м/сек*; и кај дробките: *1/3*.
- е) Зад запирката, кај децималните броеви: *3,14*; *6,2*.
- ж) Меѓу бројот и ознаките за означување позитивен и негативен број: *+5*; *-10*.
- з) Меѓу бројот и знакот за означување степен, минута и секунда: *180° 20' 13''*.
- с) Зад двете точки со кои во временскиот запис се одвојува часот од минутите и минутите од секундите: *19:00 часоӣ*; *2:56 минуџи*.
- и) Кај апострофот пред самогласното *р*: *'рбей̄*, *'рџосан*, за *'рџи*.
- ј) Кај ѕвездичката како правописен знак:
– во позиција кога зад неа нема белина: **gordъ > џраг*;
– во позиција кога пред неа нема белина: *јаpеми**.
- к) Кај датумите, меѓу составните делови, ако месецот е напишан со арапска цифра: *8.9.1991 џ*.

ДРУГИ ЗНАЦИ

332. Знакот за акцент (') се употребува во текстовите кои се од областа на лингвистиката, на пр. за да се бележи отстапувањето од третосложното акцентирање (*сак'о*, *лиџератџ'ура*), при акцентските целисти (*од груџ'а сџирана*, *кисел'о млеко*, *Црн'а Гора*, *не џ'о видов*) и др., и се става пред самогласката што е акцентирана.
333. Математички знаци (=, +, -, ×, ·, :, >, <, ≤, ≥) се пишуваат со белина од двете страни: *2 + 2 = 4*; *3 - 1 = 2*; *2 × 2 = 4*; *2 · 2 = 4*; *2 : 2 = 1*; *3 > 2*; *2 < 3*; *x ≤ 3*; *y ≥ 4*.
- а) Знакот за еднаквост (=) многу ретко се користи помеѓу зборовите, формите и изразите со исто значење и се остава белина пред и по знакот: *дом = живеалиџиџе*, *суџесџиџја = ӣредлоџ*, *има лесна рака = работџи лесно и брзо*. За да се предаде значењето на зборот најчесто се користат полунаводниците, па затоа се препорачува: *дом 'живеалиџиџе'*, *суџесџиџја 'ӣредлоџ'*, *има лесна рака 'работџи лесно и брзо'*.
- б) Со знаците плус (+) и минус (-) се изразуваат позитивните и негативните вредности на броевите или на бројните ознаки: *-220.000,00 ден.* (*сосџоџба на смеџка*); *од -8 до +2 °C* (*ӣтемператџура*).

- в) Во лингвистиката, знаците > и <, се пишуваат со белина од двете страни:
- > (со значење „дало“): *ѵрасл. *gordъ > ѓраг, *medja > меѓа, *sъlъse > сонце; ѓрозг + је > ѓрозје > ѓрозје; храбар + и > храбри.*
  - < (со значење „настанало од“): *млеко < *melko, оѵѵагна < од + ѵагна.*
- г) Знак за процент (%). Меѓу бројот и знакот за процент се остава белина.
На ѓласањето излеѓа 55 % од ѓласачиѵе. – Човековото ѵело содржи од 60 до 79 % вода.
- д) Знак за степен (°).
- Знакот за степен стои од десната страна на бројот, кога означува степен на агол или географска ширина. Помеѓу бројот и знакот не се остава белина:
Аѓол од 90°. – Меридијаното ѵиѵо лежи 180° источно или западно од нулѵиото меридијан минува низ Гринич, Анѓлија.
  - Од левата страна на мерната единица знакот за степен стои кога означува температура. Помеѓу бројот и знакот за степен се остава белина, но не помеѓу знакот и мерната единица:
Точката на вриење е 100 °C. – Дневната ѵемпература се движеше од 10 до 15 °C.
334. Тилда (~). Овој знак обично се користи во речнички статии. Тој заменува збор што се повторува. Пред и зад тилдата се остава белина:
украси, украсат св. Накити, дотера. *Девојчето ја украси елкаѵа со разнобојни ламѵиони.* • **се** ~ Се накити, се дотера. *Девојкиѵе се украсиле со зелени венци.*
335. Знак за параграф (§) што се користи наместо зборот параграф:
Треба да се има ѵредвид и овој докуменѵ, заедно со друѓѵе ѵреѵходно ѵредложени (в. § 4).
336. Знакот @ (се чита еѵѵ или на), како составен дел од интернет-адресите:
contact@yahoo.com.

VII.

СКРАТЕНИЦИ (АКРОНИМИ) И СКРАТУВАЊА (АБРЕВИЈАЦИИ)

Во македонскиот јазик под скратеници се подразбираат акронимите – изведени зборови кои се добиваат со скратување на зборовите кои влегуваат во состав на повеќекомпонентни имиња, наслови и називи. Како такви, тие треба да се разликуваат од скратувањата на зборовите, т. е. абривијациите – кратења на одделни зборови кои често се употребуваат заради заштеда на време и на простор.

СКРАТЕНИЦИ (АКРОНИМИ)

---

337. Најголемиот број скратеници се добиваат од почетните букви на составните делови на називот:

- АРМ* – Армија на Република Македонија
АСНОМ – Антифашистичко собрание на народното ослободување на Македонија
ВМРО – Внатрешна македонска револуционерна организација
ЕУ – Европска Унија
ЈСП – Јавно сообраќајно претпријатие
МАНУ – Македонска академија на науките и уметностите
МНТ – Македонски народен театар
МОК – Македонски олимписки комитет
МПЦ ОА – Македонска православна црква – Охридска архиепископија
НОБ – Народноослободителна борба
ОН – Обединети нации
РМ – Република Македонија
САД – Соединети Американски Држави
УЕФА – Унија на европските фудбалски асоцијации
УЈП – Управа за јавни приходи
УХМР – Управа за хидрометеоролошки работи

Скратениците по правило се пишуваат со големи букви и без точки, а се читаат или буква по буква (*АРМ, ЈСП, МНТ, МПЦ* итн.), најчесто тогаш кога во нивниот состав нема самогласка, или се читаат како еден збор (*АСНОМ, НОБ, МАНУ, САД, УЕФА* итн.).

По правило, во скратениците не влегуваат предлози и сврзници. Нивното присуство во скратениците претставува исклучок (*УКИМ*).

Во македонскиот јазик сè почесто се среќаваат скратеници од туѓо потекло. За нив, главно, важи тоа што е кажано за скратениците од домашно потекло, со дополнување дека буквите, по правило, се читаат според абецедата:

НБА (ен-бе-а – National Basketball Association)

АТП (а-те-пе – Association of Tennis Professionals)

СМС (ес-ем-ес – Short Message Service)

Кога скратеницата содржи буква што отсуствува во македонската азбука, латиничната буква се предава со кирилска буква со најсличен изговор:

БМВ (од BMW: бе-ем-ве – Bayerische Motoren Werke)

ВТА (од WTA: ве-те-а – Women`s Tennis Association)

ВАН (од WAN – wide area network)

Во принцип, читањето укажува на тоа дали е скратеницата од домашно или од туѓо потекло. Сепак, исклучоци што го потврдуваат правилото има и овде (*МЗТ* – ем-зе-те, *ПТТ* – пе-те-те, *ЕВН* – е-в-н од EVN – Energie-Versorgung Niederösterreich).

Покрај некогашната поделба на скратениците – од домашно наспроти туѓо потекло, во најново време се izdelуваат скратениците по потекло од англискиот јазик. Овие скратеници, кои се називи, а не општи именки, не се читаат според изговорот на латиничните букви, туку според изговорот на буквите од англискиот алфавет. Тие, како последица на тоа како се читаат, треба поинаку и да се пишуваат, за да може да ги прочита секој што го зборува македонскиот јазик, а не го познава англискиот:

Ем-џи-ви (Music Television)

Би-би-си (British Broadcasting Corporation)

Си-ен-ен (Cable News Network)

Еф-би-ај (Federal Bureau of Investigation)

Ај-би-ем (International Business Machines)

Кај нив читањето според абecedата често би довело до непрепознатливост на името, па затоа таквото читање е нефункционално (*Ди-кју*, а не ГК – Ге-ка од GQ). И кај скратениците од туѓо потекло има такви кои се читаат како еден збор: *БАФТА*, *ВАН*, *НАСА*, *НАТО*, *ОБСЕ*, *УЕФА*, *УНЕСКО*, *УНИЦЕФ*, *ФИФА*, *ЦЕРН*, *ЦИА*.

- 338.** Скратениците можат целосно да се осамостојат како именки, и тогаш престануваат да се сфаќаат и да се третираат како скратеници.
- Ако се имиња, се пишуваат само со почетна голема буква: *Бенелукс*, *Гестџајо*, *Инџерџол* и др.
  - Најчесто се осамостојуваат скратениците што се општи именки: *сида*, *ласер*, *радар*, *веце*, *цеде*, *уесбе* и др.
  - Со оглед дека една од карактеристиките на скратениците е нивната неменливост, наметнатата потреба за нивно формоизменување значи дека тие престанале да се сфаќаат како скратеници, односно стекнале статус на општи именки или имиња. Во тој случај се пишуваат како и другите општи именки: *уесбе*, *уесбеџо*, *уесбиња*, *вмровец*, *вмровци*, *вмровски*, *сдсмовец*, *сдсмовци*, *сдсмовски*, *најџовски*, *анџинајџовски*, *јроевројски*, односно сопствени именки (*Унеско*, *Униџеф*, *Евројол*, *Евроајџом*).

СПИСОК НА СКРАТЕНИЦИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

А

- ААМ* – Асоцијација на архитектите на Македонија
АВНОЈ – Антифашистичко веќе (собрание) на народното ослободување на Југославија
АВРМ – Агенција за вработување на Република Македонија
АД – акционерско друштво
АЕК – Агенција за електронски комуникации
АКН – Агенција за каталог на недвижности
АКРМ – Адвокатска комора на Република Македонија
АМС – Агенција за млади и спорт
АМСМ – Авто-мото сојуз на Македонија
АРМ – Армија на Република Македонија
АСНОМ – Антифашистичко собрание на народното ослободување на Македонија
АСУЦ – Автоособраќаен училиштен центар
АТП – Асоцијација на тенистичките професионалци
АХВ – Агенција за храна и ветеринарство
АЦВ – Агенција за цивилно воздухопловство

Б

- БДП* – бруто-домашен производ
БЕУК – Европско биро на здруженијата на истражувачите
БЈБ – Биро за јавна безбедност
БНП – бруто-национален производ
БРО – Биро за развој на образованието
БСВ – Биро за судски вештачења

В

- ВКВ* – висококвалификуван
ВМК – Врховен македонски комитет
ВМРО – Внатрешна македонска револуционерна организација
ВПД – воспитно-образовен дом
ВСРМ – Врховен суд на Република Македонија
ВСС – висока стручна специјализација

Г

ГАК	– Гинеколошко-акушерска клиника
ГАТС	– Општина спогодба за трговијата со услуги
ГЗЗЗ	– Градски завод за здравствена заштита
ГМО	– генетски модифициран организам
ГОб	– Градска општа болница
ГП	– градежно предпријатие
ГП	– граничен премин
ГТД	– градежно трговско друштво
ГТЦ	– Градски трговски центар
ГУП	– генерален урбанистички план
ГУЦ	– Градежен училиштен центар
ГШ	– генералштаб

Д

Д	– дизел
ДАРМ	– Државен архив на Република Македонија
ДДВ	– данок на додадена вредност
ДЗИС	– Државен завод за индустриска сопственост
ДЗЛП	– Дирекција за заштита на лични податоци
ДЗР	– Државен завод за ревизија
ДЗС	– Државен завод за стандартизација
ДИК	– Државна изборна комисија
ДЛУМ	– Друштво на ликовните уметници на Македонија
ДНК	– дезоксирибонуклеинска киселина
ДОО	– друштво со ограничена одговорност
ДООЕЛ	– друштво со ограничена одговорност основано од едно лице
ДПМ	– Друштво на писатели на Македонија
ДСУ	– државно средно училиште
ДУП	– дејален урбанистички план
ДУТ	– Државен универзитет во Тетово

Е

ЕАНУ	– Европска академија на науките и уметностите
ЕБОР	– Европска банка за обновување и развој
ЕБРД	– в. ЕБОР
ЕБУ	– Европска унија за радиодифузија
ЕДБ	– единствен даночен број
ЕЕГ	– електроенцефалограм

<i>ЕИБ</i>	– Евројска инвестициска банка
<i>ЕК</i>	– Евројска комисија
<i>ЕКГ</i>	– електрокардиограм
<i>ЕКТС</i>	– Евројски кредитен трансфер систем
<i>ЕЛЕМ</i>	– Електрични на Македонија
<i>ЕЛС</i>	– единица на локална самоуправа
<i>ЕМБГ</i>	– единствен матичен број на граѓаниној
<i>ЕМС</i>	– Евројски монетарен систем
<i>ЕМУ</i>	– Економска и монетарна унија
<i>ЕПГ</i>	– електронски програмски водич
<i>ЕУ</i>	– Евројска Унија
<i>ЕУТЕЛСАТ</i>	– Евројска организација за сателитски телекомуникации

З

<i>З</i>	– зајад
<i>ЗЕЛС</i>	– Заедница на единицијие на локалната самоуправа
<i>ЗКП</i>	– Закон за кривична јосјајка
<i>ЗНД</i>	– Заедница на Независни Држави
<i>ЗОИ</i>	– зимски олимписки игри
<i>ЗПП</i>	– Закон за јарнична јосјајка
<i>ЗРО</i>	– Закон за работни односи

И

<i>И</i>	– исјок
<i>ИВЗ</i>	– Исламска верска заедница
<i>ИЗИИС</i>	– Инстијути за земјотресно инженерство и земјотресна сеизмологија
<i>ИК</i>	– извршен комитет
<i>ИКТ</i>	– информациски и комуникациски технологии
<i>ИМЈ</i>	– Инстијути за македонски јазик
<i>ИМЛ</i>	– Инстијути за македонска литература
<i>ИНИ</i>	– Инстијути за национална историја
<i>ИО</i>	– извршен одбор
<i>ИОК</i>	– Меѓународен олимписки комитет
<i>ИП</i>	– инјернејски јројокол
<i>ИПА</i>	– јрејјрисјајна јомош
<i>ИСО</i>	– Меѓународна организација за стандардизација
<i>ИСРМ</i>	– Инстијути за стандардизација на Република Македонија

Ј

<i>Ј</i>	– <i>јуџ</i>
<i>ЈЗ</i>	– <i>јуџозајаа</i>
<i>ЈЗО</i>	– <i>јавна здравствена организација</i>
<i>ЈИ</i>	– <i>јуџоисток</i>
<i>ЈКП</i>	– <i>јавно комунално предпријатие</i>
<i>ЈП</i>	– <i>јавно предпријатие</i>
<i>ЈСП</i>	– <i>јавно сообраќајно предпријатие</i>

К

<i>КК</i>	– <i>кошаркарски клуб</i>
<i>КС</i>	– <i>коњски сили</i>
<i>КТВ</i>	– <i>кабелска телевизија</i>
<i>КУД</i>	– <i>културно-уметничко друштво</i>

Л

<i>ЛЕД</i>	– <i>светилечка диода</i>
<i>ЛКМ</i>	– <i>Лекарска комора на Македонија</i>
<i>ЛОИ</i>	– <i>лејни олимписки игри</i>
<i>ЛЦД</i>	– <i>течнокристален екран</i>
<i>ЛШ</i>	– <i>Лиѓа на шампиони</i>

М

<i>МАНУ</i>	– <i>Македонска академија на науките и уметностите</i>
<i>МЖ</i>	– <i>Македонски железници</i>
<i>МИА</i>	– <i>Македонска информативна агенција</i>
<i>ММФ</i>	– <i>Меѓународен монетарен фонд</i>
<i>МНТ</i>	– <i>Македонски народен театар</i>
<i>МОБ</i>	– <i>Македонска опера и балет</i>
<i>МОК</i>	– <i>Македонски олимписки комитет</i>
<i>МПЦ</i>	– <i>Македонска православна црква</i>

Н

<i>НАТО</i>	– <i>Организација на Северноатлантски договор</i>
<i>НБРМ</i>	– <i>Народна банка на Република Македонија</i>
<i>НЛО</i>	– <i>неидентификуван летечки објект</i>
<i>НОБ</i>	– <i>Народноослободителна борба</i>

O

- ОБСЕ – Орѓанизација за безбедносќ и соработќка во Европќа
ОЛЕД – орѓанска светќлечка диода
ОН – Обединетќи нации
ООН – Орѓанизација на обединетќиите нации
ОПЕК – Орѓанизација на земќиите извознички на нафтќа
и нафтќени дериватќи
ОУ – основно училишќие

П

- ПЕН – Меѓународно здружение на писатќели
ПИОМ – Пензиско и инвалидско осигурување
на Македонија
ПТТ – поштиќа, телеѓраф, телефон

Р

- Р – република
РК – ракометќен клуб
РМ – Република Македонија

С

- С – север
САД – Соединетќи Американски Држави
СВП – Сќирушќи вечери на поезијаќа
СЕП – Секретариаќат за европски прашања
СЗ – северозапад
СЗО – Светќска здравствена орѓанизација
СИ – североисток
СМС – сервис за кратќки пораки
СОУ – средно оќишќинско училишќие
СССР – Сојуз на Советќскиите Социјалистќички Републики
СУГС – средно училишќие на Град Скопје
СФРЈ – Социјалистќичка Федеративна Република Југославија

Т

- ТВ – телевизија, телевизиски
ТЕЦ – термoeлекќирична централа

У

УБК	– Управа за безбедност и контраразузнавање
УГД	– Универзитет „Гоце Делчев“
УЕФА	– Унија на европските фудбалски асоцијации
УЈП	– Управа за јавни приходи
УКБ	– уликрајки бранови
УКИМ	– Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
УКЛО	– Универзитет „Св. Климент Охридски“
УНЕСКО	– Образовна, научна и културна организација при Обединетите нации
УНИЦЕФ	– Фонд за деца на Обединетите нации
УО	– управен одбор
УХМР	– Управа за хидрометеоролошки работи

Ф

Ф	– Фаренхајт(ови) (степенени)
ФАО	– Организација на ОН за храна и земјоделство
ФЗО	– Фонд за здравствено осигурување
ФИФА	– Меѓународна фудбалска федерација
ФК	– фудбалски клуб
ФФМ	– Фудбалска федерација на Македонија

Х

ХДР	– високодинамички ојсеџ
ХЕЦ	– хидроелектрична централа

Ц

Ц	– Целзиус(ови) (степенени)
ЦЕРН	– Европска организација за нуклеарни испитувања
ЦК	– централен комитет

Ч

ЧССР	– Чехословачка Социјалистичка Република
------	---

Ш

ШС	– шумско стопанство
ШФМ	– Шаховска федерација на Македонија

СКРАТУВАЊА НА ЗБОРОВИТЕ (АБРЕВИЈАЦИИ)

Зборовите се скратуваат заради заштеда на простор и време. Тие не се посебни зборови во македонскиот јазик, туку претставуваат скратени постојни зборови кои воопшто не се читаат во својата скратена форма. Со други зборови, скратувањата на зборовите функционираат само при пишувањето, а не и при зборувањето.

При образување на скратувањата треба да се имаат предвид две начела:

- Економичност – зборовите се кратат за да се заштедат простор и време; колку помалку букви содржи скратувањето, толку е поуспешна неговата творба;
- Разбирливост – економичноста не смее да влијае на разбирливоста на скратувањето.

Принципот на создавање скратувања во македонскиот јазик налага кратење на зборовите по согласка, односно пред самогласка. Само кај зборови скратени по првата буква кратењето може да е по самогласка. Има два начина на добивање скратувања во македонскиот јазик:

- Со пишување точка на местото на кратењето на зборот;
- Со пишување цртичка меѓу првата буква и последната буква или последниот слог.

339. Најекономични и најчести се скратувањата сведени на првата буква на зборот. Такви се, на пример, следниве:

в. – век; *види*; *весник*

џ. – *џодина*; *џосџодин*

ж. – *женски*

л. – *лице*

м. – *месџо*; *машки*

о. – *оџец*

р. – *род*

с. – *село*

џ. – *џочка*

х. – *хоџел*

Мерните единици што се користат често надвор од научната сфера на употреба се пишуваат со кирилски букви и без точка: *м* – метар, *мм* – милиметар, *см* – сантиметар и центиметар, *км* – километар, *л* – литар, *мл* – милилитар, *џ* – грам, *кџ* – килограм, *џ* – тон итн.

Како што може да се забележи, некои скратувања се однесуваат на повеќе зборови. Тоа е практика само тогаш кога контекстот е доволен да биде јасно на кој збор се однесува скратувањето.

Празно место се остава меѓу два скратени збора (на пример: *м. р.* – машки род, но не меѓу две компоненти на сложен збор: *ӣл.н.* – таканаречен).

340. Многу зборови се кратат пред првата самогласка:

бр. – *број*

вл. – *влез*

џр. – *џрад*

гр. – *груго*

кн. – *книџа*

мн. – *множина*

ӣл. – *ӣланина; ӣлошиӣад*

ӣр. – *ӣример*

св. – *свешти, свешта; свршен (џлаџол)*

сл. – *слика; слично*

сӣ. – *сӣисание; сӣореди*

ср. – *среден (род)*

чл. – *член*

341. Некои зборови се кратат пред втората самогласка:

ал. – *алинеја*

арх. – *архӣӣекѣӣ; архаизам*

ас. – *асисѣӣенѣӣ*

асѣир. – *асѣирономија*

безл. – *безличен (џлаџол)*

бел. – *белешка*

боѣӣ. – *боѣӣаника*

бул. – *булевар*

џимн. – *џимназија*

џл. – *џлаџол*

џод. – *џодина*

џрам. – *џрамайѣӣика*

дем. – *деминуѣӣив*

ден. – *денари*

диѣӣл. – *диѣӣломиран*

доц. – *доценѣӣ*

едн. – еднина
заб. – забелешка
изл. – излез
инж. – инженер
ист. – историја
мат. – математика
об. – обично
прев. – преведувач
проф. – професор
спец. – специјалист
разг. – разговорно
таб. – табела
ул. – улица
физ. – физика
хем. – хемија

- 342.** Ретко се среќаваат скратувања кои завршуваат пред третата самогласка во зборот:

админ. – административно
анат. – анатомија
аор. – аорис
геогр. – географија
зоол. – зоологија
ирон. – иронично
неол. – неологизам
несанд. – несандарно
филол. – филологија

- 343.** Сосем ретко зборовите се кратат пред четвртата самогласка:

археол. – археологија

- 344.** Поретко, скратувањата се добиваат со поврзување со цртичка на првата и последната буква или на првата буква и последниот слог во зборот и по правило не ја менуваат својата форма, особено пред имиња. Ако сепак треба да ја сменат својата форма, не треба да се кратат (на пример: *и се обраќив на љ-а Пејровска; и се обраќив на љосиоѓаиња шиио сиоеше пред мене*):

љ-а – љосиоѓа (неуитрална форма за означување женско лице)
љ-ца – љосиоѓица (младо женско лице без оглед на брачен статус)
љ-ѓа – љосиоѓа (возрасно женско лице без оглед на брачен статус)

д-р – доктор на науки

м-р – магистар

о-ви – остворени

о-в – остворени

с-ка – сметка

- 345.** Кај сложените зборови скратувањето се образува со примена на принципот кај секоја од компонентите на сложениот збор:

с.р. – своерачно

и.н. – ишканаречен

сш.сл. – сшарословенски

- 346.** Ако се крати полусложенка, цртчката останува:

зам.-мин. – заменик-министар

ген.-полк. – генерал-полковник

- 347.** Скратувањата од латинско потекло не ги почитуваат секогаш принципите на кратење на зборот во македонскиот јазик. Некои од нив, по традиција, се пишуваат со големи букви:

А. А. – ад акти

Н. Б. – ноша бене

П. С. – иосш скришум

- 348.** По традиција, и други скратувања отстапуваат од македонските принципи:

и. е. – ишо ести

ишн. – и ишака нашаму (вака, главно, за да се разликува од и.н. – ишканаречен)

- 349.** Кога се кратат групи зборови, се почитуваат општите принципи:

зб. на ирев. – забелешка на иреведувачош

в. д. – вршишел на должност

и др. – и друго, и друго

и сл. – и слично

ж. р. – женски род

м. р. – машки род

ср. р. – среден род

н. е. – новаша/нашаша ера

нар. иоез. – народна иоезија

о. з. – оваа зодина

о. м. – овој месец

ио Хр. – ио Христ

и.р. н. е. – иред новаша/нашаша ера

ѝр. Хр. – ѝрег Хрисѝа

сѝ. сѝ. – сѝар сѝил

350. Во поново време се зголемува бројот на скратувањата кај кои се крати само првата компонента: *е-ѝошѝа, е-дневник, е-влада, е-услугѝ* итн.

351. Личните имиња, заради економичност, се кратат по првата буква, без разлика дали е таа самогласка или согласка: *Т. Димѝѝровски, И. Точко, Т. Проески, А. Каренина*. Сепак, за да биде јасно за кое име станува збор, во некои случаи се вклучува и втората буква: *Бл. Корубин, Ал. Сариевски, Вл. Малески*.

СПИСОК НА ПОЧЕСТИ СКРАТУВАЊА

А

а. а. – за лаѝ. ad acta – во акѝиѝе

ав. – авенија

авсѝр. – авсѝриски

авсѝрал. – авсѝралиски

аѝр. – аѝрономија

админ. – админисѝраѝивно

аз. – азиски

ак. – академски

ак. ѝод. – академска ѝодина

акад. – академик

алб. – албански

амер. – американски

анайѝ. – анайѝомија

анѝл. – анѝлиски

анон. – анонимно

анѝройѝ. – анѝройѝологија

арайѝ. – арайѝски

арх. – архѝѝекиѝ

археол. – археологија

архѝѝ. – архѝѝекиѝура

ас. – асисѝенѝ

асѝр. – асѝрономија

асѝрол. – асѝрологија

афр. – африкански

Б

б. б. – без број

банк. – банкарсѝиво

бел. – белешка

Библ. – Библија

биол. – биологија

белор. – белоруски

боѝ. – боѝаника

бр. – број

брод. – бродарсѝиво

буѝ. – буѝарски

букв. – буквално

В

в. – век

в. – весник

в. – види

в. д. – врѝѝѝел на должносѝ

воен. – воен ѝермин

вонр. – вонреден

вѝор. – вѝоричен

Г

џ. – *џодина*
џ. – *џосиодин*
џ. г. – *џеоџрафска должина*
џ. ш. – *џеоџрафска ширина*
џен. – *џенерален*
џеоџр. – *џеоџрафија*
џеол. – *џеолошки*
џеом. – *џеомеџрија*
џерм. – *џермански*
џимн. – *џимназија*
џл. – *џлава*
џл. – *џлавен*
џл. – *џлаџол*
џод. – *џодина*
џрам. – *џрамаџика*
џрч. – *џрчки*
џ-а – *џосиоџа* (неутрална форма за означување женско лице)
џ-џа – *џосиоџа* (возрасно женско лице без оглед на брачниот статус)
џ-џа – *џосиоџиџа* (младо женско лице без оглед на брачниот статус)

Д

дан. – *дански*
дијал. – *дијалеџино*
диџл. – *диџломиран*
дир. – *дирекџор*
доџ. – *доџениџ*
д-р – *доџиор* (научна џиџиџула)

Е

евр. – *евроџски*
е-дневник – *елеџиронски дневник*

екол. – *еколоџија*
екон. – *економиџа*
ел.џехн. – *елеџироџехника*
е-џоџиџа – *елеџиронска џоџиџа*
есиџ. – *есиџонски*
еџнол. – *еџнолоџија*

Ж

ж. – *женски*
ж. р. – *женски род*
жарџ. – *жарџонски*

З

зб. – *збир*
зб. – *збирен*
зб. – *збирка*
зб. – *зборник*
зоол. – *зоолоџија*

И

Ибид./Ibid., Иб./Ib. – *истио*
и др. – *и друџо, и друџи*
и сл. – *и слично, и слични*
изв. – *изворно*
изд. – *издание*
инж. – *инженер*
исл. – *исландски*
ислам. – *исламски*
исџ. – *исџориџа*
иџал. – *иџалиџански*
иџн. – *и џаџа наџџаму*

Ј

ј. – *јазик*
јаз. – *јазик*
јаџ. – *јаџонски*

К

кай̄. – кай̄еџорија
кай̄ал. – кай̄алонски
кай̄ол. – кай̄олички
кин. – кинески
кл. – класа
кн. – книџа
кор. – корејски

Л

л. – лице
лај̄. – лај̄ински
линџв. – линџвистика
лиј̄. – лиј̄ерај̄ура

М

м. – машки
м. – месец
м. – место
м. р. – машки рог
М. П. – место за ѝечай̄
мак. – македонски
мај̄. – мај̄емај̄ика
мед. – медицина
меј̄еор. – меј̄еорологија
мл. – милион, милиони
мин. џ. – минај̄ај̄а година
мин. м. – минај̄ај̄ој̄ месец
м-р – маџисѣер

Н

н. е. – наша/нова ера
н. в. – надморска висина
на ѝр. – на ѝример
нар. – народен
норв. – норвешки

О

о. џ. – оваа година
о. м. – овој месец
одн. – односно

П

ѝ. ф. – ѝошѣенски фах
ѝерс. – ѝерсиски
ѝо Хр. – ѝо Христѣа
ѝол. – ѝоловина
ѝол. – ѝолски
ѝолиј̄. – ѝолиј̄ика
ѝорѝ. – ѝорѝуџалски
ѝр. – ѝример
ѝр. н. е. – ѝред нашај̄а ера
ѝр. Хр. – ѝред Христѣа
ѝрасл. – ѝрасловенски
ѝравосл. – ѝравославно
ѝрев. – ѝреведувач
ѝрв. – ѝрвичен
ѝрим. – ѝримариус
ѝрим. – ѝримарен
ѝрир. – ѝриредувач
ѝрив. – ѝривај̄ен
ѝроф. – ѝрофесор

Р

р. – род
р. – роден
ред. – редовен
ром. – романски
рус. – руски

С

св. – свей̄и, свей̄а
сл. – слика
сл. – слично

сл. – словенски
 слов. – словенечки
 словач. – словачки
 социол. – социологија
 сї. – сїисание
 сї. – сїореди
 сїорї. – сїорїски ѿермин
 срї. – срїски
 ср. – среден
 ср. р. – среден рог
 с.р. – своерачно
 сї. сї. – сїар сїил
 сїр. – сїраница
 сї.сл. – сїарословенски

Т

ї. – їочка
 ї. е. – їо есї
 їаб. – їабела
 їехн. – їехнички
 ї.н. – їаканаречен
 їрад. – їрадиционално
 їрџ. – їрџовски
 їур. – їурски

У

укр. – украински
 унџ. – унџарски

ул. – улица
 ул. – улоџа
 уч. – ученик, ученичка
 ур. – уредник

Ф

фиџ. – фиџураїивно
 физ. – физика
 физиол. – физиологија
 филоз. – филозофија
 филол. – филологија
 филос. – философија
 фин. – фински
 фр. – француски

Х

хем. – хемија
 хол. – холандски
 хрв. – хрвайски

Ч

чеш. – чешки
 чл. – член

Ш

шв. – шведски
 шї. – шїански

VIII.

ПРЕДАВАЊЕ НА МАКЕДОНСКОТО ПИСМО СО ЛАТИНИЦА

ПРЕДАВАЊЕ НА МАКЕДОНСКОТО ПИСМО СО ЛАТИНИЦА

- 352.** Понекогаш има потреба да се служиме со латиница во официјални пишувани форми (имиња, патокази, фирми, регистарски таблички, етикети и др.). По традиција, македонските гласови се предаваат со овие печатни и ракописни латинични букви:

<u>A, a</u>	<u>Б, б</u>	<u>В, в</u>	<u>Г, г</u>	<u>Д, д</u>	<u>Ѓ, ѓ</u>	<u>Е, е</u>	<u>Ж, ж</u>	<u>З, з</u>	<u>S, s</u>	<u>И, и</u>
A, a	B, b	V, v	G, g	D, d	Ǧ, ǧ	E, e	Ž, ž	Z, z	Dz, dz	I, i
<i>A, a</i>	<i>B, b</i>	<i>V, v</i>	<i>G, g</i>	<i>D, d</i>	<i>Ǧ, ǧ</i>	<i>E, e</i>	<i>Ž, ž</i>	<i>Z, z</i>	<i>Dz, dz</i>	<i>I, i</i>
<u>J, j</u>	<u>К, к</u>	<u>Л, л</u>	<u>Љ, љ</u>	<u>М, м</u>	<u>Н, н</u>	<u>Њ, њ</u>	<u>О, о</u>	<u>П, п</u>		
J, j	K, k	L, l	Lj, lj и Љ, љ	M, m	N, n	Nj, nj и Њ, њ	O, o	P, p		
<i>J, j</i>	<i>K, k</i>	<i>L, l</i>	<i>Lj, lj</i> и <i>Љ, љ</i>	<i>M, m</i>	<i>N, n</i>	<i>Nj, nj</i> и <i>Њ, њ</i>	<i>O, o</i>	<i>P, p</i>		
<u>P, p</u>	<u>С, с</u>	<u>Т, т</u>	<u>Ќ, ќ</u>	<u>У, у</u>	<u>Ф, ф</u>	<u>Х, х</u>	<u>Ц, ц</u>	<u>Ч, ч</u>	<u>Џ, џ</u>	<u>Ш, ш</u>
R, r	S, s	T, t	Ќ, ќ	U, u	F, f	H, h	C, c	Č, č	Dž, dž	Š, š
<i>R, r</i>	<i>S, s</i>	<i>T, t</i>	<i>Ќ, ќ</i>	<i>U, u</i>	<i>F, f</i>	<i>H, h</i>	<i>C, c</i>	<i>Č, č</i>	<i>Dž, dž</i>	<i>Š, š</i>

- 353.** За пренесувањето на македонската кирилица со латинично писмо кај личните имиња во официјални документи (лични карти, патни исправи: пасоши, визи) и др. се користат следните букви без дијакритички знаци:

<u>A, a</u>	<u>Б, б</u>	<u>В, в</u>	<u>Г, г</u>	<u>Д, д</u>	<u>Ѓ, ѓ</u>	<u>Е, е</u>	<u>Ж, ж</u>	<u>З, з</u>	<u>S, s</u>	<u>И, и</u>
A, a	B, b	V, v	G, g	D, d	Gj, gj	E, e	Zh, zh	Z, z	Dz, dz	I, i
<u>J, j</u>	<u>К, к</u>	<u>Л, л</u>	<u>Љ, љ</u>	<u>М, м</u>	<u>Н, н</u>	<u>Њ, њ</u>	<u>О, о</u>	<u>П, п</u>	<u>Р, р</u>	<u>С, с</u>
J, j	K, k	L, l	Lj, lj	M, m	N, n	Nj, nj	O, o	P, p	R, r	S, s
<u>T, т</u>	<u>Ќ, ќ</u>	<u>У, у</u>	<u>Ф, ф</u>	<u>Х, х</u>	<u>Ц, ц</u>	<u>Ч, ч</u>	<u>Џ, џ</u>	<u>Ш, ш</u>		
T, t	Kj, kj	U, u	F, f	H, h	C, c	Ch, ch	Dj, dj	Sh, sh		

Примери: Аврамовски – *Avratovski*, Аџиматиново – *Adjimatovo*, Боџган – *Bogdan*, Брезница – *Breznica*, Василев – *Vasilev*, Велес – *Veles*, Груевски – *Gruevski*, Галичник – *Galichnik*, Дучевска – *Duchevska*, Дебар – *Debar*, Ѓорџија – *Gjorgija*, Ѓуриштие – *Gjurishte*, Елена – *Elena*, Жарко – *Zharko*, Желино – *Zhelino*, Жужње – *Zhuzhnje*, Зоран – *Zoran*, Зелениково – *Zelenikovo*, Свезда – *Dzvezda*, Свеџор – *Dzvegor*, Илија – *Илија*, Извор – *Izvor*, Јован – *Jovan*, Јабланица – *Jablanica*, Конески – *Koneski*, Крушево – *Krushevo*, Ленка – *Lenka*, Лешок – *Leshok*, Љуџка – *Ljupka*, Љубаништиа – *Ljubanishta*, Мирко – *Mirko*, Маџиров – *Madjirov*, Маврово – *Mavrovo*, Надежда – *Nadezhda*, Небреџово – *Nebregovo*, Оџњановски – *Ognjanovski*, Оџуње – *Otunje*, Петар – *Petar*, Пехчево – *Pehchevo*, Ристио – *Risto*, Раговиш – *Radovish*, Свеџо – *Sveto*, Скопје – *Skopje*, Тодоровски – *Todorovski*, Требиштие – *Trebishte*, Корвезировски – *Kjorvezirovski*, Кафа – *Kjafa*, Николик – *Nikolikj*, Антиќ – *Antikj*, Убавка – *Ubavka*, Усје – *Usje*, Филип – *Filip*, Фурка – *Furka*, Христина – *Hristina*, Демир Хисар – *Demir Hisar*, Света – *Sveta*, Црквико – *Crkvino*, Чинџо – *Chingo*, Чаир – *Chair*, Џукески – *Djukeski*, Џугимирци – *Djidimirci*, Шишковски – *Shishkovski*, Штип – *Shtip*.

а) Во *Siljan*, *iljada*, *zelje* и др. *lj* има вредност на *lj*.

б) Во *nadzor*, *nadzemi* и др. *dz* има вредност на *gz*.

- 354.** Со латиничните системи од соодветните јазици се допушта пишување на: странски и на мешовити фирми со регистриран заштитен знак; електронски адреси; веб-локации на интернет; генерички и заштитени имиња на лекови; некои скратеници; како и на имиња на странски државјани во официјални документи.

Примери: *post scriptum*, *Lek-Skopje Sandoz (Lek Ljubljana)*, *acetisal*, *km*, <http://imj.ukim.edu.mk/>, *Oscar Wilde* (на англиски), *Cafer* (на турски).

ДЕЛЕЊЕ НА ЗБОРОТ НА
КРАЈОТ ОД РЕДОТ

355. Кога нема доволно простор, последниот збор во редот се дели со - (цртичка), која се пишува по првиот дел од зборот.

- a) При пренесувањето на зборот во друг ред се раководиме од правилото за делење на зборовите на слогови: *ли-ѝе-ра-ѝу-ра, ја-зик, кул-ѝу-ра.*
- б) Еднословните зборови не се делат: *маж, враѝ, жолѝ, дожд, смрѝ.*
- в) Кога ќе се најдат внатре во зборот две самогласки една до друга, тие може да се разделуваат: *сме-ење, ѝе-ење, на-ука, сѝо-ење.*
- г) Кога две самогласки се на крајот од зборот, не се разделуваат: *оѝи-гоа, ви-каа.*

356.

- a) Ако внатре во зборот се една до друга две согласки, тие при пренесувањето на дел од зборот се разделуваат: *ѝлис-ка, мас-ка, седен-ка, жраѝ-че, геѝен-це.*
- б) Наставките: *-сѝво (-ѝѝво), -ски (-чки)* и *-сѝвен (-ѝѝвен)* се пренесуваат цели во следниот ред: *ѝпроизвод-сѝво, блажородни-ѝѝво, жосѝод-ски, времен-ски, скиѝни-чки, величе-сѝвен, дру-ѝѝвен.*

357.

- a) Сложените зборови ги пренесуваме според составните делови: *море-ѝловсѝво, рамно-ѝравен, ѝемно-црвен.*
- б) Претставките во зборовите не се разделуваат во друг ред: *ѝреѝ-ѝосѝавка, изна-слуша, ѝро-чиѝа, дис-баланс, ѝосѝ-дѝѝломски, би-лаѝерален.*
- в) При пренесувањето на вториот дел од полусложените зборови знакот (-) се става на крајот од редот и во почетокот на следниот ред:
исѝориско-
-релиѝиозен
ѝрилеѝско-
-биѝолски

ТРАНСКРИПЦИЈА И
ТРАНСЛИТЕРАЦИЈА
НА ТУЃИТЕ ИМИЊА

АЛБАНСКИ ЈАЗИК

358. Албанското писмо има 36 букви, односно фонemi, од кои 7 самогласки и 29 согласки. Иако најголемиот број согласки се бележат со еден знак, согласките *dh, gj, ll, nj, rr, sh, th, xh* и *zh* се диграфи (се бележат со два знака).

- a) Акцентот во албанскиот јазик нема фиксирано место (може да се акцентира последниот слог, претпоследниот или третиот слог од крај). Кај менливите зборови при деклинација и конјугација акцентот останува статичен.
- б) Табела на транскрипција на албанското латинично писмо во македонско кирилско писмо.

Албанско писмо (големи букви)	Албанско писмо (мали букви)	Македонско писмо (големи букви)	Македонско писмо (мали букви)
Ç	ç	Ч	ч
Dh	dh	Д*	д
Ë	ë	Е ¹	е
Gj	gj	Ѓ	ѓ
L	l	Љ/Л ²	љ/л
Ll	ll	Л	л
Nj	nj	Њ	њ
Q	q	Ќ	ќ
Rr	rr	Р*	р
Sh	sh	Ш	ш
Th	th	Т*	т
X	x	С	с
Xh	xh	Џ	џ
Y	y	И ³	и
Zh	zh	Ж	ж

• **Коментари кон табелата:**

- (*) Поаѓајќи од начелото дека буквите од албански на македонски јазик треба да се пренесат на начин што ќе биде најблиску до нивниот оригинален изговор, албанските диграфи [Dh]/[dh] треба да се пренесат со [Д]/[д], [Th]/[th] со [Т]/[т] и [Rr]/[rr] со [Р]/[р]: *Dardhishta* – *Даргушиџа*,

Bardhi – Барѓи, Fatbardha – Фаџџбарѓа; Thimi – Тими, Thoma – Тома, Thaçi – Тачи, Rromir – Ромир, Rrushe – Руше, Rrezarta – Резарџа.

- (1) Буквата [Ě] треба да се пренесе со [E] во иницијална и во медијална позиција, а во финална позиција не се пишува воопшто:

Во медијална позиција: *Engjëllushe – Енџелуше, Arbër – Арбер, Hëna – Хена, Shkëlzen – Шкељзен, Gëzim – Гезим.*

Во финална позиција: *Dhuratë – Дураџ, Ermirë – Ермир, Bardhë – Барѓ, Zanë – Зан; Zojë – Зој.*

- (2) Буквата [L] треба да се пренесе со [Љ], освен во случаи кога [L] се наоѓа пред [e], [и] и [j], кога треба да се пренесе со Л.

На пример: *Lumturie – Љумџуриџ, Lumnie – Љумниџ, Labinot – Љабиноџ, Lavdrim – Љавдрим, Lorik – Љорик, Loreta – Љорџа, Albiona – Аљбиона, Altin – Аљџин, Alketa – Аљкеџа; но: Lirie – Лурџ, Lirik – Лурик, Lindita – Линдиџа, Leonora – Леонора, Leka – Лека, Leutrim – Леуџрим, Halim – Халим, Vledar – Влегар.*

- (3) Буквата [Y] треба да се пренесе со [И]: *Ylber – Иљбер, Yll – Ил, Bardhyl – Барџиљ, Yllka – Илка.*

АНГЛИСКИ ЈАЗИК

- 359.** Гласовните системи на англискиот и на македонскиот јазик се многу различни. Пред сè, тие се разликуваат според вкупниот број фонеме – англискиот јазик има повеќе самогласни, а помалку согласни фонеме од македонскиот јазик.

Дополнителна тешкотија при споредувањето на гласовите на двата јазика претставуваат територијалните варијанти на англискиот јазик. При транскрипција на англиските гласови треба да се земе предвид изговорот на британската и на американската варијанта.

Сепак, најголем проблем при споредувањето на гласовните системи на англискиот и на македонскиот јазик претставува ортографијата на англискиот јазик. За разлика од македонскиот правопис, англискиот правопис е сложен со разновидни комбинации на соодносот буква–глас. Имено, тој се карактеризира со повеќе гласови (фонеме) од букви (графеме) поради што буквите мора да се комбинираат за да означат одреден глас. Можни се следниве појави: а) еден глас се обележува со една или повеќе букви, и б) една буква самостојно означува неколку различни гласови или влегува во повеќе буквени групи и означува повеќе гласови. Токму затоа, графемата не може да биде појдовна точка при транскрибирањето на англиските имиња во македонскиот јазик.

При пренесувањето на англиските гласови на македонски појдовна точка треба да биде нивниот изговор, а не начинот на кој се пишуваат, односно транскрипцијата да се бележи во однос на тоа како македонските говорители го перципираат конкретниот англиски глас. Според овој принцип, англиските гласови треба да се пренесат со звуково најсличниот глас од македонскиот јазик, при што се дозволуваат одредени отстапувања во однос на општите класификаторни параметри на гласовите. Вториот принцип кој треба да се запази е принципот на полесен изговор во согласност со особеностите на македонскиот јазик. Според овој принцип, гласовите кои не постојат во македонскиот јазик треба да се транскрибираат со звуково сличен глас или транскрипцијата на македонски да се надополни од англиската пишана форма (на пример, *Клинџон*, а не *Клинџн* од *Clinton*).

а) Самогласки и дифтонзи

- Вокалните системи на македонскиот и на англискиот јазик се значително различни. Македонскиот петчлен вокален систем е многу поедноста-

вен од англискиот: британската варијанта има дваесет членови од кои дванаесет монофтонзи (пет долги и седум кратки) и осум дифтонзи, додека американската варијанта брои единаесет монофтонзи (пет долги и шест кратки) и пет дифтонзи.

Иако кај дел од англиските самогласки постои преклопување на фонолошките домени со македонските самогласки, речиси секоја англиска самогласка може да се квалификува како непостоен глас во македонскиот јазик. Во табела 1 се претставени англиските самогласки и дифтонзи (споредбено за британската и американската јазична варијанта), графемите со кои се означуваат овие гласови и македонските самогласки кои најприближно соодветствуваат на нивниот изговор. Тие се поткрепени со примери каде што гласот се јавува во акцентирана почетна, средишна и/или крајна позиција на зборот (во зависност од карактеристичната дистрибуција на гласот во зборот). Фонемските симболи кои се користени во табелите се во согласност со конвенционалните симболи на Меѓународната фонетска азбука.

Англиските самогласки се природно долги /i:, a:, ɔ:, u:, z:/ или кратки /ɪ, e, æ, ʌ, ɒ, ʊ, ə/. Природната должина на самогласките е дистинктивен белег и не е константна во изговорот; таа е условена од придружните гласови, од положбата во слогот, од должината на зборот и од интонацијата. При пренесувањето на англиските самогласки на македонски не се зема предвид нивната должина бидејќи таа нема смислоразликувачко значење во македонскиот јазик.

Англиската самогласка /æ/ покажува варијантност во пренесувањето на македонски, каде што наизменично се употребуваат *e* и *a*. Македонските говорители оваа самогласка почесто ја перципираат како *e*, иако таа е звуково поблиска до *a*. Графијата, исто така, влијае таа да се адаптира и како *a*. Наизменичната употреба на двете графеме може да се забележи во следниве примери: *Елис* и *Алис/Алиса* од *Alice* (се претпочита *Алис*), но и *Меџ* и *Маџ* од *Matt* (се претпочита *Меџ*). Многу имиња се веќе одомакени во македонскиот јазик со едната или другата фонема/буква поради што ваквата варијантност треба да се дозволи.

Дифтонзите во англискиот јазик имаат фонемски статус: двата самогласни елемента на дифтонгот акустички се доживуваат како единствен глас и секогаш му припаѓаат на ист слог. Иако во македонскиот јазик не постојат дифтонзи, гласовните низи *au*, *aj*, *ej* и *oj* се акустички слични на англиските /aʊ/, /aɪ/, /eɪ/ и /ɔɪ/ така што нивната транскрипција е директна. Останатите дифтонзи /əʊ(ou), eə, uə, ɪə/ се адаптираат со комбинирање на два гласа акустички слични на двата елемента од дифтонгот (в. табела 1).

Табела 1. Самогласки и дифтонзи во акцентирана позиција на зборот

Англиски		графема или графема	Македонски буква или букви	Примери		
британска фонема	американска фонема			англиски	македонски	
/i:/	/i:/	e	и	<i>Eton</i> <i>Steve</i>	<i>Иџтон</i> <i>Сџив</i>	
		i	и	<i>Rita</i> <i>Gandhi</i>	<i>Риџа</i> <i>Ганди</i>	
		ee	и	<i>Reed</i>	<i>Рид</i>	
		ea	и	<i>Keats</i>	<i>Киџс</i>	
		ie	и	<i>Fielding</i>	<i>Филдинџ</i>	
		ei	и	<i>Sheila</i>	<i>Шила</i>	
		eu	и	<i>Keyes</i>	<i>Киз</i>	
/ɪ/	/ɪ/	i	и	<i>Jim</i>	<i>Џим</i>	
		y	и	<i>Sybil</i>	<i>Сибил</i>	
/e/	/ɛ/	e	e	<i>Ted</i>	<i>Тед</i>	
		a	e	<i>Thames</i>	<i>Темза</i>	
		ea	e	<i>Reading</i>	<i>Рединџ</i>	
		ei	e	<i>Greig</i>	<i>Греџ</i>	
/æ/	/æ/	a	e/a	<i>Harry</i> <i>Sam</i>	<i>Хери/Хари</i> <i>Сем/Сам</i>	
			a	<i>Alfred</i> <i>Dallas</i>	<i>Алфред</i> <i>Далас</i>	
			e	<i>Jack</i> <i>Manhattan</i>	<i>Џек</i> <i>Менхейџен</i>	
/ʌ/	/ʌ/	u	a	<i>Russell</i>	<i>Расел</i>	
			y	<i>Gulliver</i>	<i>Гуливер</i>	
			o	<i>London</i>	<i>Лондон</i>	
			ou	<i>Young</i>	<i>Јанџ</i>	
/ɑ:/	/ɑr/ /ɑ:r/	a	a	<i>Bath</i> <i>Lancelot</i>	<i>Баџ</i> <i>Ланселотџ</i>	
			ar	<i>Arnold</i> <i>Parker</i>	<i>Арнолд</i> <i>Паркер</i>	
		er	ep	<i>Derby</i>	<i>Дерби</i>	
			ap	<i>Clerk</i>	<i>Кларк</i>	
		al	ал	<i>Palmer</i>	<i>Палмер</i>	
/ɒ/	/ɑ:/	o	o	<i>Robert</i>	<i>Робертџ</i>	
			a	<i>Warrick</i>	<i>Ворик</i>	
			ou	<i>Gloucester</i>	<i>Глосџтер</i>	
			au	o	<i>Austin</i>	<i>Осџин</i>
				av	<i>Austria</i>	<i>Авсџрија</i>
aw	o	<i>Lawrence</i>	<i>Лоренс</i>			

Х. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

Англиски		Македонски	Примери		
британска фонема	американска фонема	графема или графема	буква или букви	англиски	македонски
/ɔ:/	/ɔ:/ /ɔɪ/	or	ор	<i>Gordon</i>	<i>Гордон</i>
		ore	ор	<i>More</i>	<i>Мор</i>
		ar	ор	<i>Warner</i>	<i>Ворнер</i>
		our	ор	<i>Rourke</i>	<i>Рорк</i>
		a	о	<i>Walter</i>	<i>Волтер</i>
		au	о	<i>Chaucer</i>	<i>Чосер</i>
		aw	о	<i>Shaw</i>	<i>Шо</i>
		augh	о	<i>Maugham</i>	<i>Мом</i>
		ou	о	<i>Poulett</i>	<i>Полиџ</i>
ough	о	<i>Broughton</i>	<i>Бројтон</i>		
/ʊ/	/ʊ/	o	у	<i>Wolsey</i>	<i>Вулзи</i>
		u	у	<i>Pulitzer</i>	<i>Пулицер</i>
		oo	у	<i>Wood</i>	<i>Вуд</i>
/u:/	/u:/	o	у	<i>Blomfield</i>	<i>Блумфилд</i>
		u	у	<i>Lucas</i>	<i>Лукас</i>
		oo	у	<i>Bloomsbury</i>	<i>Блумзбери</i>
		ou	у	<i>Dougal</i>	<i>Дугал</i>
		oe	у	<i>Bloemfontein</i>	<i>Блумфонтејн</i>
		ew	у ју	<i>Brewster</i> <i>Ewan</i>	<i>Брусџер</i> <i>Јуан</i>
		ui	у	<i>Cruise</i>	<i>Круз</i>
		eu	ју	<i>Eugene</i>	<i>Јуџин</i>
/ɜ:/	/ɜ:/ /ɜ:r/	er	ер	<i>Bernard</i>	<i>Бернард</i>
		err	ер	<i>Kerr</i>	<i>Кер</i>
		ear	ер р	<i>Stearn</i> <i>Searle</i>	<i>Стерн</i> <i>Срл</i>
		our	ер	<i>Bourke</i>	<i>Берк</i>
		ir	ир	<i>Firth</i>	<i>Фирџ</i>
		yr	ир р	<i>Myrtle</i> <i>Byrn</i>	<i>Мирџл</i> <i>Брн</i>
		or	ор	<i>Wordsworth</i>	<i>Вордсворџ</i>
		ur	ур ер ар/р	<i>Ursula</i> <i>Churchill</i> <i>Turner</i>	<i>Урсула</i> <i>Черчил</i> <i>Тарнер/</i> <i>Трнер</i>

Англиски		Македонски	Примери		
британска фонема	американска фонема	графема или графеме	буква или букви	англиски	македонски
/eɪ/	/eɪ/	a	еј е	<i>Jake</i> <i>Shakespeare</i> <i>Wales</i>	<i>Џејк</i> <i>Шекспир</i> <i>Велс</i>
		ai	еј е	<i>Daisy</i> <i>Twain</i>	<i>Дејзи</i> <i>Твен</i>
		ay	еј	<i>Wayne</i>	<i>Вејн</i>
		ae	еј	<i>Mae</i>	<i>Меј</i>
		ei(gh)	еј	<i>Leighton</i>	<i>Лејџион</i>
		ea	еј	<i>Yeats</i>	<i>Јејтс</i>
		ey	еј	<i>Heywood</i>	<i>Хејвуд</i>
		é e	е е	<i>Le Carré</i> <i>Olivier</i>	<i>Ле Каре</i> <i>Оливије</i>
/aɪ/	/aɪ/	i	ај и	<i>Wilde</i> <i>Iceland</i>	<i>Вајлд</i> <i>Исланд</i>
		y	ај	<i>Tyson</i>	<i>Тајсон</i>
		igh	ај	<i>Brighton</i>	<i>Брајџион</i>
		eigh	ај	<i>Creighton</i>	<i>Крејџион</i>
		uy	ај	<i>Guy</i>	<i>Гај</i>
		ye	ај	<i>Rye</i>	<i>Рај</i>
/ɔɪ/	/ɔɪ/	oi	ој	<i>Moirra</i>	<i>Мојра</i>
		oy	ој	<i>Joyce</i>	<i>Џојс</i>
/aʊ/	/aʊ/	ou	ау	<i>Pound</i>	<i>Паунд</i>
		ow	ау	<i>Howard</i>	<i>Хауард</i>
/əʊ/	/oʊ/	o	о	<i>Fiona</i>	<i>Фиона</i>
		oe	оу о	<i>Roen</i> <i>Joe</i>	<i>Роуен</i> <i>Џо</i>
		oa	оу	<i>Oakley</i>	<i>Оукли</i>
		ow	оу	<i>Bowie</i>	<i>Боуви</i>
		ou	о	<i>Boulton</i>	<i>Болџион</i>
		eau	о	<i>Beaumont</i>	<i>Бомониј</i>
		ear	ир	<i>Lear</i>	<i>Лир</i>
/ɪə/	/ɪr/	eer	ир	<i>Greer</i>	<i>Грир</i>
		ere	ир	<i>Gere</i>	<i>Гир</i>
		eir	ир	<i>Deirdre</i>	<i>Дирдре</i>
		ier	ир	<i>Pierce</i>	<i>Пирс</i>
		ea	иа	<i>Leah</i>	<i>Лиа (Леа)</i>
		eo	ео	<i>Theodore</i>	<i>Теодор</i>
		ia	ија	<i>Julia</i>	<i>Џулија</i>

X. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

Англиски			Македонски	Примери	
британска фонема	американска фонема	графема или графеме	буква или букви	англиски	македонски
/eə/	/ɛ/	are	ep	<i>Clare (Claire)</i>	<i>Клер</i>
		air	ep	<i>Blair</i>	<i>Блер</i>
		aire	ep	<i>Astaire</i>	<i>Астџер</i>
		ear	ep	<i>Bearsden</i>	<i>Берзден</i>
		a	e	<i>Mary</i>	<i>Мери</i>
/ʊə/	/ʊr/	oor	yp	<i>Moore</i>	<i>Мур</i>
		our	yp	<i>Bourbon</i>	<i>Бурбон</i>
		ur	yp jyp	<i>Drury</i> <i>Uriel</i>	<i>Друри</i> <i>Јуриел</i>
		ure	yp jyp	<i>McClure</i> <i>Buren</i>	<i>Мекклур</i> <i>Бјурен</i>

- Англиските самогласки може да се најдат во акцентирани и во неакцентирани слогови во зборот, освен /ɜ:/ која се јавува исклучиво во акцентирани позиции на зборот и /ə/ која се јавува исклучиво во неакцентирани позиции на зборот и се карактеризира со честа употреба. Овие две самогласки се исти по квалитет, единствено се разликуваат по природната должина. Во македонскиот јазик акустички најсличен глас на овие два англиски гласа е „темната“ самогласка. При нивното пренесување на македонски треба да се додаде буква според пишаната форма на зборот. Во табела 1 се наведени најчестите графеме со кои се обележува /ɜ:/, а во табела 2 се наведени најчестите графеме со кои се обележува /ə/ како и можните решенија за транскрипција на македонски.

Во поново време во англискиот јазик се јавуваат уште две слаби самогласки, [i] и [u], без фонемски статус кои во македонскиот се пренесуваат со *и*, односно *у* (в. табела 2).

Табела 2. Самогласки во неакцентирани позиција на зборот

Англиски		графема или графема	Македонски буква или букви	Примери	
британска фонема	американска фонема			англиски	македонски
/ə/ [ə]	/ə/ /ɚ/	e	e	<i>Derek</i>	<i>Дерек</i>
		ai	e	<i>Chamberlain</i>	<i>Чемберлен</i>
	ei	e	<i>Madeleine</i>	<i>Маглен</i>	
	a	a	<i>Vanessa Goodman Wyatt</i>	<i>Ванеса Гудман Вајати</i>	
	o	o	<i>Byron Washington Ferguson</i>	<i>Бајрон Вашингтон Фергусон</i>	
	ough	o	<i>Scarborough</i>	<i>Скарборо</i>	
	u	y e	<i>Marcus Bradbury</i>	<i>Маркус Бредбери</i>	
	ou	y	<i>Aldous</i>	<i>Олдус</i>	
	ir	ир	<i>Virginia</i>	<i>Вирџинија</i>	
	er	ер	<i>Foster Faulkner</i>	<i>Фостер Фокнер</i>	
	re	ер	<i>Dacre</i>	<i>Дејкер</i>	
	ar	ар	<i>Edgar Richard</i>	<i>Едгар Ричард</i>	
	or	ор	<i>Taylor</i>	<i>Тејлор</i>	
	our	ор	<i>Barbour</i>	<i>Барбор</i>	
ur	ур	<i>Arthur</i>	<i>Артур</i>		
/ɪ/ [i]	/ɪ/ [i]	i	и	<i>Quentin</i>	<i>Квентин</i>
		y	и	<i>Kelly</i>	<i>Кели</i>
		ay	и	<i>Murray</i>	<i>Мари</i>
		ey	и	<i>Berkley</i>	<i>Беркли</i>
		ie	и	<i>Bobbie</i>	<i>Боби</i>
		a	и	<i>Wallace</i>	<i>Волис</i>
		e	и е	<i>Swayze Alfred Dickens Oregon</i>	<i>Свејзи Алфред Дикенс Орегон</i>
/ʊ/ [u]	/ʊ/ [u]	o	y	<i>Pembroke</i>	<i>Пембрук</i>
		ou	y	<i>Touraine</i>	<i>Турејн</i>

б) Согласки

- Според бројот на согласните фонеме, 26 во македонскиот наспроти 24 во англискиот (британската и американската варијанта имаат ист број согласки), постои привидна сличност меѓу двата јазика.
- Согласките /p/, /b/, /k/, /g/, /f/, /v/, /s/, /z/, /ʃ/, /ʒ/, /tʃ/, /dʒ/, /j/, /m/, /l/ се сметаат за исти или слични гласови според сите параметри на изговор и затоа се пренесуваат со соодветниот глас во македонскиот јазик, односно како: *ѵ, б, к, з, ф, в, с, з, ш, ж, ч, џ, ј, м, л*.
- Неколку гласови во англискиот јазик се разликуваат според местото на образување, а се исти според начинот на образување. Тоа се: /t/, /d/, /n/ и /h/ кои во македонскиот се транскрибираат како *ѵѵ, g, н, х*.
- Согласките /θ/, /ð/, /w/ и /ŋ/ се разликуваат според сите параметри на изговор и се пренесуваат со звуково најсличниот македонски глас, односно како: *ѵѵ, g, в и н* (или *нџ*).
- Во англискиот јазик изговорот на /r/ варира и според местото на образување и според начинот на образување и се карактеризира со многу контекстуални варијанти. Овој глас често се јавува како придружен елемент на некои монофтонзи и дифтонзи (в. табела 1 и табела 2). Од практични причини, американскиот изговор е поподатлив за транскрипција бидејќи графемата <r> секогаш звуково се реализира. Во согласност со принципот за полесен изговор во македонскиот јазик, оваа согласка се пренесува и се изговара како македонската согласка *p*.
- Согласните низи [ts] и [dz] се пренесуваат со графемите *џ* и *s*, на пример *Каџман* од *Katzman*.
- Во англискиот јазик, звучните согласки на крајот на зборот не преминуваат во својот безвучен парник како во македонскиот јазик. При транскрипција од англиски на македонски, англиските имиња кои завршуваат на звучна согласка не треба да се обезвучуваат во пишана форма, односно треба да се задржи соодветната македонска звучна согласка. Исклучок од ова правило се имињата и топонимите кои се веќе одомаќени и во широка употреба.
- Во табела 3 се претставени англиските согласки, графемите со кои се означуваат и македонските согласки кои најприближно соодветствуваат на нивниот изговор. Тие се поткрепени со примери каде гласот се јавува во почетна, средишна и крајна позиција на зборот.

Табела 3. Согласки

Англиски		Македонски	Примери	
британска и американска фонема	графема или графеме	буква или букви	англиски	македонски
/p/	p	п	<i>Paul</i> <i>Upton</i> <i>Pip</i>	<i>Пол</i> <i>Ајџион</i> <i>Пиџ</i>
	pp	п	<i>Applegate</i>	<i>Ајлџејџ</i>
/b/	b	б	<i>Bill</i> <i>Rob</i>	<i>Бил</i> <i>Роб</i>
	bb	б	<i>Robbins</i> <i>Gibb</i>	<i>Робинз</i> <i>Гиб</i>
/t/	t	т	<i>Tim</i> <i>Stanford</i>	<i>Тим</i> <i>Станфорд</i>
	tt	т	<i>Kitty</i> <i>Pitt</i>	<i>Киџи</i> <i>Пиџ</i>
	th	т	<i>Thames</i> <i>Thomas</i> <i>Theresa</i>	<i>Темза</i> <i>Томас</i> <i>Тереза</i>
/d/	d	д	<i>David</i> <i>Edward</i>	<i>Дејвид</i> <i>Едвард</i>
	dd	д	<i>Teddy</i> <i>Todd</i>	<i>Теџи</i> <i>Тод</i>
/k/	c	к	<i>Carrol</i>	<i>Керол</i>
	cc	к	<i>Rebecca</i>	<i>Ребека</i>
	ch	к	<i>Chris</i>	<i>Крис</i>
	ck	к	<i>Patrick</i>	<i>Паџрик</i>
	k	к	<i>Kevin</i>	<i>Кевин</i>
	q (пред u)	к	<i>Quentin</i>	<i>Квенџин</i>
/g/	x	кс	<i>Alex</i>	<i>Алекс</i>
	g	г	<i>Gimson</i>	<i>Гимсон</i>
	gg	г	<i>Peggy</i>	<i>Пеџи</i>
/f/	gu	г	<i>Guinness</i>	<i>Гинис</i>
	f	ф	<i>Felicity</i> <i>Florida</i>	<i>Фелиџиџи</i> <i>Флорида</i>
	ff	ф	<i>Griffith</i> <i>Cardiff</i>	<i>Гриџиџи</i> <i>Карџиф</i>
	ph	ф	<i>Phoebe</i> <i>Phillip</i> <i>Joseph</i>	<i>Фиби</i> <i>Филиџ</i> <i>Џозеф</i>
	gh	ф	<i>Laughlin</i> <i>Gough</i>	<i>Лафлин</i> <i>Гоф</i>

X. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

Англиски		Македонски	Примери	
британска и американска фонема	графема или графеме	буква или букви	англиски	македонски
/v/	v	в	<i>Vanessa</i>	Ванеса
	ph	в	<i>Stephen</i>	Стивен
/θ/	th	т	<i>Theodore</i>	Теодор
			<i>Dorothy</i>	Дороти
			<i>Smith</i>	Смит
/ð/	th	д	<i>Rutherford</i>	Раџерфорд
/s/	s	с	<i>Simpson</i> <i>Watson</i>	Симсон Вотсон
	ss	с	<i>Clarissa</i> <i>Ross</i>	Клариса Рос
	c	с	<i>Lucy</i>	Луси
	sc	с	<i>Priscila</i>	Присила
	x	кс	<i>Max</i>	Макс
/z/	z	з	<i>Zoe</i> <i>Hazel</i>	Зои Хејзел
	zz	з	<i>Lizzy</i>	Лизи
	s	з	<i>Susan</i> <i>Matthews</i>	Сузан Меџуз
	ss	з	<i>Bessborough</i>	Безборо
/ʃ/	sh	ш	<i>Shelly</i>	Шели
	ch	ш	<i>Charlotte</i>	Шарлој
	sch	ш	<i>Schild</i>	Шилд
	ci	ш	<i>Patricia</i>	Паирриша
/ʒ/	g	ж	<i>Roget</i>	Роже
/h/	h	х	<i>Henry</i>	Хенри
	ch	х	<i>Loch</i>	Лох
	gh	х	<i>Callaghan</i>	Калахан
/tʃ/	ch	ч	<i>Charles</i> <i>Manchester</i> <i>Greenwich</i>	Чарлс Манчестер Гринич
	tch	ч	<i>Fletcher</i> <i>Thatcher</i>	Флечер Тачер
/dʒ/	j	џ	<i>Jim</i> <i>John</i>	џим џон
	dge	џ	<i>Ridgeway</i> <i>Coleridge</i>	Ридвеј Колриџ
	g	џ	<i>Gerald</i> <i>Roger</i>	џералд Роџер

Англиски		Македонски	Примери		
британска и американска фонема	графема или графем	буква или букви	англиски	македонски	
	ge	џ	<i>George</i>	Џорџ	
	ch	џ	<i>Norwich</i>	Нориџ	
/m/	m	м	<i>Maggie Salem</i>	Маџи Салем	
	mm	м	<i>Cummings</i>	Каминџз	
/n/	n	н	<i>Norah Randolph Norton</i>	Нора Рандолф Норџон	
	nn	н	<i>Jenny Minnesota</i>	Џени Минесотџа	
	kn	н	<i>Knightsbridge</i>	Најџсбриџ	
	gn	н	<i>Teignbridge</i>	Тинбриџ	
/ŋ/	n	н	<i>Pinkerton</i>	Пинкерџон	
	ng	нџ	<i>Kingston Kipling</i>	Кинџсџон Киџлинџ	
	ng(h)	нџ	<i>Birmingham Buckingham</i>	Бирминџам Бакинџам	
	nc	нк	<i>Duncan Lancaster Lincoln</i>	Данкан Ланкасџер Линколн	
	/l/	l	л	<i>Linda Dylan</i>	Линда Дилан
		ll	л	<i>Lloyd Piccadilly Bill</i>	Лојд Пикадилли Бил
/r/	r	р	<i>Richard Tracy</i>	Ричард Трејси	
	rr	р	<i>Carrol Kerr</i>	Карол Кер	
	wr	р	<i>Wren</i>	Рен	
	rh	р	<i>Rhode Island</i>	Род Ајленд	
/w/	w	в	<i>Westminster Gwen</i>	Вестџминсџер Гвен	
	wh	в	<i>Whitman</i>	Виџман	
	u (по q)	в	<i>Quebec</i>	Квебек	
/j/	y	ј	<i>Yeats Sawyer</i>	Јејтс Сојер	

в) Општи забелешки и отстапки од наведените принципи

- Англиските имиња кои се одомаќени во македонскиот јазик и се длабоко вкоренети во писмената книжевна и историска традиција не треба да се менуваат и покрај тоа што не се транскрибирани според изворниот изговор, туку според изворната пишана форма или навлегле во јазикот со посредство на германскиот или на францускиот јазик, како на пример *Лондон*, *Глазгов*, *Вашингџтон*, *Шекспир*. Во оваа група спаѓаат имиња што се пренесени во македонскиот јазик со додавање на наставка за женски род, како на пример името на кралицата Елизабета (од *Queen Elisabeth*). Кога се однесува на други личности, името треба да се транскрибира според најблиската изговорна форма, односно како *Елизабет*. Во оваа група спаѓаат и имињата кои разликуваат две изговорни форми на македонски, при што варијантноста треба да се дозволи. На пример, во литературата се среќава *Марк Твен* и *Марк Твејн* од *Twain* (се претпочита *Твен*) или *Џејмс Џојс* и *Џемс Џојс* од *James* (се претпочита *Џејмс*).
- Имињата што имаат повеќе пишани варијанти се транскрибираат според изговорот на името на конкретната личност. На пример, *Steven* и *Stephen* треба да се транскрибираат како *Стивен*, додека *Stephan* и *Stefan* треба да се транскрибираат како *Стефан*.

АРАПСКИ ЈАЗИК

- 360.** За арапскиот јазик постои научна транскрипција на латинично писмо (систем DMG – Deutsche Morgenländische Gesellschaft), во која за секој глас (фонема) има посебен буквен знак. За означување на долгите самогласки и согласките специфични за арапскиот јазик, во научната транскрипција се користат дијакритички знаци над и под одредени букви (на пр. *ā, ī, ū* за самогласките, и *ğ, ğ, ḥ, ḥ, ṭ, ṭ, š, š, ḍ, ḍ, z* за согласките). Во земјите што го користат латиничното писмо дијакритичките знаци се испуштаат, и во одделни случаи наместо нив се додава буквата *h*.
- а)** Графиите *th, dh* се транскрибираат како *ī, g*: *Таура, Гагафи*.
  - б)** Графиите *sh, j* и *y* се изговараат приближно како *ш, џ, ј*: *Шукри, Целал, Бен Јахја*.
  - в)** Графиите *kh, gh* се читаат како *х, ġ*: *Халид, Баџдаг*.
  - г)** Некои самогласки: *u* кратко се предава со *y*: *Мухамед, Хусни, Хусеин, Мубарак, Муамер*; *i* кратко се предава со *u*: *Хафиз, Халеид, Салих, Киркук*.
  - д)** Дифтонгот *au* во завршниот слог има вредност *ei/ai*: *Хусеин, Окаил*, а во други позиции *ej/aj*: *Сулејман, Хајгар*.
  - ѓ)** Дифтонгот *aw* се предава со *au*: *Хаграмауи, Тауфик, Џебел ел Лауз, но Фавзи*, по традиција.
  - е)** Еве како се пишуваат некои имиња: *Saddam – Сагам, Shakib – Шакиб, Faysal – Фејсал, Muḥammad – Мухамед*.
  - ж)** Членот *e* ел: *Нефуд ел Дахи, Џебел ел Шифа, Шаи ел Араб, Баб ел Мангеб*. Може и да се испушти во почетокот на името: *Асад, Ријад, Цумхурија*.

БЕЛОРУСКИ ЈАЗИК

- 361. а)** Буквата *e* во почетокот на името и во сите други позиции се предава со *e*: *Ельскі – Ељски, Ермаловіч – Ермалович, Алесь – Алес, Зміцер – Змицер, Барысевіч – Барисевич, Зазека – Зазека.*
- б)** Буквата *ё* се транскрибира како *jo*, зад л со *ьo*, а зад н со *њo*: *Ёрш – Јорш, Арыём – Арыјом, Сямёнавіч – Сјамјонавич, Фёдар – Фјодар, Савёнак – Савјонак, Пётр – Пјојтр, Макаёнак – Макајонак; Васілёк – Васильок, Васілёнак – Васильонак, Кавалёў – Кавальов; Нёманскі – Њомански, Сяднёў – Сјадњов.*
- в)** Буквата *э* се предава со *e*: *Слесарэнка – Слесаренка, Андрэй – Андреј, Хадарэнка – Хадаренка, Чарнышэвіч – Чарнишевич, Астрэйка – Асјрејка, Бахарэвіч – Бахаревич, Бутэвіч – Буйевич, Дамашэвіч – Дамашевич.*
- г)** Буквата *ы* се предава со *и*: *Адамчык – Адамчик, Бандарына – Бангарина, Рыгор – Рыгор, Сымон – Симон, Валкавыцкі – Валкавицки, Ларыса – Лариса, Гмырак – Гмирак, Грамыка – Грамика.*
- д)** Буквата *i*, исто така, се предава со *и*: *Іван – Иван, Змітрок – Змијрок, Ігнаценка – Игнаценка, Ілары – Илари, Іпатава – Ипайава, Віцьбіч – Вицбич, Вітка – Вишка, Віктар – Викіар, Марціновіч – Мацінович.*
- ф)** Буквата *ў* (неслоговно *у*) се предава со *в*: *Сіпакоў – Сийаков, Станіслаў – Сјанислав, Яўген – Јавген, Вітаўт – Вишавіт, Шарахоўскі – Шараховски, Быкаў – Бикав, Аўрамчык – Аврамчик, Броўка – Бровка, Гапеў – Гайеев.*
- е)** Мекоста на согласките пред *e* и пред *i* не се означува: *Конеў – Конев, Арсеннева – Арсенева, Каганец – Каганец, Алесь – Алес, Леанід – Леанид, Нікановіч – Никанович, Панізнік – Панизник, Піліп – Пилип, Нэлі – Нели, Барадулін – Барадупин, Галіна – Галина.*
- ж)** Групата *ье* зад тврдите согласки се предава како *је*: *Ігнацьевіч – Игнацјевич, Вікенцьевіч – Викенцјевич, Афанасьеви́ч – Афанасјевич, Дзяменцьевіч – Сјаменцјевич, Лаўрэнцьевіч – Лавреницјевич.*
- з)** Групите *лье*, *лыі* се предаваат како *ље*, *ли*: *Васільевіч – Васильевич, Савельевіч – Савельевич, Анатољевіч – Анаиљевич, Юльевіч – Јуљевич, Ільіч – Ильич.*
- с)** Групата *ль* на крајот од зборот или во средината на зборот со што во белорускиот јазик се означува крај на слогот се предава со *љ*: *Вольга – Вольга, Васіль – Василь, Фальскі – Фальски, Анатољ – Анаиљ, Брыль*

- *Бриль, Вольскі – Вольски, Віталь – Вишаль, Гіль – Гиль, Ельскі – Ельски, Каваль – Каваль, Макаль – Макаль, Вальжына – Вальжина.*
- и) Групата *ля* се предава како *ља*: *Валянцін – Ваљанцин, Аляхновіч – Аљахнович, Аляксеј – Аљаксеј, Бядуля – Бјадуља, Лявон – Љавон, Лявіцкая – Љавицкаја, Лялько – Љалько, Паслядовіч – Пасљадович.*
- ј) Групата *лья* се предава како *ља*: *Гальяш – Гаљаш, Емяльянчык – Емјаљанчик, Льяшиэвіч – Иљашевич, Лья – Иља, Емяльянаў – Емјаљанав, Ельяшиэвіч – Ељашевич.*
- к) Групата *лю* се предава како *љу*: *Людміла – Људмила, Блюднік – Бљудник, Вялюгін – Вјаљугін, Калюга – Каљуга, Карлюкевіч – Карљукевич, Любачка – Љубачка, Марзалюк – Марзальук.*
- л) Групата *нь* предава со *њ*: *Лынькоў – Лињков, Санько – Сањко, Струмень – Сїрумењ, Крэнь – Крењ.*
- љ) Групите *ня* и *ню* се предаваат како *ња*, односно како *њу*: *Няклеў – Њакљаев, Кандрацења – Кандрацења, Пазднякоў – Паздняков, Каваленя – Каваленя, Гумянюк – Гумјањук, Станюта – Сїањуйша, Завальнюк – Завальњук, Міхнюк – Михњук.*
- м) Сите останати согласки пред *ь* во сите позиции се предаваат како тврди: *Ігнацьеў – Игнацејев, Кнацько – Кнацко, Кузьменка – Кузменка, Лазько – Лазко, Мазько – Мазко, Алесь – Алес, Віцьбіч – Вицбич, Гесь – Гес.*
- н) Буквите *я* и *ю* во почетокот на името, освен по *н* и *л*, се предаваат со *ја*, односно со *ју*: *Юрый – Јуриј, Юхнавец – Јухнавец, Юліяна – Јулијана, Ядвігін – Јадвигін, Якавенка – Јакавенка, Яновіч – Јанович, Ярац – Јарац, Андрасюк – Андрасјук, Васючэнка – Васјученка, Касцюкевіч – Касіукевич, Пятрусь – Пјаїрус, Каятан – Кајаїан, Мязэвіч – Мјажевич, Мар'ян – Марјан.*
- њ) Буквата *г* се предава со *г*: *Галіна – Галина, Сяргей – Сјаргєј, Галубок – Галубок, Гапеева – Гаїеева, Рыгор – Ригор, Плуг – Плуг, Ігар – Игар, Скрыган – Скриган, Чыгрын – Чигрин.*
- о) Групата *дз* се предава со *с*: *Лідзія – Лисіја, Уладзімір – Уласумир, Гардзеј – Гарсєј, Дзялендзік – Сјаленсик, Дудзіцкі – Дусицки, Родзевіч – Росєвич, Дземідовіч – Семігович, Дзядзюшка – Сјасјушка, Генадзь – Генас.*
- п) Двојните согласки се предаваат со една: *Арсеннева – Арсєнева, Таццяна – Таїјана, Настасся – Насїасја.*
- р) При транскрипција на белоруските имиња на македонски не се обележува едначењето по звучност: *Бажко – Бажко, Радкевіч – Радкевич, Глебка – Глебка, Хадкевич – Хадкевич, Бабкоў – Бабков.*
- с) Белоруските презимиња, како и машките средни таткови имиња што завршуваат на *-іч* на истиот начин се предаваат и на македонски (не со

-ик!): *Адамовиќ – Адамович, Акудовиќ – Акудович, Ивановиќ – Иванович, Александровиќ – Александрович, Бабровиќ – Бабрович, Раманавиќ – Раманавич, Навумовиќ – Навумович, Пашкевиќ – Пашкевич, Семашкевиќ – Семашкевич.*

- т) Белоруските имиња си ја задржуваат својата форма независно од нивните македонски аналози: *Піліп – Пилиј (не: Филип), Јанка – Јанка (не: Јанко), Генадзь – Генас (не: Генадиј), Барыс – Барис (не: Борис), Валянціна – Ваљанцина (не: Валентијина), Віктар – Викіар (не: Викіор), Сакрат – Сакрайі (не: Сокрайі), Мікола – Микола (не: Никола), Таццяна – Тацјана (не: Тајјана)* итн.

БОСАНСКИ ЈАЗИК

362. а) Босанските самогласки се предаваат со македонските самогласки.

б) Согласките се предаваат на следниот начин:

- Согласката *ć* се предава со *ќ*: *Banovići* – Бановиќи, *Vogošća* – Воџошќа, *Mrkonjić Grad* – Мркоњиќ Град, *Teslić* – Теслиќ.
- Согласката *đ* се предава со *џ*: *Đula* – Ѓула.
- Согласката *dž* се предава со *џ*: *Odžak* – Оџак, *Dženana* – Џенана, *Dževdet* – Џевгеџ.
- Согласката *ž* се предава со *ж*: *Žerče* – Жејче, *Živinice* – Живинице.
- Согласката *š* се предава со *ш*: *Posušje* – Посушје, *Tešanj* – Тешањ, *Široki Brijeg* – Широки Бријеџ.
- Буквата *j* се пишува во сите позиции: *Orašje* – Орашје, *Prijedor* – Приједор, *Hajrija* – Хајрија, (но *Sarajevo*).

в) Сонантските групи *lj/lj* и *nj/nj* се предаваат со *љ* и *њ*: *Kakanj* – Какањ, *Kiseljak* – Кисељак, *Ljubinje* – Љубиње.

БУГАРСКИ ЈАЗИК

- 363. а)** Во бугарските имиња самогласката ъ, освен во некои случаи кога стои пред или по *р*, се предава со апостроф ('): *Вълко* – *В'лко*, *Вълев* – *В'лев*, *Гълъбово* – *Г'л'бово*, *Долни Дѣбник* – *Долни Д'бник*, *Кънчев* – *К'нчев*, *Сѣбев* – *С'бев*, *Брнест* – *'Рнесиѣ*.
- б)** Самогласката ъ се предава со *а* во имињата што завршуваат на *-лѣк* и *-ѣр*: *Александѣр* – *Александар*, *Димитѣр* – *Димиѣтар*, *Искѣр* – *Искар*, *Казанлѣк* – *Казанлак*.
- в)** Кога буквата ъ се наоѓа пред или по *р*, а по нив следува согласка, тогаш при предавањето таа се испушта: *Бѣрзицов* – *Брзицов*, *Велико Тѣрново* – *Велико Трново*, *Вѣрбан* – *Врбан*, *Гѣрданов* – *Грданов*, *Кѣрстана* – *Крсѣтана*, *Несебѣр* – *Несебр*, *Пѣрвев* – *Првев*, *Сѣрмена* – *Срмена*, *Уѣрчин* – *Урчин*.
- г)** Буквата *й* ја предаваме со *ј*: *Ивайловград* – *Ивајловѣрад*, *Йоана* – *Јоана*, *Йордан* – *Јордан*, *Йосифов* – *Јосифов*, *Найден* – *Најден*, *Рајчо* – *Рајчо*, *Стойка* – *Сѣјојка*.
- д)** Гласот *џ* во бугарската азбука се бележи со *џџ* и се предава со *џ*: *Глоџево* – *Глоџево*, *Дџартов* – *Царѣтов*, *Дџуров* – *Цуров*, *Казанџиев* – *Казанџиев*, *Пазарџик* – *Пазарџик*, *Хадџов* – *Хаџов*.
- ѓ)** Буквата *џ* се предава со *џџ*: *Свиџов* – *Свиџѣтов*, *Копривиџица* – *Копривиџиџица*, *Пеџера* – *Пеџѣра*, *Тѣрговиџе* – *Трѣговиџѣ*, *џџѣрkelов* – *џџѣрkelов*.
- е)** Буквите *я* и *ю* се предаваат со *ја*, *ју*: *Илияна* – *Илијана*, *Јанко* – *Јанко*, *Јасенов* – *Јасенов*, *Јурдан* – *Јурдан*, *Јулияна* – *Јулијана*.
- ж)** Согласките *л* и *н* пред *ѣ*, *я*, *ю* се предаваат со *лъ*, односно *њ*: *Беню* – *Бењу*, *Болярво* – *Бољарово*, *Желю* – *Жељу*, *Ганю* – *Гању*, *Кольо* – *Кољо*, *Лясковец* – *Лјасковец*, *Любен* – *Љубен*, *Маню* – *Мању*, *Огнянов* – *Оѣњанов*.
- з)** Бугарските меки согласки *џ* и *к* пред *ѣ*, *я*, *ю* се предаваат со *џџ*, *ќќ*: *Гѣорчев* – *Горчев*, *Гюешево* – *Гуешево*, *Гѣоров* – *Гуров*, *Кѣурчиев* – *Курчиев*, *Кѣулавков* – *Кулавков*, *Кѣстендил* – *Кустендил*.
- с)** Другите бугарски меки согласки *б*, *в*, *р*, *п* и др. пред *ѣ*, *я*, *ю* се предаваат со *ј* по соодветните македонски тврди согласки: *Ботѣо* – *Боѣјо*, *Дрјаново* – *Дрјаново*, *Невјана* – *Невјана*, *Горна Оряховиџа* – *Горна Орјახовиџа*, *Тотю* – *Тоѣју*, *Червен Бряг* – *Червен Брјаѣ*.
- и)** При предавањето на бугарските имиња, не се применува едначењето по звучност на согласките: *Безџенна* – *Безџена*, *Разџвет* – *Разџвеѣ*, *Неџко* – *Неџко*.

ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК

- 364.** Германското латинско писмо содржи 26 основни графеми (*a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z*) и три графеми со умлаут/преглас (*ä, ö, ü*). Во тугите зборови се користат графеми со други надредни знаци (на пример *é*). Со исклучок на некои земји (Швајцарија, Лихтенштајн), 30-та графема е *ß* (т. н. ес-цет или остро ес со гласовна вредност [s]), која се јавува само како мала буква. Изговорот на сопствените имиња во германскиот јазик се наведува според правоговорниот речник Дуден (*Duden Band 6. Das Aussprachewörterbuch. Der Duden in zwölf Bänden. Bearbeitet von Max Mangold in Zusammenarb. mit der Dudenredaktion, 6. überarb. u. aktual. Aufl. Mannheim usw.: Dudenverlag 2005*).

Германски јазик			Македонски јазик	
Графеми	Изговор	Примери	Графеми	Примери
ä	[ɛ:]	<i>Matthäus, Schäfer; Bärwalde</i>	е	<i>Маѝеус, Шефер; Бервалде</i>
	[ɛ]	<i>Länge; Eichstätt, Langgässer</i>	е	<i>Ленџе; Ајхиѝеѝ, Ланџѝесер</i>
aa	[a:]	<i>Aachen, Baar, Maass; Kohlhaas</i>	а	<i>Ахен, Бар, Мас; Колхас</i>
ae	[ɛ:]	<i>Baesecke, Baer, Haese, Schaefer</i>	е	<i>Безеке, Бер, Хезе, Шефер</i>
	[ɛ]	<i>Baëck, Haëften, Haënsel, Jaëckel</i>	е	<i>Бек, Хефѝен, Хензел, Јекел</i>
	[a:]	<i>Baerl, Laer, Raesfeld; Kavelaer</i>	а	<i>Барл, Лар, Расфелд; Кевелар</i> Обично во северногермански имиња.
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>a</i> и <i>e</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Michael</i> ['mɪçae:l]/['mɪçaeɪ] – <i>Михаел</i> .			
aeH	[ɛ:]	<i>Baehr</i>	е	<i>Бер</i>
aeY	[aj]	<i>Baeyer</i>	ај	<i>Бајер</i>
ah	[a:]	<i>Bahrendorf, Lahn; Eschenhahn</i>	а	<i>Барендорф, Лан; Ешенхан</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>a</i> и <i>e</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Ahausen</i> ['ahaʊzn] – <i>Ахаузен</i> .			
äh	[ɛ:]	<i>Hähnlein, Mähringen, Zähringen</i>	е	<i>Хенлајн, Меринџен, Церинџен</i>
ai	[aj]	<i>Daimler, Mainz; Obermaier</i>	ај	<i>Дајмлер, Мајнц; Обермајер</i>
	[aj]	<i>Maihingen, Vaihingen</i>	ај	<i>Мајинџен, Фајинџен</i>
aih	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>ai</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Maihofer</i> ['maɪho:fe] – <i>Мајхофер</i> .			

äu	[ɔy] <i>Mäuchen, Mäusel</i>	oj <i>Мојхен, Мојзел</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>ä</i> и <i>u</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Matthäus</i> [ma'te:ʊs] – <i>Маѿеус</i> .	
auh	[au] <i>Rauh, Rauhe, Rauhenstein</i>	ay <i>Рау, Рауе, Рауениѿајн</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>ai</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Bauhaus</i> [ˈbauhaus] – <i>Баухаус</i> .	
ay	[aɪ] <i>Bayern, Mayer; Bayreuth, Bullay</i>	aj <i>Бајерн, Мајер; Бајројѿи, Булај</i>
bb	[b] <i>Ebbendorf, Lübbecke, Schwöbber</i>	б <i>Ебендорф, Либеке, Швебер</i>
	[p] <i>Abb, Abbt, Stubb, Ybbs</i>	б <i>Аб, Абѿи, Шѿуб, Ибс</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>b</i> и <i>b</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Nabburg</i> [ˈna:pbʊrk] – <i>Наббурѿ</i> .	
c	[k] <i>Calderm, Cottbus, Cuxhaven</i>	к <i>Калдерн, Коѿбус, Куксхафен</i>
	[tʃ] <i>Celan, Wicelius</i>	ц <i>Целан, Вицелиус</i>
ch	[ç] <i>Eichsfeld, Kirchberg, Richard</i>	х <i>Ајхсфелд, Кирхберѿ, Рихарг</i>
	[x] <i>Aachen, Ansbach</i>	х <i>Ахен, Ансбах</i>
	[k] <i>Achsel, Chemnitz, Chianti, Christian, Luchs, Lüttich</i>	к <i>Аксел, Кемниц, Кијанѿи, Крисѿијан, Лукс, Лиѿих</i>
	Во а) домашни зборови меѓу самогласка и <i>s</i> , кое ѿ припаѓа на истата морфема, б) домашни зборови во почетокот на зборот/морфемата, в) зборови од грчко потекло, особено во почетокот на зборот/морфемата пред <i>a</i> , <i>i</i> , <i>o</i> , <i>r</i> ; г) во зборови од италијанско потекло. Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>ch</i> и <i>s</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Buchsee</i> [ˈbu:xze:] – <i>Бухзе</i> , <i>Bechstein</i> [ˈbeçʃtaɪn] – <i>Бехиѿајн</i> , вклучувајќи ги зборовите со интерфиксот (сврзувачки елемент) <i>-s-</i> во сложенка: <i>Friedrichstal</i> [ˈfri:drɪçsta:l] – <i>Фридрихсѿал</i> . <i>Lüttich</i> е и името на белгискиот град Лиѿж.	
ck	[k] <i>Blicken, Dornick, Gauck, Lübeck</i>	к <i>Бликен, Дорник, Гаук, Либек</i>
cz	[tʃ] <i>Włczek, Wiczorek-Zeul</i>	ч <i>Вилчек, Вичорек-Цојл</i>
dd	[d] <i>Meddersheim, Nidda, Widdersdorf</i>	д <i>Медерсхајм, Нига, Видерсдорф</i>
	[t] <i>Modd, Todd</i>	д <i>Мод, Тод</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>d</i> и <i>d</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Süddeutsche Zeitung</i> [ˈzy:tdɔyʃə ˈʒaɪtʊŋ] – <i>Зигдојче цајѿунѿ</i> , <i>Süddorf</i> [ˈzy:tdɔrf] – <i>Зигдорф</i> .	
dh	[d] <i>Dhünn, Hochstetten-Dhaun</i>	д <i>Дин, Хохѿеѿен-Даун</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>d</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Einödhausen</i> [aɪnø:tˈhauzn̩] – <i>Ајнегхаузен</i> , <i>Waldheim</i> [ˈvalthaim] – <i>Валдхајм</i> .	
ds	[ts] <i>Konradsreuth, Landsberg</i>	дс <i>Конрадсројѿи, Ландсберѿ</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои <i>s</i> не е интерфикс (сврзувачки елемент) во сложенките: <i>Idstein</i> [ˈɪtʃtaɪn] – <i>Идиѿајн</i> , <i>Waldsee</i> [ˈvaltse:] – <i>Валдзе</i> .	

dsch	[ʧ] <i>Brandsch, Wīndsч</i>	ч <i>Бранч, Винч</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>d</i> и <i>sch</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Edschmid</i> ['e:tʃmit]/['etʃmit] – <i>Едшмидг</i> , <i>Goldschmidt</i> ['gɔltʃmit] – <i>Голдшмид</i> .	
dt	[t] <i>Brāndt, Creutzfeldt, Schmīdt</i>	т <i>Брант, Кројцфелт, Шмид</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>d</i> и <i>t</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Waldtraut</i> ['valtraut] – <i>Валдтраут</i> .	
(d) dz	[ts] <i>Rīdzard</i>	ц <i>Рицард</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>d</i> и <i>z</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Waldzell</i> ['valtsɛl] – <i>Валцел</i> .	
ee	[e:] <i>Deetz, Lübtheen, Scheel, Spree</i>	е <i>Деџ, Либтхен, Шел, Шпree</i>
eh	[e:] <i>Ehrenfried, Kehl, Mehlweg, Rehau</i>	е <i>Еренфрид, Кел, Мелвеџ, Реау</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>e</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Ehard</i> ['e:hart] – <i>Ехарт</i> , <i>Engehausen</i> ['eŋəhauzɐ] – <i>Енџхаузен</i> . За именката <i>Rehau</i> , во Дуден (2005: 670) е нормиран изговорот ['re:au]. Но кај некои родени говорители се слуша „воздивнувачката“ согласка [h], значи ['re:hau], што може да се толкува како начин за отстранување на контактната позиција на две соседни самогласки меѓу кои минува слоговната граница (хијат).	
ei	[ai] <i>Eisenach, Meier; Heilbronn</i>	aj <i>Ајзенах, Мајер; Хајлброн</i>
eih	[ai] <i>Weih, Weihe, Weihenstephan</i>	aj <i>Вај, Ваје, Вајенишџефан</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>ei</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Freiham</i> ['fraiham] – <i>Фрајхам</i> .	
eu	[ɔy] <i>Meura, Meumann; Eutin</i>	oj <i>Мојра, Мојман; Ојтин</i>
euy	[ɔy] <i>Beuys</i>	oj <i>Бојс</i>
ey	[ai] <i>Eyach, Steyr, Norderney/ Norderney</i>	aj <i>Ајах, Штјајер, Нордернај</i>
eyh	[ai] <i>Leyh</i>	aj <i>Лај</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>ey</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Weyhausen</i> ['vaihauzɐ] – <i>Вајхаузен</i> .	
ff	[f] <i>Hauff, Pfäffikon, Pfeiffer, Wulff</i>	ф <i>Хауф, Пфефикон, Пфајфер, Вулф</i>
gg	[g] <i>Brüggen, Eggenberg, Knigge</i>	г <i>Бриџен, Еџенберџ, Книџе</i>
	[k] <i>Altwegg, Brügg, Egg, Kattmigg</i>	г <i>Алтвеџ, Бруџ, Еџ, Кајтмиџ</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>g</i> и <i>g</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Langgässer</i> ['laŋgəsə] – <i>Ланџесер</i> .	
gh	[g] <i>Menghin</i>	г <i>Менџин</i>
	[k] <i>Loogh</i>	г <i>Лоџ</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу (<i>n</i>) <i>g</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Berghaus</i> ['bɛrkhaus] – <i>Берџхаус</i> , <i>Lüdinghausen</i> ['ly:diŋhauzɐ] – <i>Лугинџхаузен</i> .	

Х. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

gk	[k] <i>Burgk, Gerlebogk, Hagkling</i> к <i>Бурк, Герлебок, Хаклинџ</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>g</i> и <i>k</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Burgkunstadt</i> [bʊrk'kʊnstʰat] – Бурџкунџиџаџи, <i>Siegbkreis</i> ['zi:kkra:ns] – Зиџкрајс.
ie	[i:] <i>Bielefeld, Gießen, Kiel; Wunsiedel</i> и <i>Билефелд, Гисен, Киел; Вунзигел</i>
	[ɪ] <i>Lichtenstein</i> и <i>Лихџенџиџајн</i>
	[i] <i>Lilienthal</i> и <i>Лилиенџал</i>
	[iə] <i>Lilie</i> ие <i>Лилие</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>i</i> и <i>e</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Lienz</i> ['li:ents] – Лиенџ.
ieh	[i:] <i>Biehl, Biehle, Diehle, Wiehl</i> и <i>Бил, Биле, Диле, Вил</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>ie</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Niehans</i> ['ni:hans] – Ниханс, <i>Nieheim</i> ['ni:haim] – Нихајм.
ih	[i:] <i>Bihlmeyer, Ihle, Ihringen</i> и <i>Билмајер, Иле, Ирџнџен</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>i</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Ihausen</i> ['i:hauzɪn] – Ихаузен.
kk	[k] <i>Lukka</i> к <i>Лука</i>
ll	[l] <i>Dellfeld, Keller, Köller</i> л <i>Делфелд, Келер, Колер</i>
mm	[m] <i>Grimm, Kummer, Memmingen</i> м <i>Грим, Кумер, Мемџнџен</i>
ng	[ŋ] <i>Bodenschwingh</i> нџ <i>Боделивинџ</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>ng</i> и <i>h</i> , одн. <i>n</i> и <i>gh</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Recklinghausen</i> [rɛkliŋ'hauzɪn] – Реклинџхаузен, <i>Menghin</i> [mɛŋ'gi:n] – Менџин.
nn	[n] <i>Böckmann, Innsbruck, Lennenstadt</i> н <i>Бохман, Инсбрук, Лененџиџаџи</i>
ö	[ø:] <i>Bönen, Göthe, König, Schöner</i> е <i>Бенен, Геџе, Кениџ, Шенер</i>
	[œ] <i>Höingen, Möller, Röntgen</i> е <i>Хеинџен, Мелер, Рениџен</i>
oe	[ø:] <i>Goethe, Schroeder; Oebisfelde</i> е <i>Геџе, Шредер; Ебисфелде</i>
	[œ] <i>Moeller, Oetker; Bonhoeffer</i> е <i>Мелер, Еџкер; Бонхефер</i>
	[o:] <i>Coesfeld, Itzehoe, Soest</i> о <i>Косфелд, Иџехо, Зосџ</i> Во некои северногермански имиња. Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>o</i> и <i>e</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Buchloe</i> ['bu:xlø:ə] – Бухлое.
oeh	[ø:] <i>Boehn, Koehler, Oehmichen</i> е <i>Бен, Келер, Емихен</i>
oey	[ø:] <i>Bad Oeynhausen</i> е <i>Бад Енхаузен</i>
oh	[o:] <i>Kohlberg, Mohnhausen; Gütersloh</i> о <i>Колберџ, Монхаузен; Гиџерсло</i>
öh	[ø:] <i>Köhler, Möhrig, Söhlingen</i> е <i>Келер, Мериџ, Зелџнџен</i>
oi	[ɔy] <i>Hoibach, Hoikendorf, Voigt(h)</i> ој <i>Хојбах, Хојкендорф, Фојџ</i>
	[o:] <i>Grevenbroich, Roisdorf, Voigt</i> о <i>Гревенброх, Росдорф, Фоџџ</i> Особено во рајнски географски имиња.

oo	[o:] <i>Boos, Moosburg, Sooden-Allendorf</i>	o <i>Бос, Мосбурџ, Зоген-Алендорф</i>
öö	[ø:] <i>Gööck</i>	e <i>Гек</i>
ow	[o] <i>Grabow, Lützow, Pankow, Treptow</i> На крајот од зборот, во (географски) имиња, делумно од словенско потекло.	o <i>Грабо, Лицо, Панко, Трейџо</i>
oy	[ɔy] <i>Friesoythe, Hoyer; Orsoy</i>	oj <i>Фрисојџе, Хојер, Орзој</i>
pff	[pf] <i>Schwartzkopff</i>	пф <i>Шварцкојф</i>
ph	[f] <i>Philip, Rudolph, Stephan</i>	ф <i>Филиј, Рудолф, Шџефан</i>
pp	[p] <i>Heppenheim, Kneipp, Wuppertal</i>	п <i>Хејенхајм, Кнајџ, Вујерџал</i>
qu	[kv] <i>Quickborn, Quierschied</i>	кв <i>Квикборн, Квиришиг</i>
r	[r] <i>Erfurt, Erlangen, Kurt, Wismar</i>	р <i>Ерфурџ, Ерланџен, Курџ, Висмар</i>
	[ʁ] <i>Bär, Baerl, Erhard, Gerke, Harz</i> Неслоготворното самогласно [ʁ] има ист квалитет како слоготворното (в. д. под <i>r</i> , изговор [ʁ]), а се изговара зад долгите самогласки: <i>Harz</i> [ha:ʁts] – <i>Харц</i> , <i>Trier</i> [tri:ʁ] – <i>Трир</i> .	р <i>Бер, Барл, Ерхард, Герке, Харц</i>
	[ʁ] <i>Mair, Mayr, Montabaur/Montabaur</i> Слоготворното [ʁ] се среќава на крајот од зборот/морфемата по двогласките: <i>Mair</i> [maɪʁ] – <i>Мајер</i> , <i>Mayrhofer</i> [ˈmaɪrhoːfɐ] – <i>Мајерхофер</i> , <i>Montabaur</i> [ˈmɔntabaʁ] – <i>Мониџабауер</i> .	ер <i>Мајер, Мајер, Мониџабауер</i>
rh	[r] <i>Innerrhoden, Rhein, Rhön</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>r</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Bierhoff</i> [ˈbiːʁhɔf] – <i>Бирхоф</i> , <i>Hoyerhagen</i> [ˈhɔyɐhaːgn] – <i>Хојерхаџен</i> .	р <i>Инерроген, Рајна, Рен</i>
rr	[r] <i>Dirr, Dürrenmatt, Herrenberg</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>r</i> и <i>r</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Oberrad</i> [oːbɛˈraːt] – <i>Оберраг</i> .	р <i>Дир, Диренмајџ, Херенберџ</i>
s	[z] <i>Gräser, Linse, Siegel, Wunsiedel; Salzburg, Sat 1, Siemens</i> Во следниве позиции: а) во почетокот на зборот/морфемата пред самогласка: <i>Sonne</i> [ˈzɔnə] – <i>Зоне</i> , б) меѓу самогласки: <i>Mühlhausen</i> [myːˈhauzn̩] – <i>Милхаузен</i> и в) меѓу <i>l</i> , <i>m</i> , <i>n</i> или <i>r</i> и самогласка, што ја вклучува и позицијата пред слоготворните [l], [m] и [n]: <i>Amsel</i> [ˈamzl̩] – <i>Амзел</i> , <i>Basler</i> [ˈbaːzl̩] – <i>Базлер</i> , <i>Felsenstein</i> [ˈfɛlzn̩stɛɪn] – <i>Фелзениџајн</i> , <i>Linse</i> [ˈlɪnzə] – <i>Линзе</i> .	з <i>Глезер, Линзе, Зиџел, Вунзигел;</i> по традиција: <i>Салцбурџ, Сајџ 1, Сименс</i>
	[s] <i>Forst, Kies, Königsberg, Osburg</i> Во следниве позиции: а) на крајот од зборот/морфемата, дури и кога следната морфема почнува со <i>p</i> или <i>t</i> : <i>Kies</i> [kiːs] – <i>Кис</i> , <i>Wiesbaden</i> [ˈviːsbaːdn̩] – <i>Висбаген</i> , <i>Luchsperger</i> [ˈlʊkspɛʁgɐ] – <i>Луксџерџер</i> , <i>Johannistal</i>	с <i>Форсџ, Кис, Кениџсберџ, Осбурџ</i>

s	[jo'hanista:l] – <i>Јоханисџал</i> , б) во средината на зборот/морфемата пред поголемиот број согласки, вклучувајќи ја и позицијата пред <i>p</i> и <i>t</i> : <i>Aspe</i> ['aspə] – <i>Аспе</i> , <i>Bastian</i> ['bastja[:]n] – <i>Бастџан</i> , <i>Soest</i> [zo:st] – <i>Зосџ</i> , в) во интерфиксот (сврзувачки елемент) во сложенки, значи на морфемската граница, дури и кога следната морфема почнува со <i>p</i> или <i>t</i> : <i>Königsberg</i> [kø:niçsberk] – <i>Кениџсберџ</i> , <i>Bischofspool</i> [biʃɔfs'po:l] – <i>Бишофсџол</i> , <i>Kohlerstal</i> ['ko:lɛsta:l] – <i>Колерсџал</i> .
	[ʃ] <i>Der Spiegel</i> , <i>Spēnge</i> , <i>Spree</i> , <i>Stoëcker</i> ш <i>Дер шџиџел</i> , <i>Шџенџе</i> , <i>Шџре</i> , <i>Шџекер</i> Пред <i>p</i> и <i>t</i> во почетокот на зборот/морфемата.
sch	[ʃ] <i>Aschendorf</i> , <i>Felsch</i> , <i>Schiller</i> ш <i>Ашенгорф</i> , <i>Фели</i> , <i>Шилер</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>s</i> и <i>ch</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Lieschen</i> ['li:sçən] – <i>Лисчен</i> .
ß	[s] <i>Gießēn</i> , <i>Meßkirch</i> с <i>Гисен</i> , <i>Мескирх</i>
ss	[s] <i>Deiss</i> , <i>Essen</i> , <i>Hesselbach</i> , <i>Heuss</i> с <i>Дајс</i> , <i>Есен</i> , <i>Хеселбах</i> , <i>Хојс</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>s</i> и <i>s</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Ludwigsstadt</i> ['lu:tvɪçsʃtat] – <i>Луѓвиџсџајт</i> , <i>Wiessee</i> ['vi:sze:] – <i>Висе</i> .
sz	[s] <i>Wellesz</i> с <i>Велес</i> Обично во имиња од унгарско потекло. Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>s</i> и <i>z</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Hundszell</i> ['hʊntʃtɛl] – <i>Хундсџел</i> .
th	[t] <i>Baath</i> , <i>Goethe</i> , <i>Helmuth</i> , <i>Thomas</i> т <i>Бајџ</i> , <i>Гејџе</i> , <i>Хелмујџ</i> , <i>Томас</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>t</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Richthof</i> ['riçtho:f] – <i>Рихџхоф</i> .
ts	[ts] <i>Potsdam</i> , <i>Voitsberg</i> тс <i>Појџсгам</i> , <i>Фојџсберџ</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>t</i> и <i>s</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Abtsee</i> ['aptze:] – <i>Абџзе</i> , <i>Altstetten</i> ['altʃtɛtɐn] – <i>Алџштетен</i> .
tsch	[tʃ] <i>Motsch</i> , <i>Treitschke</i> , <i>Pietsch</i> ч <i>Моч</i> , <i>Трајџке</i> , <i>Пич</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу (<i>t</i>) <i>t</i> и <i>sch</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Altschönaue</i> ['altʃø:nau] – <i>Алџшенау</i> , <i>Gottsched</i> ['gɔtʃɛ:t] – <i>Гојџшег</i> .
tt	[t] <i>Gotta</i> , <i>Gottfried</i> , <i>Qettinger</i> т <i>Гоџа</i> , <i>Гојџфриг</i> , <i>Ејџинџер</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>t</i> и <i>t</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Alltann</i> ['alttan] – <i>Алџтан</i> , <i>Ettann</i> ['ɛttan] – <i>Ејџан</i> .
tth	[t] <i>Matthäus</i> , <i>Matthias</i> т <i>Мајџеус</i> , <i>Мајџјас</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>tt</i> и <i>h</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Gotthard</i> ['gɔthart] – <i>Гојџхарг</i> .
tz	[ts] <i>Metzger</i> , <i>Metzingen</i> , <i>Radetzky</i> ц <i>Меџџер</i> , <i>Меџинџен</i> , <i>Радеџки</i>
tzsch	[tʃ] <i>Fritzsche</i> , <i>Kretzschmar</i> , <i>Nietzsche</i> ч <i>Фриџе</i> , <i>Креџмар</i> , <i>Ниче</i> Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>tz</i> и <i>sch</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Muttschwitz</i> ['mɔtsʃvɪts] – <i>Муџшвиџ</i> .

ü	[y:] <i>Lübeck, Mülheim, Ütliberg</i>	и	<i>Либек, Милхајм, Иејлиберџ</i>
	[ʏ] <i>Bürger, München; Steinbrück</i>	и	<i>Бирџер, Минхен; Штјајнбрик</i>
ue	[y:] <i>Düsterberg</i>	и	<i>Дисџерберџ</i>
	[ʏ] <i>Uecker, Müller; Ueckermünde</i>	и	<i>Икер, Милер; Икерминде</i>
	[u:] <i>Buer, Hueber, Kues</i>	у	<i>Бур, Хубер, Кус</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу (a)и/(e)и и е минува морфемската/слоговната граница: <i>Aue</i> ['aʊə] – <i>Ауе</i> , <i>Lueg</i> ['lu:ɛk] – <i>Луеџ</i> , <i>Neuendorf</i> ['nɔyændɔrf] – <i>Нојендорф</i> или границата меѓу два гласа: <i>Quendlinburg</i> ['kve:dlɪnbʊrk] – <i>Квендлинбургџ</i> .		
üe	[y:] <i>Brües</i>	и	<i>Брис</i>
	[u:] <i>Buhlen, Lühmann, Ruhr</i>	у	<i>Булен, Луман, Рур</i>
uh	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу (e)и и h минува морфемската/слоговната граница: <i>Neuhausen</i> ['nɔyhauzn̩] – <i>Нојхаузен</i> .		
üh	[y:] <i>Büchel, Mühlheim; Lützelflüh</i>	и	<i>Биел, Милхајм, Лицелфли</i>
	[y:] <i>Buir, Duisburg, Duisdorf, Juist</i>	и	<i>Бир, Дисбургџ, Дисдорф, Јусџ</i>
ui	[ʏ] <i>Duissern</i>	и	<i>Дисерн</i>
	Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу и и i минува морфемската/слоговната граница: <i>Lauingen</i> ['laʊɪŋən] – <i>Лауинџен</i> или границата меѓу два гласа: <i>Quickborn</i> ['kvɪkbɔrn̩] – <i>Квикборн</i> .		
uu	[u:] <i>Luuk</i>	у	<i>Лук</i>
uy	[y:] <i>Huy</i>	и	<i>Хи</i>
	[ɔy] <i>de Gruyter</i>	ој	<i>Де Гројџер</i>
v	[f] <i>Bremerhaven, Vater, Vogel; Beethoven, Hannover Gustav</i>	ф	<i>Бремерхафен, Фајџер, Фоџел; по традиција: Бейшовен, Хановер</i>
	Во следниве позиции: а) во зборови од домашно потекло и во некои странски зборови: <i>Verse</i> ['fɛrzə] – <i>Ферзе</i> , б) на крајот од зборот и пред безвучни согласки: <i>Levke</i> ['le:fkə] – <i>Лефке</i> и в) пред зборообразувачки морфемии: <i>-bar, -chen</i> итн.		
	[v] <i>Leverkusen, Oeventrop, Vaduz</i>	в	<i>Леверкузен, Евентрој, Вадуз</i>
w	[v] <i>Schwarzenberg, Walter, Wien</i>	в	<i>Шварценберџ, Валџер, Виена</i>
	[f] <i>Qw, Stöwsand, Tewswos</i>	в	<i>Ов, Шџевзанд, Тевсвос</i>
На крајот од зборот/морфемата, пред безвучни согласки и пред суфиксите: <i>-bar, -chen</i> итн.			
x	[ks] <i>Cuxhaven, Sexau, Xanten</i>	кс	<i>Куксхафен, Зексау, Ксанџен</i>
y	[y:] <i>Kyritz, Ryzanek, Sydow</i>	и	<i>Кириџ, Ризанек, Зидо</i>
	[ʏ] <i>Sylt, Thyssen</i>	и	<i>Зилиџ, Тисен</i>
	[i:] <i>Bedburdyck, Rys, Sythen, Wyle</i>	и	<i>Бедбургик, Рис, Зиџен, Виле</i>
	[ɪ] <i>Ybbs, Kyffhäuser</i>	и	<i>Ибс, Кифхојзер</i>

X. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

y	[y] <i>Hyphen, Lysol</i>	и <i>Хифен, Лизол</i>
	[ɪ] <i>Geigy, Breisky, Radetzky</i>	и <i>Гајџи, Брајски, Радецки</i>
yh	[y] <i>Byhlen</i>	и <i>Билен</i>
	[i:] <i>Wyhl, Wyhlen</i>	и <i>Вил, Вилен</i>
	[ɪ] <i>Pyhrn</i>	и <i>Пирн</i>
z	[ts] <i>Schölze, Weizsäcker, Würzburg, Zell; Vaduz</i>	ц <i>Шолце, Вајцзекер, Вирицбург, Цел; по традиција: Вагуз</i>
zsch	[ʃ] <i>Zschokke, Zschopau, Zschorsch</i>	ч <i>Чоке, Чоџау, Чорш</i>
<p>Овде не спаѓаат зборовите во кои меѓу <i>z</i> и <i>sch</i> минува морфемската/слоговната граница: <i>Salzschlirf</i> [zalts'ʃɪrf] – <i>Залцилирф</i>.</p>		

ДАНСКИ ЈАЗИК

365. Данскиот јазик има 9 самогласки (*a, e, i, o, u, æ, ø, å*) и 23 согласки, од кои 20 се монографеми (*b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, z*), а 3 се бележат со диграфи (*ch, ng, sj*). До 1948 година гласот *å* се бележел со диграфот *aa*. Буквите *c, q, w, x* и *z* се користат во заемки од други јазици.

а) Самогласки

- Самогласката *å* (*aa*) се предава со *o*: *Århus – Орхус, Kierkegaard – Киркеџор* (но по традиција *Kjerkežor*).
- Самогласката *æ* се пренесува со *e*: *Sjælland – Сјелан, Læsø – Лесу*.
- Секвенцијата *eg* се пренесува со *ej*: *Regner – Рејнар*.
- Секвенциите *ei* и *ej* со *aj*: *Hein – Хајн; Ejlinge – Ајлинџе, Ejvind – Ајвин, Drejø – Драјо*.
- Самогласката *i* во позиција пред самогласка се предава со *j*: *Kristian – Крисџијан*, но по традиција Ханс Кристијан Андерсен.
- Кога самогласката *i* се наоѓа пред *m, n, g* и *k* се пренесува со *u*: *Helsingør – Хелсинџор, Herning – Херни*.
- Самогласката *ø* се предава со *o*: *Vjørn – Бјорн, Høysgaard – Хојсџор, Bavnehøj Ejer – Баунехој Ајер*, освен во отворен слог кога се предава со *y*: *København – Кубенхаун, Læsø – Лесу*.
- Самогласката *u* се предава со *y*: *Humblebæk – Хумлебек*.
- Буквата *y* се предава со *y*: *Fyn – ФУН, Nyhaven – Нухаун*.

б) Согласки

- Кога на *v* му претходи самогласка оваа буква се бележи со *y*: *Nyhaven – Нухаун*. Оттука би требало: *København – Кубенхаун, Hjelmslev – Јелмслеу*, но по традиција транскрибираме: *Koјенхаџен, Јелмслев*.
- Согласките *c* и согласните секвенции *ch* и *ck* се предаваат со *k*: *Jacobsen – Јакобсен; Joachim – Јоаким, Blicher – Бликер; Finecke – Финеке*.
- Согласните групи *ds* и *dt* се предаваат со *s*, односно *g*: *Knudsen – Кнусен, Grundtvig – Грунџви; Thorvaldsen – Торвалсен*.
- Согласката *h* кога по неа следува *j*, како и во позиција зад самогласка, а пред согласка нема гласовна вредност и не се транскрибира: *Hjelmslev – Јелмслеу; Bohr – Бор*.

- Согласките *g* и *d* во крајна позиција не се транскрибираат: *Grundtvig* – *Грундви*, *Nordborg* (< *Nord Borg*) – *Норбор*; *Thorvald* – *Торвал*, *Nørlund* – *Норлун*.
- Согласката *k* се предава со *к*: *Knut* – *Кнуџ*, *Klara* – *Клара*, *Frederik* – *Фредерик*.
- Согласката *p* се предава со *п*, а удвоената согласка *pp* со *б*: *Pontoppidan* – *Понџобидан* (*Фонџобиден*).
- Согласката *t*, удвоената согласка *tt* и согласната група *th* се предаваат со *џ*: *Tåstrup* – *Тосџруџ*; *Brigitte* – *Бриџиџе*; *Thorvaldsen* – *Торвалсен*.
- Согласката *x* се транскрибира со *кс*: *Axel* – *Аксел*.

в) Консонантски групи

- Консонантската група *tz* се предава со *џ*: *Rantzau* – *Ранџау*.
- Удвоените согласки секогаш се транскрибираат како една.

ЕВРЕЈСКИ ЈАЗИК

- 366.** Кај предавањето на еврејските имиња имаме традиционален изговор, наследен од црковната традиција, и современ изговор, којшто се прифаќа главно под влијание на западната традиција, а со посредство на печатените и електронските медиуми.
- а)** Консонантот **ש** (*шин*) во имињата што во нашиот јазик се прифатени преку грчката фонетска адаптација и веќе добиле соодветна афирмација во нашиот јазик преку црковната традиција, се предава со *с*: *Саул, Соломон, Самоил* и сл. Во имињата, пак, што во нашата традиција не се одомаќени во нивната грцизирана форма или, пак, се однесуваат на современи личности, **ש** (*шин*) се предава според неговиот оригинален изговор *ш*: *Моше: Моше Алїбауер, Моше Дајан* (но и *Мојсеј* во црковната традиција), *Шимон: Шимон Перес* (но и *Симон Пејтар* во црковната традиција), *Шаул: Шаул Мезан* и сл.
- б)** Консонантот **צ** (*цаге*) се предава со *с* во имињата што се прифатени во македонскиот јазик преку грчката фонетска адаптација и веќе добиле соодветна афирмација во нашиот јазик преку црковната традиција: *Исак: Исак Таџер, Савааї, Сион* (но: *ционизам, ционисї, ционисїички*).
- в)** По правило консонантот **ב** (*беї*) (**ב** (*веї*)) во почетокот на зборот и по консонант се предава со *б*, а по самогласка се предава со *в*: *Бенјамин: Бенјамин Неїтанјаху, Беї-Арам, Беї-Нимра* и сл.; *Гаврил, Елисаветїа* и сл., но постојат и исклучоци, наследени од македонската црковна традиција или прифатени под западно влијание: *Венијамин: Венијамин Мачуковски, Елизабетїа, Габриела* и сл.
- г)** Имињата што започнуваат со **י** (*јог*) во комбинација со **י** (*шва*), се пишуваат без иницијална јотација: *Езекил, Ерусалим, Ерихон* и сл.
- д)** Теофорните имиња што завршуваат на **ל** (*-ел*) (скратеница од *елохим-Боџ*), се пишуваат на два начина:
- Ако кај нас дошле преку грчката фонетска адаптација и македонската црковна традиција, еврејската самогласка **י** (*цере*) се предава со самогласката *и*: *Данил, Данил, Самоил, Израил* и сл.
  - Истата еврејска самогласка во имиња што кај нас се прифатени директно од современиот еврејски јазик или под западно влијание, се предава според нејзиниот оригинален еврејски изговор, со *е*: *Даниел, Ариел, Израел*.
  - Сложените имиња, составени од два збора, се пишуваат со големи букви и се поврзуваат со цртичка: *Бен-Гурион, Беер-Шева, Ен-Шемеш, Ецион-Гевер* и сл., но по традиција *Тел Авив*.

ИТАЛИЈАНСКИ ЈАЗИК

- 367.** Италијанската абецеда содржи 21 буква, а покрај единечните графеме, постојат и девет здружени букви – диграфи и триграфи. Според тоа, италијанскиот јазик, во својата целина, опфаќа 30 знаци.
- а)** Во италијанскиот јазик има 5, односно 7 самогласки, ако се земат предвид и отворените и затворените самогласки.
- б)** При предавањата на општопознати топоними и имиња транскрипцијата се врши според традицијата: *Roma* – Рим, *Vaticano* – Ватикан.
- в)** Самогласките *a*, *e* и *o* се пренесуваат исто: *Amalfi* – Амалфи, *Aosta* – Аосџа, *Bari* – Бару, *Elba* – Елба, *Sanremo* – Санремо, *Torino* – Торино, *Milano* – Милано, *Guido* – Гвиго.
- г)** Групата *-ia* се предава со *-ија*: *Maria* – Марија, *Rialto* – Ријалџо, *Lombardia* – Ломбардија.
- д)** Италијанскиот консонантски систем е сличен со македонскиот. Согласките својата артикулација ја добиваат во зависност од местоположбата и графемата што следува. Удвоените согласки се предаваат со еден знак: *Ferrara* – Ферара, *Sorrento* – Соренџо, *Messina* – Месина, *Assisi* – Асизи, *Donatello* – Донаџело, *Pirandello* – Пирандело, *Tasso* – Тасо, *Pirelli* – Пирели, *Grillo* – Грило.

Транскрипција на графемата *c*

<i>c + a, o, u</i>	<i>Capri, Corsica, Cuneo</i>	Каџри, Корзика, Кунео	к
<i>ci + a, o</i>	<i>Vocaccio</i>	Бокачо	ч
<i>c + i, e</i>	<i>Ciro, Francesco, Felice, Cecilia</i>	Чиро, Франческо, Феличе, Чечилија	ч
<i>ch + i, e</i>	<i>Chicco, Michele</i>	Кико, Микеле	к

Транскрипција на графемата *g*

<i>g + a, o, u</i>	<i>Gaetano, Gorizia, Gucci</i>	Гаеџано, Гориџија, Гучи	џ
<i>gi + a, o, u</i>	<i>Giacomo, Giuseppe, Gioconda, Foggia</i>	Џакомо, Џузепе, Џоконда, Фоџа	џ
<i>g + i, e</i>	<i>Girolamo, Geppetto, Genova, Agrigento</i>	Џироламо, Џејепџо, Џенова, Аџриџенџо	џ
<i>gh + i, e</i>	<i>Lamborghini, Margherita</i>	Ламборџини, Марџеритџа	џ
<i>gl + i, e, a, o, u</i>	<i>Castiglione, Gigliola, Guglielmo, Cagliari</i>	Касџиљоне, Џиљола, Гуљелмо, Каљари	љ
<i>gn + i, e</i>	<i>Agnelli, Benigni</i>	Ањели, Бенињи	њ
<i>gn + a, o, u</i>	<i>Legnano</i>	Лењано	њ

- f) Гласовите *c* и *g* пред *a*, *o*, *u* во италијанскиот јазик се изговараат тврдо како |k| и |g|, така што при нивната транскрипција во македонскиот јазик се користат *k* и *g*: *Capri* – Каџри, *Corsica* – Корзика, *Cremona* – Кремона, *Como* – Комо, *Gaetano* – Гаетано, *Cuneo* – Кунео.
- |k| и |g| може да имаат и мек изговор кога меѓу согласката и самогласката е вметнат дијакритичкиот знак *i*, па во тој случај се транскрибираат со *ч* и *џ*, како на пример: *Riccione* – Ричоне, *Giacomo* – Џакомо.
  - Буквите *c* и *g* пред самогласките од преден ред *i* и *e* се предаваат во македонскиот јазик со *ч* и *џ*, како во примерите: *Marcello* – Марчело, *Cesare* – Чезаре, *Felice* – Феличе, *Vossaccio* – Бокачо, *Lecce* – Лече, *Ciro* – Чиро, *Cecilia* – Чечилија, *Francesco* – Франческо, *Giuseppe* – Џузепе, *Gentile* – Џентиле, *Genova* – Џенова, *Gioconda* – Џоконда, *Agrigento* – Аџриџентџо, *Gianluigi* – Џанлуџи.
- Според традицијата исклучок прават: *Sicilia* – Сицилија, *Сицилијанец*.
- *S* и *g* може да имаат и веларен изговор, но во тој случај меѓу согласката и самогласката се вметнува дијакритичкиот знак *h*: *Ischia* – Искја.
- e) Диграфите *gl + i*, *e* и *gli + a*, *o*, *u* поради нивната палатална вредност, во македонскиот јазик треба да се предаваат со *љ*: *Gigliola* – Џиљола.
- ж) Во диграфот *gl + a*, *o*, *u* и двата знака го задржуваат сопствениот глас: *Gloria* – Глорија.
- з) Диграфот *gn + i*, *e*, *a*, *o* во македонскиот јазик се предава со графемата *њ*: *Gnisci* – Њиши, *Magnani* – Мањани, *Agnelli* – Ањели, *Signoria* – Сињорија.

Транскрипција на графемата *s*

<i>s</i> во иницијална позиција	<i>Siena, Salerno, San Marino</i>	Сиена, Салерно, Сан Марино	<i>s</i>
<i>c + i</i> , <i>e</i> во интермедијална позиција	<i>Positano, Brindisi, Molise</i>	Позиџано, Бриндизи, Молизе	<i>z</i>
<i>s + a</i> , <i>o</i> , <i>u</i> во интермедијална позиција	<i>Cesare, Teresa, Frosinone</i>	Чезаре, Тереза, Фрозиноне,	<i>z</i>
<i>s +</i> звучна/согласка-сонант	<i>Svevo</i>	Звево	<i>z</i>
<i>sc + i</i> , <i>e</i>	<i>Gramsci</i>	Грамиши	<i>ш</i>
<i>sc + h + i</i> , <i>e</i>	<i>Schiattino</i>	Скијатџино	<i>ск</i>
<i>sc + a</i> , <i>o</i> , <i>u</i>	<i>Foscolo, Francesco</i>	Фосколо, Франческо	<i>ск</i>
<i>sc + i + a</i> , <i>o</i> , <i>u</i>	<i>Brescia</i>	Бреша,	
<i>ss</i>	<i>Mussolini</i>	Мусолини	<i>s</i>
<i>s</i> во други позиции	<i>Sforza</i>	Сфорца	<i>s</i>

- с) Графемата *s* во италијанскиот јазик, во зависност од позицијата, може да има звучна или незвучна гласовна вредност. Кога има звучност, се предава со *з*: *Teresa* – *Тереза*, *Frosinone* – *Фрозиноне*, *Pesaro* – *Пезаро*, *Positano* – *Позиџано*, *Brindisi* – *Бриндизи*, *Molise* – *Молизе*, *Pisa* – *Пица*, *Cesare* – *Чезаре*.
- Графемата *s* во италијанскиот јазик може да биде дел од диграфи или триграфи. Кога диграфот *sc* се наоѓа пред самогласките од преден ред, во македонскиот јазик се пренесува со *ш*. Кога диграфот *ce* се најде пред самогласките од заден ред, тогаш и двете графеми го задржуваат својот посебен глас: *Foscolo* – *Фосколо*, *Scavolini* – *Скаволини*.
- и) За задржување на мекиот изговор на диграфот *sc* пред самогласките од заден ред, се додава графискиот знак *i* кој во случајов нема гласовна вредност, на пример: *Brescia* (*Brescia*).

Транскрипција на графемата *z*

<i>z + ia, ie, io, iu</i>	<i>Patrizia, Fabrizio</i>	<i>Паџриџија, Фабриџио</i>	<i>џ</i>
<i>zz</i>	<i>Abruzzo</i>	<i>Абруџо</i>	<i>џ</i>
кога е дел од наставката <i>-enza</i>	<i>Cosenza, Piacenza</i>	<i>Козенџа, Пјаченџа</i>	<i>џ</i>
<i>z</i> во почетна позиција	<i>Zeno</i>	<i>Сено</i>	<i>с</i>

- ј) Незвучното *z* во италијанскиот јазик најчесто се удвојува. Пред самогласните групи *-ia*, *-ie*, *-io* и во наставката *-enza* се предава со *џ*: *Abruzzo* – *Абруџо*, *Piacenza* – *Пјаченџа*.
- Звучното *z* кога се среќава во почетна позиција, во македонскиот јазик се предава со *с*: *Zeno* – *Сено*.
- к) Графемата *q* во италијанскиот јазик секогаш е следена од самогласката *u*, и во македонскиот јазик по правило се предава со групата *-кв-*: *Aquila* – *Аквила*, *Quasimodo* – *Квазимого*, *Pasquale* – *Пасквале*.
- л) Графемата *h* во италијанскиот јазик нема гласовна вредност и се употребува како дијакритички знак. Таа во македонскиот јазик не се транскрибира: *Chicco* – *Кико*.
- љ) Интересни се имињата кои содржат предлог. Правилно се транскрибираат: *Leonardo da Vinci* – *Леонардо да Винчи*, *Francesco de Sanctis* – *Франческо де Санџиус*, *Monte dei Paschi* – *Монџе деи Паски*, но според традиција се предава *D'Annunzio* – *Данунџио*, иако би требало *Д'Анунџио*.

ЈАПОНСКИ ЈАЗИК

368. Јапонскиот систем на пишување е мошне карактеристичен по тоа што трите типа знаци (*канџи*, *каџајакана* и *хирајакана*) се употребуваат истовремено и на ист простор, но секој од овие типови има своја функција.

Од друга страна, самата јапонска фонетика е релативно едноставна: со пет јасни самогласки (исто како и во македонскиот), две полусамогласки и помал број согласки во однос на македонскиот. Согласките, обично, не се појавуваат без самогласки, формирајќи слогови со една или со две самогласки, така што *кана* е цврсто фиксирана како фонетска и слоговна единица.

Во врска со транскрипцијата од јапонски се појавуваат неколку проблеми.

- а) Од фонолошка гледна точка, кратките и долгите самогласки имаат смислоразликувачка функција (на пример: зборот *обасан* значи ‘тетка’, а *обаасан* ‘баба’, но при транскрипцијата оваа разлика е невидлива, зашто и кратките и долгите самогласки се пишуваат со една буква.
- б) Поради смекнувањето пред самогласката *и*, неколку согласки имаат поинаков изговор од другите, па затоа при транскрипцијата на латиница постои колебање дали да се претстават како *si* или *shi*, *ti* или *chi*, *zi* или *ji*, иако денес повеќе се во употреба вторичните претстави на овие смекнати гласови.
- в) Во јапонскиот јазик нема фонолошка разлика меѓу гласовите *μ* и *ж*, при што *μ* повеќе се појавува во почетокот на зборот, а *ж* во другите позиции.
- г) Пред самогласките *а*, *и*, *е*, *о* се пишува *х*, а пред самогласката *у* се пишува *ф*.
- д) Две истородни согласки во непосреден допир формираат одвоена мора, така што Јапонците читаат *Са-ѝ-ѝо-ро*, но при транскрипциите најчесто се пишува само една согласка, односно *Саѝоро*.
- ѓ) Не постои разлика меѓу *р* и *л*, па најчесто се употребува само *р*.
- е) Единствена самостојна согласка е слоготворното *н* кое носи една мора (*хо-н-га*) и може да се пишува со две *н*, односно *нн*.

Ж. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

Почеток на слог						Примери
Самогласки	а	и	у	е	о	<i>Akita</i>
	а	и	у	е	о	<i>Акиѿа</i>
к	ка	ки	ку	ке	ко	<i>Kato</i>
к	ка	ки	ку	ке	ко	<i>Каѿо</i>
ку	куа		куу		куо	<i>Kyushu</i>
кј	кја		кју		кјо	<i>Кјушу</i>
г	га	ги	гу	ге	го	<i>Goto</i>
г	га	ги	гу	ге	го	<i>Гоѿо</i>
гу	гуа		гуу		гуо	
гј	гја		гју		гјо	
с	са	си/ши	су	се	со	<i>Sado</i>
с	са	си/ши	су	се	со	<i>Sago</i>
sh	sha	shi	shu	she	sho	<i>Shikoku</i>
ш	ша	си/ши	шу	ше	шо	<i>Шикоку</i>
z	за	зи/ѿи	зу	зе	зо	<i>Ginza</i>
з	за	зи/ѿи/ѿи	зу	зе	зо	<i>Гинза</i>
ј	ја	ѿи	ју	је	јо	<i>Juso</i>
ж/ѿ	жа/ѿа	зи/ѿи/ѿи	жу/ѿу	же/ѿе	жо/ѿо	<i>ѿусо, Аѿа</i>
t	та	чи	ѿу	те	то	<i>Taro</i>
т	та	чи	ѿу	те	то	<i>Таро, ѿушима</i>
d	да	зи/ѿи	ѿу	де	до	<i>Dazai</i>
д	да	зи/ѿи/ѿи	ѿу	де	до	<i>Дазѿи</i>
n	на	ни	ну	не	но	<i>Nagoya</i>
н	на	ни	ну	не	но	<i>Наѿоја</i>
ну	нуа		нуу		нуо	<i>Hanpu</i>
њ	ња		њу		њо	<i>Хању</i>
h(f)	ха	хи	(hu)/fu	хе	хо	<i>Honshu</i>
х	ха	хи	фу	хе	хо	<i>Хоншу, Фуѿи</i>
hy	хуа		хуу		хуо	<i>Huaku</i>
хј	хја		хју		хјо	<i>Хјаку</i>
p	па	пи	пу	пе	по	
п	па	пи	пу	пе	по	
пу	пуа		пуу		пуо	
пј	пја		пју		пјо	
b	ба	би	бу	бе	бо	<i>Basho</i>
б	ба	би	бу	бе	бо	<i>Башо</i>

by	bya		byu		byo	
бј	бја		бју		бјо	<i>Бјобудани</i>
m	ma	mi	mu	me	mo	<i>Murakami</i>
м	ма	ми	му	ме	мо	<i>Мураками</i>
my	mya		myu		myo	<i>Myorenji</i>
мј	мја		мју		мјо	<i>Мјоренџи</i>
y	ya		yu		yo	<i>Yatagata</i>
j	ja		ju		jo	<i>Јамаџаџа</i>
r	ra	ri	ru	re	ro	<i>Rokko</i>
p	pa	pi	pu	pe	po	<i>Pokko</i>
ry	rya		ryu		ryo	<i>Ryunosuke</i>
pja	pja		pju		pjo	<i>Pjunosuke</i>
w	wa	(wi)	u	(we)	wo	<i>Watanabe</i>
в	ва	ви	ву	ве	во	<i>Ватанабе</i>
n	—	—	—	—	—	
н						<i>Хонга</i>

КАТАЛОНСКИ ЈАЗИК

369. а) Во каталонскиот јазик има пет самогласки *a*, *e*, *i*, *o* и *u* чиј изговор зависи од тоа дали се акцентирани или неакцентирани.

- Самогласките *a* и *à* во акентирана позиција се предаваат со *a*: *Germà* – Жерма, *Català* – Кајџала.
- *E*, *é*, *è* во акентирана позиција се предаваат со *e*: *Carme* – Карме, *Francés* – Франсес, *Pagès* – Пајес. Доколку пак самогласката *e* не е акентирана, ќе се предаде со *a*: *Pere* – Пера, *Enric* – Анрик, *Rambles* – Рамблас, *Besòs* – Базос, *Fabregas* – Фабраџас. Во името *Barcelona*, неакентираното *e* се изговара како немо *e*, но по традиција се транскрибира како *Барселона*. Немото *e* во членот *le* и во предлогот *de*, како чест дел од имињата на лица и на географските имиња, се предава со *a*: *L'Hospitalet de Llobregat* – Лусџиџалеџ га Љубраџаџи, *Palau de la Música Catalana* – Палау га ла Музика Кајџалана, *El Prat* – Ал Праџи, *Els Segadors* – Ал Саџагорс.
- Каталонските *i* и *í* секогаш се предаваат со *u*: *Antoni* – Анџони, *Martí* – Марџи.
- Самогласките *o*, *ò*, *ó* во акентиран слог се предаваат со *o*: *Mataró* – Маџаро, *Òscar* – Оскар, а во неакентиран слог *o* се предава со *y*: *Oriol* – Уриол, *Dolors* – Дулорс, *Montserrat* – Мунсарџи.
- Самогласките *u* и *ú* секогаш се предаваат со *y*: *Urgell* – Урџел, *Núria* – Нурија.
- При транскрипцијата на зборови кои содржат каква било самогласна група, самогласките *i* и *u* ги транскрибираме со *u* и *y* соодветно, а за другите самогласки со кои овие се комбинираат се раководиме според пишаната форма: *Andreu* – Андреу, *Jaume* – Жаума, *Beatriu* – Беаџириу, *Blai* – Блаи, *Perpètua* – Парџеџуа, *Nou Barris* – Ноу Барис.

б) Консонантскиот систем во каталонскиот јазик е составен од 22 букви (*b*, *c*, *ç*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *q*, *r*, *s*, *t*, *v*, *w*, *x*, *y*, *z*) и неколку диграфи.

- Буквите *b* и *v* практично се имаат изедначено при изговорот, односно се изговараат како *б*, но сепак ги предаваме со *б*, односно со *в*: *Vallès* – Валџес, *Berguedà* – Барџага, *Badalona* – Бадалона, *Vilanova* – Виланова.
- Изговорот на *c* зависи од буквата што следува по неа. Ако по *c* доаѓа *i* или *e*, оваа буква се изговара како нашето *c*: *Ciutadella* – Сиуџаџеља, *Cerdanya* – Сардања, *Cerdanyola* – Сардањола. Во сите други случаи (односно пред *a*, *o*, *u* или пред согласка), *c* се изговара како *к*: *Caetà* –

Caetiā, Constantí – Кунсијанџи, Costa Brava – Косџа Брава, Cruïlles – Круџљас.

- Буквата *d* на почеток на зборот останува иста, а на крајот се пренесува со *ñ*: *Alfred – Алфрејџ*.
- Буквата *ç* се изговара како нашето *c*: *Llorenç – Љуренс, Barça – Барса*.
- Буквата *g* се изговара како *ж* доколку по неа следуваат *i* или *e*: *Girona – Жирона, Gerard – Жарарџ*. Во сите други случаи (односно пред *a*, *o*, *u* или согласка), *g* се изговара како *г*: *Gaudí – Гауди, Gavarres – Гаварас, Garraf – Гараф, Grau – Грау*. Во комбинациите *gui* и *gie*, самогласката *u* не се изговара: *Figueras – Фиџерас, Cala Anguila – Кала Анџила*. Буквата *g* на крајот од зборот (освен во диграфот *ig*) се предава со *к*: *Hug – Ук*.
- Во каталонскиот јазик буквата *h* е безвучна и при предавањето не ја пишуваме: *Hèctor – Екџтор, Horta – Орџа, Hostalets – Усџалетџс*.
- Буквата *j* се чита и се предава со *ж*: *Jordi – Жорди, Jaume – Жаума, Joaquim – Жуаким, Pujol – Пуџол*.
- Буквата *r* на крајот од зборот, најчесто не се изговара: *Cardassar – Каргаса, Sóller – Соља, Muntaner – Мунџане, Verdaguer – Вергаџе*.
- Буквите *s* и *z* помеѓу две самогласки се изговараат и се транскрибираат со *з*: *Osona – Узона, Gadesa – Гандеза*.
- Буквата *t* на крајот од зборот кога пред неа се наоѓаат *n* и *l* не ја пишуваме: *Jacint – Жасин*.
- Буквата *x* на почеток на зборот, по буквите *l*, *n*, *r* или по дифтонг што завршува на *i* или *u*, се предава со *ш*: *Xènia – Шенија, Arxiduc – Аришудук, Tuixén – Туишен, Eixample – Аишамџла, La Caixa – Ла Каиша*.
- Буквата *y* се предава со *ј*: *Puyol – Пуџол*
- Диграфот *ll* се предава со *љ*: *Mallorca – Маљорка, Lloret de Mar – Љуретџ га Мар, Castelldefels – Касџељџафелс, Bogatell – Буџаџељ*.
- Диграфот *ll* се предава со *л*: *Paral·lel – Паралел*.
- Диграфот *ny* се предава со *њ*: *Cerdanya – Сарџања, Vinyola – Буњола*. Исклучок е географското име *Catalunya* кое по традиција се предава како *Каџалонија*.
- Диграфот *tg* пред *e* или *i*, како и диграфите *dj* и *tj*, се предаваат со *џ*: *Alcoletge – Алкулеџа, Platja d'Aro – Плаџа џ'Ару*.
- Диграфот *ig* на крајот од зборот, како и диграфот *tx* во која било позиција, се предаваат со *ч*: *Andratx – Анџрач, Puig – Пуч*.
- Диграфот *tz* се предава со *с*: *Atzeneta – Асанеџа*.
- Диграфот *qu* се предава со *к*: *Miquel – Микел*.
- Диграфите *rr* и *ss* се предаваат со *р* и *с*: *Casserres – Касерас, Messi – Месу*.

КИНЕСКИ ЈАЗИК

370. а) Кинезите зборуваат на многу различни јазици и дијалекти, но стандардниот кинески јазик го говорат најголемиот број Кинези. Кај нас овој јазик, освен кинески, се нарекува и мандарински.

- Кинеското писмо е логограмско, составено од графеме или знаци кои претставуваат збор или морфема. Кинеското писмо е составено од десетици илјади знаци.
- Денес во употреба се две кинески писма, традиционално и поедноставено. Бројноста на кинеските знаци, како и отсуството на стандарден фонетски маркер во знаците, создава ситуација во која читателот што не го познава јазикот, односно знакот, не е во состојба да го прочита, па следствено ни да го транскрибира. Со овој проблем се судирале и се обидувале да го решат самите Кинези уште пред новата ера. До денес се измислени многубројни системи за транскрипција на кинеското писмо, но во моментот системот *ханју пинјин* (*Hanyu Pinyin*) или само *пинјин*, е предложен, изработен и прифатен како стандард за транскрипција од НР Кина, а од 1982 г. тој е прифатен и како меѓународен ISO-стандард за транскрипција на кинескиот јазик.
- Македонската транскрипција на кинеското писмо се темели врз овој систем, односно претставува транслитерација на пинјин во македонска кирилица. Системот пинјин не ја пренесува секогаш соодветно фонетската вредност (пр. *yan-jan*, повеќе звучи како *jen*; *e* и *i* немаат секогаш еднаква вредност итн.).
- Фонетската вредност во кинескиот јазик, освен фонемите, ја определуваат и четири, односно пет тона. Во некои системи за транскрипција тоновите се бележат со броеви. Доколку е потребно, во македонската транскрипција се следат правилата на пинјин за обележување на тонот со дијакритички знак.

б) Табели за транскрипција

- Словите во кинескиот јазик најчесто се составени од **почетни позиции** (првата согласка во слогот) и **крајни позиции** (самогласка или сложена група што содржи самогласка). Табелите ги прикажуваат сите можни почетни и крајни позиции во кинескиот јазик.

Почетни позиции				Крајни позиции			
МФП	Ханју пинјин	Македонска транскрипција	Примери	МФП	Ханју пинјин	Македонска транскрипција	Примери
[p]	b	б	<i>baidu</i> – <i>бауду</i>	[a]	a	a	<i>mala</i> – <i>мала</i>
[p ^h]	p	п̄	<i>Pudong</i> – <i>Пудон̄</i>	[ɔ]	o	o	<i>Mo Yan</i> – <i>Мо Јан</i>
[m]	m	м	<i>majiang</i> – <i>маџиан̄</i>	[ɛ]	e/ê	e	<i>Henan</i> – <i>Хенан</i>
[f]	f	ф	<i>Fujian</i> – <i>Фуџиан</i>	[i]	i	и	<i>Xi Hu</i> – <i>Шју Ху</i>
[t]	d	g	<i>Dou Wei</i> – <i>Доу Веи</i>	[ɛ̃][z̃]	i	и	<i>Shijiazhuang</i> – <i>Шјуџиџуан̄</i>
[t ^h]	t	т̄	<i>Taishan</i> – <i>Таишан</i>	[ar]	er	ep	<i>erhu</i> – <i>ерху</i>
[n]	n	н	<i>Nanjing</i> – <i>Наңџин̄</i>	[ai]	ai	аи	<i>Waitan</i> – <i>Ваӣтан</i>
[l]	l	л	<i>Li Bai</i> – <i>Ли Баи</i>	[ei]	ei	еи	<i>Bei Dao</i> – <i>Беи Дао</i>
[k]	g	џ̄	<i>Guangdong</i> – <i>Гуанџон̄</i>	[aʊ]	ao	ао	<i>Gao Xingjian</i> – <i>Гао Шјинџијан</i>
[k ^h]	k	к	<i>Kangxi</i> – <i>Канџији</i>	[oʊ]	ou	оу	<i>Suzhou</i> – <i>Суџоу</i>
[x]	h	x	<i>Hebei</i> – <i>Хебеи</i>	[an]/[ɛn]	an	ан	<i>Tiantan</i> – <i>Тиан̄тан</i>
[tɕ]	j	џ	<i>Jiangxi</i> – <i>Џјанџији</i>	[ən]	en	ен	<i>Shen Zhou</i> – <i>Шен Џоу</i>
[tɕ ^h]	q	џ̄	<i>Qingdao</i> – <i>Џјинџао</i>	[aŋ]	ang	ан̄	<i>Wang Zhen</i> – <i>Ван̄џ</i> <i>Џен</i>
[ɕ]	x	џ̄	<i>Xi Jinping</i> – <i>Шју Џјинп̄ин̄</i>	[ɣŋ]/[əŋ]	eng	ен̄	<i>Deng Xiaoping</i> – <i>Ден̄џ Шјуао̄п̄ин̄</i>
[tʂ]	zh	џ	<i>Zhang Yimou</i> – <i>Џан̄џ Јимоу</i>	[oŋ]	ong	он̄	<i>Gong Li</i> – <i>Гон̄џ Ли</i>
[tʂ ^h]	ch	ч	<i>Chongqing</i> – <i>Чон̄џјин̄</i>	[ja]	ia	иа	<i>Xiamen</i> – <i>Шјуамен</i>
[ʂ]	sh	ш	<i>Shaolin</i> – <i>Шаолин</i>	[jaʊ]	iao	иао	<i>Anji Qiao</i> – <i>Аңџи Џјао</i>
[ʐ]/[ʐ̄]	r	ж/р ¹	<i>Renmin Ribao</i> – <i>Женмин жибао, риег</i> – <i>йуег</i>	[jɛ]	ie	ие	<i>Cangjie</i> – <i>Цан̄џјие</i>
[ts]	z	s	<i>zaosi</i> – <i>саосу</i>	[joʊ]	iu	иу	<i>Liu Xiaobo</i> – <i>Лиу Шјуаобо</i>
[ts ^h]	c	ц	<i>Cao Cao</i> – <i>Цао Цао</i>	[jɛn]	ian	иан	<i>Tian'anmen</i> – <i>Тиан`анмен</i>

¹ Во почетокот на зборот се транскрибира со ж, на крајот од зборот со р.

X. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

Почетни позиции				Крајни позиции			
МФП	Ханју пинјин	Македонска транскрипција	Примери	МФП	Ханју пинјин	Македонска транскрипција	Примери
[s]	s	c	<i>Sanxia – Саниџиа</i>	[in]	in	ин	<i>Xinjiang – Шјунџианџ</i>
[w]	[w] ²	в	<i>Wuhan – Вухан</i>	[jaŋ]	iang	ианџ	<i>Jiang Wen – Џџианџ Вен</i>
[ʃ]/[ʧ]	[y]	j	<i>Yangzhou – Јанџџоу</i>	[iŋ]	ing	инџ	<i>Ding Ling – Динџ Линџ</i>
				[joŋ]	iong	ионџ	<i>Qiong Yao – Чџионџ Јао</i>
				[u]	u	у	<i>Du Fu – Ду Фу</i>
				[wa]	ua	уа	<i>Hua Yanjun – Хуа Јанџјун</i>
				[wɔ]	uo	уо	<i>Yangshuo – Јанџџуо</i>
				[wai]	uai	уаи	<i>Huai He – Хуаи Хе</i>
				[wei]	ui	уи	<i>Guilin – Гуилин</i>
				[ueŋ]	uan	уан	<i>Duanwu – Дуанџу</i>
				[wən]	un	ун	<i>Yunnan – Јуннан</i>
				[waŋ]	uang	уанџ	<i>Huangshan – Хуанџшан</i>
				[y]	ü	у	<i>Lü Bicheng – Лу Биченџ</i>
				[yæ]	üe/ue	уе	<i>Yue Minjun – Јуе Минџјун</i>
				[yɛŋ]	üan	уен	<i>Yiheyan – Јихејјан</i>
				[yn]	ün	ун	<i>Lu Xun – Лу Шјун</i>

- Личните имиња во кинескиот јазик секогаш се наведуваат по редослед: презиме па име. Најчесто презимето е едносложно, а името двосложно (*Денџ Шјиаојинџ*) иако неретко се среќаваат и еднословни имиња (*Ванџ Шуо*), а сосема ретко и двословни презимиња (*Сима Чјан*).

² Според правилата на системот пинјин, w и y не се вистински почетни позиции, туку се употребуваат во случаи кога пред крајната позиција која почнува со u или i, нема почетна позиција. Заради прегледност, во оваа табела се прикажани заедно со другите почетни позиции.

- Топонимите се пренесуваат според зададените правила на транскрипција, при што името се пишува заедно, а географската единица на македонски стои пред името, или се користи транскрипција на целиот назив. На пример: *џрадоӣ Чонџјинџ* или *Чонџјинџ Ши, ѓпровинцијайӣа Хубеи* или *Хубеи Шенџ, ѓланинайӣа Таи* или *Таишан*.
- Кога топонимот е повеќесложен, се пишува слеано, со голема буква на почетокот, како на пр.: *Санлийун*, позната улица во Пекинг.

в) Отстапки

Во македонскиот јазик постојат заемки од кинескиот јазик, кои и покрај несистематската транскрипција, веќе подолго време се дел од јазичната практика. Во овие случаи се задржува веќе општоприфатениот назив и нема потреба од директна транскрипција. Такви се, на пример, топонимите: *Шанџај, Пекинџ, Тајѓеи, Хонџконџ, Макао, Сечуан, Јанџце, Жолѓа Река, Кинески суд* итн. или антропонимите: *Конфуциј, Лао Це, Цуанџ Це, Чанџ Кај Шек, Мао Сеѓунџ*.

ЛАТИНСКИ ЈАЗИК

371. Навлегувањето на латинизмите во македонскиот јазик се случувало во поголем дел преку други јазици, со директно позајмување или посредно.

Македонскиот правопис ги има предвид класичното и традиционалното читање на латинските имиња и зборови со латинско потекло, со тоа што е потребно во определен интегрален текст да биде применето, односно застапено само едно од нив. Мешање на двата вида читање во текстови не се допушта.

Поради преземањето на голем дел од терминологијата и на личните имиња и на топонимите сврзани со римската литература и историја преку други јазици во македонскиот, во нашата средина се прифатило традиционалното читање, на пример: *Horatius* – *Хораџиј*, *Cicero* – *Цицерон*.

Во последните педесет години во изучувањето на латинскиот јазик, како и во преводите и во стручната литература се применува класичното читање за да се постигне доближување до изворниот облик на латинскиот изговор.

а) Самогласки и дифтонзи

- Латинскиот дифтонг *ae* по класичниот изговор се предава со *aj*: *Aeneas* – *Ајнеј*, *Caesar* – *Кајсар*, *Gnaeus* – *Гнај*, *Maecena* – *Мајкена*; додека, по традиционалното читање се предава со *e*: *Enej*, *Cezar*, *Meџена*.
- Латинскиот дифтонг *oe* по класичниот изговор се предава со *oj*: *Oea* – *Оја* (град во Африка, денешен Триполи), *Oedipus* – *Ојѓиџ*, *Croesus* – *Кројс*; додека по традиционалното читање со *e*: *Ea*, *Eџиџ*, *Kpec*.
- Дифтонзите *ai* и *ei* според класичното и традиционалното читање се предаваат со *av* и *ev*: *Aurora* – *Аврора*, *Ausonia* – *Авсонија*, *Augustus* – *Авџусџ*, *Claudius* – *Клавџиј*, *Aurelius* – *Аврелиј*, *Euclides* – *Евклид*.
Но, како исклучок: *Plautus* – *Плауџ*, како и имињата на митските суштества (од грчко потекло): *Centaurus* – *Кенџаур*, *Minotaurus* – *Миноџаур*.
- Самогласката *i* на почетокот на зборот пред самогласка и меѓу две самогласки се предава со *j*: *Iulius* – *Јулиј*, *Traianus* – *Трајан*, а пред согласка, меѓу согласка и самогласка и во други позиции се предава со *i*: *Africanus* – *Африкан*, *Iberes* – *Ибери*, *Tullius* – *Тулиј*.
- Вокалната група *ia* се предава со *ija*: *Justitia* – *Јусџиџиџија* (трад. Јустисија), *Livia* – *Ливија*, *Placentia* – *Плакениџија* (Пјаченца), *Perusia* – *Перусија* (Перуца), *Florentia* – *Флорениџија* (Фиренца), *Italia* – *Иџалија*.

- Самогласката *y* којашто е по потекло од грчкото *y* (ипсилон) и се среќава во грчки имиња или имиња преземени преку грчкиот, се предава со *u*: *Aegyptus* – Ајџијџ, *Cyclops* – Киклој, *Cybele* – Кибела.

б) Согласки

- Согласката *c* според класичното читање пред самогласките *e*, *i*, *y*, дифтонзите *ae*, *oe* и пред сите други самогласки и согласки се изговара како *k*: *Seneca* – Сенека, *Campania* – Кампанија, *Saecilius* – Кајкилиј, *Cupido* – Кујидон, *Claudius* – Клавдиј, *Octavius* – Октавиј; додека, според традиционалното читање *c* пред *e*, *i*, *y* и пред дифтонзите *ae*, *oe* се изговара како *ç*: *Cicero* – Цицерон, *Saecilius* – Цецилиј, а пред самогласките *a*, *o*, *u* и пред други гласови се чита *k*: *Cornelia* – Корнелија, *Sopra* – Којџа, *Curtius* – Куртиј.
- Согласката *s* меѓу самогласки и во сите други позиции според класичното читање се предава со *c*: *Asinius* – Асиниј, *Naso* – Назон, *Scipiones* – Скипиони (трад. Сципиони), *Sisyphus* – Сисиф. Според традиционалното читање *s* меѓу самогласки се предава со *z*: *Aziniј*, *Назон*, *Сизиф*.
- Групата *-ti-* пред самогласка според класичното читање се предава со *-t̄iu-*: *Lucretius* – Лукрециј, *Domitian* – Домитијан, *Dalmatia* – Далмација. Според традиционалното читање *ti* се предава со *-ци-*: *Lucretius* – Лукрециј, *Terentius* – Теренциј, *Dalmatia* – Далмација.
- Согласките (аспиратите) *ph*, *th*, *ch*, *rh*, *x*, *h* коишто се најчесто од грчко потекло и најчесто доаѓаат во грчки имиња, се предаваат со *ф*, *џ*, *х*, *р*, *к*, *х*: *Philippus* – Филип, *Thalia* – Талија, *Psyche* – Психе, *Rhodus* – Род, *Xerxes* – Ксеркс, *Pollux* – Полукс, *Hector* – Хектор, *Hadrian* – Хагријан, *Herodian* – Херодијан.
- Двојните согласки во латинските имиња се предаваат со една: *Flaccus* – Флак, *Catullus* – Катул, *Vettius* – Веџиј, *Remmius* – Ремј, *Pescennius* – Пескениј, *Arrian* – Аријан, *Arrian* – Аријан.
- Групата *-qi-* во почетокот или во средината на зборот се предава со *-кв-*: *Aquileia* – Аквилеја, *Aquitania* – Аквијанија, *Quintus* – Квин, *Quintilianus* – Квинтилијан.
- Групата *-si-* се предава со *-св-*: *Suetonius* – Свејониј, *Suessula* – Свесула (град во Кампанија). Исклучок: *Suebi* – Суеби.

в) Специфичности во родот и во основата

- Латинските имиња од машки род на *-us* и на *-is* во македонскиот ги губат овие завршоци: *Brutus* – Бруј, *Tacitus* – Такиј (трад. Таџиј),

Marcus – Марк, *Titus* – Тити, *Vespasianus* – Веспацијан (трад. Веспазијан), *Iuvenalis* – Јувенал, *Martialis* – Марцијал (Марцијал).

- Латинските имиња на *-ius*, *-aius* и на *-eius* во македонскиот завршуваат на *-иј*, односно на *-ај* и *-еј*: *Vergilius* – Верџилиј, *Terentius* – Терентиј (трад. Теренциј), *Tiberius* – Тибериј, *Publius* – Публиј, *Ovidius* – Овидиј, *Pontius* – Понтиј, *Gaius* – Гај, *Apuleius* – Апулеј, *Pompeius* – Помпеј.
- Имињата на *-eus* во латинскиот се од грчко потекло, а во македонскиот завршуваат на *-еј*: *Orpheus* – Орфеј, *Theseus* – Тесеј (трад. Тезеј).
- Групите *-ea* и *-eia* во имињата се предаваат со *-еја*: *Heraclea* (Lyncestis) – Хераклеја, *Medea* – Мегеја.
- Формите на латинските имиња од машки род од други основи во македонскиот се предаваат преку основата на името (добиена од генитивната форма): *Cato* (Catonis) – Кајтон, *Dio* – Дион, *Piso* – Писон (трад. Пизон), *Pluto* – Плутон, *Rubico* – Рубикон, *Strabo* – Страбон, *Varro* – Варон, *Nepos* – Непој.
- Кај латинските имиња од женски род со основа на согласка на македонски им се додава наставката *-а* на основата од генитивната форма: *Iuno*, *Iunonis* – Јунона, *Venus*, *Veneris* – Венера, *Ceres*, *Cereris* – Церера (трад. Церера), *Ops*, *Opis* – Оја, *Carthago*, *Carthaginiis* – Картагина.
- Латинските имиња на места на *-ae* што имаат само множинска форма на македонски добиваат наставка *-а*: *Cannae* – Кана, *Rufrae* – Руфра, *Salonae* – Салона (денешен Солин).
- Имињата од средновековниот латински на *-us*, *-ius* во македонскиот не го губат завршокот: *Avenarius* – Авенариус, *Beatus* – Беајус, *Franciscus* – Францискус, *Lucius* – Луциус, *Nostradamus* – Нострадамус, *Stradivarius* – Страдивариус.
- Латинските имиња на места од среден род на *-um* во македонскиот го губат завршокот: *Mediolanum* – Медиолан (денешно Милано), *Nerulum* – Нерул; додека имињата на *-ium* на македонски завршуваат на *-иј*: *Brundisium* – Брундисиј (трад. Брундизиј; денешно Бриндизи), *Lavinium* – Лавиниј.

НОВОГРЧКИ ЈАЗИК

372. За пренесување на личните имиња од новогрчкиот јазик неопходно е да се изврши транскрипција која ќе ги почитува и ќе се придржува до правилата на гласовниот систем на современиот грчки јазик. Исклучок од ова правило се, сепак, веќе прифатените географски имиња, без разлика дали се тие преземени и оформени при директниот контакт во даден историски период преку византискиот или средновековниот грчки јазик, или пак се преземени врз основа на формите од старогрчкиот. Па така, се запазуваат формите: *Солун, Воген, Косџур, Лерин, Еџир, Крф, Јанина*, наместо *Тесалоники (Θεσσαλονίκη), Егеса (Έδεσσα), Касџорја (Καστοριά), Флорина (Φλώρινα), Иџирос (Ηπειρος), Керкира (Κέρκυρα), Јоанина (Ιωάννινα)*. Сепак, за топонимите кои се засведочени писмено во античко време, а тие се задржани во речиси истата писмена форма, но со поинаква фонетика, потребно е тие да бидат транскрибирани во зависност од контекстот во кој се појавуваат тие. На пример: *Евија (Εύβοια)*, ако станува збор за транскрибирање на името на островот онака како се изговара во денешно време, а *Еубоџа* (или традиционално *Евбеја*) доколку го употребуваме во историски контекст. Истово правило треба да се применува и на други топоними, како на пример *Тива*, но и *Теба (Θήβη, Θήβαι), Верија*, но и *Бероја (Βέρροια)* и сл.

За личните имиња, без разлика на тоа дали има за нив веќе традиционална форма, се применува постапката на фонолошка транскрипција. Во таа смисла, треба да ги примениме следниве правила за транскрипција на графите од новогрчкиот јазик:

а) Самогласки

- Во гласовниот систем на новогрчкиот јазик, исто како и во македонскиот, има пет самогласки: *a, e, u, o, y*. Но, за некои од нив имаме повеќе графии.
- Самогласката *a* алфа – *A*, *a* секогаш ја транскрибираме со *A, a*.
- За самогласката *e* во новогрчкиот имаме две графии: буквата епсилон – *E, e* и диграфот (а поранешен дифтонг) *AI, ai*. Овие графии секогаш ги транскрибираме со *E, e*: *Пеџирос (Πέτρος), Сџефанос (Στέφανος), Ермис (Ερμής); Еџолоакарнанија (Αιτωλοακαρνανία), Еџина (Αίγινα)*.
- Доколку *ai* не е вистински диграф, односно нема потекло од старогрчкиот дифтонг *ai*, тогаш тој се транскрибира со *ai*: *Кауро (Κάιρο), Дромокаџџис (Δρομοκαϊτής)*.

- Буквите *I, ι* (јота), *H, η* (ита) и *Y, υ* (ипсило) ги транскрибираме со буквата *И, и*: *Μιχαλῖς*, (*Μιχάλης*), *Διμητῆριος* (*Δημήτριος*), *Σῆυρος* (*Σπύρος*).
- И диграфите (и поранешни дифтонзи) *EI, ει*; *OI, οι* ги предаваме со самогласката *и*: *Εἰαμινονδας* (*Επαμεινώνδας*), *Εβιја* (*Εύβοια*), *Δεκέλεια* (*Δεκέλεια*).
- Грчките самогласки *O, ο* (омикрон) и *Ω, ω* (омега) ги транскрибираме со самогласката *ο*.
- Диграфот *OY, ου* секогаш се предава со самогласката *у* и тој, всушност, во современиот грчки јазик е и единствениот знак за бележење на оваа самогласка: *Κουντουριώτις* (*Κουντουριότης*), *Παῖδαγούλος* (*Παπαδόπουλος*), *Уранија* (*Ουρανία*).

б) Комбинирани самогласки

- Комбинираните самогласки *AY, αυ*, *EY, ευ* се предаваат со *ав*, *ев* пред самогласка, звучна и ликвидна согласка, додека пред безвучна согласка овие диграфи ги транскрибираме со *аф* и *еф*: *Παυλος* (*Παύλος*), *Σῆυαυρος* (*Σταυρός*), *Εβανῆλος* (*Εβάνγγελος*), *Εβανθῆιја* (*Εβανθία*), *Ελευθῆριја* (*Ελευθερία*). Комбинираната графика *ευ* во последниот слог од името, т. е. *-ευς* се предава со *еј*: *Προμηθεῖς*, *Οδυσσεῖς* и сл. Инаку, личните имиња кои во старогрчкиот јазик завршуваат со слогот *-ευς*, во новогрчкиот јазик го менуваат завршокот во *-εας*, *-ιας*.

в) Согласки

- Согласката *B, β* (новогрчки: *вита*) редовно се предава со *в*.
- Графиите *MP, μπ*, *NT, ντ*, *GK, γκ* ги предаваме со звучните согласки *б*, *г* и *џ*, доколку овие графии стојат на почетокот на зборот, а во средината на зборот ги транскрибираме со *мб*, *нг*, *нџ*: *Χαράλαμπος* (*Χαράλαμπος*), *Λαμπρινιδис* (*Λαμπρινίδης*), *Βανδι* (*Βάντη*), *Πανῆαλος* (*Πανγκάλος*), *Πανδελῖς* (*Παντελής*).
- Согласката гама – *Γ, γ* пред самогласки од преден ред (*и*, *е*) се изговара како *ј*, а во други позиции таа се изговара како веларен звучен сонант (нешто како *џ* или *х*). Во првиот случај оваа согласка заедно со самогласката која следува по неа ја транскрибираме со *ј*: *Γορῆος* (*Γώργος*), *Παναῖοιτις* (*Παναγιώτης*), *Γανῖς* (*Γιάνης*). Во другите позиции оваа согласка најпогодно е да ја транскрибираме со *џ*.
- *TΣ, τς*; *TZ, τζ* се графии со кои се означуваат пискавите африкати во современиот грчки јазик. Во современиот македонски јазик првата графика ја предаваме со буквата *ц*, додека втората со буквата *с*: *Τσοχατζόπουλος* – *Цоxаτџόπουλος*.

- Двојните консонанти кси – Ξ, ξ и пси – Ψ, ψ во македонскиот правопис ги предаваме со *кс*, *џс*: *Μεταξάς* – *Меџаксас*, *Ψαθάς* – *Псаџас*.
- Другите букви од новогрчкиот јазик ги предаваме со соодветните букви од македонското кирилско писмо.
- Вообичаено е личните имиња од современиот грчки јазик секогаш да ги предаваме во нивната номинативна форма. На пр. *Κοσίπας*, а не *Κοσίπα*, *Διμήτριος*, а не *Διμήτρι*, *Κωνσταντίνος*, а не *Κωνσταντίν*.
- Личните имињата на божествата кои се денес во новогрчкиот морфолошко фонетски изменети: *Δίας* (*Δίας*), *Αἰόλωνας* (*Απόλλωνας*), *Ερμης* (*Ερμής*), *Οδυσσεας* (*Οδυσσέας*) во македонскиот јазик ги предаваме во нивната изворна форма, односно *Сеус*, *Ајолон*, *Хермес*, *Одисеј* и сл., според правилата за транскрипција на лични имиња од старогрчкиот јазик.
- Правилата што ги прикажавме за транскрипција на личните имиња од новогрчкиот јазик се применуваат и за транскрипција на лични имиња од византискиот и средновековниот грчки јазик. Имињата кои имаат самогласка *и* или *а* пред завршокот *-ος*, по изземањето на завршокот *-ος*, ја добиваат на крајот од зборот согласката *ј*. На пр. *Διμήτριј*, *Νиколај*, *Ιρμολαј*, *Μεθοδιј* и сл. Завршокот за женските лични имиња треба да биде *-а* или *-ија*. На пр. *Εκατερίνη* (*Αικατερίνη*), *Ιρινα* (*Ειρήνη*), *Αδαίιја* (*Αγάπη*), *Κανδακιја* (*Κανδάκη*), *Περζα* или *Περζија* (*Πέρρη*). Острата воздишка (спиритус аспер) која стои на почетокот на некои зборови кои започнуваат со самогласка или дифтонг нема никаква фонетска вредност. На пр. *Ιροδ* (*Ηρώδης*), *Ερмолај* (*Ερμολάος*), *Ιρακλιј* (*Ηράκλειος*), *Ијодиј* (*Υπόδιος*).

ПЕРСИСКИ ЈАЗИК

373.а) Иранците (Персијците) се служат со арапското писмо, дополнето со четири букви за согласки. Тие според изговорот се предаваат како *й, ч, ж, з*: *Пандема, Чубак, Биџан, Голиад*.

Персискиот изговор на имињата се разликува од арапскиот, но истото писмо влијае и на нив.

б) Така, арапските меѓузабни согласки со изговор $\bar{y}$, *g*, (од *t* и *d*) во персиските имиња имаат вредност *с, з*: *Сораја, Абазар*.

в) Исто и арапското алвеоларно *g* (од *Ġ*), коешто се предава како *g*, во персиските имиња се изговара како *з*: *Зија*.

г) Арапското кратко [a] коешто се предава како *a* или како *e* и во персиските имиња така се предава, со тоа што предност *й* се дава на самогласката *a*: *Ахмад, Шахсавар, Шахнама* или *Шахнаме, Рахманге* или *Рахманда* (ж. име), *Хамида* или *Хамиде*.

д) Арапското средно [i], коешто го предаваме како *u*, во персиските имиња е поблиску до *e*: *Данеш, Енџезам, Шахреза*. Персиската група [iy] се предава како *ij*: *Зија*.

ѓ) Арапското кратко [u], коешто се предава како *u*, во персиските имиња се изговара како *o*: *Хосеин, Хомеини*.

е) Персискиот дифтонг (двоглас), соодветен на арапското [ay], во персиските имиња се изговара како *ei* (во крајниот слог, а инаку како *ej*): *Хосеин, Шејда*. Така и *Хомејн*, но *Хомеини*.

ж) Арапскиот дифтонг [aw], што се предава како *au*, во персиските имиња се изговара како *au* и, на крајот од зборот, како *ov*: *Тоуфик, Хосров*.

з) Се претпочитаат арапските ликови од типот *Касем, Сагек, Есхак* или *Исхак*, иако персискиот изговор е поинаков: *Гасем, Сагеџ* (и *Мосагеџ*), *Есхаџ*.

ПОЛСКИ ЈАЗИК

- 374.** Полскиот јазик ја употребува латиницата како основно писмо, а акцентот е фиксен и паѓа на вториот слог од крајот на зборот. Специфики на полската графија се: употреба на различни знаци за означување на истиот глас, двознаци за означување на еден глас, како и функцијата на знакот *i* да ја омекнува претходната согласка, со или без сопствена гласовна вредност во зависност од опкружувањето. Во полскиот јазик има 9 знаци за означување самогласки и 23 знаци + 7 двознаци за означување согласки. Доколку некој знак не е наведен под определена точка, тоа значи дека се предава со соодветниот кириличен еквивалент.
- а)** Буквата *q* означува носна самогласка која се предава на следниов начин:
- како *ом* пред согласките *b, p*: *Dąbrowski* – Домбровски, *Goląb* – Голџмб, *Bukowo-Krapiel* – Буково-Кромјел.
  - како *он* во сите други позиции: *Zajączyński* – Зажончовски, *Sącz* – Сонч, *Grudziądz* – Груджонс, *Drązgowo* – Джонзџово, *Rogowo-Majątek* – Роџово-Мажонџек.
- б)** Буквата *ę* означува носна самогласка која се предава на следниов начин:
- како *ем* пред согласките *b, p*: *Zaręba* – Зарџмба, *Dębica* – Дџмбица, *Krepska* – Кремјска, *Kępno* – Кџпно, *Sępoliński* – Семјолињски.
  - како *ен* во сите други позиции: *Częstochowa* – Чџенџохова, *Dzięgiel* – Ѓџенџосј, *Kęsowo* – Кџенсово.
- в)** Буквата *i* се предава како *и* кога се наоѓа пред согласка: *Ireneusz* – Иренџуш, *Piła* – Пиља. По согласките *c, dz, s, z*, освен што има гласовна вредност на *и*, влијае и на нивното омекнување: *Ciborowski* – Киборовски, *Dziwiy* – Ѓиви, *Sikorski* – Шикорски, *Kazimierz* – Кажимјџеж.
- Буквата *i* пред самогласка се предава со *j* (се работи за согласни групи *p, b, m, f, w, ch, h + i*): *Piórkowski* – Пјурковски, *Białystok* – Бјалисјоок, *Włodzimierz* – Влоџимјџеж, *Fiodory* – Фјогори, *Wieliczka* – Вјеличка, *Chielmiński* – Хјелмињски, *Hieronim* – Хјероњим, освен во личните имиња на *-ia*, кои се предаваат со соодветниот суфикс *-uja*: *Zofia* – Зофија.
  - Буквата *i* пред самогласка во групите *ki, gi, dzi, ci, si, zi* нема гласовна вредност, туку служи само за омекнување на претходната согласка и не се предава: *Kieślowski* – Кешловски, *Giewont* – Гевонј, *Dzięgiel* – Ѓџенгост, *Cieszyn* – Кешињ, *Sieradz* – Шџерас, *Zieliński* – Желињски.
- г)** Буквата *u*, што означува тврдо *и*, се предава како *и*: *Gdynia* – Гџиња, *Bydgoszcz* – Бидџошч, *Cyrankiewicz* – Циранкевич.

- д) Буквата *ó* се предава со *у* во сите позиции, освен во *Краков* и *Лоѓ* кои се традиционално прифатени со *о*. Примери: *Józef* – *Јузеф*, *Królowka* – *Крулувка*, *Oracówka* – *Ораџувка*, *Górowo* – *Гурово*; *Rzeszów* – *Жежув*, *Chrzanów* – *Хшанув*, *Wilanów* – *Виланув*, *Chorzów* – *Хожув*, *Radziejów* – *Рађејув*.
- ѓ) Буквата *с* се предава со *џ* во сите позиции: *Cezary* – *Цезари*, освен во позиција пред *i*.
- е) Двознакот *ch* и буквата *h* имаат иста гласовна вредност и се предаваат како *х*: *Hel* – *Хел*, *Sapieha* – *Сапјеха*, *Chelмно* – *Хелмно*, *Sochaczew* – *Сохачев*.
- ж) Двознакот *cz* се предава со *ч*: *Czartoryski* – *Чарториски*, *Wiczólkowski* – *Вичулковски*, *Mickiewicz* – *Мицкевич*.
Напомена: Во полскиот јазик се чести презимињата на *-icz*: тие не се менуваат во *-иќ*, туку остануваат со *ч*.
- з) • Буквата *ć*, како и групата *ci* пред самогласка, се предаваат со *ќ*: *Gućwa* – *Гуква*, *Suć* – *Сук*; *Cieplice* – *Ќејлице*, *Cieszyn* – *Ќешин*.
• Групата *ci* пред согласка се предава со *ки*: *Złociniec* – *Злокињец*, *Oświęcim* – *Ошвјенќим*, *Ciborowski* – *Ќиборовски*, *Racibórz* – *Раќибурж*.
- с) Двознакот *dz* се предава со *с* во сите позиции: *Międzyrzec* – *Мјенсиџец*, *Grudziądz* – *Груџонс*, *Sieradz* – *Шерас*, освен пред *i*.
- и) • Двознакот *dź*, како и групата *dzi* пред самогласка, се предаваат со *џ*: *Jadźwingowie* – *Јаџвинџовје*, *Łódź* – *Лоџ*; *Dzieduszycki* – *Ѓедушицки*.
• Групата *dzi* пред согласка се предава со *џи*: *Radziwil* – *Раџивил*, *Brodziński* – *Броџињски*.
- ј) Двознакот *dż* се предава како *џ* во сите позиции: *Dżystka* – *Ѓисџка*.
Напомена: Групата *drz* не се предава како *џ*, туку како *гж*.
- к) Буквата *g* се предава со *џ* во сите позиции: *Golezów* – *Голешув*.
Напомена: Мекоста на *g* пред *i* не се бележи: *Giewont* – *Гевонџ*.
- л) Буквата *j* се предава со *ј* во сите позиции: *Justyna* – *Јусџина*, *Zdrój* – *Здруј*.
- љ) Буквата *k* се предава со *к* во сите позиции: *Klara* – *Клара*.
Напомена: Мекоста на *k* пред *i* не се бележи: *Kielce* – *Келце*, *Szyszyńskie* – *Шишињске*, *Kinga* – *Кинџа*.
- м) Буквата *l*, која означува меко *л*, се предава со *л* во сите позиции: *Wawel* – *Вавел*, *Zielona Góra* – *Желона Гура*, *Olsztyn* – *Олиџин*, *Trybuna Ludu* – *Трибуна Лугу*, *Bielawa* – *Бјелава*; *Bliziński* – *Блиџињски*, *Legnica* – *Леџиџа*, *Leszno* – *Лешино*, *Cieplice* – *Ќејлице*.
- н) Буквата *ł*, која означува тврдо *л*, блиско до неслоговното *у*, се предава со *л* во сите позиции: *Wrocław* – *Вроцлав*, *Łomża* – *Ломџа*, *Michał* – *Михал*, *Białystok* – *Бјалисџок*, *Biała* – *Бјала*, *Podlaska* – *Погласка*.
- њ) • Буквата *n* се предава со *н* во сите позиции: *Nysa* – *Нуса*, освен во групата *ni*.

- Двојната согласка *nn* се предава со една: *Anna* – *Ана*.
- о) • Буквата *ń*, односно групата *ni* пред самогласка, се предава со њ: *Kraśniński* – *Крашињски*, *Galczyński* – *Галчињски*, *Topolińska* – *Тојолињска*; *Gdańsk* – *Гдањск*, *Gdynia* – *Гдиња*, *Braniewo* – *Брањево*, *Niezgoda* – *Њезџога*, *Moniuszko* – *Моњушко*, *Żagań* – *Жаџањ*, *Wońkowski* – *Воњковски*, *Broniewski* – *Броњевски*, *Niedzica* – *Њеџица*, *Toruń* – *Торуњ*.
- Групата *ni* пред согласка се предава со њи: *Brodnica* – *Бродњица*, *Konopnicki* – *Конопњици*.
- п) • Двознакот *rz* се предава со *ж* зад самогласки и зад звучни согласки: *Grzegorz* – *Гжеџоџ*, *Kazimierz* – *Кажимјеж*, *Korzeniowski* – *Кожењовски*, *Brzozowski* – *Бжозовски*, *Jerzy* – *Јеџи*, *Zgorzelec* – *Зџоџелец*. Притоа, во контакт со *g* не се изговара како *џ*, туку како *гж*: *Drżazgowo* – *Джонзџово*.
- Во сите други случаи се предава со *ш* (во соседство на безвучна согласка): *Przybyszewski* – *Пишибишевски*, *Wieprz* – *Вјејш*, *Krzyżanowski* – *Кшижановски*, *Dzierzkowski* – *Ѓешковски*.
- Иста гласовна вредност со двознакот *rz* има и буквата *ż*.
- р) Буквата *s* се предава со *с* во сите позиции: *Nysa* – *Нуса*, *Syjudy* – *Сујуду*, освен во групата *si*.
- с) Двознакот *sz* се предава со *ш*: *Kraszewski* – *Крашевски*, *Warszawa* – *Варшава*.
- т) • Буквата за мекото *ś* во сите позиции и во консонантски групи, како и групата *si* пред самогласка, се предаваат со *ш*: *Zośka* – *Зошка*, *Leśmian* – *Лешмјан*, *Łoś* – *Лош*, *Śniegocka* – *Шњеџоцка*; *Zamość* – *Замошк*, *Przemysł* – *Пшемшил*; *Zosia* – *Зоша*, *Sienkiewicz* – *Шенкевич*, *Polesie* – *Полешје*;
- Групата *si* пред согласка се предава со *шш*: *Dygasiński* – *Диџашињски*, *Krasicki* – *Крашицки*.
- ќ) Буквата *w* се предава со *в*: *Warszawa* – *Варшава*.
- у) Буквата *z* се предава со *з* во сите позиции (*Zosia* – *Зоша*, *Zychowa* – *Зихова*), освен во групата *zi*.
- ф) • Буквата за мекото *ź* во сите позиции и во консонантски групи, како и групата *zi* пред самогласка, се предаваат со *ж*: *Koźmian* – *Кожмјан*, *Woźniak* – *Вожњак*; *Koźle* – *Кожле*; *Kazia* – *Кажа*, *Zieliński* – *Желињски*;
- Групата *zi* пред согласка се предава со *жи*: *Kazimierz* – *Кажимјеж*.
- х) Буквата *ż* има иста гласовна вредност како двознакот *rz* и се предава со *ж*: *Żory* – *Жори*, *Żywiec* – *Живјец*.
- ц) • Двојните согласки се предаваат со една: *Jagiello* – *Јаџело*, *Staff* – *Сџаф*.
- Но, ако се работи за име во кое е видлива границата меѓу составните елементи, тогаш двојните согласки остануваат: *Poddebice* – *Погдебџице*.

ПОРТУГАЛСКИ ЈАЗИК

- 375.** При предавањето на имињата од португалскиот јазик, главно, се поаѓа од изговорот, при што се почитуваат разликите помеѓу изговорот во Бразил („бразилска варијанта“), и оној во Португалија и во другите лузофонски земји (Ангола, Мозамбик, Зелен ’Рт/Кабо Верде, Гвинеја Бисао, Источен Тимор, Саун Томе и Принсип, Екваторска Гвинеја и специјалната административна област Макао во Кина – „европска варијанта“). Разликите се среќаваат кај согласките *s* и *z* и кај самогласката *e*. Сите случаи, правила и примери што ги одразуваат се означени со ѕвездичка (*).

а) Самогласки

Самогласките (*a, e, i, o, u*) можат да бидат без или со акцент (*á, â, é, ê, í, ó, ô, ú*), а *a* и *o* можат да бидат уште и носни (*ã, õ*). Во правилата кај кои начинот на предавање не зависи од тоа дали е самогласката изворно напишана со или без акцент, во описот на случајот таа е дадена без акцент. Во португалскиот јазик често има две или три самогласки еднопруго, а се среќаваат групи дури и од четири и од пет самогласки (на пр. *tuiuiú* – *џујују*).

Дел од попознатите имиња се зацврстиле кај нас во форма што се разликува од изворната, во некои случаи и до непрепознатливост. Кај нив ќе се почитува традицијата, па така *Lisboa* – *Лисабон* (изворно *Лижбоа**), *Portugal* – *Портуѓалија* (изв. *Портуѓал*), *Amazonas* – *Амазон* (изв. *Амазонас**), *Macao* – *Макао* (изв. *Макау*), *Guiné-Bissau* – *Гвинеја Бисао*, (изв. *Гине-Бисау*), *Fernão de Magalhães* – *Фернандо Маѓелан* (изв. *Фернау де Маѓалџаини**).

б) Групите *ai, ei, oi, ui*

Овие групи се среќаваат често, особено првите две. Правилата за нивно предавање важат и тогаш кога тие влегуваат во состав на групи од три самогласки.

- Се предаваат со *ai, ei, oi, ui* ако групата стои самостојно на крајот од зборот, потоа ако е во крајниот дел од зборот, а по неа следува завршно *-s**, *-r*, *-z** или *-m*, со тоа што *-m* > *-њ* (види и за *-im* > *-ињ* кај самогласката *i* подолу), како и кај деминутивните форми на имињата што во појдовната форма завршуваат на *-r*, и уште ако *i* има акцент (*ai, ei, oi, ui*) или е дел

од наставките *-inho(s^{*})/-inha(s^{*})*: *Pai Pedro* – Пау Пегро, *Frei Martinho* – Фреи Марџиньо, *Rui* – Руи; *Cascais* – Каикаши*, *Valdair* – Валгаур, *Luiz* – Луиз*, *Raim* – Раињ, *Jair* > *Jairzinho* – Жаирзиньо, *Paraíba* – Парауба, *Araguainha* – Араџуаиња, *Moinho* – Моињо.

- Се предаваат со *aj*, *ej*, *oj*, *uj* во сите други случаи (види подолу и за *i* меѓу две самогласки): *Saraiva* – Сарајва, *Madeira* – Мажејра, *Pereira* – Перејра, *Vieira* – Вијејра, *Oeiras* – Оејраш*, *Ipueiras* – Ијуејрас*, *Moimenta da Beira* – Мојменџа га Бејра, *Pico Ruivo* – Пико Рувиво. Исклучок прават *Rio de Janeiro* – Рио де Жанеиро, поради силната традиција, и *Coimbra* – Коимбра, поради изговор со акцент на *i*.

в) Самогласката *ã* и групите *ãe*, *ão*, *õe*

Зборовите со носното *ã* и со групите *ãe*, *ão*, *õe* се изговараат со акцент на носната самогласка (*ã*, *õ*) ако во нив нема друга самогласка со обележан акцент. И кај нив правилата важат и тогаш кога влегуваат во состав на групи од три самогласки.

- Се предаваат со *a*, односно со *ai*, *au*, *oi* ако стојат по носните *m*, *n* и *nh*: *Sinhãs* – Куњаши*, *Mãe D'Água* – Маи Даџа, *Fernão* – Фернау, *Maranhão* – Марањау, *Satões* – Камоши*.
- Се предаваат со *an*, односно со *aин*, *аун*, *оин* во сите други случаи: *Beirã* – Бејран, *Guimarães* – Гимараини*, *João* – Жоаун, *Conceição* – Консејсаун, *Vulhões* – Буљоини*.

За да се разреши постојното колебање кај придавката *São* (*Сао*, *Сан*), таа ќе се предава со *Саун*: *São Paulo* – Саун Пауло, *São Tomé e Príncipe* – Саун Томе и Принсиј*.

г) Самогласката *e*

- Кога *e* стои самостојно на крајот од зборот, транскрипцијата зависи од тоа од која варијанта на изговор на португалскиот јазик се предава и дали самогласката има акцент.

- Се предава со *e* ако *e* има акцент (*é*, *ê*), потоа кај предлогот *de*, и уште кај *Alegre*, *Grande*, *Monte*, *Norte*, *Ponte* и *Horizonte* поради силната традиција, и кај *Aire* и *Daire* поради тешкиот изговор: *José* – Жозе, *Maitê* – Мајџе, *Porto Alegre* – Порџо Алеџре, *Rio Grande do Norte* – Рио Гранде ду Норџе, *Monte de Fralães* – Монџе де Фралаини*, *Ponte da Barca* – Понџе га Барка, *Belo Horizonte* – Бело Хоризонџе, *Campe Daire* – Камџо Дајре.

- * Во сите други случаи, за европската варијанта не се предава, а за бразилската се предава со *и*: *Algarve* – Алџарв наспроти *Jorge* (*Амадо*) – Жорџи.

- * Групата *-es** на крајот од зборот, кога *e* нема акцент се предава со *-иш* за европската варијанта односно со *-ис* за бразилската: *Sagres – Саџрџиш** наспроти (*Dani Alves – Алвис**). Ако има акцент, *e* останува: *Gerês – Жереш**.
- Групата *-em* (и варијантата *-ém*) на крајот од зборот се предава со *-ејн*: *Boa Viagem – Боа Виџажејн, Belém – Белејн*.
- Групата *ae* се предава со *аи* само во: *Caetano – Каиџано*.
- Ако по *e* следува групата *ão*, *e* се предава со *иј*: *Leão – Лијаун, Gedeão – Жегујаун*.

д) Самогласката *i*

- Ако *i* се наоѓа на почетокот од зборот пред самогласка или ако е меѓу две самогласки (во состав на група од 3 или 4 самогласки), се предава со *j*: *Iemanjá – Јеманџа, Iara – Јара, Araguaia – Араџуаја, Baião – Бајаун, Sampaio – Сампјао, Correia – Кореја, Goiás – Гојас*, Tuiuti – Тујуџиш*. Исклучок е ако пред *i* стои безгласното *h* или ако *i* има акцент – тогаш се предава со *иј*: *Bahia – Баија, Baía de Traição – Баија де Трајсаун*.
- Ако *i* на почетна позиција во група од 2, 3 или 4 самогласки и по него следува *a* (со или без акцент) или *ã*, *i* се предава со *иј*: *Amália – Амалија, Tiago – Тијаџо, Brasília – Бразилија, Muriaé – Муријае, Gavião – Гавијаун, Fiães – Фиџаџиш*, Piauí – Пијауи, Itatiaia – Иџаџиџаја*. Но, по традиција: *Tânia – Тања, Vânia – Вања и Sônia – Соња*.
- Групата *-im* на крајот од зборот се предава со *-ињ*: *Jobim – Жобињ, Sarim – Каџињ*.

ф) Самогласката *o*

- Ако *o* стои на крајот од зборот (и не е дел од групата *-ão*), поради силната традиција се предава со *о*, освен кај предлогот *do* > *ду*: *Porto – Порџо, Maputo – Маџуџо, Jô – Жо, Viana do Castelo – Вијана ду Каџџелос**.
- * Предлогот *dos** и групата *-os** на крајот од зборот, кога *o* нема акцент, се предаваат со *душ*, *-уш* за европската варијанта, односно со *гус*, *-ус* за бразилската: *Barcelos – Барселуш** наспроти *Agostinho dos Santos** – *Аџосџињо гус Саниџус*. Ако има акцент, *o* останува: *Queirós – Кејрош**. Исклучок, по традиција, прават градовите *Santos – Саниџос* и *Lagos – Лаџос*.
- Групите *-om*, *-um* на крајот од зборот се предаваат со *-он*, *-ун*: *Dom Pedro – Дон Педро, Rondom – Рондон, Tuntum – Тунџун*. Но, по традиција *Tom – Том*.

- Во состав на сложенка, *o* се предава со *y*: *Montemor-o-Velho* – Монџе-мор-у-Вељо.
- Групата *-oi-* се предава со *-ou-* ако се изговара со акцент на *o*, односно со *y* ако групата се изговара неакцентирано: *Sousa* – Соуза, *Douro* – Доуро, *Ouro Preto* – Оуро Преџо, наспроти *Loulé* – Луле и *Mourinho* – Мурињо, *Coutinho* – Куџињо (со акцент на *e* односно *i*). Но, *oi* > *o* во *Lourenço* – Лоренсо.

е) Самогласката *и* и групите *gue, que, gui, qui* и *ua, gua, qua*

- Во групите *gue, que, gui, qui* самогласката *и* е безгласна, па тие се предаваат со *џе, ке, џи, ки*: *Miguel* – Миџел, *Quental* – Кенџал, *Guimtar* – Гуомар, *Aquilino* – Акилино. Овие групи ги следат и правилата за самогласките *e* и *i* и групата *ei*: *Gueir* – Геур, *Nogueira* – Ноџејра, *Ourique* – Урик*, *Henriques* – Енрикиш*, *Aguiar* – Аџијар, *Joaquim* – Жоакињ. Но, по традиција *Гвинеја Бисао*, а изворно *Guiné-Bissau* – Гине-Бисау.
- Групите *ua, gua, qua* се предаваат со *уа, џа, куа*: *Duarte* – Дуарџи*, *Luanda* – Луанга, *Guarda* – Гуарда, *Quarteira* – Куарџејра.

ж) Согласки и согласни групи

- Согласката *c* се предава со *c* ако по неа следуваат *e* или *i*: *Cesária* – Сезарија, *Jacinto* – Жасинџо. Во другите случаи се предава со *к*: *Camilo* – Камило, *Branco* – Бранко, *Cunha* – Куња, *Cláudia* – Клаудија, *Cristóvão* – Кришџоваун*.
- Согласката *ç* се предава со *c*: *Eça* – Еса, *Bragança* – Браџанса, *Mendonça* – Мендонса. Но, по традиција *Moçambique* – Мозамбик, *Açores* – Азори/Азорски Остџрови.
- Согласката *g* се предава со *ж* ако по неа следуваат *e* или *i*: *Minas Gerais* – Минас Жераис*, *Gilberto* – Жилберџо. Во другите случаи се предава со *џ*: *Braga* – Браџа, *Saramago* – Сарамаџо, *Mato Grosso* – Маџо Гросо.
- Согласката *h* нема гласовна вредност: *Hugo* – Уџо, *Bahia* – Баија. Поради силната традиција, сепак *Belo Horizonte* – Бело Хоризонџе.
- Согласката *j* се предава со *ж*: *Josué* – Жозуе, *Beja* – Бежа.
- Согласката *q* се предава со *к*. За *que, qui* и *qua* види погоре.
- * Согласката *s* се предава со *c, з, ш* или *ж* во зависност од тоа на која позиција се наоѓа во зборот и од која варијанта на португалскиот јазик се предава.
  - Ако е на почетокот од зборот или е удвоена, се предава со *c*: *Setúbal* – Сеџубал, *Pessoa* – Песоа.

- Ако е меѓу самогласки, се предава со *з*: *Cardoso – Каргозо*.
- * Ако е на крајот од зборот, за европската варијанта се предава со *ш*, а за бразилската со *с*: *Luís de Camões – Луиш де Камоши** наспроти *Machado de Assis – Машиаго де Асис**.
- * Ако е пред звучна согласка, за европската варијанта се предава со *ж*, а за бразилската со *з*: (*Ricardo*) *Quaresma – Куарежма** наспроти *Erasmus (Carlos) – Еразмо**. Но, по традиција *Lisabon*, а изворно *Lisboa – Лижбоа**.
- * Ако е пред безвучна согласка, за европската варијанта се предава со *ш*, а за бразилската со *с*: *Estoril – Ешторил**, *Cristiano (Ronaldo) – Криштинјано** наспроти (*Gal*) *Costa – Косџа**.
- * Групите *sce, sci** за европската варијанта се предаваат со *шсе, шси*, а за бразилската со *се, си*: (*José*) *Nascimento – Наисиментио** наспроти *Juscelino (Kubitschek) – Жуселино**.
Trás-os-Montes – Траз-уж-Монџиш*.
- Согласката *r* се предава со *р* независно дали стои самостојно или е удвоена: *Ronaldo – Роналдо*, *Barroso – Барозо*.
- Согласката *x* се предава со *кс, с* или *ш* (нема правило): *Maximiliano – Максимилијано*, *Extrema – Есџрема*, *Alexandre – Алешангри**, *Xavier – Шавиер*, *Baixa – Бајша*, *Teixeira – Тејшејра*, *Peixoto – Пејшоџо*, *Aleixo – Алејшо*.
- * Согласката *z*, ако се наоѓа на крајот од зборот, се предава со *ш* за европската варијанта, односно со *з* за бразилската: *Estremoz – Ешџремош** наспроти *Santaluz – Санџалуз**. Во сите други случаи, за обете варијанти се предава со *з*: *Zico – Зико*, *Mariza – Мариза*. (Според новите правописни правила на португалскиот јазик, *z* пред согласка преминува во *s*, па *Vazquez > Vasquez – Вашкеш/Васкез**.)
- Групата *ch* се предава со *ш*: *Chico – Шико*, *Funchal – Фунишал*.
- Групите *lh, nh* се предаваат со *љ, њ*: *Carvalho – Карвалњо*, *Ronaldinho – Роналдињо*.
- Групата *dj* на почетокот од зборот се предава со *џ*: *Djavan – Џаван*, *Djalma – Џалма*.
- Буквите *k, y* и *w* се дел од португалската азбука, но само како букви за посебни случаи на употреба. Буквата *k* се предава со *к*: *Kaká – Кака*. Буквата *y* ги следи правилата за самогласката *i*: *Ayrton – Ајрџион*, *Neumar – Нејмар*, *Ruy – Руи*, *Yekenha – Јекења*. Буквата *w* се предава со *в*: *Waldemar – Валгемар*, *Wânia – Вања*, *Wilson – Вилсон*.

РОМАНСКИ ЈАЗИК

376. Романскиот вокален систем е составен од следниве самогласки: *a, ă, â, î, e, i, o, u*.

а) Самогласки и самогласни групи

- Самогласката *i* во почетокот на зборот, како и меѓу две самогласки се предава со нашето *j*: *Ion – Јон, Ioan – Јоан, Caraion – Карајон, Craiova – Крајова*. Кога гласот *i* се наоѓа на крајна позиција, ако тој доаѓа зад согласка, не се бележи: *Pitești – Пиџешџи, București – Букурешџи, Iași – Јаши*, а кога пред него има самогласка, се бележи со *j*: *Mihai – Михај*.
- Самогласната група *-ia-* на македонски се предава со *-ија*: *Iulia – Јулија, Muntenia – Мунџенија*.
- Според новиот романски правопис буквата *î*, освен во почетокот и на крајот на зборот, секаде е заменета со графемата *â*, така што на македонски овој глас го транскрибираме со апостроф ('): *Câmpulung – К'мџулунџ, Dâmbovița – Д'мбовица*.

б) Согласки и согласни групи

- Согласката *c* пред *e, i* се предава со *ч*: *Mircea – Мирча, Suceava – Сучава*.
- Согласката *c* пред самогласките *a, o, u, ă, â, î* се предава со *к*: *Cloșca – Клошка, Căciulata – Качулаџа, Cuza – Куза, Antonescu – Анџонеску, Luca – Лука*.
- Согласната група *ch* пред *e* и *i* се предава со *к*: *Costache – Косџаке, Hurmuzachi – Хурмузаки*.
- Согласката *g* пред *e* и *i* се предава со *џ*: *Argeș – Арџеш, Bucegi – Бучеџи, George – Џорџе, Caragiale – Караџале*.
- Согласката *g* пред самогласките *a, o, u, ă, â, î* се предава со *џ*: *Iorga – Јорџа, Neagoe – Њаџоџе*.
- Согласната група *gh* пред самогласките *e, i*, се предава со *џ*: *Gheorghe – Георџе, Sighișoara – Сиџишоара*.
- Согласката *j* се предава со *ж*: *Gorj – Горж, Cluj – Клуж, Dej – Деж*.
- Согласката *ț* се предава со *џ*: *Țepeș – Цеџеш, Mărioșeanu – Мариоџеану*.
- Согласката *ș* се предава со *ш*: *Brașov – Брашов, Mureș – Муреш, Caraș – Караш, Focșani – Фокиани*.

в) Гласовни групи

- Гласовните групи *-lea* и *-nea* се бележат со *-ља*, односно *-ња*: *Valea – Ваља, Jebeleanu – Жебељану, Neamț – Њамџ, Neagoe – Њаџоџе*.

РУСКИ ЈАЗИК

377. При транскрипцијата на руските имиња, обично, поаѓаме од нивната графика, а не од изговорот. Во рускиот јазик акцентот е подвижен, па затоа при предавањето на имињата не се обележува различното звучење на самогласките во зависност од местото на кое се наоѓаат. На пример, главниот град на Русија – Москва, каде што акцентот паѓа на последниот слог и на руски се изговара Маскв́а, според нашиот правопис тој ќе биде Москва.

а) Буквата *е* во почетокот на името и во сите други позиции се предава со *е*: *Есенин – Есенин, Елцин – Елцин, Евџушенко – Евџушенко, Ершов – Ершов, Елена – Елена, Екаџерина – Екаџерина (не Каџерина), Ленин – Ленин, Онеџин – Онеџин, Смоленск – Смоленск, Ерофеев – Ерофеев, Лев – Лев, Колесников – Колесников, Терешкова – Терешкова, Нева – Нева.*

б) Буквата *ѣ* се транскрибира како *јо*, зад согласките *ж, ч, ш, џ* со *о*, а зад *л* и *н* со *љо*, односно со *њо*: *Ѓлка – Јолка, Семѣнов – Семјонов, Фѣдоров – Фјодоров, Аксѣнов – Аксјонов, Белозѣров – Белозјоров, Артѣм – Артјом, Пономарѣв – Пономарјов, Пѣтр – Пјоџр; Щѣлково – Шчолково, Хруџѣв – Хруџчов, Черниѣв – Чернишов, Горбачѣв – Горбачов, Лихачѣв – Лихачов, Фомичѣв – Фомичов; Киселѣв – Киселов, Королѣв – Королов, Ковалѣв – Коваљов, Журавлѣв – Журављов, Селезнѣв – Селезњов.*

Но: *Потѣмкин – Поџтемкин* и *Пѣтр Великиј – Пеџар Велики, Пѣтр И. Чайковскиј – Пеџар И. Чајковски* по традиција.

в) Буквата *э* се предава со *е*: *Эренбург – Еренбургѣ, Бѣла – Бела, Эрмитаж – Ермиџаџ, Эјзенџтейн – Ејзенџџејн, Эльдар – Ељдар, Мариџтта – Мариџџа, Элеонора – Елеонора.*

г) Буквата *ы* се предава со *и*: *Белый – Бели, Быков – Биков, Зыков – Зиков, Крылов – Крилов, Чебоксары – Чебоксари, Грозный – Грозни.*

д) Мекоста на согласките пред *е* и пред *и* не се означува: *Немирович-Данченко – Немирович-Данченко, Верижникова – Верижникова, Лебедев – Лебедев, Лесков – Лесков, Олег – Олеѣ, Нева – Нева, Ленин – Ленин, Левитан – Левиџан, Лимонов – Лимонов, Литвинова – Лиџвинова, Лиханов – Лиханов, Некрасов – Некрасов, Никитин – Никиџин, Николаев – Николаев, Воронеж – Воронеж, Нина – Нина, Бунин – Бунин, Герасимов – Герасимов, Ким – Ким, Кедров – Кедров, Кирилл – Кирил, Кирсанов – Кирсанов.*

Но: *Брежнев – Брежњев* и *Туполев – Туџолов*, по традиција.

- г) Групата *ѐ* зад тврдите согласки се предава како *је*: *Юрѐвич – Јурјевич, Шеремѐтѐво – Шеремѐйјѐво, Прокофѐв – Прокофјѐв, Закавказѐе – Закавказјѐ, Поволжѐе – Поволжјѐ.*
- е) Групите *лѐе, лѐи* се предаваат како *лѐе, лѐи*: *Василѐевич – Василевич, Анатолѐевна – Анаѐиолѐевна, Савелѐевич – Савелевич, Илѐенков – Илѐенков, Виталѐевна – Виѐталѐевна, Велѐевич – Веѐевич, Илѐич – Илѐич, Илѐична – Илѐична, Равелѐич – Равелѐич, Савелѐич – Савелѐич.*
- ж) Групата *лѐ* на крајот од зборот или на крајот од слогот се предава со *лѐ*: *Гоголѐ – Гоѐолѐ, Далѐ – Даѐлѐ, Кремлѐ – Кремлѐ, Ярославлѐ – Јарославлѐ, Севастополѐ – Севастѐиолѐ, Расколѐников – Расколѐников, Илѐф – Илѐф, Олга – Олѐа, Архангелѐск – Арханѐелѐск, Подолѐск – Подолѐск, Уралѐск – Уралѐск, Елѐбрус – Елѐбрус, Манделѐштам – Манделѐшиѐам.*
- з) Групата *лѐа* се предава како *лѐа*: *Гаѐа – Гаѐа, Олѐа – Олѐа, Коѐа – Коѐа, Шалѐяпин – Шаѐаѐин, Челябѐинск – Челябѐинск, Лѐанка – Лѐанка, Лѐапѐс – Лѐаѐис, Лѐаѐко – Лѐаѐко.*
- с) Групата *лѐја* се предава како *лѐја*: *Илѐја – Илѐја, Емелѐянова – Емелѐјанова, Улѐянов – Улѐјанов, Илѐянен – Илѐјанен, Илѐясов – Илѐјасов, Вилѐям – Вилѐјам, Улѐянскѐй – Улѐјанскѐи, Улѐяновск – Улѐјановск.*
Но: *Наталѐја – Наѐѐалиѐја*, по традиција.
- и) Групата *лѐу* се предава како *лѐу*: *Людѐмила – Лѐудѐмила, Бурлѐок – Бурлѐук, Валѐусинскѐй – Ваѐусинскѐи, Любѐовѐ – Лѐубѐов, Клѐоев – Кѐуев, Коклѐушкин – Коклѐушкин, Любѐимов – Лѐубѐимов, Малѐогѐн – Маѐлѐуѐин, Неклѐудова – Неклѐудова, Слѐудѐанка – Слѐудѐјанка, Людѐиновѐ – Лѐудиновѐ, Вилѐучѐинск – Вилѐучѐинск, Любѐерѐци – Лѐубѐерѐци, Нехлѐудѐов – Нехлѐудѐов.*
- ј) Групата *лѐуѐ* се предава како *лѐуѐ*: *Илѐуѐшин – Илѐјуѐшин, Илѐуѐша – Илѐјуѐша, Илѐухѐин – Илѐјуѐхѐин, Илѐуѐхѐов – Илѐјуѐхѐов.*
- к) Буквата *н* пред *ѐе* се предава со *нѐе*: *Евѐгенѐевич – Евѐѐенѐевич, Арсѐенѐевич – Арсѐеѐевич, Анаѐнѐевич – Анаѐеѐевич, Арсѐенѐев – Арсѐеѐев, Пошѐехѐонѐе – Пошѐехѐоѐе.*
- л) Групата *нѐ* на крајот од слогот и во средината на зборот пред согласка се предава со *нѐ*: *Белѐнѐкѐй – Белѐнѐки, Гуѐнѐкин – Гуѐнѐкин, Данѐко – Даѐнѐко, Сен-Сѐнѐков – Сен-Сѐнѐков, Таѐнѐкова – Таѐнѐкова, Стѐнѐка – Сѐиѐнѐка, Сохѐанѐ – Сохѐанѐ, Любѐанѐ – Лѐубѐанѐ, Казѐанѐ – Казѐанѐ, Мезѐнѐ – Мезѐнѐ, Астрахѐанѐ – Асѐѐѐрахѐанѐ, Назрѐанѐ – Назрѐанѐ, Лагѐанѐ – Лаѐанѐ, Рязѐанѐ – Рѐязѐанѐ, Тюмѐнѐ – Тѐјумѐнѐ, Советскѐја Гавѐанѐ – Совѐѐѐѐскѐја Гавѐанѐ.*
- љ) Групите *нѐа* и *нѐу* се предаваат како *нѐа*, односно како *нѐу*: *Борѐодѐнѐа – Борѐодѐнѐа, Желѐзнѐаков – Желѐзнѐаков, Коѐнѐев – Коѐнѐаев, Нѐнѐанѐг – Нѐнѐанѐѐ, Пилѐнѐак – Пилѐнѐак, Пожѐенѐан – Пожѐеѐан, Прѐснѐаков – Прѐснѐаков, Горѐнѐак – Горѐнѐак, Лѐобѐнѐа – Лѐобѐнѐа, Кѐнѐаѐинѐо – Кѐнѐаѐѐинѐо, Стаднѐок –*

Сѿагнѹк, Станюкович – Сѿѿагнѹкович, Грунѹишкин – Грунѹишкин, Ванѹишин – Ваѹишин, Нѹрба – Нѹрба.

- м)** Сите останати согласки пред ъ во сите позиции се предаваат како тврди: *Игорь – Иѳор, Лазарь – Лазар, Любовь – Лѹбов, Сибирь – Сибир, Пермь – Перм, Горький – Горки, Васька – Васка, Кузьма – Кузма.*
- н)** Буквите *я* и *ю*, освен по *н* и *л*, се предаваат со *ја*, односно со *ју*: *Яковлев – Јаковлев, Ян – Јан, Ярошевский – Јарошевски, Яшин – Јашин, Ярослав – Јарослав, Мария – Марија, Вячеслав – Вјачеслав, Евгения – Евѳенија, Хирьяков – Хирјаков, Лидия – Лидија, Красноярск – Краснојарск, Якутск – Јакуѿск, Ювачѳв – Јувачов, Юрий – Јуриј, Юлия – Јулија, Тютчев – Тјуѿчев, Рюмин – Рјумин, Скирюк – Скирјук, Бирюч – Бирјуч, Юрьеѳец – Јурјеѳец, Тюмень – Тјуменѳ.*
- њ)** Буквата *щ* се предава со *шч*: *Щедрин – Шчедрин, Щербак – Шчербак, Щеткин – Шчѿкин, Щукин – Шчукин, Щигры – Шчиѳри, Строгальчиков – Сѿроѳаљичиков, Роцин – Рошчин, Обойчиков – Обојичиков, Благовещенск – Блаѳовешченск, Мытищи – Миѿишчи, Пушино – Пушчино.*
- о)** Двојните согласки се предаваат со една: *Анна – Ана, Алла – Ала, Боронникова – Бороникова, Филипп – Филип, Гроссман – Гросман, Новорусский – Новоруски, Виссарион – Висарион, Спасск – Сѿаск, Ессенѿуки – Есенѿуки, Рассказово – Рассказово, Геннадий – Генадиј, Инна – Ина, Ренников – Реников, Савва – Сава.*
Но: *Бессонов – Бессонов* (од ‘без сон’, ‘бессоница’).
- п)** Групата *дж* се предава со *ѿ*: *Окуджава – Окуѿава, Джигарханян – Циѳархањан, Джигурда – Циѳурда, Ходжер – Хоѿер, Ковальджи – Коваљѿи, Биробиджан – Биробиѿан, Анжеро-Судженск – Анжеро-Суѿенск, Геленджик – Геленѿик, Суджа – Суѿа.*
- р)** Групата *дз* се предава со *с*: *Дзержинский – Серѿжински, Дзагоев – Саѳоев, Дзюба – Сјуба, Дзержинск – Серѿинск, Дзасохов – Сасохов.*
- с)** Руските имиња од неруско потекло ја задржуваат руската форма: *Анжелика – Анжелика, Эдуард – Едуард, Гарий – Гариј, Юзеф – Јузеф, Эрнст – Ернѿи, Герцель – Герѿѿѿ, Рафаил – Раѿаил, Кюхельбекер – Кјухѿѿбекер.*
Но: *Герцен – Херѿен.*
- т)** Оние имиња од германско потекло кои ја содржат групата *ей* ја задржуваат формата од рускиот јазик: *Эйзенштейн – Ејзенѿѿејн, Бернштейн – Берниѿѿејн, Бронштейн – Брониѿѿејн, Бруштейн – Бруѿѿејн, Горенштейн – Горениѿѿејн, Штейнберг – Шѿѿејнберѳ, Вейнберг – Вејнберѳ, Гейнце – Гејнце, Клейн – Клејн, Рейн – Рејн, Штейнман – Шѿѿејнман.*

- к) Личните имиња што завршуваат на *-ий* се предаваат со *-иј*: *Василий – Василиј, Анатолий – Анаџолиј, Юрий – Јуриј, Евгений – Евџениј, Валерий – Валериј, Аркадий – Аркадиј, Дмитрий – Дмиџриј.*
- у) Машките презимиња што завршуваат на *-ый* и на *-ий* се предаваат со *-и*: *Нагорный – Наџорни, Бедный – Бедни, Белый – Бели, Алешковский – Алешковски, Бабаевский – Бабаевски, Березовский – Березовски, Бродский – Бродски, Дунаевский – Дунаевски, Покровский – Покровски.*
- ф) Машките презимиња што завршуваат на *-ой* се предаваат со *-ој*: *Трубецкой – Трубецкој, Толстой – Толсџој, Лопушной – Лойушној, Полевой – Полевој.*
- х) Женските презимиња што завршуваат на *-ая* се предаваат со *-аја*: *Духовская – Духовскаја, Жадовская – Жадовскаја, Антоновская – Анџоновскаја, Высоцкая – Висоцкаја, Дворецкая – Дворецкаја, Крупская – Крујскаја, Плисецкая – Плисецкаја, Толстая – Толсџаја, Новодворская – Новодворскаја.*
- ц) Руските презимиња, како и машките средни таткови имиња што завршуваат на *-ич* на истиот начин се предаваат и на македонски (не со *-ик!*): *Шостакович – Шосџакович, Зданевич – Зданевич, Климонтович – Климонџович, Мазуркевич – Мазуркевич, Петкевич – Пејкевич, Владимирович – Владимирович, Александрович – Александрович, Антонович – Анџонович, Николаевич – Николаевич.*

САНСКРИТ (САНСКРТ)

- 378.** Санскритскиот јазик е фонетски, но содржи значително повеќе гласови од македонскиот, поради што е нужно при неговата транслитерација на македонски да отпаднат извесен број фонеме, за кои ние немаме соодветни графеми. Санскритскиот алфабет е слоговен и се состои од четириесет и осум гласа, од кои тринаесет самогласки, тринаесет и три согласки и два додатни гласа. Самогласките се делат на прости и сложени. Простите можат да бидат кратки и долги, а сложените се само долги. Шематски приказ на санскритските самогласки е даден во следнава табела:

	Кратки	Долги
Прости	<i>a</i>	<i>ā</i>
	<i>i</i>	<i>ī</i>
	<i>u</i>	<i>ū</i>
	<i>ṛ</i>	<i>ṝ</i>
	<i>ḷ</i>	
	Долги	Долги
Сложени	<i>e</i>	<i>ai</i>
	<i>o</i>	<i>au</i>

Првата група од дваесет и пет санскритски согласки ја сочинуваат оклузивите и назалите. Според местото на образување тие се делат на грлени, непчени, свиени, забни и уснени, а можат да бидат звучни, беззвучни, неаспирирани и аспирирани. Прикажани се во следнава табела:

	Беззвучни		Звучни		
	Неаспирирани	Аспирирани	Неаспирирани	Аспирирани	Назални
Грлени	<i>ka</i>	<i>kha</i>	<i>ga</i>	<i>gha</i>	<i>ṅa</i>
Непчени	<i>ca</i>	<i>cha</i>	<i>ja</i>	<i>jha</i>	<i>ṅa</i>
Свиени	<i>ṭa</i>	<i>ṭha</i>	<i>ḍa</i>	<i>ḍha</i>	<i>ṅa</i>
Забни	<i>ta</i>	<i>tha</i>	<i>da</i>	<i>dha</i>	<i>na</i>
Уснени	<i>pa</i>	<i>pha</i>	<i>ba</i>	<i>bha</i>	<i>ma</i>

Освен овие гласови, меѓу согласките спаѓаат и оние што санскритските граматичари ги нарекуваат полусамогласки (*antaḥstha*, ‘средни’), односно гласовите *ya*, *ra*, *la* и *va*. Тие се звучни, но неаспирирани. Тука спаѓаат уште

и сибилантите *śa, ṣa* и *sa*, кои се аспирирани, но безвучни, како и звучниот аспирирант *ha*. Двата додатни гласа се *ṁ* и *ḥ*. Обата се појавуваат по самогласки, и првиот (познат како *anusvāra*), ја назализира самогласката која му претходи, додека вториот (познат како *visarga*), е чист безвучен аспирирант.

а) Самогласки и дифтонзи

- *a* и *ā* се предаваат со *a*. На пример: *Agastya* – *Азасија*, *Ambikā* – *Амбика*, *Ātreyī* – *Аи́реји*, *Āyodhya* – *Ајодхја*.
- *i* и *ī* се предаваат со *i*. На пример: *Indra* – *Индра*, *Indirā* – *Индира*, *Sarasvatī* – *Сарасвати*, *Īśāna* – *Ишана*.
- *u* и *ū* се предаваат со *u*. На пример: *Ugrasena* – *Уграсена*, *Upendra* – *Уендра*, *Ūta* – *Ума*, *Vedānta-sūtra* – *Веданти-су́тра*.
- самогласните *r* и *r̄* (кое ретко се јавува) по традиција на македонски се предаваат со *ri*. На пример: *Ṛtu* – *Ри́ту*, *Ṛddha* – *Ридха*, *Kṛpa* – *Кри́па*, *Kṛṣṇa* – *Кришна*.
- *l* (кое се јавува само во еден глаголски корен, имено $\sqrt{klp}$) се предава со *l*.
- *e* се предава со *e*. На пример: *Kekaya* – *Кекаја*, *Eka* – *Ека*.
- *o* се предава со *o*. На пример: *Omkāra* – *Омкара*, *Ojas* – *Ојас*, *Gomukha* – *Гомукха*.
- *ai* се предава со *ai*. На пример: *Advaita* – *Адваит*, *Aikṣvaka* – *Аикшивака*.
- *au* се предава со *au*. На пример: *Auśanasa* – *Аушанаса*, *Gaura* – *Гаура*.

б) Оклузиви и назали

- *k* се предава со *k*. На пример: *Kālī* – *Кали*, *Kekaya* – *Кекаја*.
- *kh* се предава со *kx*. На пример: *Khadyota* – *Кхадјота*, *Khaṇḍava* – *Кханџава*.
- *g* се предава со *g̃*. На пример: *Gadādhara* – *Гададхара*, *Gautamī* – *Гаутиами*.
- *gh* се предава со *g̃x*. На пример: *Ghoṣa* – *Гхоша*, *Aghāsura* – *Агхасура*.
- *c* се предава со *ch*. На пример: *Candragupta* – *Чандрагупта*, *Citrālekha* – *Читралекха*.
- *ch* се предава со *ch*. На пример: *Chāgali* – *Чагали*, *Chandodeva* – *Чандодева*.
- *j* се предава со *ɟ*. На пример: *Janārdana* – *Џанардана*, *Jānakī* – *Џанаки*.
- *jh* се предава со *ɟx*. На пример: *Jharjhara* – *Џхарџхара*, *jhātra* – *џхамта*.
- *ṭa* и *ta* се предаваат со *t̃a*. На пример: *Ṭaṅkana* – *Танкана*, *Ṭikka* – *Тика*, *Ṭṛyambaka* – *Трјамбака*, *Ṭikṣna* – *Тикшна*.
- *ṭha* и *tha* се предаваат со *t̃ha*. На пример: *Ṭhakkana* – *Тхакана*, *Ṭhiṅṭhā* – *Тхинтха*, *Citrāratha* – *Читраратха*, *Aśvatthātā* – *Ашватихама*.

- *ḍa* и *da* се предаваат со *ga*. На пример: *Auḍulomi* – Аугуломи, *Garuḍa* – Гаруџа, *Dāmodara* – Дамогара, *Durjaya* – Дурџаја.
- *ḍha* и *dha* се предаваат со *gxa*. На пример: *Dṛḍhā* – Дрџаха, *Dṛḍhavrata* – Дрџавраџа, *Dhanurdhara* – Дханурџаха, *Dharmakṛt* – Дхармакрийа.
- *ṛ* се предава со *ī*. На пример: *Paraśurāma* – Парашурама, *Ratnābhā* – Рагманабха.
- *ṛh* се предава со *īx*. На пример: *Phāla* – Пхала, *Triphala* – Трипхала.
- *b* се предава со *б*. На пример: *Bahuśirā* – Бахушира, *Bṛhad-rūra* – Брџаг-руја.
- *bh* се предава со *бх*. На пример: *Bhakti-devī* – Бхакти-деви, *Bhūtātma* – Бхуџаџма.
- *ṇ*, *ṇi* и *ṇa* се предаваат со *ṇ*. На пример: *Aṅgada* – Анџага, *Vedāṅga* – Веданџа, *Anirviṇṇa* – Анирвина, *Puṇya* – Пунџа, *Nārāyaṇa* – Нарајана, *Nandakī* – Нандаки.
- *ṇi* се предава со *њ*. На пример: *Mañjarī-sārikā* – Мањџари-сарика, *Yuañjana-hārikā* – Јуањџана-харика.
- *m* се предава со *м*. На пример: *Mādhava* – Маџаха, *Mahāvarāha* – Махавараха.

в) Полусамогласки

- *y* се предава со *j*. На пример: *Yādavendra* – Јаџавенџра, *Yatinā* – Јамуна.
- *r* се предава со *p*. На пример: *Rāma* – Рама, *Rāghava* – Раџаха.
- *l* се предава со *л*. На пример: *Lakṣmī* – Лакими, *Lohitākṣa* – Лохиџакиа.
- *v* се предава со *в*. На пример: *Viṣṇu* – Вишну, *Vāmana* – Вamana.

г) Сибиланти и *h*

- *ś* и *ṣ* се предаваат со *ш*. На пример: *Śrīnivāsa* – Шриниваса, *Śuci* – Шучи, *Viśiṣṭa* – Вишишиџа, *Vṛṣāhi* – Врџахи.
- *s* се предава со *с*. На пример: *Sudhanvā* – Сугханва, *Sarvaga* – Сарваџа.
- *h* се предава со *х*. На пример: *Hari* – Хари, *Himālaya* – Хималаја.

д) Анусвара и висарга

- *m̐*, поради асимилацијата со гласот што следува:
  - пред грлени се предава со *ṇ*. На пример: *Saṁkarṣana* – Санкарџана, *Śaṁkara* – Шанкара.
  - пред непчени се предава со *њ*. На пример: *Saṁjaya* – Сањџаја, *Dhanaṁjaya* – Дханањџаја.
  - пред сите останати се предава со *м*. На пример: *Nārasimha* – Нара-симха, *Sambhāva* – Самбхава, *Saṁvṛta* – Самврџа, *Catur-damṣṭra* – Чаџур-гамџџра.

- *ḥ* се предава со *x*. На пример: *Divahsprik* – Дивахсѝрик, *Duḥśāsana* – Дуѝасана.

г) Сврзани согласки *kṣ* и *jñ*

Сврзаните согласки *kṣ* и *jñ*, кои во деванагари писмото се бележат со посебни знаци, се предаваат со *kh* и *ḅj*. На пример: *Kṣata* – Кшама, *Kṣemakṛt* – Кшема-криѝ, *Jñāna* – Гјана, *Yajñāṅga* – Јаѝјанѝа.

е) Утврдени имиња и топоними

По традиција имињата и топонимите се предаваат без удвоени согласки и без аспирација. На пример: *Buddha* – Бугха или Буга, *Gandhi* – Гандхи или Ганди. Исто така поради востановената практика, пишуваме 'санскрит', а не 'самскрит', како што би следело од горенаведениот предлог за транслитерација на *m*.

СЛОВАЧКИ ЈАЗИК

- 379.** Словачкиот јазик употребува латинично писмо со неколку надредни знаци за обележување на специфичните словачки гласови. Во словачкиот јазик има 16 самогласки (*a, á, ä, e, é, i, í, o, ó, u, ú, u, ú*), четири дифтонзи (*ia, ie, iu, ô*) и 29 согласки (*b, c, č, d, d', f, g, h, j, k, l, ľ, ľ, m, n, ň, p, q, r, ř, s, š, t, t', v, w, x, z, ž*) и три диграфи (*ch, dz, dž*).

Должината на самогласките се бележи со надредни знаци и е независна од акцентот кој не се бележи, а е фиксен на првиот слог од почетокот на зборот. Самогласките во словачкиот јазик, исто така, се делат на тврди и на меки кои се обележуваат со надреден знак. Доколку некој знак не е наведен под одредена точка, тоа значи дека се предава со соодветниот кирилски еквивалент.

а) Самогласки

- При транскрипцијата на македонски јазик, должината на словачките самогласки не се бележи. Словачките долги самогласки со надреден знак цртичка: *á, é, í, ó, ú, ú* на македонски се пренесуваат како *a, e, u, o, u, u*: *Ján* – *Јан*, *Vrútky* – *Вруџки*, *Nové Zámky* – *Нове Замки*.
- Буквата *ä*, којашто обично се јавува зад усните согласки *p, b, m, v* и се изговара помеѓу *a* и *e* (т.н. широко *e*), се предава како *e*: *Svätopluk* – *Свејџојлук*, *Demänová* – *Деменова*, *Svätý Martin* – *Свејџи Марџин*.
- Буквата *e* во сите позиции се предава како *e* (исто така и по *l, g, ů, n*): *Levoča* – *Левоча*, *Devín* – *Девин*, *Matejovce* – *Маџејовце*, *Nemčice* – *Немчице*.
- Буквите *i, í, u, ú* се предаваат како *u* во сите позиции: *Dolný Kubín* – *Долни Кубин*, *Mujava* – *Мујава*.

б) Дифтонзи

- Буквата *ô*, со која се означува дифтонгот *uo*, се предава така: *Hôrka* – *Хуорка*, *Tón* – *Туон*.
- Дифтонгот *ia* се предава како *ja* во сите позиции, освен по *n* кога се предава како *ња*: *Sitniansky* – *Сиџњански*, *Sliac* – *Слјач*, *Mečiar* – *Мечјар*, *Diviaky* – *Дивјаки*, *Polianka* – *Полјанка*, *Ždiar* – *Жгјар*, *Diakovce* – *Дјаковце*, *Štiavnica* – *Шџјавница*, но *Sitniansky* – *Сиџњански*.

- Дифтонгот *ie* се предава како *je* во сите позиции, освен по *n* кога се предава како *ње*: *Bielek* – Бјелек, *Želiezovce* – Жељезовце, *Záhorie* – Захорје, *Podskalie* – Подскалје, *Podhradie* – Подхрадје, *Námestie* – Наместје, *Biely Vah* – Бјели Вах, *Piešť'anu* – Пјеиќани, но *Srnie* – Срње, *Zniev* – Зњев, *Danielovič* – Дањелович.
- Дифтонгот *iu* се предава како *ју* (тој е карактеристичен за зборови од туѓо потекло во словачкиот јазик).

в) **Согласки**

- Буквата *h* се предава со *x*: *Hečko* – Хечко.
- Буквата *l* (самогласно *л*) се предава како *'л*: *Dlhá Ves* – Д'лха Вес, *Vlčkovce* – В'лчковце.
- Буквата *l'* која означува палатален глас близок до македонското *љ*, се предава како *љ*: *Veľká Trňa* – Вељка Трња, *Kráľ* – Краљ, *Ludmila* – Љугмила, *Kráľova Hoľa* – Краљова Хоља, *Ludovít Štúr* – Љуговити Штџур.
- Буквата *d'* се предава како *џ*: *Ďumbier* – Ѓумбјер, *Ďanová* – Ѓанова, *Ďurišín* – Ѓуришин, *Medved'ov* – Мегвеџов.
- Пред други самогласки и на крајот од зборот *ň* се предава како *њ*: *Rožňava* – Рожњава, *Kriváň* – Кривањ.
- Кога има слоготворна функција, *r* се предава како *p*: *Trnava* – Трнава.
- Буквата *t'* се предава како *ќ*: *Piešťanu* – Пјеиќани.
- Буквата *v* се предава како *в*: *Michalovce* – Михаловце, *Stanislav* – Сџанислав.

г) **Диграфи**

- Двознакот (диграф) *ch* се предава со *x*: *Hácha* – Хаха.
- Секвенциите/буквите *dz* се предаваат со *s*: *Dzubová* – Сџубова, *Prievidza* – Прјевуса, *Radzovce* – Расовце.
- Секвенциите/буквите *dž* се предаваат со *џ*: *Hodža* – Хоџа.
- Удвоените согласки се упростуваат: *Botto* – Боџо, *Kollár* – Колар, *Hutenné* – Хумене.

СЛОВЕНЕЧКИ ЈАЗИК

- 380.** Словенечкиот јазик користи латинично писмо, т.н. *žajlica*. Гласовниот систем на словенечкиот јазик го сочинуваат 29 фонеме (8 самогласки и 21 согласка), кои се означуваат со 25 букви (*a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž*). Правописот е морфонолошки.

а) Самогласки

- Во словенечкиот јазик има 8 самогласни фонеме: *i, e, ε, a, o, ə, u, ə*, зависно од квантитетот (долги и кратки) и од квалитетот (тесни и широки), кои се бележат со следниве 5 букви: *i, e, a, o, u*, а во македонскиот јазик соодветно се предаваат со буквите: *u, e, a, o, y*.

Сп.: *Alenka – Аленка, Vera – Вера, Izola – Изола, Maribor – Марибор, Ptuj – Птуж*.

- Полугласот *e* [ə], кај словенечките презимиња на *-ec* или на *-ek*, како и во имињата на места, се бележи со буквата *e*: *Levec – Левец, Kranjec – Крањец, Pevec – Певец, Marinček – Маринчек, Zimšek – Зимшек, Doberšek – Добершек, Levstek – Левсџек, Rogatec – Роџаџец, Žalec – Жалец, Podčetrtek – Погчеџрџек*.

Презимето на поетот *Prešeren* традиционално на македонски се предава како *Прешерн*.

б) Согласки

- Во словенечкиот јазик има 21 согласка. Тие во македонскиот јазик се предаваат со следниве букви:

b – б, c – ц, č – ч, d – д, f – ф, g – г, h – х, j – ј, k – к, l – л, m – м, n – н, p – п, r – р, s – с, š – ш, t – т, v – в, z – з, ž – ж, dž – џ.

- Согласката *l* (освен во позиција пред *j*) во македонскиот јазик се предава со буквата *l*: *Domžale – Домжале, Laško – Лашко, Lendava – Лендава, Lipica – Лиџица, Litija – Лиџиџа, Logatec – Лоџаџец, Lukovica – Луковица, Dolžan – Должан, Polhov Gradec – Полхов Граџец, Ciril Zlobec – Цирил Злобец*.

- Согласката *č* кај словенечките презимиња на *-ič* во македонскиот јазик се предава со *ч*, односно *-ич*: *Župančič – Жуџанџич, Jakopič – Јакоџич, Jelinčič – Јелинџич, Miklošič – Миклоџич, Ribič – Рибич, Šiškovič – Шишковиџ*, освен ако презимето е предадено цитатно со *č*, односно *-ič*. Истото правило важи и кај името *Srečko/Srečko*, ако е напишано со *č*,

во македонскиот јазик го предаваме со ч: *Сречко*, а ако е напишано со *ć*, го предаваме со *ќ*: *Среќко*.

- Буквата *j* се пишува пред самогласката *e*: *Jenko – Jenko, Jeglič – Ježlič, Jesenice – Jeseniце*.

в) **Согласни групи**

- Во словенечкиот јазик не постојат гласовите *љ* и *њ*. *Lj* и *nj* се изговараат како два посебни гласа. Во македонскиот јазик согласната група *lj* во сите позиции се предава со *љ*: *Debeljak – Дебељак, Matuljek – Маџуљек, Poljane – Пољане, Radovljica – Радовљица, Celje – Цеље, Grosuplje – Гросуље, Trbovlje – Трбовље, Hrastovlje – Храстиовље, Cerklje – Церкље, Ljubljana – Љубљана, Ljubelj – Љубељ, Ljutomer – Љутомер, Ljudevit – Људевит, Mravljak – Мрављак, Pokljuka – Покљука, Poljčak – Пољчак, Valjuni – Ваљун, Japelj – Јапел, Kokelj – Кокел, Kralj – Краљ, Maselj – Масел, Črnomelj – Чрномел*.
- Согласната група *nj* во сите позиции на зборот се предава со *њ*: *Begunje – Беѓуње, Velenje – Велење, Drabosnjak – Драбосњак, Kostanjevica – Костианевица, Trebnje – Требње, Bohinj – Бохињ, Kranj – Крањ, Slovenj Gradec – Словењ Градец, Šoštanj – Шоштиањ, Bohinjska Bela – Бохињска Бела, Dolenjske Toplice – Долењске Тоџлице, Kranjska Gora – Крањска Гора, Slovenske Konjice – Словенске Коњице*.

СРПСКИ ЈАЗИК

- 381.** Српскиот јазик има две официјални азбуки: кирилица и латиница. Како примарно писмо во српскиот јазик се смета кирилицата.
- а)** Буквите за српските самогласки се предаваат со соодветните македонски.
- б)** Буквите *ђ/џ* и *ћ/џ* се предаваат со *џ* и *к*: *Аранђеловац/Aranđelovac* – *Аранђеловац*, *Ђаково/Đakovo* – *Ѓаково*, *Ђорђевић/Dorđević* – *Ѓорђевиќ*, *Ђорђе/Dorđe* – *Ѓорђе*, *Ђура/Đura* – *Ѓура*, *Ђурђевка/Đurđevka* – *Ѓурђевка*, *Инђија/Inđija* – *Инџија*, *Медвеђа/Medveđa* – *Медвеџа*, *Петровић/Petrović* – *Петровиќ*, *Ђурковић/Đurković* – *Ѓурковиќ*, *Ђурија/Đurija* – *Ѓурија*, *Ђурило/Đurilo* – *Ѓурило*, *Ђурић/Đurić* – *Ѓуриќ*, *Ѓосић/Ćosić* – *Ѓосиќ*.
- в)** Буквата *ј/ј* се чува и при предавањето на македонски: *Алексија/Aleksija* – *Алексија*, *Анђелија/Anđelija* – *Анџелија*, *Атанасије/Atanasije* – *Аџанасије*, *Војислав/Vojislav* – *Војислав*, *Јевросима/Jevrosima* – *Јевросима*, *Јелена/Jelena* – *Јелена*, *Јелица/Jelica* – *Јелица*, *Грујић/Grujić* – *Грујиќ*.
- г)** Српската буква *њ/nj* се предава со македонската буква *њ*, без оглед на местото што го зазема: *Врање/Vranje* – *Врање*, *Круиань/Krujanj* – *Круиань*, *Немања/Nemanja* – *Немања*.
- д)** Српското *љ/lj* го предаваме со македонско *љ*: *Ариље/Arilje* – *Ариље*, *Босиљка/Bosiljka* – *Босиљка*, *Ваљево/Valjevo* – *Ваљево*, *Васиљ/Vasilj* – *Васиљ*, *Вељко/Veljko* – *Вељко*, *Краљево/Kraljevo* – *Краљево*, *Љиљана/Ljiljana* – *Љиљана*, *Љубица/Ljubica* – *Љубица*, *Љубомир/Ljubomir* – *Љубомир*, *Прокуље/Prokulje* – *Прокуље*, *Смиљан/Smiljan* – *Смиљан*, *Шешелъ/Šešelj* – *Шешелъ*.

СТАРОГРЧКИ ЈАЗИК

382. До пред шеесетина години, делата од старогрчките автори биле главно читани преку преводи и препеви на или од други јазици, па останала традиција старогрчките имиња да се изговараат главно според фонетските правила за читање во тие јазици. Од друга страна, истите имиња и зборови влегле и по друг пат, и преку навлегувањето на христијанството, и преку говорниот јазик, така што дошло до мешање во изговорот на истите зборови од различни периоди и цивилизации.

Бидејќи над педесет години во преводите и препевите на македонски јазик се користи класичниот изговор, во овој дел ќе му се даде предност на класичниот изговор, но сепак ќе се допушти и постариот вид пишување и изговарање, заради почитувањето и на посредните преводи и употреба.

а) Самогласки

- Во старогрчкиот јазик има пет куси самогласки: *ᾶ* (*ā*), *ε* (*ē*), *ἴ* (*i*), *ο* (*ō*), *ῦ* (*ū*). И пет долги самогласки: *ᾱ* (*ā*) или *ἠ* (*ā*), *ῆ* (*ē*), *ἴ* (*i*), *ω* (*ō*), *ῦ* (*ū*). Бидејќи во македонскиот стандарден јазик не се разликува должината на самогласките, самогласките се предаваат како *a*, *e*, *i*, *o*, *u*. Старогрчкиот дифтонг *ου* (*ou*) се транскрибира како *y*.

На пр., *Ἀριάδνη* (*Āriádñē*) – *Аријагна*, *Εὐγένης* (*Eugénēs*) – *Еуџен*, *Ἀντίγονος* (*Āntígōnōs*) – *Антиџон* или *Аниџон*, *Εὐρυμένης* (*Euríménēs*) – *Еуримен*, *Θεοδώρα* (*Theodōrā*) – *Теодора*, *Κῦδόνικος* (*Kūdōníkōs*) – *Кидоник*, *Πρωταγόρας* (*Prōtāgōrās*) – *Проџаџора* или *Проџаџора*.

- Старогрчката самогласка *-ā*, односно долгата самогласка *-a* на крајот од зборот кај сопствени имиња на *-ās* од м. р. при преводи од старогрчки јазик во македонскиот јазик се предава со *-a*:

На пр., *Λεωνίδα* (*Leōnidās*) – *Леонига*, *Πανσανίας* (*Pausaniās*) – *Паусанија*, *Βουκεφάλα* (*Boukephalās*) – *Букефала* или *Букефала*, како кај македонските лични машки имиња *Андреја*, *Блаџоја*, *Боџоја* и др.

- Долгата самогласка *-ā* во краен отворен и затворен слог во старогрчкиот јазик се пишува и со *eīa* (*η*); таа во македонскиот јазик се предава со *-a*, според основата на старогрчкиот збор.

Кај лични имиња од м. р. со проширена *a*-основа на *-τη-* (*-tā-*), *-δη-* (*-dā-*).

На пр., *Εὐρυβάτης* (*Eurubátās*) – *Еурибаџа*, *Δεξιιάδης* (*Deksiádās*) – *Дексијаџа*, *Ναυβολίδης* (*Naubolidās*) – *Науболиџа*.

Кај лични имиња од ж. р. со основа на *eīa* *-η* (*-ā*).

На пр., *Ἀντιόπη* (*Antiopā*) – *Антииопа*, *Ἀστυόχη* (*Astiohā*) – *Астиоха*, *Κλεοπάτρα* (*Kleopātrā*) – *Клеопапа*, *Φαίδρα* (*Phaidrā*) – *Фајдра*.

- Топоними од женски род со *a*-основа и од среден род, кои имаат само множина во старогрчкиот јазик, во македонскиот стандарден јазик се пренесуваат во еднина.

На пр. *Ἀθήναι* (*Athēnai*) – *Атиена* (градот), *Θήβαι* (*Thēbai*) – *Теба*, (τὰ) *Μέγαρα* – *Мезара*.

- Некои топоними од женски род со *a*-основа кои имаат само множина се предаваат во множина.

На пр., *Θερμοπύλαι* (*Thermopilai*) – *Термопили*.

- Старогрчката самогласка ета (*Η, η*) е исто така знак и за долго $\bar{e}$; во сопствени имиња и општи именки во македонскиот јазик се предава со *e*:

На пр. *Ἑλλην* (*Hēllēn*) – *Хелен*, *Δημοσθένης* (*Dēmōsthēnēs*) – *Демосиен*, *Ὅμηρος* (*Homēros*) – *Хомер*, *Ἠλέκτρα* (*Ēléktra*) – *Елџица*, *Δημήτριος* (*Dēmētrios*) – *Демџириј* (древномакедонски крал), *Δημήτηρ* (*Dēmētēr*) – *Демџра* (божичката), *Ἄθηνᾶ* (*Athēnā*) – *Атиена* (божичката).

- Самогласката *υ* (*υ*) се предава со *u*.

На пр., *Κῦρος* (*Kūros*) – *Кир*, *Λυκοῦργος* (*Lukoúrghos*) – *Лукурџ*.

б) Дифтонзи (двогласки)

- Старогрчките дифтонзи *αι* (*aj*), *ει* (*ej*), *οι* (*oj*) се изговараат како што се пишуваат и транскрибираат – *aj*, *ej*, *oj*.

На пр., *Αἴγυπτος* (*Áigyp̄tos*) – *Аџиџиџи*, *Αἰσχύλος* (*Ajshúlos*) – *Аџхил*, *Λακεδαίμων* (*Lakedáimōn*) – *Лакедајмон*, *Αἶολος* (*Áiōlos*) – *Ајол*, *Παιονίδης*, (*Pajonidās*) – *Пајониџа*, а се допушта и *Εἰϋιῆϋ*, *Εσχил*, *Лакедемон*, *Еол*.

На пр., *Εὐκλείδης* (*Eukléjdēs*) – *Еуклејџ*, *Ἡράκλεια* (*Herákleja*) – *Хераклеја*, *Ποσειδῶν* (*Posejdōn*) – *Посејџон*.

На пр., *Οἰδίπους* (*Ojdíroūs*) – *Оџџиџог*, а се допушта и *Οἰϋῆϋ*, *Еџиџи*, *Κροῖσος* (*Krójsos*) – *Кројсџос*, а се допушта и *Кројс*, *Крез*.

- Дифтонгот *αι* (*ai*) се транскрибира како *au*.

На пр., *Αῦλις* (*Aulis*) – *Аулиџа*, покрај постарата транскрипција и читање *Авлиџа*, *Αὐγείας* (*Augéjas*) – *Ауџџа*, покрај порано пишуваното и читано сопствено име *Авџи*, *Γλαῦκος* (*Glaukos*) – *Глауко*, *Παυσανίας* (*Pausanías*) – *Паусаниџа*, наспроти постарите (мошне различни) транскрипции *Павсаниџа*, *Павзаниџ*, *Павзаниџа* и др., *Καῦκασος* (*Káukasos*) – *Каукас*, покрај *Кавказ*, *Κένταυροι* (*Kéntauroi*) – *кениџаури* (шумски, горски и речни демони; племе во Тесалиџа), *Ἀργοναῦται* (*Argonáutai*) – *арџонаџи* (морнари на коработ *Арго*).

- Дифтонгот *ευ* (*eu*) се транскрибира како *eu*.

На пр., *Ζεύς (Dzéus)* – *Сéуc*, но и *Sevc*, *Зевс*, *Ζεῦσις (Dzéusis)* – *Сéуcиc*, *Εὐμενίδες (Eumenídes)* – *Еуменíди*, *Εὐριπίδης (Euripídēs)* – *Éурипíиd*, *Еурипíиd*, но и *Еврипíиd*, *Εὐρώπη (Eurōpā)* – *Еурóпa* (митски лик), *Εὐκλείδης (Eukléidēs)* – *Éуклејd*.

- Повеќесложните имиња што завршуваат на *-евс* се транскрибираат со крајно *-ej*.
На пр., *Ἀχιλλεύς (Akhilléus)* – *Ахилéј*, но и *Ахил*, *Ὀδυσσεύς (Odusséus)* – *Одисéј*, *Περσεύς (Perséus)* – *Персéј*, но и *Персеј*.
- Дифтонгот *ου* се предава со *y*:
На пр., *Θουκιδίδης (Thoukidídēs)* – *Тукидиd*, *Πλούταρχος (Ploutarkhos)* – *Плутиарх*, *Φυλομέδουσα (Phulomédoussa)* – *Филомедуга*.

в) Остра воздишка (спиритус аспер)

- Старогрчката остра воздишка (*spiritus asper*) ‘*h*’ се пишува над малите старогрчки почетни самогласки *ά-* (*ha-*) – *ха-*, *έ-* (*he-*) – *хе-*, *ή-* (*hē-*) – *хē-*, *ί-* (*hi-*) – *хи-*, *ό-* (*ho-*) – *хо-*, *ύ-* (*hu-*) – *ху-* и пред големите букви на истите почетни самогласки *Α-* (*Ha-*) – *Ха-*, *Ε-* (*He-*) – *Хе-*, *Η-* (*Hē-*) – *Хе-*, *Ι-* (*Hi-*) – *Хи-*, *Ο-* (*Ho-*) – *Хо-*, *Υ-* (*Hu-*) – *Ху-*.
- Кога е придружена со таа остра воздишка, почетната самогласка во македонскиот јазик се пишува *Ха-*, *ха-*, *Хе-*, *хе-*, *Ху-*, *ху-*, *Хо-*, *хо-*, *Хи-*, *хи-*. На пр.: *Ἥλιόκμων (Halióktōn)* – *Халијáкмон* (античко име на р. Бистрица), *Ἄρμονία (Harmonía)* – *Хармонија* (жена на Кадмос), *Ἑκτώρ (Héktōr)* – *Хектiор*, *Ἑλένη (Helēnē)* – *Хелена* (ќерка на Сеус и Леда), *Ἥρα (Hērā)* – *Хера*, *Ἥραιστος (Hērhaistos)* – *Херајcиt*, *Ἥπολύτη (Huprolūtā)* – *Хипóлиtа* (царица на амазонките), *Ὅμηρος (Hómēros)* – *Хомер*, *Ἑπεράνθης (Hyperánthēs)* – *Хиперáниt* (син на Дареј).
- Острата воздишка ‘*h*’ се пишува и над вториот дел од дифтонзите со втор дел *ι-*, а се изговара како острата воздишка да се наоѓа пред големата буква или над малата буква: *Αἰ-* (*Haj-*) – *Хaj*, *Εἰ-* (*Hej-*) – *Хej*. Острата воздишка *х* се изговара пред првиот дел од дифтонгот.
На пр., *Αἰμόστρατος (Hajmóstratos)* – *Хajмосtраtиt*, *Αἰρίππη (Hajrippā)* – *Хajрипa*, *Αἴμων (Hájmtōn)* – *Хajмон*.
На пр., *Εἰμαρμένη (Hejmartēnā)* – *Хejмармéна*, *Εἴραμος (Héjramos)* – *Хejрам*.

г) Согласки

- **Звучни оклузиви**
  - Звучната уснена согласка *β* (*b*) се предава како *б* во транскрипцијата од старогрчки на македонски јазик и така се изговара, исто како и во старогрчкиот јазик.
На пр., *Θῆβαι (Thēbai)* – *Теба*.

- Звучната непчена согласка Γ, γ (g) се транскрибира како *ǰ*.
На пр., *Ἀντίγονος* (*Antígonos*) – *Аниџиџон*, *Ἀντιγόνη* (*Antigónē*) – *Аниџиџона*, *Γοργών* (*Gorgón*) – *Горџона*, *Γορτυνία* (*Gortunía*) – *Горџиниџа* (древномакедонски град на реката Аксиј).
- Звучната забна согласка Δ, δ (d) се предава како *g* во македонскиот јазик.
На пр., *Δέλφοι* (*Délphoi*) – *Делфи*, *Ρόδος* (*Rhódos*) – *Рогос*, *Λεωνίδας* (*Leōnídās*) – *Леониџа*, *Δράκων* (*Drákōn*) – *Дракон*, *Δοδώνη* (*Dodonē*) – *Догона*.
- **Безвучни оклузиви**
  - Безвучната уснена согласка Π, π (*P, p*) – *П, ѱ* се транскрибира и изговара исто како во старогрчкиот јазик.
На пр., *Πανδώρα* (*Pandōrā*) – *Пандора*, *Πρίαμος* (*Priamos*) – *Пријам*, *Πάτροκλος* (*Pátroklos*) – *Паџрокло*, *Πελάγων* (*Pelágōn*) – *Пелаџон*, *Πηνελόπεια* (*Pēnelōpeia*) – *Пенелоџа*, *Πύλος* (*Pýlos*) – *Пиџос*, *Πηνεϊός* (*Pēneiós*) – *Пенеј*.
  - Безвучната забна согласка (безвучен дентал) Τ, τ (*T, t*) се предава како *T, ѱ* во македонскиот стандарден јазик.
На пр., *Τελαμών* (*Telamón*) – *Теламон*, *Ἐφιάλτης* (*Ephialtēs*) – *Ефијалџи*, *Ἀριστοτέλης* (*Aristotélēs*) – *Арисџиџиел*, *Ἡφαίστος* (*Hēfajstos*) – *Хефайџиџи*, *Στράβων* (*Strabōn*) – *Сиџрабон*.
  - Безвучната непчена согласка (безвучен велар) Κ, κ (*K, k*) се пишува неизменето во македонскиот стандарден јазик, односно како *К, к*.
На пр., *Κάστωρ* (*Kastōr*) – *Касџор*, *Κλεοπάτρα* (*Kleopátra*) – *Клеоџаџира*, *Περικλῆς* (*Periklēs*) – *Перикле*, *Κρήτη* (*Krētē*) – *Креџа* (денешен *Криџи*), *Λαοδίκη* (*Lāodikē*) – *Лаоџика*.

д) Сонанти

- Ликвидот Λ, λ (*L, l*) се пишува и изговара како *Л, л*, а ликвидот Ρ, ρ (*R, r*) – како *Р, р*.
На пр., *Λαέρκης* (*Laérkēs*) – *Лаерк*, *Λαμπετίδος* (*Lampetídos*) – *Ламџеџиџид*, *Λητώ* (*Lētō*) – *Леџиџа* или *Лаџиџона*, *Λίνδος* (*Lindos*) – *Линџос*, *Ἀρχέλαος* (*Arkhélaos*) – *Архелаж*, *Κλεόβουλος* (*Kleóboulos*) – *Клеоџбул* или *Клеоџбул*.
На пр., *Κυπάρισσος* (*Kypárisos*) – *Киџарис*, *Νικοκράτης* (*Nikokratēs*) – *Никокраџи*, *Ὀρέστης* (*Oréstēs*), *Περίβοια* (*Periboia*) – *Перџиџоја*, *Πρωτεύς* (*Prōteus*) – *Проџеј*.
- Истото правописно правило важи и за старогрчката безвучна носовка Μ, μ (*M, m*) – *М, м* и за старогрчката звучна носовка Ν, ν (*N, n*) – *Н, н*.
На пр., *Μεγαρένης* (*Megarēnthēs*) – *Меџаџиџениџи*, *Ἀγαμέμνων* (*Agamémpōn*) – *Аџамемџон*, *Διομήδης* (*Diomēdēs*) – *Диоџед*, *Μενέλαος* (*Menélaos*) – *Менеџај*.

На пр., *Ναυκράτης* (*Naukrátēs*) – *Наукраῖ*, *Νέστωρ* (*Néstōr*) – *Несῑωρ*, *Κλεονίκη* (*Kleonikē*) – *Клеоника*, *Μυκῆνη* (*Mukēnē*) – *Μικένα*, *Ἀλκίγνωρ* (*Alksēnōr*) – *Алксенор*, *Λάκων* (*Lákōn*) – *Лаконец* (жител на Лаконија).

- Старогрчкиот сибилант Σ, σ (*S, s*) се предава како *C, c*.

На пр., *Σοκράτης* (*Sokratēs*) – *Сокраῖ*, *Στρατονίκη* (*Stratonikā*) – *Сῑραῖоника*, *Σοφία* (*Sophiā*) – *Софија*, *Ἰσιδώρα* (*Isidōrā*) – *Исидора*, *Ἰσοκράτης* (*Isokratēs*) – *Исокраῖ*, *Μνημοσύνη* (*Mnēmosunē*) – *Мнемосина*.

f) Сложени согласки

- Грчките сложени согласки се предаваат на следниов начин:

– *Z, ζ* (*Dz, dz*) – *S, s*.

На пр., *Ζήνων* (*Dzēnōn*) – *Сенон*, но и *Зенон*, *Ζεὺς* (*Dzēus*) – *Сeус*, но и *Зевс*, *Εὐζήλος* (*Éudzelos*) – *Eysel*.

– *Θ, θ* (*Th, th*) – *T, t*.

На пр., *Θάλης* (*Thálēs*) – *Талес*, *Θάσος* (*Thásos*) – *Тасос*, *Θερμοπύλαι* (*Thermopylai*) – *Термопили*, *Κόρινθος* (*Kórinthos*) – *Коринт*.

– *Ξ, ξ* (*Ks, ks*) – *Kc, kc*.

На пр., *Ξανθίππη* (*Ksanthippē*) – *Ксантиппа*, *Ξενοφών* (*Ksenofōn*) – *Ксенофон*, *Ἀλκίγνωρ* (*Alksēnōr*) – *Алксенор*.

– *Φ, φ* (*Ph, ph*) – *F, f*.

На пр., *Φοῖβος* (*Phójbos*) – *Фойб* и *Фоб*, *Ἀριστοφάνης* (*Aristophánēs*) – *Аристифан*.

– *Χ, χ* (*Kh, kh*) – *X, x*.

На пр., *Χρῖση* (*Khriśā*) – *Хриса*, *Πλούταρχος* (*Ploutarkhos*) – *Плутарх*.

– *Ψ, ψ* (*Ps, ps*) – *ψc*.

На пр., *Ψίγγος* (*Opsígonos*) – *Опсигон*, *Τερψιχώρα* (*Terpsihōra*) – *Терпсихора*.

e) Согласни групи

- Двојните согласки (геминати) во старогрчките имиња се предаваат со една во македонскиот јазик.

На пр., *Ὀδυσσεύς* (*Odusséus*) – *Одисеј*, *Παλλάς* (*Pallás*) – *Палага*, *Πέλλα* (*Pélla*) – *Пела*.

- Двојната согласка *γγ* (*ng*) се пишува *gg*, а се изговара *nĕ* во старогрчкиот јазик и се транскрибира и изговара *nĕ* во македонскиот јазик.

На пр., *Λάγγαρος* (*Lángaros*) – *Лангар*, *Πάγγαιον* (*Pángajon*) – *Пангај*.

- Согласната група *-γκ-* се пишува *-gk-*, а се изговара *nk* во старогрчкиот јазик, се транскрибира и изговара *nk* во македонскиот јазик.

На пр., *Ἄγκυρα* (*Ánkūra*) – *Анкира* (топоним), *Ὀγκά* (*Ónka*) – *Онка* (епитет на Атена во Теба).

- Согласната група *-рσ-* (*-rs-*) не се менува при транскрипцијата.
На пр., *Ἀρσινόη* (*Arsinōā*) – *Арсинóја*, *Ὀρσίλοχος* (*Orsílokhos*) – *Орси́лох*
или *Орсилох*, *Πέρσευς* (*Pérseus*) – *Персеј*.

ж) Специфичности во родот и во основата

- Бидејќи имињата од женски род во старогрчкиот јазик покрај *a*-основа може да имаат и консонантска основа, на консонантот од основата видлив во генитив еднина му се додава афиксот *-a* и транскрибираното име во македонскиот јазик станува име со основа на *-a*.
На пр., *Παλλάς* (*Pallás*), ген. *Παλλάδ-ος* (*Pallád-os*) – *Палáга* (епитет на божицата Атéна), *Ὀλυμπιάς* (*Olumpiás*), ген. *Ὀλυμπιάδ-ος* (*Olumpiád-os*) – *Олимпијáга*, *Ἄρτεμις* (*Artemis*), ген. *Ἀρτέμιδ-ος* (*Artemid-os*) – *Артéмига*.
- Имиња од м. р. со основа на носовка се транскрибираат без измени во македонскиот јазик.
На пр., *Πλάτων* (*Plátōn*) – *ПлаΎион*, *Παρμένων* (*Parménōn*) – *Пармéнон*
или *Пáрменон*, *Σόλων* (*Sólōn*) – *Солон*, *Τρίτων* (*Tritōn*) – *ТриΎион*, *Αὐλόν*
(*Aulōn*) – *Аулóн*.
- На старогрчки топоними со *n*-основа од ж. р., во македонскиот јазик на основата видлива во генитив ѝ се додава афиксот *-a*. Се задржува родот на оригиналните имиња.
На пр., *Ἐλευσίς* (*Eleusís*), ген. *Ἐλευσῖν-ος* (*Eleusín-os*) – *Елеусíна*, *Σαλαμίς*
(*Salamís*), ген. *Σαλαμῖν-ος* (*Salamín-os*) – *Саламíна*.
- При транскрипцијата на повеќесложни старогрчки имиња со основа на *-o-* опаѓа крајниот слог *-os*; ако пред тој слог има две согласки кои се т.н. *muta cum liquida*: *-(ν)δρ-*, *-πρ-*, *-τρ-*, за олеснување на изговорот, во македонскиот стандарден јазик се внесува самогласка *-a-* пред ликвидот.
На пр., *Ἀλέξανδρος* (*Aléksandr-(os)*) – *Александар*, *Κύπρος* (*Kúpr-(os)*) – *КиΎар*, *Ἀντίπατρος* (*Antípatr-(os)*) – *АнтиΎиΎаΎар*.
- Кај двосложните зборови со *o*-основа се зачувува целиот збор.
На пр., *Δῆλος* (*Délos*) – *Делос*, *Θάσος* (*Thásos*) – *Тасос*, *Ρόδος* (*Rhódos*) – *Рогос*, *Σάμος* (*Sámos*) – *Самос*, *Χίος* (*Híos*) – *Хиос*.
- Имињата со основа на *-ντ-* (*-nt-*) – *-ниΎ-*, на звучен дентал *-δ-* (*-d-*) – *-g-*, на безвучен лабијал (уснена согласка) *-п-* (*-p-*) *-Ύ-*, се транскрибираат според основата на зборот, која е видлива во генитив еднина, а не според номинативот еднина.
На пр., ген. *Ἀνακρέοντος* (*Anakréont-os*) – *АнакрéониΎ*, ген. *Ξενοφώντος* (*Ksenofónt-os*) *КсенофонΎиΎ*, *Αἴας* (*Ajas*), ген. *Αἴαντος* (*Ajant-os*) – *АјанΎиΎ*.
На пр., ген. *Οἰδίποδος* (*Ojdípod-os*) – *ОјдиΎиΎог*, а се допушта и *ОјдиΎиΎ*, *ΕγΎиΎ*,
ген. *Θέμιδος* (*Thémid-os*) – *ТемΎга*, ген. *Θεόγνιδος* (*Theógnid-os*) – *ТеоΎниΎг*.

СТАРΟΣЛОВЕНСКИ ЈАЗИК

383. а) Старословенските текстови се пишувани со две азбуки: глаголица и кирилица. Глаголицата се смета за постаро од двете писма, иако и двете се настанати во рамките на истиот век. Глаголицата (именувана според глаголь – глагол ‘збор’) била дело на Константин-Кирил. Глаголското писмо е семиотичко, главните елементи му се крстот, кругот и триаголникот. Второто старословенско писмо, кирилицата, е воведено во почетокот на X век во Бугарија. Новото писмо ги приспособило глаголските знаци за типично словенските гласови кон унцијалниот стил на грчкото писмо. Глаголицата од почетоците на словенската писменост се употребувала во Македонија, а на овие простори продолжила да се употребува до XIII век, за што сведочат трагите од глаголицата во кирилските текстови.

Двете старословенски азбуки се потполно приспособени за јазикот што го претставуваат и двете се фонетски писма. Тие во целост го почитуваат принципот една буква за еден глас. Исклучок се знаците составени од две букви: зѣ и оу, а претставуваат еден глас.

Старословенска глаголица	Бројна вредност во глаголицата	Старословенска кирилица	Бројна вредност во кирилицата	Латинична транскрипција	Име на буквата	Изговор (гласовна вредност)
ⲁ	1	а	1	a	АЗЪ	а
Ⲃ	2	б	–	b	БОУКЪ	б
Ⲅ	3	в	2	v	ВЪДИ	в
Ⲇ	4	г	3	g	ГЛАГОЛИ	г
Ⲉ	5	д	4	d	ДОБРО	д
Ⲋ	6	е	5	e	ЕСТЬ	е
Ⲍ	7	ж	–	ž	ЖИВѢТЕ	ж
Ⲏ	8	ѕ, з	6	dz	СЪЛО	ѕ
Ⲑ	9	з	7	z	ЗЕМЛѦ	з
Ⲓ, Ѱ	10	ѣ, ѥ, ѧ	10	i	ИЖЕ	и (j)
Ⲕ	20	и	8	i	И	и (j)
Ⲗ	(ѣ)	–		ǰ	ГЪРЪВЪ	ǰ
Ⲙ	40	к	20	k	КАКО	к

X. Транскрипција и транслитерација на тугите имиња

Старословенска глаголица	Бројна вредност во глаголицата	Старословенска кирилица	Бројна вредност во кирилицата	Латинична транскрипција	Име на буквата	Изговор (гласовна вредност)
Ѧ	50	л	30	l	лѦДИНѦ	л
Ѣ	60	м	40	m	МЫСИТЕ	м
Ѧ	70	н	50	n	НАШЬ	н
Ѧ	80	о	70	o	ОНЪ	о
Ѧ	90	п	80	p	ПОКОИ	п
Ѧ	100	р	100	r	РЬЦИ	р
Ѧ	200	с	200	s	СЛОВО	с
Ѧ	300	т	300	t	ТВРЬДО	т
Ѧ	400	оу, ѡ	400	u	оУКЪ	у
Ѧ	500	Ѣ	500	f	ѢРЬТЪ	Ѣ
Ѧ	–	Ѣ	9	th	ѢИТА	т, тх
Ѧ	600	х	600	ch	хѢРЪ	х
Ѧ	700	ѡ	800	o	оТЪ	о
Ѧ	800	ѡ	–	št	штА	шт
Ѧ	900	ѡ	900	c	ѡИ	ѡ
Ѧ	1000	ѡ	90	č	ѡРЬВЬ	ч
Ѧ	–	ш	–	š	шА	ш
Ѧ	–	з	–	z	ѡРЪ	ѡ
Ѧ, ѦѦ	–	ѡ, ѡИ, ѡИ	–	y	ѡРЫ	како руско ѡ
Ѧ	–	ь	–	ь	ѡРЬ	ѡ
Ѧ	–	Ѣ	–	ě	ѡТЬ	ја
Ѧ	–	ю	–	ju	–	ју
–	–	ѡ	–	ja	–	ја
–	–	ѡ	–	je	–	је
Ѧ	–	ѡ, ѡ	900	e	ѡСЪ МАЛЫИ	е ^н
ѦѦ	–	ѡ	–	Q	ѡСЪ БОЛЬШИИ	о ^н
ѦѦ	–	ѡ	–	je	–	је ^н
ѦѦ	–	ѡ	–	jQ	–	јо ^н
–	–	ѡ	60	ks	ксИ	кс
–	–	ѡ	700	ps	псИ	пс
Ѧ	–	ѡ, ѡ	400	ü	ѡИЦА	и

Вообичаено е, за научни цели, глаголските текстови да се издаваат во кирилска или во латинична транслитерација, што значи пренесување од еден во друг писмоумен систем.

- б) Буквите на старословенските азбуки имале не само гласовна но и бројна вредност, се употребувале во значење на бројки. Во бројните вредности на буквите меѓу двете азбуки постојат разлики, односно бројната вредност во глаголицата го следи азбучниот ред, додека означувањето на бројките во кирилицата е преземено од грчката азбука. Затоа во кирилицата во функција на бројки се јавуваат само тие букви што биле преземени од грчката азбука, а буквите што претставуваат типични словенски гласови главно не означуваат и бројки. Како исклучок се јавуваат само буквите *а* и *ц* коишто се употребувале со бројна вредност 900. Разликите во бројните вредности на буквите од глаголицата и кирилицата се причина за многу грешки при препишувањето (транслитерацијата) од глаголица на кирилица, а и служат како доказ за постарата употреба на глаголицата.
- и, і, ї се предава со и: *житїє – жиїиїе, велїчїє – величїе, їстина – исїиїна, їзбавї – избави, єсі – еси.*
  - ии се предава со ии, иј: *пиїца – ииїца, мантиїца – маниїиїца, приисходиїце – иїриисходиїиїе, прочїни – иїрочиј, нотарин – ноїтарїј.*
  - ү, в се предава со и: *мүро – миро, күпарисз – кийарис, үпокритз – иїокриїи.*
  - зї (ы, зи, ъи) се предава со и: *дзїмь – дим, старцїзї – сїтарци, сынь – син, корысть – корисїи, рзїданїе – ридание, рьба – риба.*
  - оү, ѣ се предава со у: *моүдршсть – мудросїи, шоүмз – шум, үѣдо – чудо, үѣлвсть – челусїи.*
  - ю се предава со ју: *юїница – јуїница, юность – јуносїи, юхо – јухо, нюѣнскзї – ијудеиски, дѣвтерюль – девїтеројул.*
  - о, ѡ се предаваат со о: *пошстрити – иїоосїириїиїи, ситвсть – сїиїосїи, лѣтѡ – лїаїио, многѡ – мноѡо, шбилиє – обилиє, шѡразз – образ, одрзжи – одржи.*
  - ѣ, ѡ се предаваат со ја: *ѣрость – јаросїи, ѣко – јако, тѡѣ – иїѡѡја, вѣра – вїара, вѣчїни – вїачни, ѡдѣ – јад, ѡгница – јагїница, моѡ – моѡја, достоѡїниє – досїиојание, шїа – шїїа, сїѡїниє – сїїјание.*
  - з, ѣ се предаваат со апостроф: *сзїз – с'н, дьнѣ – д'н, пьсз – и'с, ззлѡба – з'лѡба, сзрѣтєниє – с'рїаїєниє, крзѣ – кр'в, скрзѣ – скр'б, влзѡа – вл'на, кльнѣти – кл'нїаїиїи, слзїцѣ – сл'нїце.*
  - ж, ѡ се предава со он, јон: *сжди – сондиј, нждити – нондиїиїи, тоѡѡж – иїѡѡѡјон, жтроба – јонїиїроба, жѡїаниє – јонѡїаниє.*
  - ѡ, ѡ се предава со ен, јен: *масо – менсо, үѡдо – чендо, үѡсто – ченсїио, ѡзкїз – јензїк, ѡти – јенїиїи.*

- *с, з (з)* се предаваат со *с*: *сидари* – *sugari*, *звѣзди* – *svjazdi*, *звѣзда* – *svjazda*, *звѣрь* – *svjar*, *враги* – *vrasi*.
- *щ* се предава со *шӣ*: *щитъ* – *шӣтий̄*, *исходище* – *исходишӣе*, *помощь* – *йомошӣй̄*, *нощи* – *ношӣи*, *аще* – *ашӣе*.
- *Ѡ* (обично во зборови од грчко потекло) се предава со *й̄*: *теологъ* – *й̄еолог̄*, *тораксъ* – *й̄оракс*, *(а)натема* – *анай̄ема*, *канѠаръ* – *канй̄ар*, *каѠисма* – *кай̄изма*.
- *ѡ* (обично во зборови од грчко потекло) се предава со *й̄с*: *ѡаръ* – *й̄сар*, *ѡалтзиръ* – *й̄салӣир*, *анѡни* – *аней̄сӣј*, *пароѡнда* – *й̄аро̄йсига*.
- *ѣ* (обично во зборови од грчко потекло) се предава со *кс*: *антраѣъ* – *анй̄тракс*, *синаѣаръ* – *синаксар*.

ТУРСКИ ЈАЗИК

- 384.** Во турскиот јазик има 29 гласа, од кои 8 самогласки кои се бележат со буквите: *a, e, ı, i, o, ö, u, ü* и 21 согласка: *b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z*.

а) Самогласки

- Самогласките *a, e, i, o, u*, на македонски се предаваат со буквите *a, e, u, o, y*.
- Знак за бележење на акцентот во турскиот јазик е *ˈ*. Кога овој знак се наоѓа над самогласките *â, î, û*, тоа значи дека овие самогласки се изговараат подолго во турскиот, но во македонскиот должината не се бележи. Кога, пак, *â, î, û* се наоѓаат во позиција зад *k, g, l*, овие согласки се изговараат како *ќ, џ, љ*: *Kâmil – Камил, Âĝâh – Аџах, Nalân – Наљан, Lûgat – Љугаџи*.
- Со буквата *ı* се бележи кратко *a*, кое на македонски се предава со *a* или со знакот *ˈ*: *Adıyatan – Адајаман, Ağ'jаман, Kırşehir – Каршехир, K'ршехир, Pınar – Панар, П'нар, Sanık – Санаќ, Сан'ќ, Tanık – Танаќ, Тан'ќ*, но по традиција *Дијарбекир* (: *Diyarbakır*), а не *Дијарбаќар, Дијарбаќ'р*.
- Самогласката *ö* се предава со *o*: *Özal – Озал, Özgüt – Озџуџи*, а самогласката *ü* се предава со *y*: *Atatürk – Аџаџиурќ, Ülker – Улќер, Ümit – Умиџи, Karabük – Карабуќ*.

б) Согласки

Латиничните букви за бележење 15 турски согласки се предаваат со соодветните кирилски, а останатите 6 (*c, ç, j, ş, y, ğ*) на македонски се предаваат на следниот начин.

- Буквата *c* се предава со *џ*: *Bilecik – Билеџиќ, Düzce – Дузџе, Çanakkale – Чанаќ Кале, Çanân, Erzincan – Ерзинџан, Ece – Еџе*.
- Графемата *ç* со *ч*: *Dolmabahçe – Долмабахче, Çanakkale – Чанаќ Кале, Çengin – Ченџин, Çorum – Чорум*.
- Графемата *j* со *ж*: *Jale – Жале, Jaleriz – Жалериз, Jan – Жан*.
- *ş* со *ш*: *Eskişehir – Ескишехир, Nevşehir – Невшехир, Raşa – Раша, Uşak – Ушак, Şakela – Шаќела, Şaza – Шаза, Şaban – Шабан, Şırnak – Шарнаќ, Ш'рнаќ*.

- у сој: *Aydın – Ајдан, Ajd’ın, Yesim – Јесим, Yenişehir – Јенишехир, Kayseri – Кајсери, Neylan – Нејлан, Reyhan – Рејхан, Hataу – Хаїџај.*
- Посебната спирајнтна согласка *ğ* се предава со *ġ*: *Ağrı – Аџри, Dağlarca – Даџларџа, Erdoğan – Ергоџан, Muğla – Муџла, Çağlayangil – Чаџлајанџил.*

в) Гласовни групи

- Самогласките *ö* и *ü* кога ќе се најдат во допир со согласките *g*, *k* и *l* вршат нивно омекнување и на македонски се предаваат со *ġ*, *ќ* и *љ*: *Görete – Ѓореме, Gülüş – Ѓуљуш, Köprülŭ Kanyon – Ќоїруду Кањон, Küçŭkköу – Ќучук Ќој, Ödŭl – Одуљ, Ürgŭp – Урџуї.*
- Секвенцијата *-ua* на македонски по традиција се предава со *-uja*: *Antalya – Анїјалија, Alanya – Аланија, Konya – Конија.*
- Удвоените самогласки *-aa-*, *-ee-*, како и удвоените согласки *-bb-*, *-cc-*, *-dd-*, *-ff-*, *-hh-*, *-kk-*, *-ll-*, *-mm-*, *-nn-*, *-rr-*, *-ss-*, *-şş-*, *-tt-*, *-yy-*, *-zz-* на македонски се предаваат со една самогласка (*a*, *e*), односно со една согласка (*b*, *ç*, *g*, *ф*, *х*, *к*, *л*, *м*, *н*, *р*, *с*, *ш*, *її*, *ј*, *з*): *Kaan – Кан, Bilgeer – Билџер; Abbas – Абас, Nassac – Хаџаџ, Haddas – Хаџас, Saffet – Сафеїї, Abdulkahhar – Абдулкахар* итн.

УКРАЇНСКИ ЈАЗИК

- 385. а)** Буквата *є* се предава со *е*: *Євгенія – Евѣнија, Єзерський – Езерски, Єненко – Ененко, Єніна – Енина, Єременко – Еременко, Єрмолаєв – Ермолаєв, Єшкілев – Ешкілев, Євген – Евѣн, Коверзнев – Коверзнев, Коломиєць – Коломиец, Миколаснко – Николаенко.*
- б)** Буквата *е* се предава со *е*: *Еразм – Еразм, Степан – Сїейан, Федір – Федир, Олександра – Олександра, Олесь – Олес, Жуковецька – Жуковецка, Ірена – Ирена, Завїтневич – Завїїневич, Петро – Пейїро.*
- в)** Буквата *і* се предава со *и*: *Іван – Иван, Ірина – Ирина, Віталій – Виїталїј, Віктор – Викїор, Іваненко – Иваненко, Іцкович – Ицкович, Івченко – Ивченко, Аблицов – Аблицов.*
- г)** Буквата *ї* во иницијална положба со *ји*, додека во останатите случаи со *и*: *Їсакевич – Јисакевич, Їванків – Јиванкив, Раїса – Рауса, Зїнаїда – Зинаида, Сингаївський – Синѣаивски, Трублаїні – Трублаини.*
- д)** Групата *ль* на крајот од зборот или на крајот од слогот се предава со *л*: *Апальков – Аїпальков, Василь – Васиљ, Ольга – Ољѣа, Іљко – Иљко, Болаболчєнко – Болаболчєнко, Большак – Болїшак, Веретельник – Верїтельник, Вольвач – Вољвач, Бориспїль – Борисїљ, Васильків – Васиљков, Ковель – Ковєљ.*
- ѓ)** Групата *ля* се предава како *ља*: *Галя – Гаља, Гануляк – Гануљак, Докля – Докља, Зозуля – Зозуља, Роксоляна – Роксољана, Масляк – Масљак, Омелян – Омељан, Перепеляк – Перейєљак, Свалява – Сваљава, Терєбовля – Терєбовља.*
- е)** Групата *ляя* се предава како *љаја*: *Уљяненко – Уљјаненко, Віљям – Виљјам, Уљянівка – Уљјанивка.*
- ж)** Групата *лю* се предава како *љу*: *Ангелюк – Анѣљук, Павлюк – Пављук, Баглюк – Багљук, Любов – Љубов, Любомира – Љубомира, Данилюк – Даниљук, Калюжна – Каљужна, Прилюк – Приљук, Слюсар – Сљусар, Терлюк – Терљук, Хмелюк – Хемљук, Люботин – Љубоїтин.*
- з)** Групата *нь* се предава со *њ*: *Телєнко – Телєнко, Паньків – Пањкив, Рань – Рањ, Терєнь – Терєњ, Панько – Пањко, Ковїнька – Ковињка, Зеленєнька – Зелєнєнка, Зїнько – Зињко, Горбань – Горбањ, Гуњкевич – Гуњкевич, Довгань – Довѣањ, Березань – Березањ, Гнївань – Гнивањ, Кїцмань – Кицмањ, Ровєньки – Ровєњки.*

- с) Групата *ня* се предава како *ња*: *Бортняк – Борѝњак, Бушняк – Бушњак, Женя – Жења, Волиняк – Волињак, Гостиняк – Госѝињак, Сняданко – Сњаданко, Понятенко – Поњаѝенко, Снятин – Сњаѝин, Городня – Городња.*
- и) Групата *ню* се предава со *њу*: *Тельнюк – Тељњук, Романюк – Ромањук, Севернюк – Северњук, Синюк – Сињук, Мартинюк – Марѝињук, Корнющенко – Корњущенко.*
- ј) Сите останати согласки пред *ь* во сите позиции се предаваат како тврди: *Авдиковський – Авдиковски, Адамовська – Адамовска, Борецький – Борецки, Головацький – Головацки, Князький – Књазки, Олесь – Олес.*
- к) Буквите *я* и *ю*, освен по *н* и *л*, се предаваат со *ја*, односно со *ју*: *Юзва – Јузва, Юлія – Јулија, Юречко – Јуречко, Юрченко – Јурченко, Юрій – Јуриј, Ярмуш – Јармуш, Ярош – Јарош, Яцків – Јацкив, Яцура – Јацура, Ялта – Јалѝа, Третьак – Треѝјак, Олеся – Олесја, Лідія – Лидија, Сидоряк – Сидорјак, Балаклија – Балаклија, Єваторія – Евѝаѝорија, Сиротюк – Сиѝјук, Степанюк – Сѝеѝанјук.*
- л) Буквата *г*, која во украинскиот јазик означува посебен грлен глас, се предава со *џ*: *Галя – Гаља, Габелко – Габелко, Галан – Галан, Гасенко – Гасенко, Герасименко – Герасименко, Гаврило – Гаврило, Григорій – Гриџориј, Євген – Евџен.*
- љ) Буквата *щ* се предава со *шч*: *Щепенко – Шчеѝенко, Щербатюк – Шчербаѝјук, Щербина – Шчербина, Щорс – Шчорс, Тищенко – Тишченко, Лукашук – Лукашчук, Хрущак – Хрушчак, Сущенко – Сушченко, Таращук – Тарашичук, Борщів – Боршчив, Городище – Городишче.*
- м) Двојните согласки се предаваат со една: *Письменна – Писмена, Полонник – Полоник, Жанна – Жана, Іванна – Ивана, Анна – Ана, Гуменна – Гумена, Винничук – Виничук, Ганниченко – Ганиченко, Савва – Сава, Алла – Ала, Пассек – Пасек.*
- н) Групата *дж* се предава со *џ*: *Гренджа-Донська – Гренџа-Донска, Джигурда – Циџурда, Джуль – Џуљ, Гаджега – Гаџеџа, Джанкой – Џанкој.*
- њ) Групата *дз* се предава со *с*: *Дзюба – Сјуба, Бедзик – Бесук, Будзиновський – Бусиновски, Гандзюк – Гансјук, Гедз – Гес, Мандзюк – Мансјук, Кундзіч – Кунсич, Дзвінка – Свинка, Радзикевиц – Расукевич.*
- о) Украинските имиња од неукраинско потекло ја задржуваат украинската форма: *Анжеліка – Анжелика, Альфред – Альфред, Рональдо – Ронаљдо, Рауль – Рауљ, Сильвія – Сѝлвија, Люси – Љуси, Еммануїл – Емануил.*
- п) При транскрипција на украинските имиња на македонски не се бележи едначењето по звучност: *Голобородько – Голобородко, Любка – Љубка,*

Любченко – Љубченко, Владко – Владко, Дудко – Дудко, Зарудко – Зарудко, Забужко – Забужко, Стяжкіна – Сїї҃ажкіна.

- р)** Личните имиња што завршуваат на *-ій* се предаваат со *-иј*: *Антоній – Анїїониј, Юрій – Јуриј, Андрій – Андриј, Софроній – Софрониј, Юлій – Јулиј, Анатолій – Анаїїолиј, Олексій – Олексиј.*
- с)** Машките презимиња што завршуваат на *-ий* се предаваат со *-и*: *Цибуљський – Цибуљски, Сушинський – Сушински, Радутний – Радуїїни, Ревуцький – Ревуцки, Нестеровський – Несїїоровски, Огновський – Оїїновски, Ломацький – Ломацки.*
- т)** Украинските презимиња, како и машките средни таткови имиња што завршуваат на *-ич* на истиот начин се предаваат и на македонски: *Войтович – Воїїович, Авдикович – Авдикович, Янукович – Јанукович, Александрович – Александрович, Білокозович – Білокозович, Трохимович – Трохимович, Васильович – Васиљович, Иванович – Иванович, Кирилович – Кирилович.*
- ќ)** Украинските сопствени имиња не добиваат наша форма: *Петро – Пеїїро, Дмитро – Дмиїїро, Яків – Јакив, Федір – Фе҃дир, Павло – Павло, Олена – Олена.*

Но: *Ничиїїр – Ничиїїор, Хведір – Хведор* (зашто првобитното *о* се јавува во сите други форми). Така и: *Љвїв – Лавов, Київ – Киев.*

УНГАРСКИ ЈАЗИК

386. Вокалниот систем на унгарскиот јазик содржи 14 самогласки, од кои 7 се кратки, а 7 се долги самогласки.

а) Транскрипција на унгарските самогласки

Самогласките одат во парови, значи секоја кратка самогласка има своја долга форма (*a-á; e-é; i-í; o-ó; ö-ő; u-ú; ü-ű*). При транскрибирањето на самогласките, паровите го имаат истиот облик.

Освен петте самогласки коишто ги има и во македонскиот јазик, во унгарскиот постојат и самогласките: *ö* и *ü*.

- Самогласката *ö* на македонски се предава со буквата *e*: *Tököl – Текел, Kőszeg – Кецеџ, Gyöngyös – Ѓенџеиш, Örkény István – Ишџиван Еркењ, Alföldi Róbert – Роберџ Алфелди*.
- Самогласката *ü* се предава со буквата *y*: *Füzesabony – Фузешабонџ, Balatonfűzfő – Балатонфузџе, Püspökladány – Пушџекладањ, Fésűs Éva – Феџуш Ева*.
- На крајот на старите презимиња се среќава латиничната буква *y* која на македонски се предава со буквата *u*: *Kölcsey – Келчеи, Ady – Аџи, Kisfaludy – Кишфалуди, Bródy – Броџи*.

б) Транскрипција на унгарските согласки

- Консонантскиот систем на унгарскиот јазик содржи 30 согласки, вклучително и согласките *q, w, x* кои се употребуваат исклучиво во странските зборови. Од овие 30 согласки 21 се составени од 1 буква, а останатите 9 се диграфи: *cs, dz, dzs, gy, ly, ny, sz, ty, zs*.
- Согласката *c* се предава на македонски како *ц* (*Cegléd – Цеџлег, Celldömök – Целџемелк, Marcali – Марџали*), а по традиција со *ц* се предаваат и диграфите *cz* и *tz* во презимињата: *Kazinczy – Казинџи, Rátz – Раџ, Oravecz – Оравеџ, Reviczky – Ревџиџи, Bencze – Бенџе*.
- Диграфот *cs* се предава како *ч* (*Csepel – Чеџел, Csákvár – Чаквар, Békéscsaba – Бекешчаба, Csokonai – Чоконџи*), како што по традиција се предаваат и диграфите *ch* и *ts* во презимињата: *Madách – Маџач, Forgách – Форџач, Vabits – Вабџи, Sinkovits – Шинковџи*.
- Согласката *dz* на македонски се предава со буквата *s*: *Brindza – Бринза, a dzs* како *џ*: *Bandszal – Банџал*.

- По традиција, на крајот на презимињата, диграфот *gh* се предава како *ġ*: *Vigh – Buġ, Balogh – Балоġ, Kőszeghy – Кецеџи, Versegly – Вершеџи*.
- Согласката *y*, кога е во позиција зад согласките *g, l, n* и *t*, нема гласовна вредност, и служи да ги смекне горенаведените согласки. Оттука, *gy* се предава со *ġ*: *Gyula – Ѓула, Gyömrő – Ѓемре, Győr – Ѓер*; *ly* со *j*: *Mihály – Михалј, Károly – Карој, Hódmezővásárhely – Ходмезевашархеј*; *ny* со *њ*: *Nyíregyháza – Њиреџхаза, Nyergesújfalu – Њерџеујфалу, Pogány – Поџањ*; *ty* со *ќ*: *Mátyás – Маќааш, Dorottya – Дороќа, Bátya – Баќа*.
- Во некои стари презимиња секвенциите *-ly, -ny* и *-ty* се предаваат и како *-ли (Moholy – Мохоли), -ни (Hatvány – Хаџивани)* и *-џи (Vörösmarty – Верешмарџи)*, така што тука *y* има гласовна вредност *и*.
- Согласката *s* се предава со *ш*: *Miskolc – Мишколц, Siófok – Шиофок, Sándor – Шангор, Sebestyén – Шебешќен*, исто така се предава и во случаите кога е удвоена, односно *ss*: *Kossuth – Кошуџ, Seress – Шереш, Vass – Вааш*.
- Сложената согласка *sz* се предава на македонски како *с*: *Szombathely – Сомбаџхеј, Szabolcs – Саболц, Szigetszentmiklós – Сиџеџсенџмиклош, Jászberény – Јасберенј, László – Ласло*.
- По традиција на крајот и на почетокот на презимињата *th* се предава како *џ*: *Tóth – Тоџ, Horváth – Хорваџ, Thököly – Текели, Szombathy – Сомбаџи*.
- Сложената согласка *zs* на македонски се предава како *ж*: *József – Јоџеф, Balázs – Балаж, Zsámbék – Жамбек, Nagykaniizsa – Наџканиџа, Somogyiszita – Шомоџшиџа*.
- Имињата на некои унгарски градови се влезени во македонскиот јазик преку јазик посредник и по традиција се употребуваат со различна форма од унгарската: *Будимџешиџа* (унг. *Budapest*), *Дебреџин* (унг. *Debrecen*), *Печуј* (унг. *Pécs*), *Сеџегин* (унг. *Szeged*) и др.
- Во унгарската средина, за разлика од македонската, прво се кажува презимето, а потоа името: *Petőfi Sándor – Шангор Пеџефџи, Karinty Frigyes – Фриџеш Каринџи, Jászai Mari – Мари Јасаи, Blaha Lujza – Лужа Блаха, Csukás István – Ишиџван Чукаш*.

ФИНСКИ ЈАЗИК

387. а) Самогласки

Во финскиот стандарден јазик има 8 едногласни самогласки. Освен нив, се јавуваат уште 18 дифтонзи: 15 затворачки и 3 отворачки во зависност од тоа дали втората самогласка е поотворена (*ia*) или позатворена (*ai*), но нивниот изговор не се разликува значително од одделниот изговор на нивните составни гласови и затоа се транскрибираат буква по буква (сепак, види подолу за еден исклучок во врска со графемите *i* и *y*). Сите едногласни самогласки имаат и долга варијанта што во финскиот правопис се пишува со удвојувањето на буква. Меѓутоа, должината не се обележува во македонската транскрипција. Кај сложенките, кога две истородни самогласки ќе се најдат на крајот на првиот составен збор и во почетокот на вториот, во финскиот правопис тие се разделуваат со црточка (-). Црточката не се бележи во македонската транскрипција: *Naara-aho* ['ha:pa, ʔaho] → *Ха̋й̋аахо* (сепак, ако црточката спојува две имиња, таа мора да се напише: *Anna-Alina Anttila-Aho* → *Ана-Алина Ан̋и̋ила-Ахо*).

Фонема	Изговор	Графема	Транс.	Пример	Транс. на примерот
/a/	[a]	<a>	а	<i>Tampere</i>	<i>Там̋ере</i>
/e/	[e]	<e>	е	<i>Helsinki</i>	<i>Хелсинки</i>
/i/	[i]	<i>	и	<i>Martti Ahtisaari</i>	<i>Мар̋и̋и Ах̋и̋исар̋и</i>
/o/	[o]	<o>	о	<i>Porvoo</i>	<i>Пор̋во</i>
/u/	[u]	<u>	у	<i>Turku</i>	<i>Тур̋ку</i>
/y/	[y]	<y>	и	<i>Risto Ryti</i>	<i>Рис̋т̋о Р̋и̋и̋и</i>
/æ/	[æ]	<ä>	е	<i>Pälkäne</i>	<i>Пел̋кене</i>
/ø/	[ø]	<ö>	е	<i>Köyliö</i>	<i>Ке̋ј̋ли̋е*</i>

* Ако двогласката завршува со глас којшто се транскрибира со *и* (← *i, y*), крајниот дел на двогласката се транскрибира со *ј*: *Köyliö* → *Ке̋ј̋ли̋е*, *Soini* → *Со̋ј̋ни*, *Taivalkoski* → *Тай̋вал̋коски*.

б) Согласки

Во финскиот стандарден јазик има 13 согласки. Освен тоа има уште четири фонеме од странско потекло. Исто како и самогласките, и согласките го имаат фонолошкото својство *должина* што во финскиот правопис се обележува со удвојување на буквата. Должината на самогласките не се обележува во македонската транскрипција. Во финскиот јазик нема африкати. Се јавува согласна секвенција *ts*, но фонемите им припаѓаат секогаш на одделни слогови, и затоа секвенцијата се транскрибира *iis* како во зборот *йамфлејџски*: *Metsälä* → *Мејселе*. Финскиот правопис многу ретко се оддалечува од фонемскиот принцип за обележувањето согласки. Најважен исклучок се среќава со фонемата /ŋ:/ што се обележува со диграфот *ng* (од фонемата има само долга варијанта). Во македонскиот јазик нема соодветен глас и затоа и во транскрипцијата се користи диграфот: *Heidi Kōngäs* [ˈkøŋ:æs] → *Хејџи Кенџес*. Алофонската варијација на финските согласки не се обележува во македонската транскрипција, а во следната табела се дава само најчестиот изговор на фонемата.

Фонема	Изговор	Графема	Транс.	Пример	Транс. на примерот
/d/	[d]	<d>	д	<i>Kai Sadinmaa</i>	<i>Кај Садинма</i>
/h/	[h]	<h>	х	<i>Hämeenlinna</i>	<i>Хеменлина</i>
/j/	[j]	<j>	ј	<i>Jari Litmanen</i>	<i>Јари Лијманен</i>
/k/	[k]	<k>	к	<i>Urho Kekkonen</i>	<i>Урхо Кеконен</i>
/l/	[l]	<l>	л	<i>Lahti</i>	<i>Лакхи</i>
/m/	[m]	<m>	м	<i>Merimasku</i>	<i>Меримаску</i>
/n/	[n]	<n>	н	<i>Nokia</i>	<i>Нокиа</i>
/p/	[p]	<p>	п	<i>Espoo</i>	<i>Есјо</i>
/r/	[r]	<r>	р	<i>Kimi Räikkönen</i>	<i>Кими Рејкенен</i>
/s/	[s]	<s>	с	<i>Saimaa</i>	<i>Сајма</i>
/t/	[t]	<t>	т	<i>Tornio</i>	<i>Торнио</i>
/v/	[v]	<v>	в	<i>Ville Virtanen</i>	<i>Виле Виртанен</i>
/ŋ:/	[ŋ:]	<ng>	нг	<i>Kangasala</i>	<i>Кангасала</i>
/b/	[b]		б	<i>Anne Brunila</i>	<i>Ане Брунила</i>
/f/	[f]	<f>	ф	<i>Valtteri Filppula</i>	<i>Валтери Филпула</i>
/g/	[g]	<g>	г	<i>Elina Melgin</i>	<i>Елина Мелгин</i>
/ʃ/	[ʃ]	<š, sh>	ш	<i>Petri Shemeikka</i>	<i>Петри Шемејка</i>

ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК

388. Францускиот фонетски систем е составен од 36 фонеме: 16 самогласки (од кои 4 се носни), 3 полусамогласки и 17 согласки.

а) Самогласки

Француски јазик			Македонски јазик	
Гласови	Букви	Примери	Букви	Примери
/a/	â, aë	<i>Châteauroux, Staël</i>	a	<i>Шайџору, Сџал</i>
/e/	é, è, ê, ë	<i>Bérard, Ardèche,</i>	e	<i>Берар, Аргеш, Анџулем,</i>
/ɛ/		<i>Angoulême, Delanoë</i>		<i>Деланое</i>
/ø/	e (во за-	<i>Flaubert, Mitterrand,</i>		<i>Флобер, Миџеран, Бизе</i>
/œ/	ӣворен слоџ, ӣрег удвоени согласки и ӣрег фи- нално z, r, t)	<i>Bizet</i>		
	ai, aî, ay* (види /j/)	<i>Beaujolais, Lemaître,</i>		<i>Божоле, Лемеџр,</i>
		<i>Raymond</i>		<i>Ремон</i>
	ei, ey	<i>Seine, Freyssinet</i>		<i>Сена, Фресине</i>
	eu, ie, œu	<i>Sainte-Beuve, Arcueil,</i>		<i>Сенџ-Бев, Аркеј,</i>
		<i>Nœux-les-Mines</i>		<i>Не-ле-Мин</i>
/ə/	e ӣшо не се изџовара	<i>Rabelais, Amélie</i>		<i>Рабле, Амели</i> (но: Loire – Лоара, Bretagne – Бреџања)
	e во ӣочеш- ниоџ слоџ и меџу ӣри согласки	<i>Grenoble, Queneau;</i> <i>Lacretelle, Courteline</i>	e	<i>Гренобл, Кено;</i> <i>Лакреџел, Курџелин</i>
	e во le и de	<i>Le Blanc, Alfred de</i> <i>Vigny</i>		<i>Ле Блан, Алфред де</i> <i>Вињи</i>
/i/	î, î, y* (види /j/)	<i>Île-de France, Héloïse,</i> <i>Guitry</i>	и	<i>Ил-де Франс, Елоиз(а),</i> <i>Гиџри</i>

/o/	ô, au, eau,	<i>Rhône, Marivaux,</i>	o	<i>Рона, Мариво,</i>
/ɔ/	ao, aô	<i>Cocteau, Saosnois, Saône</i>		<i>Кокѿо, Соноа, Сона</i>
/y/	u* (види /ц/), û	<i>Barbusse, Mûr-de-Bretagne</i>	u	<i>Барбис</i> (но: <i>Luxembourg – Луксембург</i>), <i>Мир-де-Бреѿањ</i>
/u/	ou* (види /w/), oû	<i>Bourdieu, Moûtiers</i>	y	<i>Бурђе, Муѿје</i>

б) Носни самогласки

Француски јазик			Македонски јазик	
Гласови	Букви	Примери	Букви	Примери
/ã/	an, en* (види /ɛ/)	<i>Montand, Argentueil</i>	an	<i>Монѿан, Аржанѿеј</i>
	ean, aen, aën, aon	<i>Jean, Caen, Saint-Saëns, Laon</i>		<i>Жан, Кан</i> (но и <i>Cannes – Кан</i>), <i>Сен-Санс, Лан</i>
	am, em* (види /ɛ/)	<i>Champollion, Embrun</i>	am	<i>Шамѿолион</i> (но: <i>Damrémont – Данремон</i>), <i>Амбрен</i> (но: <i>Beautemps-Beaupré – Боѿан-Боѿре</i>)
/ɛ̃/	in, yn	<i>Vincent, Jocelyn</i>	en	<i>Венсан, Жослен</i>
/œ̃/	en* (види /ã/), ën	<i>Stendhal, Samoëns</i>		<i>Сѿендал, Самоенс</i>
	ien, ain, ein	<i>Amiens, Gainsbourg, Tonneins</i>		<i>Амиен, Гензбург, Тоненс</i>
	un, eun	<i>Verdun, Meung</i>		<i>Верген, Мен</i>
	im, em* (види /ã/), aïm, eïm, iut	<i>Rimbaud, Sempé, Paimpol, Reims, Lumblin</i>	em	<i>Рембо, Семѿе, Пемѿол, Ремс, Лемблен</i>
/ɔ̃/	on	<i>Clermont-Ferrand</i>	on	<i>Клермон-Феран</i>
	om	<i>Combourg, Pompadour</i>	om	<i>Комбург, Помѿадур</i> (но: <i>Franche-Comté – Франси-Конѿе</i>)

в) Полусамогласки

Француски јазик			Македонски јазик	
Гласови	Букви	Примери	Букви	Примери
/j/	i/y + само- џласка * (види /i/)	<i>Molière, Lavoisier,</i> <i>Lyon</i>	<i>j/u</i> + само- џласка	<i>Молиер, Лавоазје,</i> <i>Лион</i>
	y на <i>йочейокоий</i> на зборој или меѓу самоџласки	<i>Yourcenar, Yonne,</i> <i>La Bruyère, Gruyère</i>	<i>j</i> + само- џласка	<i>Јурсенар, Јон, Ла</i> <i>Бријер, Гријер</i>
	соџласка + <i>r/l</i> + i/y + самоџласка	<i>Châteaubriand,</i> <i>La Sablière, Aubryet</i>	<i>u</i> + само- џласка	<i>Шатобријан, Ла Са-</i> <i>блиер, Обрие</i>
	самоџласка + – il, –ille	<i>Raspail, Argenteuil,</i> <i>Versailles, Marseille</i>	само- џласка + <i>j</i>	<i>Расјај, Аржанџеј,</i> <i>Версај, Марсеј</i>
	самоџласка + –ill- или –ilh-	<i>Bailly, Neuilly-sur-</i> <i>Marne, Tailhade,</i> <i>Anouilh</i>		<i>Баји, Неји-сир-Марн,</i> <i>Тајад, Ануј</i>
	соџласка + –ill- * (види /l/)	<i>Villon, Aurillac</i>	соџласка + <i>uj</i>	Вијон, Оријак (но: <i>Bastille</i> – Басџилја)
	ay + самоџласка * (види /ε/)	<i>Fayard, La Fayette</i>	<i>aj</i> + са- моџласка	Фајар, Лафајет
/ɥ/	u + само- џласка* (види /y/)	<i>Maupertuis, Bruel</i>	<i>y</i> + са- моџласка	<i>Мојерџуи, Бруел</i>
/w/	ou + само- џласка* (види /u/)	<i>Audouard,</i> <i>Houellebecq</i>	<i>y</i> + са- моџласка	<i>Одуар, Уелбек</i> (но: <i>Louis</i> – Луј)
	oi, oî	<i>Lavoisier, Benoît</i>	<i>oa</i>	<i>Лавоазје</i> (но: <i>Savoie</i> – Савоја), <i>Беноа</i>
	oy* на крајој <i>ог</i> зборој и <i>ипрег</i> соџласка (види <i>йоголу</i>)	<i>Fontenoy, Coypel</i>		<i>Фонџеноа, Коајел</i>
	oy + само- џласка* (види <i>йозоре</i>)	<i>Port-Royal, La</i> <i>Bédoyère</i>	<i>oaj</i> + само- гласка	<i>Пор-Ројал, Ла</i> <i>Бедојер</i> (но: <i>Foyot</i> – <i>Фојо, Гоуаи</i> – Гојо)
	oin	<i>Bourgoin-Jallieu,</i> <i>Châlette-sur-Loing</i>	<i>oen</i>	<i>Бурџоен-Жалие,</i> <i>Шалет-сир-Лоен</i>

г) **Согласки**

Француски јазик			Македонски јазик	
Гласови	Букви	Примери	Букви	Примери
/p/	pp <i>p</i> не се изговара на крајој и од зборој, во <i>Champ-, Damp-, Domp-</i> и во некои имиња	<i>Philippe, Dieppe</i> <i>Saint-Loup;</i> <i>Champfleuri,</i> <i>Dampléger,</i> <i>Dompremy; Baptiste,</i> <i>Couptrain</i>	п	Филип, Диеп <i>Сен-Лу</i> (но: <i>Нугор – Нироп</i>); <i>Шанфлери</i> (но: <i>Шамплен – Шамлен</i>), <i>Данлеже, Донреми; Байисп, Кујрен</i>
/b/	bb <i>b</i> не се изговара на крајој и од зборој и <i>прег v</i>	<i>Robbe-Grillet, Labbé</i> <i>Doubs, Lefebvre</i>	б	Роб-Грије, Лабе <i>Ду, Лефевр</i>
/t/	tt, th <i>t</i> не се изговара на крајој и од зборој и во Mont-, Haut-, Font-, Pont-, -ault	<i>Magritte, Barthes</i> <i>Prévert; Montmartre,</i> <i>Hautvillers,</i> <i>Fontclaireau,</i> <i>Pontgibaud, Foucault</i>	т	Магрип, Барп <i>Превр</i> (но: <i>Brest – Брест, Proust – Прусп</i>); <i>Монмарп, Овилер, Фонклеро, Понжибо</i> (но: <i>Montreuil – Монпреј, Montréal – Монпреал</i>), <i>Фуко</i>
/d/	dd, dh <i>d</i> не се изговара на крајој и од зборој, во Grand- и во некои имиња	<i>Reddon, Faidherbe</i> <i>Bachelard;</i> <i>Grandmesnil;</i> <i>Ladmirault</i>	г	Редон, Федрб <i>Башлар</i> (но: <i>Sand – Санг, Alfred – Алфрег, David – Давид</i>); <i>Гранменил; Ламиро</i>
/k/	<i>c</i> <i>прег</i> согласка и <i>прег a, o, u</i> cc, cq, ck, ch* (види /ʃ/), k <i>qu</i> <i>прег e, i, a</i> <i>c</i> и <i>q</i> на крајој и од зборој се изговараат	<i>Crébillon; Couperin</i> <i>Piccard, Tocqueville,</i> <i>Lamarck,</i> <i>Ploumanach, Kléber</i> <i>Queneau, Quinet</i> <i>Mauriac, Boussinesq</i>	к	Кребијон; Кујрен <i>Пикар, Токвил, Ламарк, Плуманак, Клебер</i> Кено, Кине (но: Québec – Квебек) <i>Моријак</i> (но: <i>Saint-Vrieuc – Сен-Брие, Mont-Blanc – МонБлан</i>), <i>Бусинеск</i>

Х. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

Француски јазик			Македонски јазик	
Гласови	Букви	Примери	Букви	Примери
/k/	x* (<i>vuigi</i> /s/ и /g/)	<i>Maxime, Aix-la-Chapelle</i>	кс	<i>Максим, Екс-ла-Шапел</i> (но: <i>Bordeaux</i> – <i>Борго</i> , <i>Chamonix</i> – <i>Шамони</i>)
/g/	g <i>ū</i> рег а, о, и	<i>Gaillard, Périgord</i>	џ	<i>Гајар, Периџор</i>
	gu <i>ū</i> рег е, и, у	<i>Camargue, Guiraud, Péguy</i>		<i>Камарџ, Гиро, Пеџи</i> (но: <i>Guyard</i> – <i>Гујјар</i> , <i>Guise</i> – <i>Гуиз</i> , <i>Guayane</i> – <i>Гвајана</i>)
	gh	<i>Seghers, Enghien</i>		<i>Сеџерс, Анџен</i> (но: <i>Ghislain</i> – <i>Жислен</i> , <i>Mareugheol</i> – <i>Маре-жол</i>)
	x* (<i>vuigi</i> /k/ и /s/)	<i>Xavier, Saint-Exupéry</i>	џз	<i>Гзавие, Сениј-Еџзијери</i>
	g не се изџовара во bourg, long и на крајоџи ог збороџи	<i>Strasbourg, Longchamp; Meung</i>		<i>Сиџразбур, Лонџиан;</i> <i>Мен</i>
/m/	mm	<i>Flammarion, Grammont</i>	м	<i>Фламарион, Грамон</i>
/n/	nn	<i>Annesy, Pennac</i>	н	<i>Анси, Пенак</i>
	n на крајоџи ог збороџи	<i>Evian, Pont-Aven, Béarn</i>		<i>Евијан, Пониј-Авен,</i> <i>Беарн</i>
/ɲ/	gn, nh	<i>Montaigne, Solinhac</i>	њ	<i>Монињен</i> (но: <i>Sainte-Magnance</i> – <i>Сениј Маџнанс</i>), <i>Солињак</i>
/l/	ll, lh	<i>Apollinaire, Malherbe</i>	л	<i>Ајолинер, Малерб</i>
	l на крајоџи ог збороџи најчесто се изџовара	<i>Chabrol, Daumesnil</i>		<i>Шаброл, Доменил</i>
	-ill- во некои зборови и во -ville, -lille, -mille * (<i>vuigi</i> /j/)	<i>Gillieron; Albertville, Lille, Millin</i>	ил	<i>Жилиерон; Албервил,</i> <i>Лил, Милен</i>

Француски јазик			Македонски јазик	
Гласови	Букви	Примери	Букви	Примери
	<i>l</i> не се изговара во -ault, -auld, -oult, -ould	<i>Foucault, Gueroult, Arnould</i>		Фуко, Геру, Арну
/ʁ/	rr, rh <i>r</i> на крајоџи и од збороџи најчесто се изговара	<i>Barrès, Rhône</i>	<i>p</i>	Барес, Рона <i>Лоар-е-Шер, Бовоар</i> (но: <i>Boucher</i> – Буше, <i>Béranger</i> – Беранже, <i>Poitiers</i> – Поаџије)
/f/	ff, ph <i>f</i> на крајоџи и од збороџи најчесто се изговара <i>f</i> во некои сложени имиња не се изговара	<i>Buffon, Alphonse</i> <i>Vibeuф, Brief</i> <i>Neufchâtel, Cleфmont</i>	<i>ф</i>	Бифон, Алфонс Вибеф, Бриеф Нешаџел, Клемон
/v/	v, w	<i>Vaugirard, Weil</i>	<i>в</i>	Вожирар, Веј
/s/	<i>s</i> (освен межу <i>dve</i> самоџласки)	<i>Soulages, Raspail</i>	<i>с</i>	Сулаж, Расџај (но: <i>Strasbourg</i> – Сџразбур, <i>Alsace</i> – Алзас)
	ss, sc, ç	<i>Barbusse, Sceaux, Besançon</i>		Барбус, Со, Безансон
	<i>c</i> џред <i>e, i</i> и <i>y</i>	<i>Céline, Cirey, Nancy</i>		Селин, Сире, Нанси
	x* (<i>vigu</i> /k/ и /g/)	<i>Xaintrailles, Bruxelles, Auxerre</i>		Сенџрај, Брисел, Осер
	<i>ti</i> џред самоџласка	<i>La Boétie, Saint-Rogatien</i>		Ла Боеси, Сен Роџасјен (но: <i>Estienne</i> – Еџџен, <i>Cartier</i> – Карџије)
	tz	<i>Soultz, Saint-Witz</i>		Сулс, Сен-Виц (но: <i>Biarritz</i> – Бијариц, <i>Retz</i> – Рец, <i>Metz</i> – Мец)
	<i>s</i> не се изговара во -les, -des, -chesn-, -fresn-, quesn-, -mesnil, Bois-, Bos-, Gros-, Pas-, Trois-	<i>Leschenault, Descartes, Beauchesne, Fresnay, Lequesne, Daumesnil, Boismont, Bosfrand, Grosdenis, Pasdeloup, Troismonts</i>		Лешено, Декарџи (но: <i>Destrebecq</i> – Десџребек, <i>Destrot</i> – Десџро), Бошен, Френе, Лекен, Доменил, Боамон, Бофран (но: <i>Bosquet</i> – Боске), Гродени, Паделу, Троамон

Француски јазик			Македонски јазик	
Гласови	Букви	Примери	Букви	Примери
	<i>s</i> не се издвора во некои имиња и на крајоџи од збороџи	<i>Couesnon, Aisne; Antibes, Dumas</i>		Куенон, Ен; Анџиб, Дима (но: <i>Barrès – Барес, Fréjus – Фрејјус, Reims – Ремс, Duras – Дирас</i>)
/z/	<i>z</i> и <i>s</i> меѓу две самоџласки	<i>Cézanne, Le Corbusier</i>	з	Сезан, Ле Корбизје
	<i>z</i> на крајоџи од збороџи најчесто не се издвора	<i>Déprez, Blanc-Nez</i>		Дејре, Блан-Не (но: <i>Berlioz – Берлиоз, Achaz – Ашаз</i>)
/ʃ/	<i>ch</i> *(<i>vuigi</i> /к/) и <i>sch</i>	<i>Chabrol, Bescherelle</i>	ш	Шаброл, Бешерел
/ʒ/	<i>j</i> и <i>g</i> џред е, и, у	<i>Anjou, Germain, Gyp</i>	ж	Анжу, Жермен, Жиџ (но: <i>Vosges – Воџези</i>)
	<i>ge</i> џред а, о, и	<i>Georges, Bugeaud</i>		Жорж, Буџо
/l/	<i>h</i> е само графичка ознака и не се издвора	<i>Honfleur, Cahors, La Harpe</i>		Онфлер, Каор, Ла Ари

д) Имиња што содржат член и предлог

- Кај географските имиња членот се предава онака како што е наведен во изворниот облик: *La Manche – Ла Мани, La Rochelle – Ла Рошел* (но: *Le Havre – Авр*). Во рамките на антропонимите, членот е дел од презимето и се предава заедно со него во случај на изоставање на името: (*André Le Nôtre – (Андре) Ле Ноџр*).
- Во некои имиња веќе одомаќени кај нас, членот се транскрибира како составен дел од презимето, иако во изворната форма тоа не е случај: *Jean de La Fontaine – Жан де Лафонџен, Madame de La Fayette – Мадам де Лафажеџ*.
- Доколку во антропонимите што го содржат предлогот *de* се наведува само презимето, предлогот се испушта: *Dominique de Villepin – Доминик де Вилџен (Villepin – Вилџен), Simone de Beauvoir – Симон де Бовоар (Beauvoir – Бовоар)*. Исклучок претставуваат еднословните, како и презимињата претходени од формите *d', du, des*: *Charles de Gaulle – Шарл*

---

de Гол (de Gaulle – Де Гол), Joachim Du Bellay – Жоаиен ду Беле (Du Bellay – Ду Беле), Guy des Cars – Ги де Кар (des Cars – Де Кар).

г) Сврзување

- Во имињата во кои при изговорот се јавува сврзувачка согласка, таа секако треба да се транслитерира: *Champs-Elysées – Шанзелизе (Елисејски Полиња).*
- Доколку името е составено од повеќе делови кои се физички одвоени, сврзувачката согласка стои на крајот од првиот збор: *Colombey-les-Deux-Eglises – Коломбе-ле-Дез-Еџлиз, Saint-Exupéry – Сенџ-Еџзипери, Saint-Aubin – Сенџ-Обен.*

ХОЛАНДСКИ ЈАЗИК

- 389.** Холандскиот јазик се зборува и во еден дел од Белгија, каде што се вика фламански. Холандските гласови се бележат со латиница, во која буквите немаат дијакритички знаци. Холандската абецеда има 26 букви и еден диграф (*ij*). Во холандскиот има 5 самогласки: *a, e, i, o, u* и повеќе дифтонзи.
- а)** Самогласката *a* (единечна или удвоена) на македонски се предава со *a*: *Antwerpen – Анџверџен, Alphen – Алфен, Haarlem – Харлем, Baarle-Nassau – Барле Насау*.
  - б)** Самогласката *o* (единечна или удвоена) на македонски се предава со *o*: *Jacob – Јакоб, Ardoorie – Аргоје, Roosendaal – Розенгал*.
  - в)** Самогласката *i*, кога не е во комбинација со други самогласки (*ei, ai, ui* итн.), се предава со *u*: *Sittard – Сџџард, Hilversum – Хилверсум, Hindeloopen – Хинделоџен*. Со *u* се предава и дифтонгот *ie* кога тој не е во крајна позиција: *Hieronimus – Хиронимус*. Самогласката *e*, како и удвоената самогласка *ee*, на македонски се предава со *e*: *Zuiderzee – Заугерзе, Utrecht – Уџрехџ*.
  - г)** Дифтонзите *eu, ei*, како и диграфот *ij*, се предаваат со *aj*: *Steyl – Сџџајл, Eindhoven – Ајндховен, Leiden – Лајген, Soesdijk – Сусгајк, Dijkstra – Дајксџра*.
  - д)** Дифтонгот *oe* се предава со *y*: *Groenlo – Хрунло, Goes – Хус, Hoes – Хуи, Van Loey – Ван Луј* (по традиција, иако се слуша *Фан Луј*).
  - ф)** Дифтонзите *ui, uy, ou* се предаваат со *au*: *Muidenberg – Маугерберџ, Zuiderzee – Заугерзе, Kuyt – Кауџ, Huygens – Хаухенс* (покрај *Хајџенс* по традиција), *Woudrichem – Ваугрихем*.
  - е)** Дифтонгот *eu* се предава со *eu*, а дифтонгот *au* со *au*: *Terneuzen – Тернеузен, Baarle-Nassau – Барле Насау*.
  - ж)** Дифтонгот *ie* се предава со *u*, освен во крајна позиција кога се предава со *je*: *Tiel – Тил, Ardoorie – Аргоје*.
  - з)** Секвенцијата *-uij-* на македонски се предава со *au*: *de Bruijn – Д' Браун*.
  - с)** Секвенцијата *-uw-* се предава со *y*: *Leeuwarden – Леуарген*.
  - и)** Согласката *c* се предава со *k*: *Jacob – Јакоб, Cornelis – Корнелис*, а секвенцијата *ch* со *x*: *Berchem – Берхем, Schoorldam – Схорлдам, Enschede – Енсхеџе*.
  - ј)** Согласката *j* се предава со *j*: *Jisp – Јисџ, Joep – Јуџ; Juris – Јурис*.

- к) Согласката *g* и секвенциите *gh* и *gg* се предаваат со *x*, освен во согласните групи *ng* и групата *rg* во крајна позиција кога се предаваат со *z̄*: *Brugge* – Брухе, *Mesdag* – Месгах, *Hoogh* – Хох, *Biddinghuizen* – Бидинџаузен, *Limburg* – Лимбурџ. По традиција со *z̄* се транскрибираат следниве имиња: *Groningen* – Гронинџен, *Den Haag* – Хаџ, *Van Gogh* – Ван Гоџ.
- л) Ретките согласни групи *dt* и *nj* се предава со *ti*, односно *њ*: *Rembrandt* – Рембранџи, *Anjot* – Ањум.
- љ) Согласната група *ph* се предава со *ф*: *Philippine* – Филиџине, *Alphen* – Алфен, освен на морфемската граница, кога се предава како *ix*: *Schiphol* (аеродром во Амстердам) – Схиџхол.
- м) Согласката *s* (единечна или удвоена) се предава со *c*, освен кога *s* се наоѓа во позиција меѓу две самогласки кога се предава со *z*: *Castricum* – Касџрикум, *Soesdijk* – Сусгајк, *Nes* – Нес, *Hilversum* – Хилверсум, *Assum* – Асум, *Bussum* – Бусум, *Lisserbroek* – Лисербрук, *Hasselt* – Хаселџи, *Boesingheliede* – Бузинџхелиџе, *Roosendaal* – Розенгал, *Elisa* – Елиза, *Isabella* – Изабела.
- н) Согласната група *sj* се предава со *ш*: *Sjouke* – Шауке, *Sjaak* – Шак, *Sjoerd* – Шурџ.
- њ) Буквата *w* се предава на македонски со *в*: *Antwerpen* – Анџверџен, *Wim* – Вим, *Zwolle* – Зволе.
- о) Буквата *y* се предава со *j* во почетна позиција или кога следува по самогласка или дифтонг: *Yoork* – Јорк, *van Loey* – Ван Луј. Кога *y* се наоѓа во позиција зад согласка или согласна група во средината или на крајот од зборот, оваа буква се предава со *и*: *Lelystad* – Лелџџаг, *Holysloot* – Холџслоџи, *Elly* – Ели, *Hadewych* – Хаџевих, *Hedy* – Хеџи, *Myrthe* – Мурџе итн.
- п) Согласката *z* се предава со *z*: *Zaanstad* – Занџџаг, *Zoetermeer* – Зуџермер, *Terneuzen* – Тернеузен.
- р) Согласката *v* во почетна позиција и на морфемска граница се транскрибира со *ф*: *Volendam* – Фоленгам, *Vlissingen* – Флисџнџен, *Hardinxveld* – Харџинксфелџ, а во други позиции, како и по традиција ја предаваме со *в*: *Van Gogh* – Ван Гоџ, *Amstelveen* – Амџџелвен, *Vermeer* – Вермер (иако на холандски се слуша Фермер).
- с) Буквата *x* на македонски се транскрибира со *кc*: *Hardinxveld* – Харџинксфелџ.
- т) Првата компонента од сложените имиња *Nieuw(-)markt*, *Nieuw(-)egein* се транскрибира како *ниу*, па оттука: *Ниумарџџи*, *Ниуџајџи*.
- ќ) Удвоените согласки *ss*, *ll*, *nn*, *dd* и др. редовно се предаваат со една: *Willemstad* – Вилемџџаг, *Hoofddorp* – Хофџдорџи, *Vlissingen* – Флисџнџен.

ХРВАТСКИ ЈАЗИК

390. а) Буквите *đ* и *ć* се предаваат со *ј* и *к*: *Đakovo* – Ѓаково, *Đuro Đaković* – Ѓуро Ѓаковиќ; *Đurđevac* – Ѓурђевац, *Đurđica* – Ѓурѓица, *Ruđer* – Руѓер; *Ćićarija* – Ќикарија, *Ivanić-Grad* – Иваниќ-Граѓ, *Metković* – Меќковиќ, *Zaprešić* – Запрешиќ, *Ujević* – Ујевиќ.
- б) Буквите *dž* и *č* се предаваат со *џ* и *ч*: *Dživo* – Џиво, *Samardžija* – Самарџија, *Mandžukić* – Манџукиќ, *Korčula* – Корчула, *Čakovec* – Чаковец, *Čabar* – Чабар.
- в) Буквите *ž* и *š* се предаваат со *ж* и *ш*: *Krleža* – Крлежа, *Kotiza* – Комижа, *Varaždin* – Вараждин, *Našice* – Нашице, *Šibenik* – Шибеник.
- г) Буквата *j* се чува при предавањето на македонски во сите позиции: *Jelena* – Јелена, *Jerko* – Јерко, *Jelačić* – Јелачиќ, *Jergović* – Јерѓовиќ (без оглед на тоа што некои од овие имиња на македонски гласат без *j*: *Elena*); *Vajić* – Вајиќ, *Vrijuni* – Бријуни, *Vujić* – Вујиќ, *Jojić* – Јојиќ, *Lujo* – Лујо, *Maja* – Маја, *Mijo* – Мијо; *Nedjeljko* – Негђељко, *Maroje* – Мароје, *Hrvoje* – Хрвоје, *Vijeli Vir* – Вијели Вир, *Lovrijenac* – Ловријенац, *Sjeverni Velebit* – Сјеверни Велебиќ, но по традиција *Osiijek* – Осиек и *Rijeka* – Риека.
- д) Хрватската буква *nj* се предава со македонската буква *њ*, без оглед на местото што го зазема: *Nježić* – Њежиќ, *Njivice* – Њивице, *Njavro* – Њавро, *Njirić* – Њириќ; *Loŋja* – Лоња, *Raŋjina* – Рањина, *Kraŋjec* – Крањец, *Kraŋčar* – Крањчар, *Kraŋčević* – Крањчевиќ, *Risŋjak* – Рисњаќ, *Žtīnj* – Жмињ, *Lošinj* – Лошињ, *Roviŋj* – Ровињ, *Seŋj* – Сењ, *Sibiŋj* – Сибињ, *Slunj* – Слунј, *Tribunj* – Трибуњ.
- ѓ) За да го предадеме изговорот на хрватските имиња што го содржат гласот *lj* во сите позиции, при предавањето се служиме со буквата *љ*: *Aljoša* – Аљоша, *Ljaić* – Љаиќ, *Љубица* – Љубица; *Kralj* – Краљ, *Kuželj* – Куџељ, *Ozalj* – Озал, *Omišalj* – Омишал, *Trilj* – Триљ; *Beljo* – Бељо, *Voļjkovac* – Вољковац, *Жељка* – Жељка, *Reljković* – Рељковиќ; *Sabljak* – Сабљак, *Sabljo* – Сабљо, *Košljun* – Кошљун, *Ljerka* – Љерка, *Bosiljevo* – Босилево, *Mljet* – Мљеќ, *Miljenko* – Миљенко, *Ličko polje* – Личко Поље, *Bilje* – Биље, *Velje* – Веље, *Podolje* – Подоље. *Podunavlje* – Подунавље, *Cerovlje* – Церовље, *Podbablje* – Погбабље, *Doljani* – Дољани, *Uljanik* – Уљаник, *Ljiljana* – Љиљана, *Smiljan* – Смиљан.

- е) Слоговното (самогласното) *p* што се среќава во почетокот на некои хрватски имиња (*Rtina, Rtić*) го предаваме, согласно со нашиот правопис, со 'р': 'Рѝина, 'Рѝиќ.
- ж) Хрватските имиња со нефонолошка форма се пишуваат според изговорот: *Vranimir Jonny Štulić* – Бранимир Џони Шѝулиќ, *Drago Gervais* – Драѓо Жерве, *Branko Gavella* – Бранко Гавела, *Knjiga Boccadoro* – Књиѓа Бокагоро, *Slavko Goldstein* – Славко Голдшѝајн, *Ksaver Šandor Gjalski* – Ксавер Шандор Ѓалски, *Pavao Ritter Vitezović* – Павао Риѝер Виѝезовиќ, *Josip Juraj Strossmayer* – Јосиѝ Јурај Шѝросмаер.

ЦРНОГОРСКИ ЈАЗИК

- 391.** Црногорскиот јазик има две официјални азбуки: кирилица и латиница.
- а)** Црногорските самогласки се предаваат со соодветните македонски самогласки.
  - б)** Согласката *ћ/ć* се предава со *к*: *Никишић/Nikšić* – *Никишиќ*, *Петровић/Petrović* – *Петировиќ*.
  - в)** Согласката *ђ/d* се предава со *џ*: *Бекна/Đekna* – *Ѓекна*, *Ђурђа/Đurđa* – *Ѓурџа*.
  - г)** Согласката *ж/ž* се предава со *ж*: *Рожаје/Rožaje* – *Рожaje*, *Жабљак/Žabljak* – *Жабљак*.
  - д)** Согласката *џ/dž* се предава со *џ*: *Џафића Брго/Džafića Brdo* – *Џафика Брго*.
  - ѓ)** Согласката *ш/š* се предава со *ш*: *Колашин/Kolašin* – *Колашин*, *Шавник/Šavnik* – *Шавник*.
  - е)** Согласката *ѝ/ž* се предава со *ж*: *Кожевић/Kožević* – *Кожјевиќ*, *Џаѓа/Žaga* – *Жјаѓа*.
  - ж)** Согласката *с/š* се предава со *ш*: *Ѕеница/Šenica* – *Шјеница*, *Раѓеѓлав/Rašeglav* – *Пашјеѓлав*, *Ѓаића/Šata* – *Шјаића*.
  - з)** Сонантот *ј* се предава во сите позиции: *Вјера/Vjera* – *Вјера*, *Јела/Jela* – *Јела*, *Црноје/Crnoje* – *Црноје*.
  - с)** Сонантските групи *лј/lj* и *њ/nj* се предаваат со *љ* и со *њ*: *Пљевља/Pljevlja* – *Пљевља*, *Улцињ/Ulcinj* – *Улцињ*, *Њеѓош/Njegoš* – *Њеѓош*.

ЧЕШКИ ЈАЗИК

- 392.** Чешкиот јазик употребува латинично писмо со неколку надредни знаци за обележување на специфичните чешки гласови. Специфичност на чешките самогласки е поделбата на кратки и на долги самогласки. Должината на самогласките се бележи со надредни знаци и е независна од акцентот кој не се бележи, а е фиксиран на првиот слог од почетокот на зборот. Самогласките во чешкиот јазик, исто така, се делат на тврди и на меки кои се обележуваат со надреден знак. Доколку некој знак не е наведен под одредена точка, тоа значи дека се предава со соодветниот кирилски еквивалент.

а) Самогласки

При транскрипцијата на македонски јазик, должината на чешките самогласки не се бележи. Должината на самогласките во чешкиот јазик се бележи со два надредни знака, па така:

- Чешките долги самогласки со надреден знак цртичка: *á, é, í, ó, ú, ý* на македонски се пренесуваат како *a, e, u, o, y, u*: *Tábor – Табор, Písek – Писек, Hradec Králové – Храдец Кралове, Jiří – Јиржи, Černý – Черни.*
- Должината на самогласките се бележи и со уште еден надреден знак – кручке и тоа само над буквата *ů* која на македонски се предава како *y*: *Hůla – Хула, Janků – Јанку, Martinů – Маријину, Králův Dvůr – Кралув Двур.*
- Буквата *ě* се изговара различно, зависно од позицијата и има влијание врз изговорот на претходната согласка:
  - Зад согласките *b, f, p, v, d, t, m* (*bě, fě, pě, vě, dě, tě, mě*) се предава како *-je*: *Alžběta – Алжбейта, Běla – Бјела, Věra – Вјера, Květoslava – Квјейтослава, Slavěna – Славјена, Vojtěch – Војтјех, Budějovice – Будејовице, Děčín – Дјечин, Těšín – Тјешин, Kroměříž – Кромјержиж, Staré Město – Стара Мјесто, Litoměřice – Литомјержице.*
  - Го смекнува *n*(*ně*) во *ň*: *Zdeněk – Зденек, Němcová – Њемцова, Mariánské Lázně – Маријанске Лазње.*
- Буквата *i, í* се предава како *u* во сите позиции: *Fučík – Фучик, Liberec – Либерец, Písek – Писек.*
  - Буквите *í, i* зад *t, d, n* (*di, dí, ti, tí, ni, ní*) покажуваат дека претходната согласка е мека, но групите со нив се предаваат како *йи, ги,*

ни: *František* – Франтишек, *Antonín* – Антонин, *Chrudim* – Хрудим, *Tichý* – Тихи, *Vladimír* – Владимир.

- Буквите *y*, *y* (т.н. тврдо *и*) се изговараат и се предаваат со *и*: *Karlovy Vary* – Карлови Вари, *Rokycany* – Рокицани, *Komenský* – Коменски.
- Дифтонзите *ou*, *ai* и *ei* се предаваат со *оу*, *ау*, *еу*: *Oloмоис* – Оломоуц, *Augustin* – Ауџусџин, *Beroun* – Бероун, *Chaloupka* – Халоуџка.

б) Согласки

- Буквата *h* се предава со *х*: *Havráněk* – Хавранек, *Kohout* – Кохоуџи, *Našek* – Хашек, *Jihlava* – Јихлава, *Hodonín* – Ходонин, *Havlíček* – Хавличек, *Hus* – Хус, *Hradčany* – Храдчани.

Но: *Praha* – Прага по традиција.

- Двознакот (диграф) *ch* се предава со *х*: *Mácha* – Маха, *Náchod* – Наход, *Chrudim* – Хрудим.
- Буквата *d'* се предава како *џј*, освен во крајна позиција кога *ј* отпаѓа: *Žďákovský most* – Жџаковски мосџи, *Žďár* – Жџар.
- Буквата *l* (самогласно *л*) се предава како *'л*: *Vltava* – В'лтaва, *Plzeň* – П'лзењ, *Sedlčany* – Сед'лчани, *Vlček* – В'лчек.
- Пред други самогласки и на крајот од зборот *ň* се предава како *њ*: *Plzeň* – П'лзењ, *Třeboň* – Тшебоњ, *Kadaň* – Кагањ.
- Буквата *t'* се предава со *џј*, освен во крајна позиција кога *ј* отпаѓа: *Šťastná* – Шџјасџна, *Živohošť* – Живохохџи, *Náměšť* – Намеџи.
- Кога има слоготворна функција, *r* се предава како *р*: *Jan Drda* – Јан Дрда, *Brno* – Брно, *Krnov* – Крнов, *Krkonoše* – Крконоше.
- Буквата *ř* се предава:
  - Со групата *рж* меѓу самогласки, во почетокот и на крајот на зборот: *Dvořák* – Дворџак, *Jiří* – Јурџи, *Šafařík* – Шафарџик, *Řezáč* – Ржезач, *Hostivař* – Хосџиварџ.
  - Буквата *ř* зад незвучна согласка се предава со *и*: *Příbram* – Пишбрам, *Třebíč* – Тшебич.
  - Зад звучна согласка со *ж*: *Vřezina* – Бжезина, *Bedřich* – Бедџих, *Jindřich* – Јинџих.

в) Лични имиња

- Чешките женски имиња на завршок *-e* се предаваат како што се напишани, односно со *е*: *Marie* – Марие, *Julie* – Јулие, *Emilie* – Емилие, *Libuše* – Либуше.

ШВЕДСКИ ЈАЗИК

393. а) Самогласки

Шведскиот јазик има долги и кратки самогласки во нагласена позиција; ненагласените самогласки обично се кратки (и во некои говори многу редуцирани). При транскрипцијата на имињата од шведски јазик, главно, се водиме од писмената форма на името.

Графема	Изговор	Пример	Коментар	Транскрипција	Пример
A	[a:]	Vasa	Gustaf Vasa	a	Vaca
	[a]	Vaxholm Astrid	Astrid Lindgren	a	Ваксхолм Асџриг
E	[e:]	von Linné Enköping	Carl von Linné	e	фон Лине Еншејинџ
	[e]	Lindgren	Astrid Lindgren	e	Линдџрен
I	[i:]	Visby		i	Висби
	[i]	Lindgren	Astrid Lindgren	i	Линдџрен
O	[u:]	Olof	Olof Palme	y	Улоф
	[o]	Sockenbacka		y	Сукенбака
	[ɔ]	Stockholm Göteborg Ronja Olof	Olof Palme	o	Сџокхолм Јеџеборџ Роџа Улоф
U	[ø:]	Umeå Luleå		y	Умео Лулео
	[ø]	Uppsala		y	Уџсала
Y	[y:]	Visby		i	Висби
	[y]	Lycksele		i	Ликселе
Å	[o:]	Åland Småland		o	Оланг Смоланг
	[ɔ]	Umeå Luleå		o	Умео Лулео
Ä	[ɛ:]	Vänern		e	Венерн
	[æ:]	Gärdestad	Ted Gärdestad	e	Јергесџаг
	[ɛ]	Vättern		e	Веџтерн
	[æ]	Värmland		e	Вермланг

Х. Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња

Графема	Изговор	Пример	Коментар	Транскрипција	Пример
Ö	[ø:]	<i>Göteborg</i> <i>Malmö</i>		e	<i>Је̄ӣебор̄е̄</i> <i>Малме</i>
	[œ]	<i>Östergötland</i>		e	<i>Ес̄ӣер̄је̄ӣланд</i>
	[ɛ:]	<i>Örebro</i>		e	<i>Еребру</i>
	[ɛ]				

б) Самогласни групи

Дифтонзите *au* и *eu* се изговараат [aø] и [ɛø].

в) Согласки

Графема	Изговор	Пример	Коментар	Транскрипција	Пример
B	[b]	<i>Bergman</i>	<i>Ingmar</i> <i>Bergman</i>	б	<i>Бер̄ман</i>
C	[k]	<i>Carl</i>	<i>Carl von Linné</i>	к	<i>Карл</i>
D	[d]	<i>Dalarna</i>		g	<i>Даларна</i>
F	[f]	<i>Falun</i>		ф	<i>Фалун</i>
	[v]	<i>Lagerlöf</i>	<i>Selma Lagerlöf</i>	в	<i>Ла̄герлев</i>
G	[g]	<i>Lagerlöf</i> <i>Greta Garbo</i>	<i>Selma Lagerlöf</i> <i>Greta Garbo</i>	ġ	<i>Ла̄герлев</i> <i>Гре̄џа Гарбо</i>
	[j]	<i>Gävle</i>		j (но само некогаш)	<i>Јевле</i>
H	[h]	<i>Helsingborg</i>		x	<i>Хелсин̄бор̄е̄</i>
J	[j]	<i>Jönköping</i>		j	<i>Јен̄ше̄ӣн̄ġ</i>
K	[k]	<i>Karl</i>	<i>Karl XII</i>	к	<i>Карл</i>
L	[l]	<i>Lund</i>		л	<i>Лунд</i>
M	[m]	<i>Malmö</i>		м	<i>Малме</i>
N	[n]	<i>Nobel</i>	<i>Alfred Nobel</i>	н	<i>Нобел</i>
P	[p]	<i>Uppsala</i>		ĩ	<i>Ӯисала</i>
Q	[k]	<i>Lönq̄vist</i>	(презиме)	к	<i>Ленквист̄ӣ</i>
R	[r]	<i>Örebro</i>		p	<i>Еребру</i>
S	[s]	<i>Selma</i>	<i>Selma Lagerlöf</i>	c	<i>Селма</i>
T	[t]	<i>Kristina</i>	(кралица)	ĩ	<i>Крист̄ӣина</i>
V	[v]	<i>Visby</i>		в	<i>Висби</i>
	[f]	<i>von</i>	(збор од ѓерманско ӣӣе̄кло)	ф	<i>фон</i>

Графема	Изговор	Пример	Коментар	Транскрипција	Пример
<i>W</i>	[v]	<i>Wallenberg</i>	<i>Raoul Wallenberg</i>	<i>в</i>	<i>Валенберџ</i>
<i>X</i>	[ks]	<i>Vaxholm</i>		<i>кс</i>	<i>Ваксхолм</i>

г) **Согласни групи**

Графема	Изговор	Пример	Коментар	Транскрипција	Пример
<i>Rt</i>	[t]	<i>Svartström</i>	презиме	<i>p̄t̄</i>	<i>Сварт̄с̄тр̄ем</i>
<i>Rd</i>	[d]	<i>Mård</i>	презиме	<i>p̄g</i>	<i>Мор̄г</i>
<i>Rg</i>	[rj]	<i>Göteborg Bergman</i>		<i>p̄ġ</i>	<i>Ге̄т̄ебор̄ġ Бер̄ġман</i>
<i>Rn</i>	[ŋ]	<i>Torneå</i>		<i>p̄n</i>	<i>Торнео</i>
<i>Rs</i>	[s]	<i>Ångelfors</i>		<i>p̄s</i>	<i>Енџелфорс</i>
<i>Rl</i>	[l]	<i>Carl</i>		<i>p̄l</i>	<i>Карл</i>
<i>Ck</i>	[k:]	<i>Stockholm</i>		<i>к</i>	<i>Ст̄окхолм</i>
<i>Ng</i>	[ŋ]	<i>Jönköping</i>		<i>nġ</i>	<i>Јениџинġ</i>
<i>tj</i> или <i>k/kj</i>	[e] (или [ç])	<i>Tjällmo</i> <i>Kinna</i> <i>Norrköping</i> <i>Kjell</i>	топоним топоним топоним машко име	<i>ш</i>	<i>Шелмо</i> <i>Шина</i> <i>Норшејинġ</i> <i>Шел</i>
<i>sj</i> или <i>sk</i>	[ʃ] (или [ʃ])	<i>Skellefteå</i> <i>Sjöberg</i>	топоним презиме	<i>ш</i>	<i>Шелеф̄т̄еа</i> <i>Шебер̄ġ</i>

Забелешка: По традиција градот *Göteborg* се транскрибира како *Ге̄т̄ебор̄ġ*, иако според правилото би требало да биде напишан *Је̄т̄ебор̄ġ*.

ШПАНСКИ ЈАЗИК

394. Во шпанскиот јазик има пет самогласки (*a, e, i, o, u*), 22 согласки (*b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, ñ, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z*) и три диграфи (*ch, ll, rr*).

а) Самогласки и самогласни групи

На самогласките им соодветствуваат петте самогласки во македонскиот јазик со ретки исклучоци по традиција (*Colombia – Колумбија*). Сепак, треба да се обрне внимание дека кога самогласките формираат самогласни групи, кои иако за македонските говорители не претставуваат особен проблем, може да се јават извесни дилеми во однос на традиционалното предавање и оригиналниот изговор.

Во најголемиот број случаи се раководиме по пишаната форма, па така: *Ciudad Real – Сиуџаг Реал, Real Sociedad – Реал сосиеџаг, Ceuta – Сеуџа, Luisa – Луиса*. Нема да претставува исклучок ниту веќе посочената самогласна група *ie*, и покрај тоа што изговорот на *i* во оваа комбинација е практично *j*, па така *Sierra Nevada* нема да се транскрибира како *Сјеџа Неваџа*, туку како *Сиџера Неваџа*.

Во комбинации на *u* како прва самогласка од самогласната група, претходена од *g* или *c* (*gua, guo, güi, güe, cua, suo, sue, cui*) ќе имаме два случаја:

- кога *u* од дифтонгот се предава со *v*, и покрај тоа што се изговара како *u*, и тоа во општопознати топоними кај кои ќе го задржиме традиционалното предавање: *Guinea – Гвинеџа, Guatemala – Гваџемала, Ecuador – Екваџор, Nicaragua – Никаџаџа*.
- во случај на помалку познати топоними или антропоними во кои ќе се почитуваат пишаната форма и изговорот, односно: *Camagüey – Камаџеџеј, Güiraldes – Гуџиралџес, Sigüenza – Сиџуенџа, Aguado – Аџуаџо, Cuevas – Куџевас, Cuéllar – Куџељар, Guanajuato – Гуанаџуаџо*.

Дифтонгот *ia* ќе се предава со *-џа*, согласно со правописот во македонскиот јазик, според кој меѓу самогласките *u* и *a* секогаш стои *j*: *García – Гарџиџа, María – Мариџа*.

б) Согласки

- Буквите *b* и *v* практично се имаат изедначено при изговорот, односно и двете се изговараат како *b*, но сепак ги предаваме со *b* односно *v*, соодветно: *Barcelona – Барселона, Bolivia – Боливиџа, Valencia – Валенџиџа, Velázquez – Веласкеџес* (место на акцент: *Veláskeџес*). Исклучок: *La Habana – Хавана*.

- Изговорот на *c* зависи од буквата што следува по неа. Ако по *c* доаѓа *i* или *e*, најраспространет е изговорот како нашето *c*: *César* – *Cesap*, *Cervantes* – *Сервантес* (во дел од Шпанија ова *c* е интердентално, слично на англиското *th*). По ова правило се подведуваат и споменатата *Barcelona* – *Барселона* (наспроти варијантата: *Барцелона*), *Andalucía* – *Андалусија* и андалусиски (наспроти: *Андалузија*, *андалузиски*), *Galicia* – *Галисија* и *ѓалисиски* (наспроти *Галиција*, *ѓалициски*). Во сите други случаи (односно пред *a*, *e*, *i* или согласка), *c* се изговара како *k*: *Cuba* – *Куба*, *Costa Rica* – по традиција *Косџарика*, иако би требало *Косџа Рика*, *Cristina* – *Крисџина*. По традиција и *Puerto Rico* се предава со *Порџорико*, иако би требало *Пуерџо Рико*.
- Изговорот на гласот *g* зависи од буквата што следува, па така пред *i* и пред *e* имаме изговор *x*: *Girona* – *Хирона*, *Getafe* – *Хеџафе* (исклучок: *Argentina* – *Арџенџина*); пред *a*, *o*, *u* или согласка се изговара и се предава со *џ*: *González* – *Гонсалес*, *García* – *Гарсија*, *Gutiérrez* – *Гуџиерес*, *Granada* – *Гранага*. Кога *g* ќе се најде пред самогласните групи *ui* и *ue*, се изговара како *џ*, но во овој случај не се чита буквата *u*, па оттаму имаме: *Rodríguez* – *Родриџес*, *Guernica* – *Герника*, *Aguirre* – *Аџире*. Во овие комбинации *u* се чита само кога има надреден знак (˘): *Sigüenza* – *Сиџуенса*.
- Буквата *h* е безвучна и при предавањето не ја пишуваме: *Hernández* – *Ернангес*, *Hugo* – *Уџо*, *Esther* – *Есџер*. Исклучоци се географските имиња кои по традиција се пренесуваат со *x*: *Alhambra* – *Алхамбра*, *Honduras* – *Хондурас*, *La Habana* – *Хавана*.
- Буквата *j* се чита и се предава со *x*: *Juan* – *Хуан*, *Jiménez* – *Хименес*.
- Буквата *ñ* се чита како *њ*: *Voltaire* – *Болањо*, *La Española* – *Ла Есџањола*.
- Буквата *q* се чита *k* и секогаш оди во комбинација со *ui* и *ue*, но притоа *u* не се чита, па имаме само *ки*, односно *ке*: *Quito* – *Киџо*, *Quesada* – *Кесага*.
- Малубројни се зборовите што ја содржат буквата *w*, и речиси сите се од англосаксонско потекло. Предавањето ќе се прави во согласност со јазичното потекло.
- Буквата *x* во Шпанија добива сè пораспространет изговор на *s*, а во некои варијанти може да се слушне и како *џс*, но според литературниот и најраспространет изговор, оваа буква се предава со *кс*. Па така: *Alexandre* – *Александре*. Не постои изедначен начин на предавање на оваа буква кај географските имиња: *Xochimilco* – *Сочимилко*, *Plaxcala* – *Тласкала*, но *Oaxaca* – *Оахака*, *México* – *Мексико*.
- Буквата *y* се предава со *j*: *Paraguay* – *Параџвај*, *Yucatán* – *Јукаџан*.

- Буквата *z* се предава со *c*: *Zaragoza* – *Сараџоса*, *Méndez* – *Мендес*, но по традиција: *Venezuela* – *Венецуела*.
- Диграфот *ll* се предава со *љ*: *Sevilla* – *Севилја*, *Palma de Mallorca* – *Палма де Маљорка*, но по традиција: *Палма де Мајорка*.
- Диграфот *ch* се предава со *ч*: *Chile* – *Чиле*, *Che Guevara* – *Че Гевара*.
- Диграфот *rr* се предава само со едно *r*: *Sierra Nevada* – *Сиера Невада*.
- Во латиноамерикански топоними од домородно потекло се среќава и диграфот *tz*, кој се предава со *џ*: *Quetzaltenango* – *Кецалтџенанџо*. На истиот начин се предава и во имиња од баскиско потекло: *Dogartze* – *Доџарџе*.
- Во случај со имиња од баскиско потекло што го содржат диграфот *tx*, имаме изговор на *ч*, па оттаму: *Arantxa* – *Аранча*, *Etxeberria* – *Ечеберџија*.

ГЕОГРАФСКИ
И ДРУГИ ИМИЊА

А

- Абица, абиц'аец, абиц'ајка,
абиц'ајци; абиц'ајски
Абу Даби, абудабиец, абудабијка,
абудабијци; абудабиски
Абхазија, Абхазиец, Абхазијка,
Абхазијци; абхазиски
Авганист'ан, Авган/Авганист'анец,
Авганка/Авганист'анка, Авгани/
Авганист'анци; авганист'ански
Австралија, Австралиец,
Австралијка, Австралијци;
австралиски
Австрија, Австриец, Австријка,
Австријци; австриски
Адис Аб'еба, адисабебјанец,
адисабебјанка, адисабебјани,
адисаб'епски
Азербејд'ан, Азербејд'анец,
Азербејд'анка, Азербејд'анци;
азербејд'ански
Азија, Азиец, Азијка, Азијци;
азиски
Азиј'ат, Азиј'атка, Азиј'ати,
азиј'атски
Азот, азотски
Азотија *в.* Азот
Акра, акранец, акранка, акранци;
акрански
Албанија, Албанец, Албанка,
Албанци; албански
Алжир¹ (држава), Алжирец,
Алжирка, Алжирци; алжирски
Алжир² (град), алжирец, алжирка,
алжирци; алжирски
Алј'аска, Алјасканец, Алјасканка,
Алјаскани; алјаски
Алма Ата, алмаатјанец,
алмаатјанка, алмаатјани;
алма'атски
Аман, аманец, аманка, аманци;
амански
Америка *в.* Соединети
Американски Држави
Амстердам, амстерд'аец,
амстерд'амка, амстерд'амци;
амстерд'амски
Англија, Англичанец, Англичанка,
Англичани; англиски
Англосаксонец, Англосаксонка,
Англосаксонци; англосаксонски
Анг'ола, Анголец, Анголка,
Анголци; анголски
Анд'ора, Андорец, Андорка,
Андорци; андорски
Анд'ора ла Вела, лавелјанец,
лавелјанка, лавелјани;
лавелјански

- Анкара, анкарец, анкарка, анкарци;
анкарски
- Антананар'иво, антананар'ивец,
антананар'ивка, антананар'ивци;
антананар'ивски
- Антарктик; антарктички
- Ант'ига и Бар'уда, Антиганец,
Антиганка, Антиганци;
антигански / Барбуданец,
Барбуданка, Барбуданци;
барбудански
- Апија, апиец, апијка, апијци;
аписки
- Арап, Арапка, Арапи; арапски
- Аргент'ина, Аргент'инец,
Аргент'инка, Аргент'инци;
аргент'ински
- Арктик; арктички
- Арктички (Северноледен) Океан
- Ар'уба, Арубиец, Арубија,
Арубијци; арубиски
- Асм'ара, асмаранец, асмаранка,
асмаранци; асмарански
- Аст'ана, астанец, астанка, астанци;
астански
- Асунси'он, асунси'онец,
асунси'онка, асунси'онци;
асунси'онски
- Атина, атињанец, атињанка,
атињани; атински
- Атлантски Океан/Атлантик;
атлантски
- Африка, Африканец, Африканка,
Африканци; африкански
- Ашхабад, ашхабадец, ашхабатка,
ашхабадци; ашхабадски
- Б**
- Багдад, багдаѓанец, багдаѓанка,
багдаѓани; багдадски
- Баку, бакуец, бакујка, бакујци;
бакујски
- Балтик; балтички
- Бам'ако, бамачанец, бамачанка,
бамачани; бамачки
- Бангкок, бангкокјанец,
бангкокјанка, бангкокјани;
бангкокшки
- Бангладеш, Бангладешанец,
Бангладешанка, Бангладешани;
бангладешки
- Банг'уи, бангуијанец, бангуијанка,
бангуијани; бангуијански
- Бандар Сери Бегаван, бандаранец,
бандаранка, бандаранци;
бандарски
- Банско, бансколија, бансколијка,
бансколии; бански
- Банџул, банџулец, банџулка,
банџулци; банџулски
- Барб'адос, Барбадошанец,
Барбадошанка, Барбадошани;
барбадошки
- Барсел'она, барсел'онец,
барсел'онка, барсел'онци;
барсел'онски
- Басетер, басетерец, басетерка,
басетерци; басетерски
- Бах'ами, Бахамец, Бахамка,
Бахамци; бахамски
- Бахреин, Бахреинец, Бахреинка,
Бахреинци; бахреински
- Бејрут, бејрутец, бејрутка, бејрутци;
бејрутски
- Бејдинг в. Пекинг
- Белгија, Белгиец, Белгијка,
Белгијци; белгиски
- Белград, белграѓанец, белграѓанка,
белграѓани; белградски
- белец, белкинка, белци; белечки
- Бел'из, Белижанец, Белижанка,
Белижани; белижански

- Белмоп'ан, белмоп'анец,
 белмоп'анка, белмоп'анци;
 белмоп'ански
- Белорусија, Белор'усин,
 Белорусинка, Белор'уси;
 белор'уски
- Бенин, Бенинец, Бенинка, Бенинци;
 бенински
- Берлин, берлинец, берлинка,
 берлинци; берлински
- Берм'уди, Бермудец, Бермутка,
 Бермудци; бермудски
- Бермудски Острови *в.* Берм'уди
- Берн, бернец, бернка, бернци;
 бернски
- Берово, беровец, беровка, беровци;
 беровски
- Бис'ао, бис'аец, бис'ајка, бис'ајци;
 бис'ајски
- Битола, битолчанец, битолчанка,
 битолчани; битолски
- Бишкек, бишкечанец, бишкечанка,
 бишкечани; бишкечки
- Богданци, богданчанец,
 богданчанка, богданчани;
 богдански
- Бог'ота, боготјанец, боготјанка,
 боготјани; боготски
- Боливија, Боливиец, Боливија,
 Боливијци; боливиски
- Босна и Херцеговина, Босанец,
 Босанка, Босанци/Херцеговец,
 Херцеговка, Херцеговци;
 босански/херцеговски
- Боцв'ана, Боцванец, Боцванка,
 Боцванци; боцвански
- Бошавија, Бошавец, Бошавка,
 Бошавци; бошавски
- Бошњак, Бошњаџи, Бошњачка;
 бошњачки
- Бразавил, бразавилец, бразавилка,
 бразавилци; бразавилски
- Бразил, Бразилец, Бразилка,
 Бразилци; бразилски
- Бразилија, бразилиец, бразилија,
 бразилијци; бразилиски
- Бр'атислава, братиславец,
 братиславка, братиславци;
 братиславски
- Брегот на Слоновата Коска/Кот
 д' Иво'ар, Брежанец, Брежанка,
 Брежани, брежански / Иво'арец,
 Иво'арка, Иво'арци; иво'арски
- Брисел, бриселец, бриселка,
 бриселци; бриселски
- Британија *в.* Велика Британија
- Брицтаун, брицтаунец, брицтаунка,
 брицтаунци; брицтаунски
- Брод, броганец, броганка, брогани;
 бродски
- Брун'еј, Брун'еец, Брун'ејка,
 Брун'ејци; брун'ејски
- Бугарија, Бугарин, Бугарка, Бугари;
 бугарски
- Б'удимп'ешта, будимпештанец,
 будимпештанка, будимпештани;
 будимпештански
- Буенос Аирес, буеносаирец,
 буеносаирка, буеносаирци;
 буеносаирески
- Букурешт, букурештанец,
 букурештанка, букурештани;
 букурешки
- Бурк'ина Фасо, Буркинец,
 Буркинка, Буркинци; буркински
- Бурма *в.* Мјанмар
- Бур'унди, Бурундиец, Бурундија,
 Бурундијци; бурундиски
- Бутан, Бутанец, Бутанка, Бутанци;
 бутански

Буџумб'ура, буџумбуреџ,
буџумбурка, буџумбурџи;
буџумбурски

В

Вадуџ, вадучанеџ, вадучанка,
вадучани; вадучки

Валандово, валандовчанеџ,
валандовчанка, валандовчани;
валандовски

Вал'ета в. Ла Вал'ета

Вану'ату, Вануатуеџ, Вануатујка,
Вануатујџи; вануатски

Варшава, варшавјанеџ,
варшавјанка, варшавјани;
варшавски

Ватикан, ватик'анеџ, ватик'анџи;
ватик'ански

Вашингтон, вашингтонеџ,
вашингтонка, вашингтонџи;
вашингтонски

Велес, велешанеџ, велешанка,
велешани; велешки

Велика Британија, Британеџ,
Британка, Британџи; британски

Велингтон, велингтонеџ,
велингтонка, велингтонџи;
велингтонски

Велс, Велшанеџ, Велшанка,
Велшани; велшки

Венеџу'ела, Венеџу'елеџ,
Венеџу'елка, Венеџу'елџи;
венеџу'елски

Ви'ена, виенчанеџ, виенчанка,
виенчани; виенски

Виентиј'ан/Вјангчанг, виентијанеџ,
виентијанка, виентијанџи;
виентијански

Виетнам, Виетнамеџ, Виетнамка,
Виетнамџи; виетнамски

Вилнус, вилнушанеџ, вилнушанка,
вилнушани; вилнуски

Виндхук, виндхучанеџ,
виндхучанка, виндхучани;
виндхучки

Виниџа, виничанеџ, виничанка,
виничани; винички

Г

Габон, Габонеџ, Габонка, Габонџи;
габонски

Габор'оне, габор'онеџ, габор'онка,
габор'онџи; габор'онски

Гамбија, Гамбиеџ, Гамбијка,
Гамбијџи; гамбиски

Гана, Ганеџ, Ганка, Ганџи; гански

Гвадел'уп, Гвадел'упеџ, Гвадел'упка,
Гвадел'упџи; гвадел'упски

Гвај'ана, Гвај'анеџ, Гвај'анка,
Гвај'анџи; гвајански

Гватем'ала, Гватем'алеџ, Гватем'алка,
Гватем'алџи; гватем'алски

Гвин'еја, Гвин'ееџ, Гвин'ејка,
Гвин'ејџи; гвинејски

Гвин'еја Бис'ао, Бис'аеџ, Бис'ајка,
Бис'ајџи; бисаогвинејски

Гевгелија, гевгеличанеџ,
гевгеличанка, гевгеличани;
гевгелиски

Германија, Германеџ, Германка,
Германџи; германски

Гиј'ана в. Гвај'ана

Гостивар, гостивареџ, гостиварка,
гостиварџи; гостиварски

Градско, гратчанеџ, гратчанка,
гратчани; гратчански

Грен'ада, Гренаѓанеџ, Гренаѓанка,
Гренаѓани; гренадски

Гренланд, Гренланѓанеџ,
Гренланѓанка, Гренланѓани;
гренландски

Грузија, Грузиец, Грузијка,
Грузијци; грузиски
Грција, Грк, Гркинка, Грци; грчки

Д

Даблин, даблинец, даблинка,
даблинци; даблински
Дака, даканец, даканка, даканици;
дакански
Дакар, дакарец, дакарка, дакарци;
дакарски
Дамаск, дамашчанец, дамашчанка,
дамашчани; дамаски
Данска, Данец, Данкинка, Данци;
дански
Дебар, дебранец/дебарчанец,
дебранка/дебарчанка, дебранци/
дебарчани; дебарски
Дебарца/Дебрца, дебарчанец/
дебрчанец, дебарчанка/
дебрчанка, дебарчани/дебрчани;
дебарски/дебрски
Делчево, делчевец, делчевка,
делчевци; делчевски
Демир Капија, демиркапиец,
демиркапијка, демиркапијци;
демиркаписки
Демир Хисар, демирхисарец,
демирхисарка, демирхисарци;
демирхисарски
Дили, дилиец, дилијка, дилијци;
дилиски
Дод'ома, додоманец, додоманка,
додоманци; додомански
Дојран, дојранец, дојранка,
дојранци; дојрански
Домин'ика, доминичанец,
доминичанка, доминичани;
доминикиски

Доминик'ана в. Доминик'анска
Република
Доминик'анска Република,
Доминик'анец, Доминик'анка,
Доминик'анци; доминик'ански
Дримкол, Дримколец, Дримколка,
Дримколци; дримколски
Душ'анбе, душанб'еец, душанб'ејка,
душанб'ејци; душанб'ејски

Ѓ

Ѓавато (Гевгелиско), ѓавучанец,
ѓавучанка, ѓавучани; ѓавучки
Ѓавато (Битолско), ѓаваштанец,
ѓаваштанка, ѓаваштанци;
ѓаватски

Е

Евроазија, евроазиски
Европа, Европеец, Европејка,
Европејци; европски
Египет, Египќанец, Египќанка,
Египќани; египетски
Единбург, единбуржанец,
единбуржанка, единбуржани;
единбуршки
Екв'адор, Еквадорец, Еквадорка,
Еквадорци; еквадорски
Екваторска Гвин'еја, Екваторгвин'еец,
Екваторгвин'ејка, Екваторгвин'ејци;
екваторгвинејски
Ел Салв'адор в. Салв'адор
Естонија, Естонец, Естонка,
Естонци; естонски
Ереван, ереванец, ереванка,
ереванци; еревански
Еритр'еја, Еритр'еец, Еритр'ејка,
Еритр'ејци; еритр'ејски
Ерменија, Ерменец, Ерменка,
Ерменци; ерменски

Естонија, Естонец, Естонка,
Естонци, естонски
Етиопија, Етиопјанец, Етиопјанка,
Етиопјани; етиопски

З

Загреб, загребчанец, загребчанка,
загребчани; загребски
Замбија, Замбиец, Замбијка,
Замбијци; замбиски
Зелен 'Рт в. Република Зелен 'Рт
Зимб'абве, Зимбабвеец,
Зимбабвејка, Зимбабвејци;
зимбабвејски и зимбабвиски

И

Израел, Израелец, Израелка,
Израелци; израелски
Индија, Индиец, Индијка, Индијци;
индиски
Индонезија, Индонезиец,
Индонезијка, Индонезијци;
индонезиски
Ирак, Ирачанец, Ирачанка,
Ирачани; ирачки
Иран, Иранец, Иранка, Иранци;
ирански
Ирска, Ирец, Ирkinка, Ирци; ирски
Ислам'абад, исламабаѓанец,
исламабаѓанка, исламабаѓани;
исламабадски
Исланд, Исланѓанец, Исланѓанка,
Исланѓани; исландски
Источен Тимор, Источнотиморец/
Тиморец, Источнотиморка/
Тиморка, Источнотиморци/
Тиморци; источнотиморски/
тиморски
Италија, Италијанец, Италијанка,
Италијанци; италијански

Ј

Јам'ајка, Јамајчанец, Јамајчанка,
Јамајчани; јамајски
Јапонија, Јапонец, Јапонка,
Јапонци; јапонски
Јарен, јаренец, јаренка, јаренци;
јаренски
Јемен, Јеменец, Јеменка, Јеменци;
јеменски
Јордан, Јорданец, Јорданка,
Јорданци; јордански
Ју'анде, јуандеец, јуандејка,
јуандејци; јуандејски
Јужен Судан, Јужносуданец,
Јужносуданка, Јужносуданци;
јужносудански
Јужна Америка, Јужноамериканец,
Јужноамериканка,
Јужноамериканци;
јужноамерикански
Јужна Кор'еја/Република Кор'еја,
Јужнокореец, Јужнокорејка,
Јужнокорејци; јужнокорејски
Јужноафриканска Република,
Јужноафриканец,
Јужноафриканка,
Јужноафриканци;
јужноафрикански

К

Кабул, кабулец, кабулка, кабулци;
кабулски
Кавадарци, кавадарчанец,
кавадарчанка, кавадарчани;
кавадаречки
Казахст'ан, Казахст'анец/Казах,
Казахст'анка/Казашка,
Казахст'анци/Казаси;
казахт'ански/казашки

- Каиро, каирец, каирка, каирци;
каирски
- Камб'оџа, Камбоџанец,
Камбоџанка, Камбоџанци;
камбоџиски
- Камерун, Камерунец, Камерунка,
Камерунци; камерунски
- Камп'ала, кампаланец, кампаланка,
кампаланци; кампалански
- Канада, Канаѓанец, Канаѓанка,
Канаѓани; канадски
- Канбера, канберец, канберка,
канберци; канберски
- Каракас, каракашанец,
каракашанка, каракашани;
каракаски
- Картум, картумец, картумка,
картумци; картумски
- Кастрис, кастришанец,
кастришанка, кастришани;
кастриски
- Катар, Катарец, Катарка, Катарци;
катарски
- Катм'анду, катманѓанец,
катманѓанка, катманѓани;
катмандски
- Кенија, Кениец, Кенијка, Кенијци;
кениски
- Киев, киевјанец, киевјанка,
киевјани; киевски
- Киг'али, кигалиец, кигалијка,
кигалијци; кигалиски
- Кина, Кинез, Кинезинка, Кинези;
кинески
- Кингстаун, кингстаунец,
кингстаунка, кингстаунци;
кингстаунски
- Кингстон, кингстонец, кингстонка,
кингстонци; кингстонски
- Кинш'аса, киншасанец,
киншасанка, киншасани;
киншаски
- Кипар, Кипранец, Кипранка,
Кипрани; кипарски
- Киргист'ан, Киргист'анец/Киргиз,
Киргист'анка/Киргиска,
Киргист'анци/Киргизи;
киргист'ански/киргиски
- Кириб'ати/Кирибас, Кирибаќанец
Кирибашанец, Кирибаќанка/
Кирибашанка, Кирибаќани/
Кирибашани; кириб'атски/
кирибашки
- Кито, китоанец, китоанка,
китоанци; китоски
- Кичево, кичевец/кичевчанец,
кичевка/кичевчанка, кичевци/
кичевчани; кичевски
- Кишињев, кишињевец, кишињевка,
кишињевци; кишињевски
- Кол'омбо, коломбиец, коломбијка,
коломбијци; коломбиски
- Колумбија, Колумбиец,
Колумбијка, Колумбијци;
колумбиски
- Ком'ори, Коморец, Коморка,
Коморци; коморски
- Кон'акри, конакриец, конакријка,
конакријци; конакриски
- Конго, Конгоанец, Конгоанка,
Конгоанци; конгоански
- Коњско, коњштанец, коњштанка,
коњштани; коњски
- К'опенх'аген, копенхагенец,
копенхагенка, копенхагенци;
копенх'ашки
- Косово, Косовец, Косовка,
Косовци; косовски

Костар'ика, Костариканец,
Костариканка, Костариканци;
костарикански
Кочани, кочанец/кочанчанец,
кочанка/кочанчанка, кочанци/
кочанчани; кочански
Кратово, кратовец/кратовчанец,
кратовка/кратовчанка,
кратовци/кратовчани; кратовски
Крива Паланка, паланчанин/
паланчанец, паланчанка,
паланчани; кривопаланечки
Крушево, крушевчанец,
крушевчанка, крушевчани;
крушевски
Ку'ала Лумпур, куалалумпурец,
куалалумпурка, куалалумпурци;
куалалумпурски
Куба, Кубанец, Кубанка, Кубанци;
кубански
Кувајт, Кувајканец, Кувајканка,
Кувајкани; кувајтски
Куманово, кумановец/
кумановчанец, кумановка/
кумановчанка, кумановци/
кумановчани; кумановски

Л

Ла Вал'ета, лавалеќанец,
лавалеќанка, лавалеќани;
лавалетски
Лаос, Лаошанец, Лаошанка,
Лаошани; лаоски
Ла П'ас, лапашанец, лапашанка,
лапашани; лапашки
Латвија, Латвиец, Латвијка,
Латвијци; латвиски
Латинска Америка,
Латиноамериканец,
Латиноамериканка,
Латиноамериканци;
латиноамерикански
Лес'ото, Лесотоанец, Лесотоанка,
Лесотоанци; лесотски
Летонија, Летонец, Летонка,
Летонци; летонски, в. Латвија
Либан, Либанец, Либанка,
Либанци; либански
Либервил, либервилец, либервилка,
либервилци; либервилски
Либерија, Либериец, Либеријка,
Либеријци; либериски
Либија, Либиец, Либијка, Либијци;
либиски
Лил'онгве, лилонгвеец, лилонгвејка,
лилонгвејци; лилонгвејски
Лима, лиманец, лиманка, лиманци;
лимски
Лисабон, лисабонец, лисабонка,
лисабонци; лисабонски
Литванија, Литванец, Литванка,
Литванци; литвански
Лихтенштајн, Лихтенштајнец,
Лихтенштајнка,
Лихтенштајнци;
лихтенштајнски
Ломбардија, Ломбардиец,
Ломбардијка, Ломбардијци;
ломбардиски
Лом'е, лом'еец, лом'ејка, лом'ејци;
лом'ејски
Лондон, лондонец, лондонка,
лондонци; лондонски
Лу'анда, луанѓанец, луанѓанка,
луанѓани; луандски
Луксембург¹ (држава),
Луксембуржанец,
Луксембуржанка,
Луксембуржани; луксембуршки

Луксембург² (град), луксем-
буржанец, луксембуржанка,
луксембуржани; луксембуршки
Лус'ака, лусачанец, лусачанка,
лусачани; лусачки

Љ

Љубљ'ана, љубљанчанец,
љубљанчанка, љубљанчани;
љубљански

М

Мавританија, Мавританец,
Мавританка, Мавританци;
мавритански
Маврициус, Маврициец,
Маврицијка, Маврицијци;
маврициски
Маврово, мавровец, мавровка,
мавровци; мавровски
Мадаг'аскар, Мадагаскарец,
Мадагаскарка, Мадагаскарци;
мадагаскарски
Мадрид, мадриѓанец, мадриѓанка,
мадриѓани; мадридски
Македонија, Македонец,
Македонка, Македонци;
македонски
Македонски Брод, броѓанец,
броѓанка, броѓани; бродски
Мал'обо, малабоанец, малабоанка,
малабоанци; малабоански
Мал'ави, Малавиец, Малавијка,
Малавијци; малависки
Мал'аја, Мал'аец, Мал'ајка,
Мал'ајци; мал'ајски
Малд'иви, Малдивец, Малдивка,
Малдивци; малдивски
Мале, малеец, малејка, малејци;
малејски

Малезија, Малезиец, Малезијка,
Малезијци; малезиски
Малешево/Малешевија,
Малешевец, Малешевка,
Малешевци; малешевски
Мали, Малиец, Малијка, Малијци;
малиски
Малта, Малтежанец, Малтежанка,
Малтежани; малтешки
Ман'агва, манагванец, манагванка,
манагванци; манагвански
Ман'ама, ман'амец, ман'амка,
ман'амци; ман'амски
Ман'ила, ман'илец, ман'илка,
ман'илци; ман'илски
Мап'уто, мапуто'анец, мапуто'анка,
мапуто'анци; мапуто'ански
Мариово, Мариовец, Мариовка,
Мариовци; мариовски
Мар'око, Марок'анец, Марок'анка,
Марок'анци; марок'ански
Маршалски Острови, Маршалец,
Маршалка, Маршалци;
маршалски
Мас'еру, масеруанец, масеруанка,
масеруанци; масеруански
Маскат, маскаќанец, маскаќанка,
маскаќани; маскатски
Маџ'уро, маџуро'анец,
маџуро'анка, маџуро'анци;
маџуро'ански
М'баб'ане, м'бабанец, м'бабанка,
м'бабани; м'бабански
Мексико, Мексик'анец,
Мексик'анка, Мексик'анци;
мексик'ански
Мексико Сити, в. Сиуд'ад Мексико
Мијачија, Мијак, Мијачка, Мијаци;
мијачки

Мјанмар, Мјанмарец, Мјанмарка,
Мјанмарци; мјанмарски
Минск, минсчанец, минсчанка,
минсчани; мински
Могад'ишу, могадишанец,
могадишанка, могадишани;
могадишки
Мозамбик, Мозамбиканец,
Мозамбиканка, Мозамбиканци;
мозамбички
Молдавија, Молдавец, Молдавка,
Молдавци; молдавски
Мон'ако, Моначанец, Моначанка,
Моначани; моначки
Монголија, Монголец, Монголка,
Монголци; монголски
Монровија, монровиец, монровија,
монровијци; монровиски
Монтев'идео, монтевидеец,
монтевидејка, монтевидејци;
монтевидејски
Мордовис, морожданец,
морожданка, морождани;
морошки
Мор'они, моронјанец, моронјанка,
моронјани; моронјански
Москва, московјанец/московјанин,
московјанка, московјани;
московски

Н

Најр'оби, најробиец, најробија,
најробијци; најробиски
Намибија, Намибиец, Намибија,
Намибијци; намибиски
Нас'ау, насауанец, насауанка,
насауани; насауски
На'уру, Наурујанец, Наурујанка,
Наурујани; наурујански

Н'гер'улмуд, н'герулмудјанец,
н'герулмудјанка,
н'герулмудјани;
н'герулмудски
Неготино, неготинец, неготинка,
неготинци; неготински
Непал, Непалец, Непалка,
Непалци; непалски
Нигер, Нигерец, Нигерка,
Нигерци; нигерски
Нигерија, Нигериец, Нигерија,
Нигеријци; нигериски
Нијам'еј, нијам'еец, нијам'ејка,
нијам'ејци; нијам'ејски
Никар'агва, Никарагванец,
Никарагванка, Никарагванци;
никарагвански
Никозија, никозиец, никозија,
никозијци; никозиски
Нов Зеланд, Новозеланѓанец,
Новозеланѓанка,
Новозеланѓани;
новозеландски
Норвешка, Норвежанец,
Норвежанка, Норвежани;
норвешки
Нуакш'от, нуакшотјанец,
нуакшотјанка, нуакшотјани;
нуакш'отски
Нукуал'офа, нукуалофанец,
нукуалофанка, нукуалофанци;
нукуалофански
Н'џам'ена, н'џам'енец, н'џам'енка,
н'џам'енци; н'џам'енски

Њ

Њу Делхи, њуделхиец,
њуделхија, њуделхијци;
њуделхиски

О

Обединети Арапски Емир'ати/
Емир'ати, Емираќанец,
Емираќанка, Емираќани;
емир'атски

Обединето Кралство Велика
Британија и Северна Ирска
в. Велика Британија

Овч'е Поле, Овчеполец, Овчеполка,
Овчеполци; овчеполски

Оман, Оманец, Оманка, Оманци;
омански

Осло, ослоанец, ослоанка,
ослоанци; ослоански

Осоговија; осоговски

От'ава, отавјанец, отавјанка,
отавјани; отавјански

Охрид, охриѓанец, охриѓанка,
охриѓани; охридски

П

Пакистан/Пакист'ан,
Пакистанец/Пакист'анец,
Пакистанка/Пакист'анка,
Пакистанци/Пакист'анци;
пакистански/пакист'ански

Пал'ау, Палауанец, Палауанка,
Палауанци; палауански

Палест'ина, Палест'инец,
Палест'инка, Палест'инци;
палест'ински

Паликир, паликирец, паликирка,
паликирци; паликирски

Панама, Панамец, Панамка,
Панамци; панамски

Пан'ама Сити, пан'амец, пан'амка,
пан'амци; панамски

Пап'уа Нова Гвин'еја, Папу'анец,
Папу'анка, Папу'анци;
папу'ански

Парагвај, Парагваец, Парагвајка,
Парагвајци; парагвајски

Париз, парижанец, парижанка,
парижани; париски

Пекинг, пекинжанец,
пекинжанка, пекинжани;
пекиншки

Персија, Персиец, Персијка,
Персијци; персиски

Перу, Перуанец, Перуанка,
Перуанци; перуански

Пехчево, пехчевец, пехчевка,
пехчевци; пехчевски

Пијанец; пијанечки

Пјонгјанг, пјонгјанжанец,
пјонгјанжанка, пјонгјанжани;
пјонгјангшки

Пном Пен, пномпенец, пномпенка,
пномпенци; пномпенски

Подгорица, подгоричанец,
подгоричанка, подгоричани;
подгорички

Полска, Полјак, Полјачка, Полјаци;
полски

Порече, Поречанец, Поречанка,
Поречани; поречки

Порт Вила, портвилец, портвилка,
портвилци; портвилски

Порт Луис, портлуисанец,
портлуисанка, портлуисанци;
портлуиски

Порт Морзби, портморзбиец,
портморзбијка, портморзбијци;
портморзбиски

Порт о Пренс, портопреншанец,
портопреншанка,
портопреншани;
портопренски

Порт оф Спејн, портофспејнец,
портофспејнка, портофспејнци;
портофспејнски

Порто Ново, портоновјанец,
портоновјанка, портоновјани;
портоновојански
Португалија, Португалец,
Португалка, Португалци;
португалски
Прага, пражанец, пражанка,
пражани; прашки
Праја, прајанец, прајанка, прајанци;
прајански
Преторија, преториец, преторијка,
преторијци; преториски
Прилеп, прилепчанец, прилепчанка,
прилепчани; прилепски
Приштина, приштинец, приштинка,
приштинци; приштински
Пробиштип, пробиштипјанец,
пробиштипјанка,
пробиштипјани; пробиштипски

Р

Рабат, рабаќанец, рабаќанка,
рабаќани; рабатски
Радовиш, радовишанец,
радовишанка, радовишани;
радовишки
Раец, Раечанец, Раечанка, Раечани;
раечки
Рангун, рангуец, рангунка,
рангунци; рангунски
Рејкјавик, рејкјавичанец,
рејкјавичанка, рејкјавичани;
рејкјавички
Река, Реканец, Реканка, Реканци;
рекански
Република Зелен 'Рт/Кабо Верде,
Зелено'ртјанец/Кабовердјанец,
Зелено'ртјанка/Кабовердјанка,
Зелено'ртјани/Кабовердјани;
зелено'ртски/кабовердјански

Ресен, ресенчанец, ресенчанка,
ресенчани; ресенски
Рига, риганец, риганка, риганци;
ригански
Ријад, ријаѓанец, ријаѓанка,
ријаѓани; ријадски
Рим, римјанин, римјанка, римјани;
римски
Романија, Романец, Романка,
Романци; романски
Ру'анда, Руанѓанец, Руанѓанка,
Руанѓани; руандски
Русија в. Руска Федерација
Руска Федерација, Русин, Русинка,
Руси; руски
Рус'о, русојанец, русојанка,
русојани; русојански

С

Салв'адор, Салвадорец, Салвадорка,
Салвадорци; салвадорски
Сам'оа/Западна Сам'оа, Само'анец,
Само'анка, Само'анци;
самоански
Сан Мар'ино, Санмар'инец,
Санмар'инка, Санмар'инци;
санмар'ински
Сан Салв'адор, сансалвадорец,
сансалвадорка, сансалвадорци;
сансалвадорски
Сан Хосе, санхосеанец,
санхосеанка, санхосеанци;
санхосеански
Сана, санаец, санајка, санајци;
санајски
Сант'јаго/Сант'јаго де Чиле,
сантјагоанец, сантјагоанка,
сантјагоанци; сантјашки
Санто Дом'инго, сантодомингоанец,
сантодомингоанка,

- сантодомингоанци;
сантодомингоански
- Саун Том'е и Принсип, Саунтом'еец,
Саунтом'ејка, Саунтом'ејци;
саунтом'ејски
- Сараево, сараевчанец, сараевчанка,
сараевчани; сараевски
- Саудиска Арабија, Саудиец,
Саудијка, Саудијци; саудиски
- Свазиленд, Свазиец, Свазијка,
Свазијци; свазиски
- Сент Лусија, Сентлусиец,
Сентлусијка, Сентлусијци;
сентлусиски
- Сент Винсент и Гренадини,
Винсентјанец, Винсентјанка,
Винсентјани; винсентјански
- Свети Китс и Невис, Китиец/
Невисјанец, Китијка/
Невисјанка, Китијци/Невисјани;
китијски/невисјански
- Свети Николе, светиниколец,
светиниколка, светиниколци;
светиниколски
- Северна Америка,
Северноамериканец,
Северноамериканка,
Северноамериканци;
северноамерикански
- Северна Кор'еја (ДНР),
Севернокореец,
Севернокорејка,
Севернокорејци;
севернокорејски
- Сејш'ели, Сејшелец, Сејшелка,
Сејшелци; сејшелски
- Сејшелски Острови *в.* Сејш'ели
- Селце (Крушевско), селчанец,
селчанка, селчани; селчки
- Сенегал, Сенегалец, Сенегалка,
Сенегалци; сенегалски
- Сент Џонс, сентџоншанец,
сентџоншанка, сентџоншани;
сентџонски
- Сент Џорџ, сентџорџиец,
сентџорџијка, сентџорџијци;
сентџорџиски
- Сеул, сеулец, сеулка, сеулци;
сеулски
- Си'ера Ле'оне, Сиералеонец,
Сиералеонка, Сиереалеонци;
сиералеонски
- Сингапур, Сингапурец, Сингапурка,
Сингапурци; сингапурски
- Сирија, Сириец, Сиријка, Сиријци;
сириски
- Сиуд'ад де Гватем'ала, гватем'алец,
гватем'алка, гватем'алци;
гватем'алски
- Сиуд'ад Мексико, мексик'анец,
мексик'анка, мексик'анци;
мексик'ански
- Скопје, скопјанец, скопјанка,
скопјани; скопски
- Словачка/Словакија, Словак,
Словакинка, Словаци; словачки
- Словенија, Словенец, Словенка,
Словенци; словенечки
- Соединети Американски Држави,
Американец, Американка,
Американци; американски
- Солом'они, Солом'онец,
Солом'онка, Солом'онци;
солом'онски
- Соломонови Острови *в.* Солом'они
- Сомалија, Сомалиец, Сомалијка,
Сомалијци; сомалиски
- Софија, софијанец, софијанка,
софијанци; софиски

Србија, Србин, Србинка, Срби;
српски

Стар Дојран, дојранчанец,
дојранчанка, дојранчани;
дојрански

Стокхолм, стокхолмец,
стокхолмка, стокхолмци;
стокхолмски

Струга, стружанец, стружанка,
стружани; струшки

Струмица, струмичанец,
струмичанка, струмичани;
струмички

Сува, суванец, суванка, суванци;
сувански

Судан, Суданец, Суданка,
Суданци; судански

Т

Тајп'еј, тајп'еец, тајп'ејка,
тајп'ејци; тајпејски

Тајван, Тајванец, Тајванка,
Тајванци; тајвански

Тајланд, Тајланѓанец, Тајланѓанка,
Тајланѓани; тајландски

Талин, талинец, талинка, талинци;
талински

Танзанија, Танзаниец, Танзанијка,
Танзанијци; танзаниски

Таџикист'ан, Таџикист'анец/
Таџик, Таџикист'анка/Таџичка,
Таџикист'анци/Таџици;
таџикист'ански/таџички

Ташкент, ташкентјанец,
ташкентјанка, ташкентјани;
ташкентски

Тбилиси, тбилисиец, тбилисијка,
тбилисијци; тбилисиски

Тегусиг'алпа, тегусигалпанец,
тегусигалпанка,

тегусигалпанци;

тегусигалпански

Тел Авив, телавивец, телавивка,
телавивци; телавивски

Тетово, тетовец/тетовчанец,
тетовка/тетовчанка, тетовци/
тетовчани; тетовски

Техеран, техеранец, техеранка,
техеранци; техерански

Тиквеш, Тиквешанец,
Тиквешанка, Тиквешани;
тиквешки

Тир'ана, тиранчанец, тиранчанка,
тиранчани; тир'ански

Тимбу, тимбуанец, тимбуанка,
тимбуанци; тимбуски

Тихи Океан/Пацифик;
тихоокеански/пацифички

Того, Тогоанец, Тогоанка,
Тогоанци; тогоански

Токио, токиец, токијка, токијци;
токиски

Тонга, Тонганец, Тонганка,
Тонганци; тонгански

Тринидад и Тоб'аго, Тринидадиец,
Тринидадијка, Тринидадијци;
тринидадски / Тобагоанец,
Тобагоанка, Тобагоанци;
тобагоански

Триполи, триполиец, триполијка,
триполијци; триполиски

Тув'алу, Тувалуанец, Тувалуанка,
Тувалуанци; тувалуански

Тунис¹ (држава), Тунижанец,
Тунижанка, Тунижани;
туниски

Тунис² (град), тунижанец,
тунижанка, тунижани; туниски

Туркменист'ан, Туркменист'анец/
Туркмен, Туркменист'анка/

Туркменка, Туркменист'анци/
Туркмени; туркменист'ански/
туркменски
Турција, Турчин, Турчинка, Турци;
турски

У

Уагад'угу, уагадугуанец,
уагадугуанка, уагадугуани;
уагадугуански
Уг'анда, Угандиец, Угандија,
Угандијци; угандски
Узбекист'ан, Узбекист'анец/
Узбек, Узбекист'анка/Узбечка,
Узбекист'анци/Узбеци;
узбекист'ански/узбечки
Украина, Украинец, Украинка,
Украинци; украински
Улан Батор, уланбаторец,
уланбаторка, уланбаторци;
уланбаторски
Унгарија, Унгарец, Унгарка,
Унгарци; унгарски
Уругвај, Уругваец, Уругвајка,
Уругвајци; уругвајски

Ф

Филип'ини, Филип'инец,
Филип'инка, Филип'инци;
филип'ински
Финска, Финец, Финкинка, Финци;
фински
Фици, Фициец, Фицијка, Фицијци;
фициски
Франција, Французин/Француз,
Французинка, Французи;
француски
Фритаун, фритаунец, фритаунка,
фритаунци; фритаунски

Фунаф'ути, фунафугиец,
фунафугијка, фунафугијци;
фунафугиски

Х

Хав'ана, хав'анец, хав'анка,
хав'анци; хавански
Хаг, хажанец, хажанка, хажани;
хашки
Ха'ити, Хаиќанец, Хаиќанка,
Хаиќани; хаитски/хаиќански
Ханој, ханоец, ханојка, ханојци;
ханојски
Хар'аре, харарец, харарејка,
харарејци; харарејски
Хелсинки, хелсинчанец,
хелсинчанка, хелсинчани;
хелсиншки
Холандија, Холанѓанец,
Холанѓанка, Холанѓани;
холандски
Хондурас, Хондурашанец,
Хондурашанка, Хондурашани;
хондурски
Хониј'ара, хонијаранец,
хонијаранка, хонијаранци;
хонијарски
Хрватска, Хрват, Хрватка, Хрвати;
хрватски

Ц

Централноафриканска Република,
Централноафриканец,
Централноафриканка,
Централноафриканци;
централноафрикански
Црна Гора, Црногорец, Црногорка,
Црногорци; црногорски
црнец, црнкинка, црнци; црнечки

Ч

Чад, Чаѓанец, Чаѓанка, Чаѓани;

чадски

Чеченија, Чеченец, Чеченка,

Чеченци; чеченски

Чешка/Чехија, Чех, Чехинка, Чеси;

чешки

Чиле, Чиле'анец, Чиле'анка,

Чиле'анци; чиле'ански

Џ

Џак'арга, џакартиец, џакартијка,

џакартијци; џакартски

Џиб'ути, Џибутјанец, Џибутјанка,

Џибутјани; џибутски

Џорџ Таун, џорџтаунец,

џорџтаунка, џорџтаунци;

џорџтаунски

Џуба, џубанец, џубанка, џубани;

џупски

Ш

Швајцарија, Швајцарец, Швајцарка,

Швајцарци; швајцарски

Шведска, Швеѓанец, Швеѓанка,

Швеѓани; шведски

Шкотска, Шкот/Шкотланѓанец,

Шкотка/Шкотланѓанка, Шкоти/

Шкотланѓани; шкотски

Шпанија, Шпанец, Шпанка,

Шпанци; шпански

Шри Ланка, Шриланчанец,

Шриланчанка, Шриланчани;

шриланечки

Штип, штипјанец, штипјанка,

штипјани; штипски

ДОДАТОЦИ

За да се оформи писмен текст што ќе биде попрifatлив и полесно разбирлив за читателот, освен правописните и интерпункциските правила, постојат и посебни правила и графички техники.

ОФОРМУВАЊЕ ДЕЛОВИ ОД ТЕКСТ

---

396. а) Насловот се пишува во нов ред, со голема почетна буква и без точка на крајот:

*Правопис на македонскиот јазик
Промоција на зборникот „100 илјади поети за промена“
Веселие жени од Виндзор
Тејово и Тејовско во илинденскиот период 1895 – 1905*

б) Ако насловот се состои од повеќе самостојни зборови, целини или реченици, на крајот не се пишува точка:

*Храм. Моливи
Болен Дојчин. Анџелина*

в) Другите интерпункциски и правописни знаци се пишуваат според општите правила:

*Јас, Десина Каваја
Ендрју, љубов и друѓи нејоѓоди
Царски рез: македонски раскази
Го сакате ли Дебиси?*

г) Наднасловот стои самостојно:

*Детска
илустрирана
енциклопедија*

*Свезди
и планети*

д) Поднасловот започнува во нов ред, самостојно, во загради, одделен со црти или на друг начин:

*Дејата на Граѓанската војна во Грција
Беѓалицие и јолишката на секавањето*

*Елеги за шебе
Реквием за Раџин*

- f) Името на авторот се пишува пред или по насловот, или на крајот на текстот:

Славко Јаневски
Шекерна ѝриказна

Божилак
Гане Тодоровски

- e) Мотото се пишува од десната страна, по насловот, во нов ред, на посебна страница или пред почетокот на текстот:

„Меморијата е кореној на ѝворечкиот ѓениј.“
Клаус Улих

- ж) Заглавјето на дел или поглавје на текст се пишува како наслов. Доколку се набројуваат повеќе такви делови, тие можат да се напишат во еден ред или во повеќе редови:

Глава 3. Новини во еѝиологијата, дијагностиката и ѝрејманото на ауѝизмот

Глава 3.

Новини во еѝиологијата, дијагностиката и ѝрејманото на ауѝизмот

ОФОРМУВАЊЕ РУБРИКИ

---

397. a) Рубриците се оформуваат со бројки (арапски или римски), букви, други графички знаци, со бројните придавки *ѝрво*, *вѝоро* итн. или само со нов ред.

- б) По цифри или по големи букви, се става точка:

<i>I.</i>	<i>1.</i>	<i>A.</i>
<i>II.</i>	<i>2.</i>	<i>B.</i>
<i>III.</i>	<i>3.</i>	<i>B.</i>

- в) По арапски цифри или по мали букви, може да се стави точка или десна заграда:

<i>1.</i>	<i>1)</i>	<i>a.</i>	<i>a)</i>
<i>2.</i>	<i>2)</i>	<i>b.</i>	<i>b)</i>
<i>3.</i>	<i>3)</i>	<i>v.</i>	<i>v)</i>

- г) По бројните придавки задолжително се става записка:

Прво, како ѝѝо најоменавме на ѝочейокој...

Вѝоро, еден од ѝриориеѝие...

- д) Рубриците можат да се претстават вертикално (секоја во нов ред) или хоризонтално (во продолжение):

Според значењето, ѝрилозиите се делајќи на неколку групи:

- а. ѝрилози за време*
- б. ѝрилози за место*
- в. ѝрилози за начин*
- г. ѝрилози за количество и степен.*

Според значењето, ѝрилозиите се делајќи на неколку групи: а. ѝрилози за време; б. ѝрилози за место; в. ѝрилози за начин; г. ѝрилози за количество и степен.

- ѓ) Кога рубриците имаат и подрубрики, тие се подредуваат вертикално:

V. Просветителството во Македонија

Јоаким Крчовски – живој и литературна дејност

Кирил Пејчиновиќ – живој и литературна дејност

„Огледало“ – „Слово за ѝразностиите“ – анализа

- е) Вертикално подредените рубрики започнуваат со мала буква доколку претставуваат дел од граматичка и смисловна целина и завршуваат без знак, со запирка или со знакот точка и запирка. Последната рубрика секогаш завршува со точка.

По читањето на оваа глава, ѝ треба да бидете способни:

- 1. да објасните од што зависи големината на одборот на директори*
- 2. да ја објасните класификацијата на одборот на директори*
- 3. да го објасните значењето на составот на одборот на директори за успехот на корпоративното управување.*

По читањето на оваа глава, ѝ треба да бидете способни:

- 1. да објасните од што зависи големината на одборот на директори,*
- 2. да ја објасните класификацијата на одборот на директори,*
- 3. да го објасните значењето на составот на одборот на директори за успехот на корпоративното управување.*

По читањето на оваа глава, ѝ треба да бидете способни:

- 1. да објасните од што зависи големината на одборот на директори;*
- 2. да ја објасните класификацијата на одборот на директори;*
- 3. да го објасните значењето на составот на одборот на директори за успехот на корпоративното управување.*

- ж) Вертикално подредените рубрики започнуваат со голема буква и завршуваат со точка доколку се работи за самостојни искази:

Важноста за сите ѝреѝријатија се огледа во следново:

- 1. Развој на менаџерската способност.*

2. Зголемување на веројатноста за успех.

3. Координирање на најороти меѓу одделенијата.

- з) Хоризонтално подредените рубрики започнуваат со мала буква и се одделуваат со запирка или со знакот точка и запирка. Последната рубрика завршува со точка.

Даночните обврзници задолжително ги доставуваат следните обрасци: 1. даночна пријава на данокоит на догадена вредност, 2. даночен биланс за оданочување нејризнаени расходи, 3. даночен биланс на вкупен приход.

Даночните обврзници задолжително ги доставуваат следните обрасци: 1. даночна пријава на данокоит на догадена вредност; 2. даночен биланс за оданочување нејризнаени расходи; 3. даночен биланс на вкупен приход.

ОФОРМУВАЊЕ ТЕКСТ ПРИДРУЖЕН СО СЛИКОВИТО ИЛИ ГРАФИЧКИ ПРЕТСТАВЕНА ИНФОРМАЦИЈА

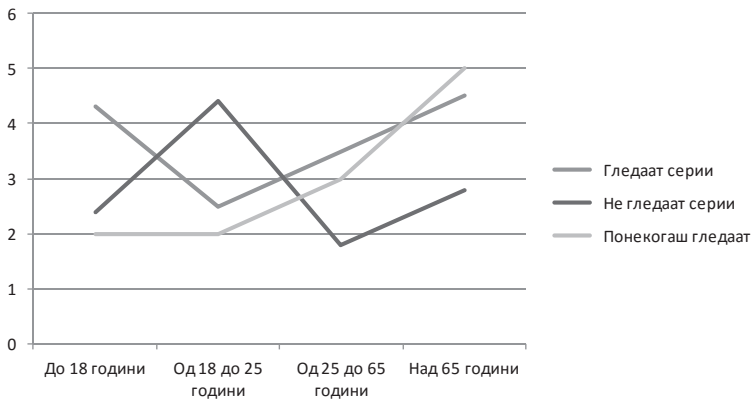
398. Текстот што објаснува податоци претставени графички, со слики или со табели, се оформува како наслов.

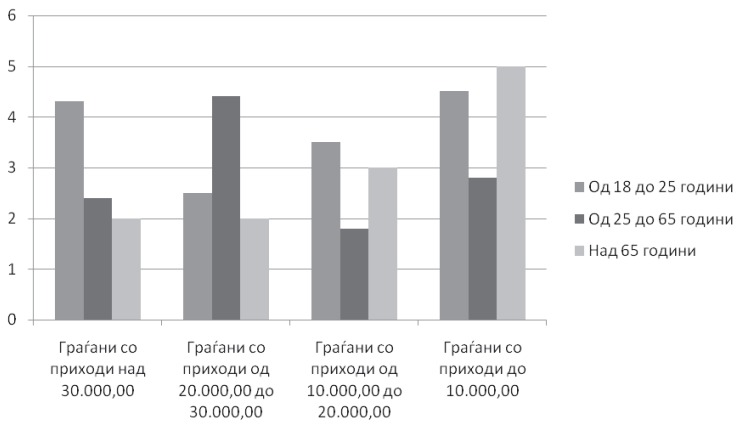
Значења на минатото определено време

Реализација на продажбата по тримесечја

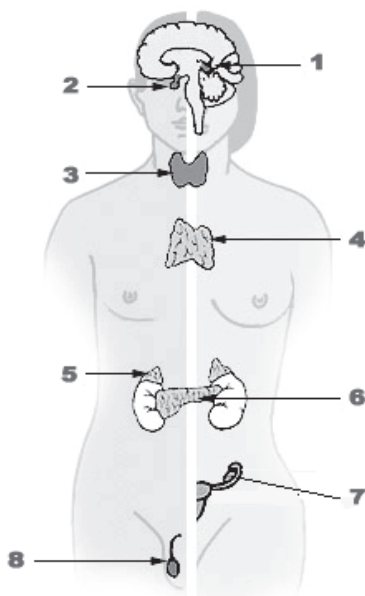
Графикон 1: Интерес за гледање телевизиски серии според возраста

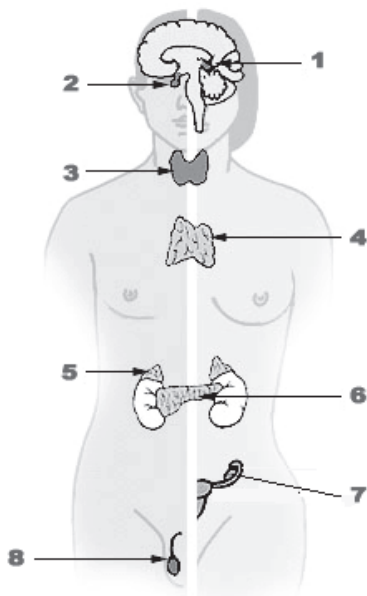
Графикон бр. 3: Приходи на граѓаните според возраста

	2009	2008
100 % опции	10 %	12 %
Повеќе опции од акции	4 %	5 %
50 % опции / 50 % акции	14 %	14 %
Помалку опции од акции	4 %	5 %
100 % ограничени акции	68 %	64 %

Табела: Надомест во форма на капитал

Ендокрин систем: 1. Епифиза. 2. Хипофиза. 3. Штитна жлезда. 4. Градна жлезда. 5. Надбубрежна жлезда. 6. Панкреас. 7. Јајчник. 8. Тестис.

Ендокрин систем:

1. Епифиза
2. Хипофиза
3. Штитна жлезда
4. Градна жлезда
5. Надбубрежна жлезда
6. Панкреас
7. Јајчник
8. Тестис

СОСТАВУВАЊЕ ТЕСТОВИ

399. Тестови со повеќе можни одговори се оформуваат на следниов начин:

- а) Прашањето се пишува со шрифт различен од можните одговори и завршува со две точки.
- б) Предложените/можните одговори на прашањето / задачата се пишуваат вертикално, секој во нов ред, а пред секој од одговорите се бележи мала буква и заграда (не точка). Можните одговори на прашањето/задачата се пишуваат вовлечено или невовлечено.

Бројот на согласките во македонскиот стандарден јазик е:

(Заокружи ја буквата пред точниот одговор.)

- а) 24
- б) 25
- в) 26
- џ) 27

Акцентот кај глаголскиот прилог во македонскиот стандарден јазик паѓа на:

- а) последниот слог
- б) вториот слог од крајот на зборот
- в) првиот слог од крајот на зборот

- в) Воведниот текст (основата на задачата) завршува со две точки кога тој граматички и семантички не претставува завршен исказ и се конкретизира со секој можен одговор на прашањето (задачата).
- г) Доколку воведниот текст (основата на задачата) содржи НЕ, НЕМА, НЕТОЧНО и сл. тоа се пишува со шрифт различен од основниот.

Која од посочените бои НЕ е основна?

- а) црвена
- б) жолта
- в) зелена
- џ) сина

Во групата противни сврзници НЕ спаѓа:

- а) или
- б) туку
- в) но
- џ) меѓутоа

Кои од следните тврдења се НЕТОЧНИ? или Заокружете го ПОГРЕШНОТО тврдење.

- а) Трговскиот кредит се склучува без ипотичување формален документи.
- б) Поипрошената електрична енергија ќе биде расипечка обврска само доколку дојде до иорасип на ценипие.
- в) Сипонипанипие извори не иредизвикуваат ипрошоци на финансирање.
- г) Платипипие сипагаат во расипечка обврска, но не и во сипонипани извори.
- д) Зборовите на кои се однесува прашањето се пишуваат со шрифт различен од основниот.
Заменката НЕКОЈ е:
- а) лична замена
б) лично-ипредметна замена
в) ипоказна замена
- При изгворот на зборовипие НОЖ, ОРИЗ, ДОЈДОВ се регипипира ипојавата:
- а) едначење ипо звучност
б) обезвучување на крајот на зборот
в) редување (замена) на гласовипие
- Зборовипие: МОЖЕБИ, НАВИСТИНА, СЕКАКО, СИГУРНО се:
- а) иприлози
б) честипички
в) модални зборови
г) ипредлози
- Минаипипие неоипределено време се образува со ипомошнопипие глагол СУМ во сегашно време и со:
- а) глаголска ипридавка
б) глаголска л-форма
в) глаголска именка
- (Заокружи ја буквата ипред ипочнопипие одгвор.)
- Коцка чиј волумен е 1 cm^3 има илошипипина:
- а) 1 cm^2
б) 2 cm^2
в) 3 cm^2
г) 6 cm^2
- ф) Воведниот текст (основата на задачата) завршува со точка или со прашалник кога граматички и семантички претставува завршен исказ

и не содржи израз што се конкретизира во одговорите на прашањето (задачата).

Како ќе дознаете дека вашата електронска порака не стигнала до примателот, поради погрешно внесена адреса?

- a) *Ќе добиете електронска порака која ќе ви укаже дека серверот на примателот не постои или примателот во нешто не постои.*
  - б) *Никогаши не може да се дознае дека не е примена пораката или дека погрешно сте ја напишале адресата на примачот.*
- e) Одговорите на прашањата започнуваат со мала буква кога се дел од исказ што граматички и семантички ја завршува основата на прашањето (задачата), а завршуваат без интерпункциски знак.

Ситарајелството е сосијавен дел од:

- a) *граѓанското право*
- б) *социјалното право*
- в) *семејното право*
- џ) *наследното право*

Сторед Уставот, Република Македонија е:

- a) *суверена и демократска држава*
- б) *суверена, самостојна, демократска и социјална држава*
- в) *суверена и самостојна држава*

- ж) Одговорите на прашањата во текстот започнуваат со мала буква и завршуваат без запирка кога се состојат од еден збор или израз, без оглед на тоа дали прашањето завршува со прашалник, освен кога се работи за сопствени именки.

Која е најстарата моноистичка религија?

- a) *јудаизмот*
- б) *христијанството*
- в) *исламот*
- џ) *сикизмот*

Која планета од Сончевиот Систем е најоддалечена од Сонцето?

- a) *Марс*
- б) *Сатурн*
- в) *Нептун*
- џ) *Плутон*

Која бројка броеви може да претставува мерни броеви на страниите на еден триаголник?

- a) *2, 2, 5*

- б) 3, 3, 5
- в) 4, 4, 8
- џ) 5, 5, 15

Јазикот, обичајите, сфаќањата, верувањата, нормите и вредностите се составен дел на:

- а) науката
- б) уметноста
- в) културата
- џ) идеологијата

УНИЦЕФ е светска организација за заштитата на:

- а) економските права
- б) етничките права
- в) дејските права
- џ) женските права

- з) Одговорите на прашањата во тестот започнуваат со голема буква и завршуваат со точка ако претставуваат завршен исказ, независно од тоа дали прашањето, задачата завршува со прашалник, точка или две точки.

Што е интернет?

- а) Локална поврзана компјутерска мрежа која овозможува пристап до информации и други ресурси.
- б) Глобална поврзана компјутерска мрежа која овозможува пристап до информации и други ресурси.
- в) Компјутерска мрежа која покрива област на еден град или една земја и која овозможува пристап до информации и други ресурси преку безжична технологија.
- џ) Компјутерска мрежа која ги поврзува периферните единици на еден компјутер.

Каков вид пораки се сам-пораките?

- а) Несакани електронски пораки со комерцијален карактер.
- б) Многу важни електронски пораки коишто бараат најбрз можен одговор од ваша страна.
- в) Алатки кои имаат улога на сигурност и заштита на вашата електронска пошта.

ОФОРМУВАЊЕ ТЕКСТ НА СЦЕНАРИО, ЛИБРЕТО, ПИЕСА, ДРАМСКИ ТЕКСТ

- 400.** Сценскиот текст ги содржи имињата на лицата што учествуваат во сценското дело, репликите на лицата (актерите) со сите упатства за актерите, со назначување на редот и времето на излегувањето на сцената, описи на реакциите и однесувањето на актерите и сл.
- а)** Имињата на ликовите на почетокот на сценскиот текст се пишуваат во нов ред, а улогата кон нив се оформува со шрифт различен од основниот.
КРСТЕ ПЕТКОВ МИСИРКОВ (лингвист)
ЕКАТЕРИНА МИХАЈЛОВНА (неговата жена)
СЕРГЕЈ МИСИРКОВ (нивниот син)
- б)** Името на ликот (улогата) и репликата се оформуваат во еден раздел и се одделуваат со две точки. Името на ликот се пишува со шрифт различен од основниот.
СЕРГЕЈ: Татко ... подобро ти е?
МИСИРКОВ: Синко Сергеј, каде е мајка ти?
СЕРГЕЈ: Сега ќе дојде ... Само што не стигнала!
МИСИРКОВ: Те молам, подај ми една чаша вода ...
СЕРГЕЈ: Татко... Да не ти пречи сонцево...?
МИСИРКОВ (одвај оџвора усџа): Сергеј!
СЕРГЕЈ: Кажи татко!
МИСИРКОВ: Остави го...
СЕРГЕЈ: Што да оставам?
МИСИРКОВ: Сонцето...
Репликите на лицата (улогите) се оформуваат според општите правописни и интерпункциски правила.
- в)** Авторските белешки што се однесуваат на реакциите или на однесувањето на актерот (ремарка), во средината или по репликата, се пишуваат со курзив, се ставаат во загради, започнуваат со голема буква, а на крајот се пишува точка.
ДРАШКО: Јас бев исто таков идеалист пред пет години. Човек е првин млад и чесен, а потоа станува умен.
(Седнува.)
БРАНИТЕЛОТ: Благодарам. (Се зледааџ.) И уверен сум дека сте сѐ уште млад и чесен. Одговорете му на сведокот ... (Покажува на Борски.)
(Пауза. Тишина.)

МИСИРКОВ (*ошййива со найор*):

Само уште водата ме држи во живот ... сонцето .. ти и мајка ти...

(*Повторно ги зајворачи очите.*)

МИСИРКОВ (*како во бунило*): Дали дојдоа луѓето...?

СЕРГЕЈ: Кои луѓе ... Никој нема ... Сами сме ...

(*Од прозорецот се гледа изгревот на сонцето и лицето на Мисирков.*)

- Авторските белешки што се пишуваат непосредно по лицето започнуваат со мала буква, се пишуваат со курзив и се ставаат во загради, а по затворената заграда се пишува точка, односно две точки:

СЕРГЕЈ (*му штура од шие*):

Штогуку ја налеја милосрдните сестри...

МИСИРКОВ (*како во бунило*): Дали дојдоа луѓето...?

СЕРГЕЈ: Кои луѓе ... Никој нема ... Сами сме ...

МИСИРКОВ: Остави го сонцето да ме грее синко мој... Уште малку...

СЕРГЕЈ (*Ја враќа завесата. Го гледа со насолзени очи*): Јас мислев татко...

- Белешките што се однесуваат на дејството на сцената, се оформуваат како посебен раздел, се пишуваат со курзив и не се ставаат во загради. *Театарската публика ги зазема своите места. За тоа време на сцената влегуваат некои од артистите. Судскиот исар остава по една копија од записникот на масите од судскиот совет, обвинителот и бранителот... Последен влегува судијата – тоа е знак за почетокот на претресот. Светлината во салонот се изгаснува. На болничките скали пред самиот влез до собата на Мисирков седи безумно Екашерина Мисиркова. Минува милосрдната сестра.*

ПИСМЕНО СЛУЖБЕНО ОБРАЌАЊЕ

401. Молба

До Филолошкиот факултет
„Блаже Конески“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
– Скопје

ПРЕДМЕТ: М О Л Б А
за упис на постдипломски студии по македонски јазик

Почитувани,
Ве молам да ми го одобрите уписот на постдипломските студии по...

Во прилог ви доставувам:

- 1...
- 2...
- 3...

Со почит,

20.9.2016 г.
Скопје

Молител,
_____

402. Жалба

До Управата за јавни приходи
на Република Македонија

ПРЕДМЕТ: Ж А Л Б А
   на даночно решение

Почитувани,
Во врска со даночното решение број ...

Во прилог ви доставувам:

1...

2...

3...

Со почит,

20.9.2016 г.
Скопје

Жалител,
_____

403. Биографија

ЛИЧНИ ПОДАТОЦИ

Име и презиме
Адреса
Телефон
Е-адреса
Државјанство
Датум на раѓање

РАБОТНО ИСКУСТВО

(Да се наведат податоци за секое работно место коешто го сметате за важно, почнувајќи од последното)

Датуми (од – до)
Назив и адреса на работодавачот
Вид на вработување и сектор
Назив на работното место или должноста
Главни активности и одговорности

ОБРАЗОВАНИЕ И СТРУЧНО УСОВРШУВАЊЕ

(Да се наведат податоци за секој облик на образование и стручно усовршување, почнувајќи од последното)

Датуми (од – до)
Назив и вид на установата за образование и стручно усовршување
Професионални вештини
Назив на добиеното звање
Степен според државната класификација

ЛИЧНИ ВЕШТИНИ И ЗНАЕЊА

(Стектати во текот на животот и кариерата за кои не мора да поседувате службена потврда или диплома)

МАЈЧИН ЈАЗИК

(Наведете го јазикот)

ДРУГИ ЈАЗИЦИ

(Наведете го јазикот и степенот на познавање: активно / пасивно или одлично / добро / основно)

Читање

Пишување

Зборување

СОЦИЈАЛНИ ВЕШТИНИ И ЗНАЕЊА

(Да се опишат и да се наведе каде се стекнати – способност за тимска работа, во интернационална средина итн.)

ОРГАНИЗАЦИСКИ ВЕШТИНИ И ЗНАЕЊА

(Да се опишат и да се наведе каде се стекнати – координација и организација, работа на проекти, волонтерска работа итн.)

ТЕХНИЧКИ ВЕШТИНИ И ЗНАЕЊА

(Да се опишат и да се наведе каде се стекнати – степен на информатички познавања, работа со алати, апарати и сл.)

УМЕТНИЧКИ ВЕШТИНИ И ЗНАЕЊА

(Да се опишат и да се наведе каде се стекнати – музика, пишување и сл.)

ДРУГИ ВЕШТИНИ И ЗНАЕЊА

(Да се опишат и да се наведе каде се стекнати – знаења кои не се наведени претходно)

ВОЗАЧКА ДОЗВОЛА

(Категорија)

ДОПОЛНИТЕЛНИ ПОДАТОЦИ

ПИШУВАЊЕ БИБЛИОГРАФСКИ ЕДИНИЦИ

404. Во научните и во стручните текстови потребно е да се користат сознанија од други автори. Редовно се наведуваат податоци за цитираните извори и за изворите од кои сме црпеле информации. Ова се прави за да се избегнат плагијати, да им се оддаде признание на други што пишувале на определена тема, да се покаже дека се познава литература од областа. Изворите може да бидат книги (или делови од книги), статии во списанија и во зборници. Освен во печатените изданија, изворите може да бидат објавени и во електронските медиуми и бази на податоци.

Секоја библиографска единица е организирана во зависност од видот на цитираниот извор: книга, статија во списание, статија во зборник, прилог во весник и сл.

Не постои еден општоприфатен начин за наведување на библиографските единици. Примерите што се наведуваат овде може да послужат како модел, а во конкретни ситуации треба да се приспособат според барањата на издавачите и на уредниците. Важно е, меѓутоа, еднаш одбраниот модел доследно да се применува во сиот текст и/или книга.

Бројот на податоци и начинот на нивното разделување (загради, точка, запирка) може да се разликува, а основните податоци обично се наведуваат според следниов редослед: автор (име и презиме), наслов, место на издавање, издавач, година на издавање. (Издавачот може да се изостави).

405. а) Книга

Библиографската единица за книга ги содржи следниве податоци:

- Име и презиме на авторот (авторите). Наслов на книгата (во курсив). Место на објавување: издавач, година на издавање. Податоците во библиографската единица се одвојуваат со точки (некаде и со запирки); помеѓу местото на издавање и издавачот се пишуваат две точки; помеѓу издавачот и годината се пишува запирка. Секоја библиографска единица завршува со точка.

Блаже Конески. *Грамајтика на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Култура, 1967.

Гане Тодоровски. *Горди акорди*. Скопје: Дијалог, 2009.

Вера Весковиќ-Вангели. *Осми март и најредното движење на жениите во Македонија: (1939 – 1945)*. Скопје: Архив на Македонија, 1985.

- Презиме на авторот и име/ иницијали на името:
Вражиновски, Танас. *Манасѝириѝе и црквѝиѝе во народнаѝа ѝтрадиѝиѝа*. Скопје: Матиѝа, 2011.
Мареш, Ф. В. *Комѝараѝиѝвна фонолоѝиѝа и морфолоѝиѝа на македонскиоѝ ѝазик, синхрониѝа и диѝахрониѝа*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиѝ“, Меѓународен семинар за македонски ѝазик, литература и култура, 2008.
Манева, Е. *Средновековен наѝиѝиѝ од Македониѝа*. Скопје: Републички завод за заштита на спомениѝите, 1992.
- б) **Книга со поднаслов**
Ако има поднаслов, тоѝ се изделува од насловот со две точки и се пишува со голема почетна буква.
Матеѝа Матевски. *Корени во веѝероѝиѝ: Враѝање во Сѝамбол*. Скопје: Матиѝа македонска, 2012.
- в) **Книга од дваѝа автори**
Името и презимето на првиот автор се одделува со запирка од името и презимето на вториот автор.
Радмила Угринова-Скаловска, Зденка Рибарова. *Радомирово еванѝелиѝе*. Стари текстови IV. Скопје: Институт за македонски ѝазик „Крсте Мисирков“, 1988.
- г) **Книга од повеќе автори**
По името и презимето на првиот и вториот автор може да се напише *и др.* (и други), односно латинската кратенка *et al.* (*et alii* – ‘и други’).
Божидар Видоески, Тодор Димитровски и др. *Правоѝиѝ на македонскиоѝ ѝиѝератѝурен ѝазик со ѝравоѝиѝсен речник*. Скопје: Просветно дело, 1970.
(За библиографската единиѝа: Б. Видоески, Т. Димитровски, К. Конески, К. Тошев, Р. Угринова-Скаловска. *Правоѝиѝ на македонскиоѝ ѝиѝератѝурен ѝазик со ѝравоѝиѝсен речник*. Скопје: Просветно дело, 1970.)
- д) **Повторено издание**
Во повторените изданиѝа по насловот се пишува и бројот на изданието.
Петар Хр. Илиевски. *Поѝава и развоѝ на ѝисмоѝиѝо: Со ѝосебен осврѝиѝ кон ѝочѝѝоѝиѝиѝе на словенскаѝа ѝисменосѝиѝ*. Второ ревидирано издание. Скопје: МАНУ, 2006.
Christina E. Kramer, Liljana Mitkovska. *Macedonian, Македонски ѝазик*. A Course for Beginning and Intermediate Students. Third edition. Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 2011.

f) Повторено (препечатено) репринт издание

Horace G. Lunt. *Grammar of the Macedonian Literary Language*. Skopje 1952. Репринт. Скопје: Фондација Отворено општество-Македонија, 2012.

e) Преведена книга

Име и презиме на авторот. Насловот на книгата (во курзив). Превод/препев (или кратенка прев.) име и презиме на преведувачот. Место: издавач, година.

Хомер. *Илијада*. Препев, предговор, увод и објасненија Михаил Д. Петрушевски. Скопје: Македонска книга, 1982.

Вилијам Шекспир. *Ситије грами и сонети*. Препев од англиски Драги Михајловски. Скопје: Каприкорнус, 2013.

ж) Речник

Македонско-руски речник/Македонско-русский словарь. Ред. акад. Рина Усикова, I–III. Скопје: МАНУ, Детска радост, 1997.

Зозе Мургоски. *Толковен речник на современиот македонски јазик*. Второ проширено и преработено издание. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2011.

Сергей Иванович Ожегов. *Словарь русского языка*. Издание седмoe. Стереотипное. Москва: Издательство „Советская энциклопедия“, 1968.

з) Книга без потпишан автор

The University Encyclopedia. London: Roydon, 1985.

Словенска митологија: Енциклопедијски речник. Ред. С. М. Толстој, Љ. Раденковић. Beograd: Zepher Book World, 2001.

с) Книга со повеќе места на издавање

Некои изданија се печатат на повеќе места, во повеќе земји, па за нив не може еднозначно да се утврди местото/ државата на изданието. Поради тоа, податокот за местото на изданието може и да изостане во библиографската единица. Во таквите книги се истакнува ознаката на издавачот. David Crystal. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. 2nd: Cambridge University Press, 1997.

(Книгата е објавена во Кембриџ – Велика Британија, во Њујорк – Соединетите Американски Држави и во Мелбурн – Австралија)

и) Докторска дисертација и магистерски труд

Покрај името и презимето на авторот се наведува и податок за видот на трудот (докторска дисертација во ракопис), универзитетот/ факултетот на кој е одбранет и годината на одбраната.

Анета Дучевска. *Анализа на тѣкстот и дискурсот во македонскиот јазик*. (Докторска дисертација во ракопис). Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“. Скопје, 2005.

Бобан Карапејовски. *Дистрибуцијата на заменските клички во македонскиот јазик*. (Магистерски труд во ракопис). Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“. Скопје, 2012.

406. Зборник/вторично авторство

- а) Зборниците со научни трудови се наведуваат според името/ имињата на уредникот/ уредниците или на приредувачот/ приредувачите, покрај кои се пишува (во загради или одделено со записки) ознаката *ур.*

Харалампие Поленаковиќ (ур.). *Кирил Солунски 1. Симпозиум 1100-годишнина од смртта на Кирил Солунски*. Книга 1. Скопје: МАНУ, 1970.

- б) Името (или иницијалот на името) и презимето на уредникот или на приредувачот може да дојде и зад насловот на книгата/ зборникот.

Межъязыковое влияние в истории славянских языков и диалектов: социокультурный аспект. Вендина, Т. И. (ред.). Москва: Российская академия наук, Институт славяноведения, 2007.

Grace E. Fielder. Authenticity and the Sociolinguistics of Macedonian. *Macedonian Matters: Proceedings from the Seventh Macedonian-North American Conference on Macedonian Studies*. Friedman, Victor A., Dyer, Donald, L. (ed.). *Balkanistica*. Volume 25, 2, 2012, 33–55.

407. Статија

Библиографската единица за статија ги содржи следниве податоци напишани на овој начин:

- а) Име и презиме на авторот (авторите). Наслов на статијата (во наводници). Називот на списанието/ на зборникот/ на неделниот или на дневниот печат (во курсив). Годиште на списанието (обично со римска бројка), број на списанието (арапска бројка). Година на издавање (и датум на издавање кај весниците). Опсег на страниците на кои се наоѓа статијата (од која до која страница).
- б) Податоците во библиографската единица се одвојуваат со точки. Помеѓу името на списанието и годиштето не се пишува никаков интерпунктски знак, а помеѓу годиштето и бројот се пишува записка; ознаката на страницата или на страниците се одделува со записка (без кратенката стр.).

408. Статија во списание

Херберт Галтон. „Основното и хипотетичното значење на македонското минато несвршено определено време“. *Македонски јазик XXXIV*, 1983, 135–141.

Весна Петреска. „Култот на предците во некои свадбени обичаи“. *Македонски фолклор LIV*, 1999, 96–104.

Tadeusz Milewski. „Ewolucja prasłowiańskiego systemu wokalicznego“. *Rocznik slawistyczny XXIV*, 1, 1965, 5–18.

409. Статија во зборник

Библиографската единица ги содржи следниве податоци: Име и презиме на авторот (авторите). Наслов на статијата (во наводници). Називот на зборникот (во курзив). (Уредник). Место на издавање: издавач, година на издавање, опсег на страниците на кои се наоѓа статијата.

Елена Верижникова. „Модално-темпоралниот систем на сложените глаголски форми со *ке*“. *Зборник во чест на ѝроф. д-р Лиљана Минова-Ѓуркова ѝо ѝовод 70 ѝодини од раѓањето*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2009, 91–105.

Галаба Паликрушева. „Етносите и етничките групи во Македонија“. *Еѝнолоѝија на Македонциѝе*. Ур. Кр. Томовски. Скопје: МАНУ, 1996, 11–14.

410. Статија во зборник од конференција

Библиографската единица ги содржи следниве податоци: Име и презиме на авторот (авторите). Наслов на статијата (во наводници). Називот на зборникот (во курзив). (Уредник). Место и време на одржување на конференцијата/ наслов на конференцијата. Место на издавање: издавач, година на издавање, опсег на страниците на кои се наоѓа статијата.

Зузана Тополињска. „Блаже Конески и проблемот на јазичната норма“. *Меѝународен научен симѝозиум „Блаже Конески и македонскиот јазик, лѝиѝераѝура и кулѝура“*. Скопје, 15 – 16 декември 2011. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2012, 43–48.

411. Предговор во книга

Гане Тодоровски. „Поетот на македонските неволи“. Во: *Рајко Жинзифов. Одбрани ѝворби*. Приредил Гане Тодоровски. Скопје: Мисла 1981, 9–27.

412. Статија во печат (предадена за печатење)

Име и презиме на авторот (авторите). Наслов на статијата (во наводници). Називот на списанието (во курзив), (во печат).

413. Електронски извори (цитирање извори од интернет)

Интернетските извори се посочуваат во литературата на различен начин во зависност од тоа дали зад трудот стои автор или институција. Библиографската единица за текст објавен на интернет ги содржи овие податоци: автор (автори) или уредник, наслов на текстот, (издавач, дата на објавување), адреса на страницата – URL (обично во искршени загради; ако страницата е и врска со текстот, јасно е изделена, не мора да се ставаат загради). На крајот на посочената интернет-адреса не се става точка. Се пишува и датата на последното посетување/пристапување на интернет-страницата.

а) Книга достапна на интернет

Старославјанскиот словарь. Ред. Р. М. Цейтлин, В. Вечерка и Э. Благова, Москва 1994. <<http://www.promacedonia.org/cejtlin/index.htm>> пристапено на: 2.11.2014.

б) Статија достапна на интернет

Стаматоски, Трајко. „Карактеристики на микропонимијата на Скопје“. *Folia onomastica Croatica*, No. 12/ 13, Ожужак 2007, 455–465. <http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=36659> пристапено на: 25.10.2014.

Jakobson, R. O. *Six Lectures on Sound and Meaning*

<<http://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/ru/jakobson.htm>> пристапено на: 11. 5. 2011.

Referencing – The Harvard System. <http://education.exeter.ac.uk/dll/studyskills/harvard_referencing.htm> пристапено на: 29. 10. 2014.

в) Статија со doi достапна на интернет

Brownlie, D. „Toward effective poster presentations: An annotated bibliography“. *European Journal of Marketing*, 41, 2007. 1245–1283. doi:10.1108/03090560710821161

414. Напис/прилог во весник/списание

Сашо Цветковски. „Со ограничување на сообраќајот до почист воздух“. *Нова Македонија* 1 ноември 2014, 10.

415. Интервју во весник/списание

Гордана Дувњак. Интервју – „Да не беше АСНОМ, ќе останевме движење“. Интервју со генерал Тодор Атанасовски. *Ујирински весник* 27 јули 2014, 5.

416. Филм

Фросина. Режија Воислав Нановиќ. Сценарио Владо Малески. Улоги: Мери Бошкова, Ацо Јовановски и др. Вардар филм, Скопје, 1952, 79 мин.

417. Списоци на библиографски единици

Во списоците на библиографските единици (в. подолу: Библиографско цитирање) податоците може да се наведуваат по изменет редослед, што ќе зависи од начинот на библиографско цитирање.

- a) Презимето на авторот доаѓа на прво место зашто тоа е клуч според кој се редат библиографските единици, а личното име/ иницијал од името се одделува со запирка.
- б) Годишната на издавање се пишува одделена со точки (или во загради), веднаш зад податокот за авторот/ авторите, со што се олеснува снаоѓањето во упатувањата во коишто се наведува само автор, година на издавање и страница.

БИБЛИОГРАФСКО ЦИТИРАЊЕ

---

418. Библиографското цитирање се состои од библиографски опис којшто ги содржи сите податоци за цитираниот документ и упатувања што го поврзуваат основниот текст со библиографскиот опис. При цитирањето на литература може да се применуваат повеќе принципи. Овде посочуваме два:

1. Библиографско цитирање со упатување во текстот (во загради).
2. Библиографско цитирање во белешки под текстот (фусноти).

419. Библиографско цитирање со упатување во текстот

- а)** При ваквиот начин на цитирање документирањето на цитираните извори се прави во текстот (*харвардскиот принцип* на цитирање), односно библиографската единица се наведува преку библиографска кратенка во загради. Кога се цитира, парафразира или се упатува на некој автор/ текст, изворот треба да се наведе во текстот, а не во белешките под него.

Библиографската кратенка содржи три елементи: презиме на авторот, година на изданието: (со белина по двете точки) страница (Мисирков 1903: 250). Библиографските кратенки (загради) во текстот се поврзани со списокот на цитирана литература (библиографските единици) и изворите дадени на крајот на трудот, со што се олеснува следењето на цитираноста во научните списанија.

Библиографската единица е организирана во зависност од видот на цитираниот извор: книга, статија во списание, статија во зборник, прилог во весник и сл. (в. во претходната глава).

Во списокот на цитирана литература податоците во библиографската единица обично се наведуваат со изменет редослед, односно презимето на авторот доаѓа на прво место, а личното име или иницијалот на името се изделува со заграда од презимето (в. подолу: Цитирана литература). Ваквиот редослед е потребен поради тоа што презимето е клуч според кој се редат библиографските единици во списокот на литература, според азбучен (а латиничните според абecedен) редослед.

Веднаш по името доаѓа годината на изданието, одделена со точки (или во загради), поради тоа што вториот клуч според кој се редат библиографските единици во рамките на азбучниот редослед е хронолошкиот.

- б)** Состав на библиографската кратенка

Составот на библиографската кратенка зависи од тоа кое место од цитираната единица се посочува во трудот.

- Ако се цитира трудот во целост, се состои од отворена заграда, презиме на авторот, година на објавувањето на трудот што се цитира (Конески 1999).
- Ако се цитира една страница од трудот, по годината се наведуваат две точки и страницата на којашто е посоченото место (Угринова-Скаловска 1972: 34).
- Ако се цитираат повеќе соседни страници од ист труд, се даваат цифрите што се однесуваат на првата и на последната страница што се цитира, а меѓу нив се става црта (без белина), на пр.: (Конески 1982: 128–130).
- Ако се цитираат повеќе несоседни страници од ист труд, бројките што се однесуваат на страниците во цитираниот труд се одделуваат со запирки, на пр.: (Конески 1982: 128, 130).
- Презимето на авторот се наведува во оригинал (Конески 1967: 32) за библиографската единица: Конески, Блаже. 1967. *Грамаџика на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Култура.
- Ако се работи за странски автор, презимето надвор од заградите треба да се транскрибира на македонски, а во заграда презимето треба да се дава во оригинал (De Bray 1951), (Pianka 1975).
На пр.: *Како шѝо забележува Фригман (1977: 23)...*
...во однос на индикативот во македонскиот јазик (Friedman 1977: 23)...
за библиографската единица: Friedman, V. A. 1977. *The Gramatical Categories of the Macedonian Indicative*. Columbus, Ohio: Slavica Publishers.

в) Цитирање дела од ист автор

- Кога во трудот се наведуваат повеќе дела од ист автор, тие се редат хронолошки почнувајќи од најстарото.
- Кога во трудот се наведуваат повеќе дела од ист автор што се објавени во иста година, во списокот на библиографијата треба да се додаде и буква по азбучен редослед по годината напишана кај името на авторот, најчесто залепена, без простор, на пр.: *Вигоески 1992а, Вигоески 1992б* и сл., па така и се цитира (*Вигоески 1992а: 23*). Со тоа се овозможува еднозначно наведување на библиографскиот извор во упатството.
- Трудите од еден автор објавени во иста година во списокот на цитирана литература се подредуваат според азбучниот (абecedниот) редослед на насловите.

г) Дела од повеќе автори

- Ако библиографскиот извор има повеќе автори, во вметната библиографска напомена се наведуваат презимињата на првите двајца автори, а презимињата на другите автори се заменуваат со кратенката и др.: (*Видоески, Димитровски и др. 1970*)

за библиографската единица: Видоески, Б., Димитровски, Т., Конески, К., Тошев, Кр., Угринова-Скаловска, Р. (1970). *Правоиџ на македонскиот лиџературен јазик со џравоиџсен речник*, Скопје: Просветно дело.

- Ако во трудот се упатува на трудовите на двајца или повеќе автори, податоците за секој следен труд треба да се изделат со знакот точка и записка и да се наредат хронолошки, на пр. (*Конески 1982; Усикова 1985*).

д) Цитатите од дела на странски јазик, во зависност од функцијата што ја имаат, може да се наведуваат во оригинал или во превод. Ако цитатите (наводите) се дадени во оригинал, авторот може во фуснота да го даде и нивниот превод.

ф) Цитирање од вторичен извор. Понекогаш авторот од којшто се цитира посочува некој друг автор за да ги поткрепи своите ставови. Ако се презема ваков став, тогаш во загради се наведува, по кратенката сп. (спореди) и презимето на авторот преку кој е преземен податокот.

Славски смејта дека џаџронимскиџте оџределби се џојавиле уџџџе џрег создавањето на одделни словенски држави како најџтар џџџ на словенски џрезимиња, бидејќи џџџ се зборообразувачки џџџ кој е развиен уџџџе во џрасловенскиот јазик (сџ. Пјанка 2009: 42).

е) Список на цитирана литература

Цитираната литература се дава во одделен дел под наслов *Цитирана лиџература* или *Библиоџрафија*. Во тој дел во целост се даваат библиографските единици кои се скратено наведени во текстот (за пишувањето на библиографските единици в. во претходната глава).

Библиографските единици се наведуваат по азбучен или абецеден ред на презимето на првиот или на единствениот автор како што е тоа наведено во заградата во текстот. Повеќе трудови на еден автор се редат по хронолошки редослед. Прво по азбучен ред се даваат презимињата на авторите на трудови на кирилица, потоа на латиница, па евентуално на грчко или на други писма.

Јашар-Настева, Оливера. 1982. „Пројави на диглосија и билингвизам во СР Македонија“. *Присџаџни џредавања, џрилози и библиоџрафија на нови членови на МАНУ 6*. Скопје: МАНУ, 139–153.

- Минова-Ѓуркова, Лилјана. 1991а. „За разговорниот јазик и македонските родени говорители“. *Литературен збор XXXVIII*, 1–2, 31–43.
- Пјанка, Влојимјеж. 2009. „Типологија на словенските презимиња“. *Макегонски јазик LX*, 39–64.
- Усикова, Рина. 1997. „Јзыковая ситуација в Республице Македония и современное состояние македонского языка“. *Славяноведение*. Москва, 11–17.
- Фридман, Виктор. 2009. „Македонија и Европа од лингвистичка гледна точка“, *Макегонски јазик LX*, 17–30.
- Bugarški, Ranko. 1991. *Uvod u opštu lingvistiku*. Drugo izdanje. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. Zavod za izdavanje udžbenika. Beograd-Noví Sad.

За пишување коментари и поопширни белешки овој принцип на цитирање може да се комбинира и со вториот – цитирање во фуснота (в. т. 420, 421).

420. Библиографско цитирање во белешки под текстот (фусноти)

- а)** Постојат и други начини на цитирање литература, како на пр. со белешки на дното на страницата на која се наоѓа делот од текстот на којшто се однесува белешката (подножна белешка или фуснота) обележани со арапски цифри (по интерпункцискиот знак, без точка или заграда).

Вакви белешки со дополнителни објаснувања на авторот, со помалку важни детали и сл. може да се јават и во текстови со поинаква содржина (како коментари на преведувачот, забелешки на уредникот и сл.).

- б)** Покрај одделни зборови се пишува бројна ознака, а истата таа бројка се јавува и на дното на страницата (или на текстот) и покрај нив со поситни букви се наведува библиографската единица што се посочува. Библиографската единица содржи: име и презиме на авторот, наслов на делото (во курзив), место на издавање: издавач, година на издавање, страницата од која се цитира¹.
- в)** Ознаката за белешката треба да се пишува пред интерпункцискиот знак.
- г)** За повторно наведување во последователни белешки може да се користат кратенки. Ако истото дело се наведува во белешките повеќе пати, тогаш зад првото споменување може да се назначи како понатаму ќе се наведува скратено.
- д)** При последователно наведување една иста единица во фуснотите, во секоја следна стои: *Истиошо*.

¹ Виолета Панзова. *Наукаџа како занаетџ*. Скопје: Филозофски факултет, 2003, 99.

421. Комбинирање на принципите

Понекогаш двата принципа на цитирање (в. т. 419 и 420) може да се комбинираат. Библиографските упатувања се наведуваат во заграда, а другите образложенија на авторот, коментари или други укажувања, се наведуваат во подножни забелешки (фусноти):

Издава друѓа ѝрокламација во која објавува дека Констиџиуџија² од 1876 год. мора да се обнови.

Зайомнейше го ова: осџанейше ли без неа, нема да вредийше ни скршен куруш³.

---

² Конституџија – основен државен закон, во овој случај, Уставот.

³ Ситна турска монета (заб. на авт.)

АРАПСКИ И РИМСКИ ЗНАЦИ ЗА БЕЛЕЖЕЊЕ БРОЕВИ

422. Арапски систем за бележење броеви

Арапскиот систем за бележење броеви е основниот систем за бележење на главните и на редните броеви.

Во декадниот броен систем за означување и бележење на броевите се користат следниве арапски цифри: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Во овој систем, броевите се составуваат и се толкуваат на тој начин што се собираат вредностите на одделните арапски цифри, при што секое бројно место има 10 пати поголема вредност од бројот што стои десно од него.

$$1984 = 1 \times 1000 + 9 \times 100 + 8 \times 10 + 4 \times 1$$

$$1962 = 1 \times 1000 + 9 \times 100 + 6 \times 10 + 2 \times 1$$

$$3,14 = 3 \times 1 + 1 \times 0,1 + 4 \times 0,01$$

423. Римски систем за бележење броеви

- а) Основни знаци за запишување броеви според римскиот систем на бележење се следниве иницијални / големи латинични букви кои имаат бројна вредност еднаква на бројната вредност изразена со следниве арапски цифри: I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, D = 500 и M = 1000.

Римските броеви се составуваат и се толкуваат на тој начин што вредноста на знаците се брои од лево на десно, од поголемата вредност кон помалата. Ако знакот на помалата вредност е напишан од левата страна на знакот со поголема вредност, во тој случај неговата вредност се одзема од вредноста на знакот со поголема вредност:

I = 1, II = 2, III = 3, IV = 4, V = 5, VI = 6, VII = 7, VIII = 8, IX = 9, X = 10, XI = 11, XII = 12, XIII = 13, XIV = 14, XV = 15, XVI = 16, XVII = 17, XVIII = 18, XIX = 19, XX = 20, L = 50, IL = 49, LI = 51, LVIII = 58, LIX = 59, C = 100, CI = 101, CXC = 199, D = 500, CD = 400, DCCVI = 706, M = 1000, MCMLXXIV = 1974, MMXV = 2015

Римските броеви се нижат најмногу до три исти знаци (VIII), но се јавуваат и низи од четири исти знаци: DCCCC.

- б) Со римските знаци се бележат редни бројни придавки кои се користат во:
- личните имиња (*Филиј II, Александар III Македонски, Аминџа III*)
  - бележењето на месеците кај датумите (12.I 1968, 23.X 1996)

- стручните изрази: I активен партицип на презентот, II сигматски аорист, III конјугација и сл.
- бележењето на годиштето (кај весници, списанија и сл.). Сп.: *Македонски јазик* LXIV, 2013, 147–158, *Литературен збор* LX, 4–6, Скопје 2013.
- во обележувањето на страниците и на посебните оддели во книгите (поглавја, свески и сл.). Сп.:
Предговор I – XXV сѝр., *Толковен речник на македонскиот јазик*. Ред. Кирил Конески. Скопје: ИМЈ (Том I (А–Ж), 2003, Том II (З–К), 2005, Том III (Л–О), 2006, Том IV (П), 2008, Том V (Р–С), 2011, Том VI (Т–Ш) 2014).
Речник на црковнословенскиот јазик од македонска редакција, гл. уредник З. Рибарова, Ред. Л. Макаријоска, З. Рибарова, Р. Угринова-Скаловска, т. I, Вовед, а–в, Скопје 2006, т. II, св. 8–9, Скопје 2008, св. 10, Скопје 2009, св. 11, Скопје 2013, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје.
- во обележувањето на годините најчесто кога настанала некоја градба, институција или уметничко дело, на пример:
Вила Лела MCMXXIV, Велес
Македонска академија на науките и уметностите MCMLXVII, запис на мозаикот „Четири елементи – Универзум“ MMXIV, автор: Газанфер Бајрам.
- во наслови на семинари, конгреси, научни симпозиуми, собири, конференции и сл.: XLVI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, XIV славистички конгрес во Охрид, IV меѓународен научен собир „Македонско-хрватски книжевни, јазични и културни врски“, XLII меѓународна научна конференција во Охрид;
- за означување настани од историско значење: MCMIII (1903), II светска војна, I балканска војна.

МЕРНИ ЕДИНИЦИ

424. Основни единици во SI

Величина	Основни SI-единици	
	Име	Ознака
должина	метар	m
маса	килограм	kg
време	секунда	s
јачина на електрична струја	ампер	A
термодинамичка температура	келвин	K
количество на супстанција	мол	mol
светлинска јачина	кандела	cd

425. Дефиниции на основните единици

а) Должина (метар)

Метарот е должината на патеката што во вакуум ќе ја мине светлината за време од $1/299\,792\,458$ секунди.

б) Маса (килограм)

Килограмот е единица за маса; тој е еднаков на масата на меѓународниот прототип на килограмот.

Меѓународниот прототип на килограмот, направен од платина-иридиум, се чува во БИПМ (BIPM) под услови специфицирани од Првата генерална конференција за мерки и тегови (CGPM) од 1889 година, кога е санкциониран прототипот и е прогласено дека:

Овој прототипот ојсега најаму ќе се смета дека е единица за маса.

в) Време (секунда)

Секундата е траењето на $9\,192\,631\,770$ периоди на зрачењето кое му одговара на преминот меѓу две хиперфини нивоа на основната состојба на атомот на цезиумот 133.

г) Јачина на електрична струја (ампер)

Ампер е јачина на постојана електрична струја која, кога се одржува во два паралелни прави спроводника, со бесконечна должина и занемарливо мал кружен напречен пресек, што се наоѓаат во вакуум на меѓусебно растојание од еден метар, би создала меѓу тие спроводници сила еднаква на 2×10^{-7} њутни на метар должина.

д) Термодинамичка температура (келвин)

Келвинот, единицата на термодинамичка температура е $1/273,16$ дел од термодинамичката температура на тројната точка на водата.

f) Количество на супстанција (мол)

Мол е количество на супстанција на систем што содржи толку елементарни единици колку што има атоми во 0,012 килограми јаглерод 12.

e) Светлинска јачина (кандела)

Канделата е светлинска јачина, во определен правец, на извор што оддава монохроматско зрачење со фреквенција од 540×10^{12} херци и чијашто енергетска јачина во тој правец е 1/683 вати на стередијан.

426. Единици изведени тргнувајќи од основните единици

Изведена величина	Име	Симбол
плоштина	квадратен метар	m ²
волумен	кубен метар	m ³
брзина	метар во секунда	m/s
забрзување	метар во секунда на квадрат	m/s ²
бранов број	реципрочен метар	m ⁻¹
густина, масена густина	килограм на кубен метар	kg/m ³
специфичен волумен	кубен метар на килограм	m ³ /kg
густина на електричната струја	ампер на квадратен метар	A/m ²
јачина на магнетското поле	ампер на метар	A/m
концентрација (на количество супстанција)	мол на кубен метар	mol/m ³
луминанса	кандела на квадратен метар	cd/m ²
индекс на прекршување	(број) единица	1

427. Изведени SI-единици со посебни имиња и симболи

Изведена величина	Име	Симбол	Изразена преку други SI-единици	Изразена преку основните SI-единици
рамнински агол	радијан	rad		m · m ⁻¹ = 1
просторен агол	стерадијан	sr		m ² · m ⁻² = 1
фреквенција	херц	Hz		s ⁻¹
сила	њутн	N		m · kg · s ⁻²
притисок, напрегање	паскал	Pa	N/m ²	m ⁻¹ · kg · s ⁻²
енергија, работа, количество на топлина	џул	J	N · m	m ² · kg · s ⁻²

Изведена величина	Име	Симбол	Изразена преку други SI-единици	Изразена преку основните SI-единици
моќност, енергетски флуks (проток)	ват	W	J/s	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-3}$
количество на електричество, електричен полнеж	кулон	C		$s \cdot A$
електрична потенцијална разлика, електромоторна сила	волт	V	W/A	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-3} \cdot A^{-1}$
електричен капацитет (капацитанса)	фарад	F	C/V	$m^{-2} \cdot kg^{-1} \cdot s^4 \cdot A^2$
електричен отпор (резистанса)	ом	Ω	V/A	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-3} \cdot A^{-2}$
електрично спроведување (кондуктанса)	сименс	S	A/V	$m^{-2} \cdot kg^{-1} \cdot s^3 \cdot A^2$
магнетски флуks (проток)	вебер	Wb	V · s	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-2} \cdot A^{-1}$
магнетска индукција (густина на магнетскиот флуks)	тесла	T	Wb/m ²	$kg \cdot s^{-2} \cdot A^{-1}$
индуктанса	хенри	H	Wb/A	$m^2 \cdot kg \cdot s^{-2} \cdot A^{-2}$
Целзиусова температура	Целзиусов степен	°C		K
светлински флуks (проток)	лумен	lm	cd · sr	$m^2 \cdot m^{-2} \cdot cd = cd$
осветленост (илуминанса)	луks	lux	lm/ m ²	$m^2 \cdot m^{-4} \cdot cd = m^{-2} \cdot cd$
активност (на радионуклеид)	бекерел	Bq		s^{-1}
апсорбирана доза, специфична енергија (предадена), керма	греј	Gy	J/kg	$m^2 \cdot s^{-2}$
еквивалент на доза, еквивалент на апсорбирана доза, еквивалент на лична доза, еквивалент на доза во орган	сиверт	Sv	J/kg	$m^2 \cdot s^{-2}$

428. Изведени SI-единици чиишто имиња и симболи содржат изведени SI-единици со посебни имиња и симболи

Изведена величина	Име	Симбол	Изразена преку основните SI единици
динамичка вискозност	паскал секунда	$\text{Pa} \cdot \text{s}$	$\text{m}^{-1} \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-1}$
момент на сила	Њутн метар	$\text{N} \cdot \text{m}$	$\text{m}^2 \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-2}$
површински напон	Њутн на метар	N/m	$\text{kg} \cdot \text{s}^{-2}$
аголна брзина	радијан во секунда	rad/s	$\text{m} \cdot \text{m}^{-1} \cdot \text{s}^{-1} = \text{s}^{-1}$
аголно забрзување	радијан во секунда на квадрат	rad/s^2	$\text{m} \cdot \text{m}^{-1} \cdot \text{s}^{-2} = \text{s}^{-2}$
густина на топлинскиот флуks, озраченост (енергетска осветленост)	ват на квадратен метар	W/m^2	$\text{kg} \cdot \text{s}^{-3}$
топлински капацитет, ентропија	џул на келвин	J/K	$\text{m}^2 \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-2} \cdot \text{K}^{-1}$
специфичен топлински капацитет, специфична ентропија	џул на килограм келвин	$\text{J}/(\text{kg} \cdot \text{K})$	$\text{m}^2 \cdot \text{s}^{-2} \cdot \text{K}^{-1}$
специфична енергија	џул на килограм	J/kg	$\text{m}^2 \cdot \text{s}^{-2}$
топлинска спроводливост	ват на метар келвин	$\text{W}/(\text{m} \cdot \text{K})$	$\text{m} \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-3} \cdot \text{K}^{-1}$
густина на енергија	џул на кубен метар	J/m^3	$\text{m}^{-1} \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-2}$
јачина на електрично поле	волт на метар	V/m	$\text{m} \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-3} \cdot \text{A}^{-1}$
густина на електричен полнеж	кулон на кубен метар	J/m^3	$\text{m}^{-3} \cdot \text{s} \cdot \text{A}$
густина на електричен флуks	кулон на метар квадратен	J/m^2	$\text{m}^{-2} \cdot \text{s} \cdot \text{A}$
пермитивност	фарад на метар	F/m	$\text{m}^{-3} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{s}^4 \cdot \text{A}^2$
пермеабилност	хенри на метар	H/m	$\text{m} \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-2} \cdot \text{A}^{-2}$
моларна енергија	џул на мол	J/mol	$\text{m}^2 \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-2} \cdot \text{mol}^{-1}$
моларна ентропија, моларен топлински капацитет	џул на мол келвин	$\text{J}/(\text{mol} \cdot \text{K})$	$\text{m}^2 \cdot \text{kg} \cdot \text{s}^{-2} \cdot \text{mol}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}$
(изложеност) експозиција (на x и γ зраци)	кулон на килограм	C/kg	$\text{m}^{-3} \cdot \text{s} \cdot \text{A}$

Изведена величина	Име	Симбол	Изразена преку основните SI единици
брзина на апсорбирана доза	греј во секунда	Gy/s	$m^2 \cdot s^{-3}$
енергетска јачина (на зрачење)	ват настерадијан	W/sr	$m^4 \cdot m^{-2} \cdot kg \cdot s^{-3}$ $= m^2 \cdot kg \cdot s^{-3}$
радијанса (енергетска светливост)	ват на метар квадратенстерадијан		$m^2 \cdot m^{-2} \cdot kg \cdot s^{-3}$ $= kg \cdot s^{-3}$

429. Префикси SI

Фактор	Име	Симбол	Фактор	Име	Симбол
10^{-24}	јота	Y	10^1	деци	d
10^{-21}	зета	Z	10^2	центи	c
10^{-18}	екса	E	10^3	мили	m
10^{-15}	пета	P	10^6	микро	μ
10^{-12}	тера	T	10^9	нано	n
10^{-9}	гига	G	10^{12}	пико	p
10^{-6}	мега	M	10^{15}	фемто	f
10^{-3}	кило	k	10^{18}	ато	a
10^{-2}	хекто	h	10^{21}	зепто	z
10^{-1}	дека	da	10^{24}	јокто	y

Единствената основна единица којашто содржи префикс е единицата *килограм*, со симбол kg.

430. Единица надвор од SI

а) Единици што не се од SI, а се прифатени за употреба со SI

Име	Симбол	Вредност во SI-единици
минута	min	1 min = 60 s
час	h	1 h = 60 min = 3600 s
ден	d	1 d = 24 h = 86400 s
степен (аголен)	$^\circ$	$1^\circ = (\pi/180) \text{ rad}$
минута (аголна)	'	$1' = (1/60)^\circ = (\pi/10800) \text{ rad}$
секунда (аголна)	"	$1'' = (1/60)' = (\pi/648000) \text{ rad}$
литар	l, L	1 L = 1 dm ³ = 10 ⁻³ m ³
тон (метарски)	t	1 t = 10 ³ kg
непер	Np	1 Np = 1
бел	B	1 B = (1/2) ln10 (Np)

б) Други единици што не се од SI, а се прифатени за употреба со SI

Име	Симбол	Вредност во SI-единици
електронволт	eV	$1 \text{ eV} = 1,602\ 177\ 33\ (49) \times 10^{-19} \text{ C}$
унифицирана атомска масена единица	u	$1 \text{ u} = 1,660\ 540\ 2\ (10) \times 10^{-27} \text{ kg}$
астрономска единица	ua	$1 \text{ ua} = 1,495\ 978\ 706\ (30) \times 10^{11} \text{ m}$

Овие единици се употребуваат само за одредени намени.

в) Други единици што не се од SI, а се прифатени за употреба со SI

Име	Симбол	Вредност во SI-единици
морска милја		$1 \text{ морска милја} = 1\ 852 \text{ m}$
јазол	a	$1 \text{ a} = 1 \text{ dam} = 10^2 \text{ m}^2$
хектар	ha	$1 \text{ ha} = 1 \text{ hm}^2 = 10^4 \text{ m}^2$
бар	bar	$1 \text{ bar} = 0,1 \text{ MPa} = 100 \text{ kPa} = 10000 \text{ hPa} = 10^5 \text{ Pa}$
ангстрем	Å	$1 \text{ Å} = 0,1 \text{ nm} = 10^{-10} \text{ m}$
барн	b	$1 = 100 \text{ fm}^2 = 10^{-28} \text{ m}^2$

Овие единици се употребуваат само за одредени намени.

г) Изведени CGS единици со посебни имиња

Име	Симбол	Вредност во SI-единици
ерг	erg	$1 \text{ erg} = 10^{-7} \text{ J}$
дин	dyn	$1 \text{ dyn} = 10^{-5} \text{ N}$
поаз	P	$1 \text{ P} = 1 \text{ dyn} \cdot \text{s/cm}^2 = 0,1 \text{ Pa} \cdot \text{s}$
штокс	St	$1 \text{ St} = 1 \text{ cm}^2/\text{s} = 10^{-4} \text{ m}^2/\text{s}$
гаус	G	$1 \text{ G} = 10^{-4} \text{ T}$
ерстед	Oe	$1 \text{ Oe} = (1000/4\pi) \text{ A/m}$
максвел	Mx	$1 \text{ Mx} = 10^{-8} \text{ Wb}$
стилб	sb	$1 \text{ sb} = 1 \text{ cd/cm}^2 = 10^4 \text{ cd/m}^2$
фот	ph	$1 \text{ ph} = 10^4 \text{ lx}$
гал	Gal	$1 \text{ Gal} = 1 \text{ cm/s}^2 = 10^{-2} \text{ m/s}^2$

Знакот ^ за магнетските единици (гаус, ерстед и максвел) е употребен поради тоа што овие единици не можат да бидат строго споредени со соодветните од меѓународниот систем.

д) Други единици надвор од SI

Име	Симбол	Вредност во SI-единици	Забелешка
кири	Ci	$3,7 \times 10^{10} \text{ Bq}$	
рендген	R	$2,58 \times 10^{-4} \text{ C/kg}$	
рад	rad	$1 \text{ rad} = 1 \text{ cGy} = 10^{-2} \text{ Gy}$	
рем	rem	$1 \text{ rem} = 1 \text{ cSv} = 10^{-2} \text{ Sv}$	
единица X		1 единица X $\approx 1,002 \times 10^{-4} \text{ nm}$	
гама	γ	$1 \gamma = 1 \text{ nT} = 10^{-9} \text{ T}$	
јански	Jy	$1 \text{ Jy} = 10^{-26} \text{ W} \cdot \text{m}^{-2} \cdot \text{Hz}^{-1}$	
ферми		$1 \text{ fermi} = 1 \text{ fm} = 10^{-15} \text{ m}$	
карат (метарски)		1 карат = 200 mg $= 2 \times 10^{-4} \text{ kg}$	1907, МБМТ, за трговија со дијаманти, бисери и скапоцени камења
тор	Torr	$1 \text{ torr} = (101\,325/760) \text{ Pa}$	
стандардна атмосфера	atm	$1 \text{ atm} = 101\,325 \text{ Pa}$	1954, МБМТ, уште е прифатлива
калорија	cal	$1 \text{ cal}_{15} = 4,1855 \text{ J}$ $1 \text{ cal}_{\text{IT}} = 4,1868 \text{ J}$ $1 \text{ cal}_{\text{th}} = 4,184 \text{ J}$	од 1950, МБМТ од 1956 термохемиска
микрон	μ	$1 \mu = 1 \mu\text{m} = 10^{-6} \text{ m}$	укинато 1968

Овие единици се употребуваат во постари текстови. Во понови текстови не би требало да се употребуваат, или ако се употребат, треба експлицитно да се наведе врската со соодветните SI-единици.

ПИШУВАЊЕ НАЗИВИ НА ХЕМИСКИ ЕЛЕМЕНТИ И НА СОЕДИНЕНИЈА

431. Пишување називи на хемиски елементи

Назив	Симбол	Атомски број
азот	N	7
ајнштајниум	Es	99
актиниум	Ac	89
алуминиум	Al	13
америциум	Am	95
антимон	Sb	51
аргон	Ar	18
арсен	As	33
астатин	At	85
бакар	Cu	29
бариум	Ba	56
берилиум	Be	4
берклиум	Bk	97
бизмут	Bi	83
бор	B	5
бориум	Bh	107
бром	Br	35
ванадиум	V	23
водород	H	1
волфрам	W	74
гадолиниум	Gd	64
галиум	Ga	31
германиум	Ge	32
дармштатиум	Ds	110
диспрозиум	Dy	66
дубниум	Db	105
европиум	Eu	63
ербиум	Er	68
железо	Fe	26
жива	Hg	80

Назив	Симбол	Атомски број
злато	Au	79
индиум	In	49
иридиум	Ir	77
итербиум	Yb	70
итриум	Y	39
јаглерод	C	6
јод	I	53
кадмиум	Cd	48
калај	Sn	50
калиум	K	19
калифорниум	Cf	98
калциум	Ca	20
кириум	Cm	96
кислород	O	8
кобалт	Co	27
копернициум	Cn	112
криптон	Kr	36
ксенон	Xe	54
лантан	La	57
ливермориум	Lv	116
литиум	Li	3
лоренсиум	Lr	103
лутециум	Lu	71
магнезиум	Mg	12
мајтнериум	Mt	109
манган	Mn	25
менделевиум	Md	101
молибден	Mo	42
московиум	Mc	115
натриум	Na	11

Назив	Симбол	Атомски број
неодимиум	Nd	60
неон	Ne	10
нептуниум	Np	93
никел	Ni	28
ниобиум	Nb	41
нихониум	Nh	113
нобелиум	No	102
оганесон	Og	118
олово	Pb	82
осмиум	Os	76
паладиум	Pd	46
платина	Pt	78
плутониум	Pu	94
полониум	Po	84
празеодимиум	Pr	59
прометиум	Pm	61
проактиниум	Pa	91
радерфордиум	Rf	104
радиум	Ra	88
радон	Rn	86
рендгениум	Rg	111
рениум	Re	75
родиум	Rh	45
рубидиум	Rb	37
рутениум	Ru	44
самариум	Sm	62
селен	Se	34
сиборгиум	Sg	106
силициум	Si	14

Назив	Симбол	Атомски број
скандиум	Sc	21
сребро	Ag	47
стронциум	Sr	38
сулфур	S	16
талиум	Tl	81
тантал	Ta	73
телур	Te	52
тенесин	Ts	117
тербиум	Tb	65
технециум	Tc	43
титаниум	Ti	22
ториум	Th	90
тулиум	Tm	69
ураниум	U	92
фермиум	Fm	100
флеровиум	Fl	114
флуор	F	9
фосфор	P	15
франциум	Fr	87
хасиум	Hs	108
хафниум	Hf	72
хелиум	He	2
хлор	Cl	17
холмиум	Ho	67
хром	Cr	24
цезиум	Cs	55
цериум	Ce	58
цинк	Zn	30
циркониум	Zr	40

432. Пишување називи на хемиски соединенија

- а) Сложените називи на хемиските соединенија на кои составните компоненти им се поврзани со составната самогласка *-o-* се пишуваат слеано: *бромоводород, јодоводород, сулфуроводород, хлороводород, флуороводород* и др.
- б) Сложените називи на хемиските соединенија на кои составните компоненти не им се поврзани со составна самогласка *-o-* се пишуваат разделено: *алуминиум хлорид, бариум сулфат, јаглерод диоксид, сулфур диоксид, калиум цијанид, метил алкохол* и др. Од првата компонента на овие соединенија не се образуваат придавки.
- в) Латинските префикси *моно-, ди-* и сл. не се преведуваат: *јаглерод диоксид*, а не *јаглерод двооксид*.
- г) Сложените називи на хемиските соединенија кои во својот состав содржат цифра или некаков друг дескриптор и се поврзани со црточка се пишуваат така како што налага практиката на оваа наука:

глукоза-6-фосфат дехидрогеназа	glucose-6-phosphate dehydrogenase, (G6PD или G6PDH)
Na ⁺ /K ⁺ -АТРаза	Na ⁺ /K ⁺ -ATPase
3-оксо-2,3-дихидро-1,2-бензотиазол-1,1-диоксид	3-oxo-2,3-dihydro-1,2-benzothiazole-1,1-dioxide
<i>cis</i> -бут-2-ен	<i>cis</i> -but-2-ene
(3 <i>R</i>)-пент-1-ен-3-ол	(3 <i>R</i>)-pent-1-en-3-ol
1-[(1 <i>S</i>)-(1-хлоропропил)]бензен	1-[(1 <i>S</i>)-(1-chloropropyl)]benzene
1λ ⁴ ,5-бензодитиепин	1λ ⁴ ,5-benzodithiepine
(3- ³ H)фенол	(3- ³ H)phenol
2-{2-[1-(2-аминоетокси)етокси]етокси}пропаннитрил	2-{2-[1-(2-aminoethoxy)ethoxy]ethoxy}propanenitrile
4,4'-[3-({5-[(4'-цијано[1,1'-бифенил]-4-ил)окси]пентил}окси)-3-оксопропан-1,2-диил]добензоева киселина	4,4'-[3-({5-[(4'-cyano[1,1'-biphenyl]-4-yl)oxy]pentyl}oxy)-3-oxopropane-1,2-diyl]dibenzoic acid

КОРЕКТУРНИ ЗНАЦИ

433. Знаците со кои се обележуваат грешки во некој текст се нарекуваат коректурни знаци. Тие можат да бидат *текстуални* и *рабни*.

- а) *Текстуалните знаци* не се строго определени и сами по себе немаат некое посебно значење. Грешката во текстот се обележува со кој било од текстуалните знаци, а потоа употребениот текстуален знак се повторува во иста висина на работ (маргината). На тој начин означената грешка во текстот се поврзува со упатството за нејзино поправање.
- б) *Рабните знаци*, пак, имаат свое точно определено значење и не може да се употребуваат произволно како текстуалните знаци. Тие се договорени симболи кои упатуваат на тоа како да се изврши потребната поправка.

	Deleatur (исфрли!)		да се отстрани растојанието
	Vertatur (преврти!)		да се остави растојание
	да се намали растојанието		да се зголеми растојанието
	промена на збороредот		да се отстрани вовлекувањето
	да се вметне испуштениот збор		да се зголеми вовлекувањето
	да се отстрани причината за извалканоста		

434. Во рамките на текстот обично не се поправа, туку само се обележуваат откриените грешки. Употребениот знак мора да се повтори на работ на текстот и покрај него се додава саканата промена. Знаците и промените се пишуваат од десната страна на текстот, а ако нема доволно простор, може да се впишуваат и на левата страна.

435. ВИДОВИ ГРЕШКИ

а) Печатни грешки

Секоја погрешна буква треба да се означи со еден од текстуалните знаци, а потоа тој знак да се повтори на иста висина на маргџната, а покрај неа да се напише точната буква. При зачестени грешки треба да се употребат различни текстуални знаци, за да се отстранат недоразбирањата.

└а
и┐└г
└з └ц

б) Погрешно напишани зборови

Ако е некој цел збор погрешно напишан, тогаш ќе го прекртам и на работ ќе го напишаме точниот збор.

└ тогаш
└ напишеме

в) Испуштени букви и зборови

Ако е испуштена некоја буква, тогаш треба да се обележи буквата пред или по испуштената буква, а на работ треба да се повтори испуштената буква (букви). Ако е испуштен збор, тогаш се употребува вообичаениот знак за вметнување, како што е тоа направено. Слично се постапува и во случај испуштени повеќе зборови. (Ако е испуштен поголем дел од текстот, тогаш се дава инструкција каде да се најде делот од текстот за да се вметне на саканото место.)

└ на
└ на
└ овде
└ кога се

г) Непотребни букви или зборови

Непотребните букви или зборови се обележуваат на веќе опишаниот начин, а покрај повторениот знак на работ се бележи и знакот *deletur* (∩). Понекогаш треба јасно да се означат дали наместо испуштената буква има растојание меѓу зборовите или не.

└∩
└∩ └∩

д) Погрешна интерпункција

Излишен или погрешен знак за интерпункција се коригира на веќе познатиот начин. Испуштениот интерпункциски знак се поправа со ставање на некој од вообичаените знаци покрај зборот по кој треба да стои знакот за интерпункција, а на работ се бележи испуштениот знак.

└∩
└.
└,

ѓ) Погрешен збороред

Ако се буквите во зборот погрешен ред, тогаш поправката може да се направи со знакот кој е сличен на легнато S, но може да се постапи исто како и со обичните печат-

└
└
└ ча

ни грешки. Слично поправасе и погрешниот збороред. Значително збороред да може нарушен се коригира со броеви, кои треба да бидат повторени на маргината од текстот.

е) Погрешно разделени зборови

Кога има погрешно или несоодветно делење на зборовите, поправката се врши на веќе опишаниот начин, т. е. онака како што се коригираат погрешни или непотребни букви во зборовите.

ж) Погрешно растојание меѓу зборовите

Ако нема растојание меѓу зборовите, тоа се поправа со овој рабниот знак. Непотребното растојание меѓу зборовите се коригира со рабниот знак што има спротивно значење.

з) Нееднакви растојанија меѓу зборовите

Неадекватни растојанија меѓу зборовите се поправаат со соодветни знаци во текстот и на маргината на отпечатокот. Слично се постапува и ако има нееднакви растојанија меѓу редовите.

с) Погрешно вовлекување на редовите

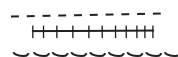
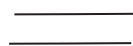
Погрешно вовлечениот почеток на редот се означува во текстот и на работ со соодветен знак.

Доколку има пропуст и редот не е вовлечен правилно, тоа се поправа со соодветен знак во текстот и на работ на отпечатокот.

и) Погрешно истакнување

Дел од текстот што треба да се истакне со италик/курзивни букви се подвлекува со брановидна линија и таа линија се повторува на работ на отпечатокот; ако тој дел треба(ло) да се истакне со болдирани букви, тогаш тој дел се подвлекува со права линија. Зборовите што требало да се шпационираат (т. е. да се напишат развлечено) може да се подвлечат со испрекинатата или со исцрткана линија. Погрешно ш п а ц и о н и р а њ е во текстот се отповикува со низа од легнати загради. Погрешно (несоодветно) истакнување со италик или со болдирани букви се поправа

обично!

со подвлекување во текстот и со придружно упатство на работ на отпечатокот.

ј) Буква/збор од друг (несоодветен) фонт

Одделни букви ~~што~~ се по грешка од друг вид (фонт, азбука), или, пак, се со различна величина, се поправаат како да се погрешни, со тоа што повторената буква (букви) на работ се подвлекува(ат) со двојна линија.

[ш]а — руг
— лич

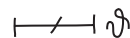
к) Нечист или замачкан отпечаток

Оштетените, односно ~~нечисто~~ или пресилно отпечатените букви или зборови може да се заокружат во ~~текстот~~ и таквото крукче да се повтори на работ на отпечатокот.

л) Отповикување на погрешна поправка

Погрешно поправено место во текстот се ~~отповикува~~ на тој начин што погрешната поправка се подвлекува со низа од точки, а погрешната поправка на работ се прецртува со коса линија. Не е лошо ако на работ се ~~дополни~~ и предупредувањето останува! Обично бришење или пречкртување во текстот или на работ на отпечатокот, начелно, не е дозволено.

— / — Останува!

СОДРЖИНА

I. ПИШУВАЊЕ НА ГЛАСОВИТЕ	1
<i>(Убавка Гајдова, Васил Дрвошанов, Искра Пановска-Димкова, Људмил Сјасов, Еленка Сјоевска-Денчова, Сјанислава-Сјаша Тофоска)</i>	
Азбука	3
Пишување на самогласките	4
Пишување на согласките	10
Правописни правила засновани на фонетски промени кај согласките	17
II. АКЦЕНТ И АКЦЕНТИРАЊЕ	25
<i>(Васил Дрвошанов, Искра Пановска-Димкова, Људмил Сјасов, Еленка Сјоевска-Денчова, Сјанислава-Сјаша Тофоска)</i>	
Правила за акцентирање	27
Отстапување од правилата за акцентирање	28
Акцентирање на зборовите од туѓо потекло	30
Смислоразликувачка функција на акцентот	32
Акцентски целисти и клитички изрази	33
III. УПОТРЕБА НА ГОЛЕМА И НА МАЛА ПОЧЕТНА БУКВА	37
<i>(Симона Груевска-Маџоска, Симон Саздов, Живко Цветковски)</i>	
Голема буква на почеток на реченица	39
Голема почетна буква на секој дел кај сопствените имиња	43
Голема почетна буква само на првиот дел од називот	47
Мала почетна буква	52
IV. СЛЕАНО, ПОЛУСЛЕАНО И РАЗДЕЛЕНО ПИШУВАЊЕ НА ЗБОРОВИТЕ	55
<i>(Најталија Андријевска, Кирил Конески)</i>	
Именки	57
Придавки	68

Броеви	71
Заменки	73
Глаголи	74
Прилози	75
Предлози	78
Сврзници	78
Честички	79
Извици	80
V. ИНТЕРПУНКЦИЈА	81
<i>(Гордана Алексова, Снежана Веновска-Анићевска)</i>	
Точка (.)	83
Прашалник (?)	86
Извичник (!)	89
Запирка (,)	92
Точка и запирка (;)	113
Две точки (:)	115
Три точки (...)	117
Загради ( )	118
Црта (тире) (–)	121
Наводници („“)	123
Полунаводници (‘‘) и (’’)	125
Знаци за директен говор <i>(Лилјана Макаријоска)</i>	126
VI. ПРАВОПИСНИ ЗНАЦИ	131
<i>(Весна Косићовска, Капица Трајкова)</i>	
Точка	133
Запирка	136
Две точки	137
Црта (тире)	137
Цргичка	139
Загради	140
Коса црта	140
Надреден знак	141
Апостроф	141
Свездичка	142
Белина	143

Други знаци	144
VII. СКРАТЕНИЦИ (АКРОНИМИ) И СКРАТУВАЊА (АБРЕВИЈАЦИИ)	147
<i>(Симон Саздов, Славица Велева)</i>	
Скратеници (акроними).	149
Список на скратеници во македонскиот јазик	152
Скратувања на зборовите (абревијации).	158
Список на почести скратувања	162
VIII. ПРЕДАВАЊЕ НА МАКЕДОНСКОТО ПИСМО СО ЛАТИНИЦА.	167
<i>(Лидија Танићуровска)</i>	
IX. ДЕЛЕЊЕ НА ЗБОРОТ НА КРАЈОТ ОД РЕДОТ	171
X. ТРАНСКРИПЦИЈА И ТРАНСЛИТЕРАЦИЈА НА ТУЃИТЕ ИМИЊА.	175
Албански јазик <i>(Валџбона Тоска)</i>	177
Англиски јазик <i>(Анастџазија Киркова-Наскова)</i>	179
Арапски јазик	191
Белоруски јазик <i>(Емил Ниами)</i>	192
Босански јазик <i>(Симона Груевска-Маџоска)</i>	195
Бугарски јазик <i>(Симона Груевска-Маџоска)</i>	196
Германски јазик <i>(Емилија Бојковска)</i>	197
Дански јазик	205
Еврејски јазик <i>(Ѓорѓи Пој-Аићанасов)</i>	207
Италијански јазик <i>(Александра Саржоска)</i>	208
Јапонски јазик <i>(Јуми Накаџима)</i>	211
Каталонски јазик <i>(Катићерина Михајловска)</i>	214
Кинески јазик <i>(Сара Цвејановска)</i>	216
Латински јазик <i>(Александра Ѓуркова)</i>	220
Новогрчки јазик <i>(Марија Чичева-Алексиќ)</i>	223
Персиски јазик	226
Полски јазик <i>(Лидија Танушевска)</i>	227
Португалски јазик <i>(Анеића Маневска)</i>	230
Романски јазик <i>(Михаил Рагу Аићанасов)</i>	235
Руски јазик <i>(Емил Ниами)</i>	236
Санскрит (санскрт) јазик <i>(Викићор Илиевски)</i>	240

Словачки јазик (<i>Јасминка Делова-Силјанова</i>)	244
Словенечки јазик (<i>Лидија Аризанковска</i>)	246
Српски јазик (<i>Симона Груевска-Маџоска</i>)	248
Старогрчки јазик (<i>Марџариџа Бузалковска-Алексова</i>)	249
Старословенски јазик (<i>Лилјана Макаријоска,</i> <i>Радмила Уџринова-Скаловска и Емилија Црвенковска</i>)	255
Турски јазик (<i>Елка Јачева-Улчар</i>)	259
Украински јазик (<i>Емил Ниами</i>)	261
Унгарски јазик (<i>Тунде Хайтала</i>)	264
Фински јазик (<i>Макс Валсџрем</i>)	266
Француски јазик (<i>Јоана Хаџи Леџа-Христџоска</i>)	268
Холандски јазик	276
Хрватски јазик (<i>Људмил Сџасов, Томислав Ќужик</i>)	278
Црногорски јазик (<i>Симона Груевска-Маџоска</i>)	280
Чешки јазик (<i>Јасминка Делова-Силјанова</i>)	281
Шведски јазик (<i>Јохана Виркула</i>)	283
Шпански јазик (<i>Сања Михајловиќ-Косџадиновска</i>)	286
XI. ГЕОГРАФСКИ И ДРУГИ ИМИЊА	289
<i>(Елка Јачева-Улчар)</i>	
XII. ДОДАТОЦИ	307
Оформување делови од текст (<i>Симона Груевска-Маџоска</i>)	309
Оформување рубрики (<i>Симона Груевска-Маџоска</i>)	310
Оформување текст придружен со сликовито или графички претставена информација (<i>Симона Груевска-Маџоска</i>)	312
Составување тестови (<i>Лилјана Макаријоска, Мери Цубалевска</i>)	315
Оформување текст на сценарио, либрето, пиеса, драмски текст (<i>Лилјана Макаријоска, Мери Цубалевска</i>)	319
Писмено службено обраќање (<i>Симона Груевска-Маџоска</i>)	321
Пишување библиографски единици (<i>Емилија Црвенковска</i>)	325
Библиографско цитирање (<i>Емилија Црвенковска</i>)	332
Арапски и римски знаци за бележење броеви (<i>Мери Цубалевска</i>)	337
Мерни единици (<i>Ненад Новковски</i>)	339
Пишување називи на хемиски елементи и на соединенија (<i>Фани Сџефановска-Рисџеска</i>)	346
Коректурни знаци	349

**ПРАВОПИС
НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
(второ издание)**

Издавачи

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје,
ул. „Григор Прличев“ бр. 5, 1000 Скопје,
Р Македонија, п. фах 434

За издавачоѝ

д-р Елена Јованова-Грујовска, директорка

КУЛТУРА АД – Скопје
ул. „Никола Кљусев“ бр. 6, 1000 Скопје, Р Македонија
Тел. и факс + 389 2 3111-332
e-mail: ipkultura@gmail.com
www.kultura.com.mk

За издавачоѝ

Ана Костовска, директор

Редакција и јазично уредување
д-р Живко Цветковски (претседател)
д-р Снежана Веновска-Антевска
д-р Симона Груевска-Маџоска
д-р Елка Јачева-Улчар
д-р Симон Саздов

Техничко уредување
Симчо Шандуловски

Печайѝ

„АЛФА ’94“ – Скопје
ул. „23 Октомври“ бр. 19/15, 1000 Скопје

Тираж

3000 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

811.163.3'35

ПРАВОПИС на македонскиот јазик / [редакција Живко Цветковски (претседател)
и др.]. - Скопје : Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ : Култура, 2017. -
X, 356 стр. : табели, граф. прикази ; 24 см

Содржи и: Додатоци

ISBN 978-608-220-042-2 (Институт)

ISBN 978-9989-32-900-5 (Култура)

а) Македонски јазик - Правопис
COBISS.MK-ID 102999050